

علوم و فنون مرزی

فصلنامه علمی

فصلنامه علمی علوم و فنون مرزی، سال یازدهم، شماره سوم (۴۲)، پاییز ۱۴۰۱

شابا چاپی: ۴۰۹۰-۲۵۳۸
شابا الکترونیکی: ۴۱۰۱-۲۵۳۸

شناسایی عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی در دانشکده علوم و فنون مرزبانی ۱۷-۱
روح‌الله سالار، جواد عینی‌پور، احمد رجبی

الگوی پیش‌نگر فناورانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها
مطالعه موردی: قاچاق مواد مخدر با استفاده از پهپاد ۳۳-۱۹
علی میرزانی کهق، علیرضا سخاوت بنیس، مجید کریمی، ابراهیم قربانی

تأثیر تمهیدات انتظامی در امنیت مرز مهران در ایام اربعین حسینی ۴۹-۳۵
یحیی قبادی

رابطه تهدیدات امنیتی و دفاعی با توسعه یافتگی مناطق مرزی
مورد مطالعه: استان آذربایجان غربی ۶۷-۵۱
کاظم ذوقی بارانی، هادی مرادپیری، میر نجف موسوی، احمد شریفزاده

چالش‌های فرماندهان و مدیران در ارتقای آمادگی رزمی کارکنان دریابانی بوشهر
۸۲-۶۹

غلامرضا مرادی سیاسر، حسین طاهری، حسین جنید

تحلیل اثرات دیپلماسی مرزی بر امنیت مرزها
مطالعه موردی: مرزهای ایران و پاکستان از ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ ۱۰۱-۸۳
فرشید مافی، ابراهیم اتوشه، مهدی حسنی باقری

چالش‌ها و موانع توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان مرزی در اروپا ۱۱۹-۱۰۳
نرگس رامک، داریوش اشرفی، علیرضا ظاهری

دانشکده علوم و فنون مرز
فصلنامه علمی علوم و فنون مرزی
سال یازدهم، شماره ۳ (۴۲)، پاییز ۱۴۰۱

صاحب‌امتیاز: دانشگاه علوم انتظامی امین - دانشکده علوم و فنون مرز

مدیرمسئول: رضا کاظمی

سر دبیر: دکتر محمد اخباری

مدیر اجرایی: دکتر جواد کیانی

کارشناس فصلنامه: محمد ویسیان

ویراستار علمی و ادبی: دکتر محمد نایب پور، محمد ویسیان

ویراستار انگلیسی: علی محمدی در آباد

مجوز انتشار سازمانی: ۱۰/۹۰/۹۰۱۷۱۰۷

شاپا چاپی: ۲۵۳۸-۴۰۹۰ شاپا الکترونیکی: ۲۵۳۸-۴۱۰۱

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: راه فردا

فصلنامه علوم و فنون مرزی طبق مجوز شماره ۳/۲۲۵۲۲۰ مورخ ۱۳۹۱/۱۱/۱۸ کمیسیون بررسی نشریات علمی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دارای اعتبار علمی است. شماره مجوز ارشاد ۸۹/۲۲۴۸۷

نشانی: تهران، منطقه ۲۲ شهرداری، انتهای بزرگراه شهید همت، ابتدای بزرگراه شهید خرازی، بعد از تقاطع غیر
هم‌سطح شهید خرازی و آزادگان، دانشگاه علوم انتظامی امین، دانشکده علوم و فنون مرز، معاونت پژوهش، دفتر
فصلنامه

کد پستی: ۱۴۹۸۶۱۹۹۹۱ - صندوق پستی: ۱۴۵۱۵/۱۳۹۷

تلفن: ۴۸۹۳۱۶۸۰ و ۴۸۹۳۱۵۲۴ (۰۲۱) - دورنگار: ۴۸۹۳۱۶۸۰ (۰۲۱)

اعضای هیئت تحریریه (به ترتیب حروف الفبا):

دکتر فرامرز بریمانی	استاد	گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه مازنداران
دکتر محمد کاظم سجاد پور	استاد	روابط بین الملل دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه
دکتر محمد حسین سرابی	استاد	جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه یزد
دکتر محمد امیر شیخ نوری	استاد	تاریخ دانشگاه الزهرا
دکتر سید علی عبادی نژاد	دانشیار	جغرافیای دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر بهمن کارگر	دانشیار	جغرافیای دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر یوسف محمدی مقدم	استاد	گروه مدیریت راهبردی، دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر محمد رضا مجتهدی	استاد	حقوق دانشگاه تبریز
دکتر میرنجف موسوی	استاد	جغرافیای دانشگاه اورمیه
دکتر مجتبی مقصودی	دانشیار	دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز
دکتر ابوالفضل مشکینی	دانشیار	دانشگاه تربیت مدرس
دکتر اصغر نظریان	استاد	جغرافیای انسانی ، دانشکده علوم جغرافیایی ، دانشگاه خوارزمی
دکتر محمد نایب پور	دانشیار	دانشگاه علوم انتظامی امین

داوران این شماره (به ترتیب حروف الفبا):

دکتر ناصر بیات	دانشیار جغرافیای دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر قدیر بخشی	استادیار جامعه‌شناسی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی
دکتر رضا پارسای	استادیار علوم سیاسی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی
دکتر زهرا تردست	استادیار جغرافیا دانشگاه اسلامی واحد تهران مرکز
دکتر علیرضا جزینی	دانشیار پیشگیری از جرم دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر محمد امین خراسانی	استادیار جغرافیا دانشگاه تهران
دکتر ابراهیم داودی	استادیار مدیریت پیشگیری از جرم دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر سید هادی زرقانی	دانشیار جغرافیای دانشگاه فردوسی مشهد
دکتر اکرم علیمردانی	استادیار مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر سیدعلی عبادی نژاد	دانشیار جغرافیا دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر جواد کیانی	استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین
دکتر مجتبی مقصودی	دانشیار علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دکتر حافظ مهدنژاد	استادیار جغرافیای دانشگاه سید جمال الدین اسد آبادی
دکتر احسان یاری	استادیار جغرافیای دانشگاه شیراز

فصلنامه علوم و فنون مرزی در پایگاه‌های زیر نمایه می‌شود

http://journals.police.ir	سامانه یکپارچه نشریات ناجا
www.isc.gov.ir	پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)
www.magiran.com	بانک اطلاعات نشریات کشور
www.noormags.ir	پایگاه مجلات تخصصی نور
www.sid.ir	پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

راهنمای تدوین مقالات فصلنامه علوم و فنون مرزی

برای جلوگیری از تأخیر در داوری و انتشار به موقع مقاله، لطفاً به این نکات توجه فرمایید

- مقاله باید حاصل کار پژوهشی و علمی باشد و قبلاً در نشریه دیگری - اعم از داخلی یا خارجی - و یا مجموعه مقالات سمینارها و مجامع علمی چاپ نشده و یا هم‌زمان برای نشریه دیگری ارسال نشده باشد.

- مقاله باید دارای ساختار زیر باشد:

مقدمه، مبانی نظری، پیشینه پژوهش، منطقه مورد مطالعه، روش پژوهش، بحث و یافته‌ها، نتیجه‌گیری، سپاس‌گزاری، منابع.

(عنوان مقاله به صورت وسط چین با قلم بی نازنین ۱۳pt. پرنج)

----- یک سطر فاصله (بی نازنین ۱۳pt. پرنج) -----

نام و نام خانوادگی نویسنده‌گان، درجه علمی و رشته تخصصی (یا سمت کاری) (بی نازنین ۱۰ pt. پرنج، وسط چین)

آدرس پست الکترونیک نویسنده‌گان (Times New Roman 10 pt.)

چکیده

چکیده مقاله با قلم بی نازنین اندازه 10pt. با یک خط فاصله، طول چکیده در مقاله کامل کمتر از ۱۵۰ کلمه و بیشتر از ۳۰۰ کلمه نباشد.

واژه‌های کلیدی: حداقل ۳ و حداکثر ۵ واژه که با ویرگول (،) از هم جدا شده باشند.

مقدمه: شامل: (۱) طرح مسئله؛ (۲) اهمیت و ضرورت؛ (۳) اهداف؛ (۴) سؤالات پژوهش باشد.

مبانی نظری: شامل دیدگاه‌های و نظریات ارائه شده درباره موضوع تحقیق می‌باشد.

پیشینه پژوهش: ارائه یافته‌های پژوهشی و تحقیقات صورت گرفته توسط سایر پژوهشگران

روش پژوهش: دربرگیرنده روش تحقیق و مراحل آن، جامعه آماری، روش نمونه‌گیری، حجم نمونه و روش تعیین آن، ابزار گردآوری داده‌ها و اعتبارسنجی، معرفی متغیرها و شاخص‌ها، کاربرد روش‌ها و فنون می‌باشد.

محدوده مورد مطالعه: به معرفی قلمرو مکانی و زمانی محدوده مورد مطالعه اشاره می‌شود.

بحث و یافته‌ها: ارائه نتایج دقیق یافته‌های مهم با رعایت اصول علمی و با استفاده از جداول و نمودارهای لازم.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها: شامل آثار و اهمیت یافته‌های پژوهش مقایسه با یافته‌های پژوهش‌های مشابه دیگر با تأکید بر مغایرت‌ها و علل آن، توضیح قابلیت تعمیم‌پذیری و کاربرد علمی یافته‌ها، نتیجه‌گیری و توصیه‌ها و پیشنهادها احتمالی.

(۱) واژه‌های خارجی در متن فارسی: در مورد نام‌های خارجی غامض، معادل لاتین آن به صورت پاورقی و با قلم Times New Roman قید نمایید.

(۲) جدول‌ها: هر جدول باید دارای شماره و عنوان (توضیح) باشد، که در بالای جدول با قلم بی نازنین پرنج و اندازه ۱۰ pt. تایپ و به ترتیب از ۱ شماره‌گذاری می‌شود.

(۳) شکل‌ها و نمودارها: هر شکل و نمودار (هر دو با عنوان شکل) باید دارای شماره و عنوان (توضیح) باشد که در زیر آن با قلم بی نازنین پرنج و اندازه ۱۰ pt. تایپ و به ترتیب از ۱ شماره‌گذاری می‌شود.

۴- مراجع:

برای یک نفر: (نظریان، ۱۳۸۷: ۲۲) - (Ruuskanen, 2009: ۴۶)

برای دو نفر: (نظریان و رحیمی، ۱۳۹۲: ۱۲۵) - (Cassidy & Narayan, ۲۰۱۰: ۶۴)

برای سه نفر و بیشتر از: (نظریان و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۵) - (Sheehan et al, ۲۰۱۳: ۲۰۹)

همچنین شیوه نگارش مشخصات منابع و مراجع در انتهای مقاله بر اساس حروف الفبا بایستی به صورت نمونه‌های زیر باشد:

کتاب: نام خانوادگی، نام نویسنده (نویسندگان) یا مترجم، (سال انتشار)، عنوان کتاب، تعداد چاپ، محل انتشار، ناشر مربوطه.

۱- نایب پور، محمد و بربری، ماهرخ (۱۳۹۰) روش‌های تحقیق، پایان‌نامه نویسی و مقاله‌نویسی، چاپ اول، تهران: انتشارات روانشناسی و هنر.

۲-پل. دی ویلیامز (۱۳۹۲) درآمدی بر بررسی‌های امنیتی، ترجمه علیرضا طیب، چاپ دوم، تهران: انتشارات امیرکبیر.
مجله: نام خانوادگی، نام نویسنده (نویسندگان)، (سال انتشار)، عنوان مقاله، نام مجله، سال انتشار، شماره مجله، صفحات مقاله

۱- هاشمی، فاطمه (۱۳۹۰) امنیت پایدار در خلیج فارس: موانع و سازوکارها، فصلنامه ژئوپلیتیک، بهار ۱۳۹۰، سال ۷، شماره ۱، صص ۱۶۷-۱۳۶.

۲-نایب پور، محمد؛ ویسیان، محمد؛ اصغری، آزاد؛ سارانی، سمانه (۱۳۹۲) برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری در استان‌های مرزی با روش SWOT مورد مطالعه: استان کردستان، فصلنامه علوم و فنون مرزی، پاییز ۱۳۹۲، سال ۴، شماره ۳، صص ۳۰-۷.

1-Safari Aliakbari, Masoud. (2013) Relationship between Security and Development of Rural Tourism (Case Study: Kermanshah Province Border Area Avramanat), Journal of Basic and Applied Scientific Research, Vol 3, No1, pp.865-871.

2-Ahmad Shah, Shamim. & AhmadWani, Muzafar. (2013) Impact of Conflict on Tourist Flow and Spatial Distribution of Tourists in Kashmir Valley, World Applied Sciences Journal, Vol 31, No 6, pp.1160-1167.

پایان‌نامه: نام خانوادگی، نام نویسنده (نویسندگان)، (سال انتشار)، عنوان اثر، مقطع و رشته تحصیلی

۱- مولودی، جمشید (۱۳۸۸) سنجش کیفیت محیط شهری در شهرهای جدید مطالعه موردی: شهر جدید هشتگرد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، به راهنمایی مجتبی رفیعیان، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.

همایش و سمینارها: نام خانوادگی، نام نویسنده (نویسندگان)، (سال انتشار)، عنوان اثر، دوره و عنوان همایش، محل همایش، صفحات مقاله

۱- سلیقه، محمد؛ اصغری، آزاد؛ ویسیان، محمد (۱۳۸۹) بررسی چالش‌های زیست‌محیطی در راستای توسعه پایدار شهری مطالعه موردی: شهر دهگلان، اولین همایش توسعه شهری پایدار، ۲ آذرماه ۱۳۸۹، دانشگاه تهران، ۱۳-۱.
مقالات برگرفته از پایان‌نامه و رساله دانشجویان بانام استاد راهنما، مشاوران و دانشجو به‌صورت توأم و با مسئولیت استاد راهنما منتشر می‌شود.

ارسال مقالات صرفاً از طریق پایگاه اینترنتی <http://bst.jrl.police.ir> انجام می‌پذیرد.

منشور و موازین اخلاق انتشاراتی مجلات علمی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران

این منشور یا تعهدنامه ای است که برخی حدود اخلاقی و مسئولیتهای مربوط به انجام فعالیت‌های علمی پژوهشی و چاپ آن در مجلات ناجا را ترسیم می‌کند تا از بروز تخلفات پژوهشی آگاهانه یا ناآگاهانه توسط نویسندگان مقالات پیشگیری نماید. این منشور بر گرفته از «منشور و موازین اخلاق پژوهش» مصوب معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران، موازین انتشاراتی پذیرفته شده بین المللی و تجربیات موجود در مجلات علمی ناجا و برخی از مجلات علمی پژوهشی دیگر است.

مقدمه

نویسندگان، داوران، هیئت تحریریه و سردبیر مجله موظف هستند تمام اصول اخلاق پژوهشی و مسئولیتهای مرتبط در زمینه چاپ را دانسته و به آن متعهد باشد. ارسال مقاله توسط نویسندگان، داوری مقاله توسط داوران و تصمیم گیری در مورد قبول یا رد مقاله توسط هیئت تحریریه و سردبیر، به منزله دانستن و تبعیت از این حقوق است و در صورت احراز عدم پایبندی نویسنده و نویسندگان به این اصول، مجله هرگونه اقدام قانونی را حق خود می‌داند. منشور و موازین اخلاق پژوهش مصوب معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، بایستی راهنمای نویسندگان و دست اندرکاران داوری و انتشار نشریات باشد.

وظایف و تعهدات نویسندگان

مقالات ارسالی باید در زمینه تخصصی مجله بوده و به صورت علمی و منسجم، مطابق استاندارد مجله آماده شده باشد. مقالات ارائه شده بایستی پژوهش اصیل نویسنده (نویسندگان) ارائه کننده مقاله باشد و هر گونه استفاده از تحقیقات سایر افراد با ذکر منبع در مقاله آورده شود. پژوهش باید با دقت و عینی انجام شود و داده‌ها به صورت صحیح گزارش شده باشد. مسئولیت صحت و دقت محتوای مقالات بر عهده نویسندگان است و نویسندگان موظف هستند از صحت و دقت محتوای مقالات اطمینان حاصل کنند. چاپ مقاله به معنی تأیید مطالب آن توسط مجله نیست. نویسندگان (نویسندگان) حق ارسال مجدد یک مقاله را ندارند. به عبارت دیگر، مقاله یا بخشی از آن نباید در هیچ مجله دیگری در داخل یا خارج از کشور چاپ شده یا در جریان داوری و چاپ باشد. نویسندگان (نویسندگان) مجاز به انتشار همپوشان نیستند. منظور از انتشار همپوشان، چاپ داده‌ها و یافته‌های مقالات پیشین خود با کمی تغییر در مقاله‌ای به عنوان جدید است. نویسندگان (نویسندگان) موظف است در صورت نیاز به استفاده از مطالب دیگران، آنها را با ارجاع‌دهی دقیق و در صورت نیاز پس از کسب اجازه کتبی و صریح، از منابع مورد نیاز استفاده نماید. هنگامی که عین نوشته‌های پژوهشگر دیگری مورد استفاده قرار می‌گیرد، باید از روش‌ها و علائم نقل قول مستقیم، نظیر گذاشتن آن داخل گیومه («»)، استفاده شود. نویسندگان مسئول مقاله می‌بایست نسبت به وجود نام و اطلاعات تمامی نویسندگان و عدم وجود نامی غیر از پژوهشگران درگیر در انجام پژوهش و تهیه مقاله اطمینان حاصل کند. به عبارت دیگر بایستی از اضافه کردن «مولف افتخاری» و حذف «مولف واقعی» خودداری شود. نویسندگان مسئول مقاله موظف است از اینکه همه نویسندگان مقاله، آنرا مطالعه و نسبت به ارائه آن و جایگاه خود در مقاله به توافق رسیده‌اند، اطمینان حاصل کند. ارسال مقاله به منزله آن است که نویسندگان رضایت کلیه پشتیبان‌های مالی یا مکانی مقاله را جلب کرده و تمامی پشتیبان‌های مالی یا مکانی مقاله را معرفی نموده‌اند. نویسندگان (نویسندگان) موظفند در هر زمانی که متوجه هر گونه خطا و بی‌دقتی در مقاله خود شدند مجله را در جریان آن قرار داده، نسبت به اصلاح آن اقدام و یا مقاله را بازپس گیرد. هر گونه خطراتی که به واسطه تحقیق، متوجه انسان‌ها و یا محیط زیست می‌شود، بایستی به صورت شفاف در مقاله ذکر شده باشد.

رفتار غیراخلاقی انتشاراتی و پژوهشی

اگر در هر یک از مراحل ارسال، داوری، ویرایش، یا چاپ مقاله در مجلات ناچا، یا پس از آن، از وقوع یکی از موارد ذیل اطمینان حاصل شود، رفتار غیراخلاقی انتشاراتی و پژوهشی محسوب می شود و مجله حق برخورد قانونی با آن را دارد. جعل داده‌ها: عبارت است از گزارش مطالب غیر واقعی و ارائه داده‌ها یا نتیجه‌های ساختگی به عنوان نتایج آزمایشگاهی، مطالعات تجربی و یا یافته‌های شخصی. ثبت غیرواقعی آنچه روی نداده است یا جابجایی نتایج مطالعات مختلف مثالهایی از این تخلف است.

تحریف داده‌ها: عبارت است از ثبت و ارائه نتایج پژوهش به نحوی که جزئیات اجرای پژوهش یا فرایند جمع‌آوری داده‌ها دستکاری شود، یا داده‌هایی حذف یا تغییر یابد، یا برخی نتایج کوچک به منظور پنهان کردن واقعیات بزرگتر بزرگنمایی شود تا نتایج پژوهش در راستای اهداف خاص دنبال گردد یا نتایج ارائه شده مورد تردید قرار نگیرد.

سرقت علمی: شامل اقتباس نزدیک افکار و عبارات نویسندگان دیگر، کپی برداری در بیان اندیشه‌ها، شباهت‌های ساختاری در نوشتار یا انتساب ایده‌ها و نتایج دیگران بدون ارجاع مناسب، یا معرفی آن به عنوان یک پژوهش اصیل علمی است.

اجاره علمی: منظور آن است که نویسنده (نویسندگان) فرد دیگری را برای انجام پژوهش به کار گیرد و پس از پایان پژوهش، با دخل و تصرف اندکی آن را به نام خود به چاپ رساند.

انتساب غیر واقعی: منظور انتساب غیر واقعی نویسنده (نویسندگان) به موسسه، مرکز یا گروه آموزشی یا پژوهشی است که نقشی در اصل پژوهش مربوطه نداشته‌اند.

ارسال مجدد یک مقاله، انتشار همپوشان، اضافه کردن «مولف افتخاری» یا حذف «مولف واقعی»

مشاهده موارد غیر اخلاقی

مجلات علمی ناچا حق خود در توقف مراحل داوری قبل از چاپ و یا حذف مقاله بعد از آن را در صورت مشاهده موارد غیر اخلاقی، محفوظ می‌داند. این موارد بعد از بررسی در هیأت تحریریه به مولفین اعلام و بر اساس آنها اقدام لازم انجام خواهد شد.

صفحه	عنوان
۱-۱۷	شناسایی عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی در دانشکده علوم و فنون مرزبانی روح‌الله سالار، جواد عینی‌پور، احمد رجبی
۱۹-۳۳	الگوی پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها مطالعه موردی: قاچاق مواد مخدر با استفاده از پهپاد علی میرزائی کهق، علیرضا سخاوت بنیس، مجید کریمی، ابراهیم قربانی
۳۵-۴۹	تأثیر تمهیدات انتظامی در امنیت مرز مهران در ایام اربعین حسینی یحیی قبادی
۵۱-۶۷	رابطه تهدیدات امنیتی و دفاعی با توسعه‌یافتگی مناطق مرزی مورد مطالعه: استان آذربایجان غربی کاظم ذوقی بارانی، هادی مرادپیری، میر نجف موسوی، احمد شریف‌زاده
۶۹-۸۲	چالش‌های فرماندهان و مدیران در ارتقای آمادگی رزمی کارکنان دریابانی بوشهر غلامرضا مرادی سیاسر، حسین طاهری، حسین جنید
۸۳-۱۰۱	تحلیل اثرات دیپلماسی مرزی بر امنیت مرزها مطالعه موردی: مرزهای ایران و پاکستان از ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ فرشید مافی، ابراهیم انوشه، مهدی حسنی باقری
۱۰۳-۱۱۹	چالش‌ها و موانع توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان مرزی در اروپا نرگس رامک، داریوش اشرافی، علیرضا ظاهری

Research Paper

Identifying the Factors Affecting the Quality of Skill-Based Training in the Faculty of Border Guard Sciences and Techniques

Rohollah Salar^{a*}, Javad Einipour^b, Ahmad Rajabi^c

^a Assistant Professor, Department of Educational Management, Amin Police University, Tehran, Iran

^b Assistant Professor, Department of Psychology, Amin Police University, Tehran, Iran

^c M.A Student in the Educational Management, Amin Police University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:
Education,
Skill,
Quality,
Skill training,
Faculty of Border.

Received:
27 June 2022
Received in revised form:
06 September 2022
Accepted:
01 November 2022
pp.1-17

Skill-based training is one of the important dimensions of sustainable development, especially in human capital empowerment. Therefore, the aim of the research is to identify the factors affecting the quality of skill-based training in the faculty of border. In terms of its objectives the present study is of an applied research type and in terms of the nature of the data and the methodology, it is considered as a qualitative research and thematic analysis type. The data collection tool was a semi-structured interview. The statistical population consisted of 18 border guard experts and professors who were selected using purposeful sampling method under the condition of theoretical saturation. Data analysis was done using the MAXQDA-2020 software. The findings from the analysis of the interviews, which were coded in three stages (open stage, axial stage and selective stage), showed that the factors affecting the quality of skill-based training have 159 basic concepts, 10 organizing concepts and 4 comprehensive concepts, including teacher and student, planning and management, educational resources, were the characteristics of education. The results of the research show that the basic and fundamental axis of skill-oriented education that was evident in all identified concepts was operational learning. The correct identification and implementation of the factors affecting the quality of skill-based training in the border field leads to the improvement and increase of the students' skill level, and the graduates will enjoy high efficiency and performance in performing the tasks and missions assigned to them after being assigned in the border guard units.

Citation: Salar, R., Einipour, J., & Rajabi, A. (2022). Identifying the Factors Affecting the Quality of Skill-Based Training in the Faculty of Border Guard Sciences and Techniques. *Journal of Border Science and Technology*, 11 (3), 1-17.

 <http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.2.7.1>

* . Corresponding author (E-mail: r.salar93@gmail.com)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Amin Police University. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

شناسایی عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی در دانشکده علوم و فنون مرزبانی

روح‌الله سالار^۱ - استادیار گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

جواد عینی‌پور - استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

احمد رجیبی - کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

آموزش‌های مهارتی یکی از ابعاد مهم توسعه پایدار به‌ویژه در توانمندسازی سرمایه انسانی است. از این‌رو هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی در دانشکده علوم و فنون مرزبانی می‌باشد. تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت داده‌ها و شیوه اجرا، از نوع پژوهش‌های کیفی از نوع تحلیل مضمون است. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختاریافته بوده است. جامعه آماری ۱۸ نفر از خبرگان و اساتید مرزبانی به‌شرط اشباع نظری و به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند بوده است. تجزیه تحلیل داده‌ها با استفاده از ابزار مکس کیودا نسخه ۲۰۲۰ انجام گرفته است. یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها که در سه مرحله (مرحله باز، مرحله محوری و مرحله انتخابی یا گزینشی) کدگذاری شده است، نشان داد که عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی دارای ۱۵۹ مفهوم پایه، ۱۰ مفهوم سازمان دهنده و ۴ مفهوم فراگیر شامل فراده و فراگیر، برنامه‌ریزی و مدیریت، منابع آموزشی و ویژگی‌های آموزش می‌باشد. نتایج پژوهش نشان داد که محور اساسی و بنیادی آموزش مهارت محور در همه مفاهیم شناسایی شده محرز بود، یادگیری عملیاتی بود. شناسایی و اجرای درست عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی در رشته مرزی، منجر به بهبود و افزایش سطح مهارت‌آموزی دانشجویان می‌گردد و فارغ‌التحصیلان در انجام وظایف و مأموریت‌هایی که پس از حضور در یگان‌های مرزبانی به آنان واگذار می‌گردد از کارایی و عملکرد بالایی برخوردار خواهند شد.

واژگان کلیدی:

آموزش، مهارت، کیفیت، آموزش مهارتی، دانشکده مرزی.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۴/۰۶

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۸/۱۰

صص. ۱۷-۱

استناد: سالار، روح‌الله؛ عینی‌پور، جواد و رجیبی، احمد. (۱۴۰۱). شناسایی عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی در دانشکده علوم و فنون مرزبانی.

مجله علوم و فنون مرزی، ۱۱ (۳)، ۱-۱۷.

<http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.2.7.1>

مقدمه

با توجه به حرکت جهان به سمت جامعه مبتنی بر مهارت و دانش که در آن منابع فیزیکی و مادی مزیت خود را نسبت به منابع فکری و علمی از دست داده و سرمایه اصلی آن استعداد و خلاقیت اعضای آن جامعه به شمار می‌رود، دانشگاه‌ها باید با تغییرات موجود جامعه، دنیای کار و پیامدهای حاصل از جهانی‌سازی و تغییر فناوری هماهنگ شود. در این تغییرات، آموزش‌های مهارتی نقش مهمی در تشکیل سرمایه انسانی از طریق تربیت نیروهای ماهر مورد نیاز بازار کار در کشورهای مختلف جهان ایفا می‌کنند. نقش آموزش در افزایش کارایی، بهره‌وری و توسعه اقتصادی کشورها بیش از پیش اهمیت یافته است؛ چراکه در دنیای کنونی داشتن کارخانه‌ها، زمین، ابزار و ماشین‌آلات سرمایه محسوب نمی‌شود بلکه ثروت در آموزش‌های مهارتی منابع انسانی نهفته است (پیری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۲). در یک دانشگاه سه بعد آموزش مدنظر است: آنچه به‌عنوان درس آموزش می‌دهند، شیوه آموزش و ویژگی‌های محیط آموزش (Joyce et al, 2015: 291). در کیفیت آموزش‌های مهارتی می‌بایست عامل‌هایی از قبیل: یادگیرنده، محیط آموزشی، محتوای آموزش، فرایندها و خروجی‌ها را در نظر گرفته شود (Zafarullah, 2018: 917). کلاین^۱ معتقد است در کیفیت آموزش می‌بایست به عامل‌های چون محتوی و اهداف آموزشی-مواد و منابع-فضای آموزشی-زمان آموزش-راهبردهای یاددهی و یادگیری-ارزشیابی-فعالیت‌های یادگیری دانشجو توجه داشت (کافوری و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۰). چنگ (۲۰۱۷) کیفیت آموزش را تناسب بین عملکرد با اهداف مورد نظر تعریف کرده است.

از این رو مقوله کیفیت آموزش مهارتی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی دنیا در چند دهه اخیر به دلیل کاهش بودجه، کاربردی نمودن آموزش‌ها، پایین بودن سطح دانش، مهارت دانش‌آموختگان، بومی‌سازی و پاسخ‌گویی به نیازهای بومی و همچنین پافشاری مردم از جمله مواردی است مدیران آموزشی را با چالش‌های فراوانی مواجه ساخته است. تدارک سیستم آموزشی همراه با کیفیت بالا سبب می‌شود که دانشگاه‌ها دانشجویانی را تربیت نمایند که به تغییرات پاسخگو بوده و توانایی انجام خدمات را مطابق با نیازهای مشتریان و جامعه داشته باشند (زواره و همکاران، ۱۳۹۲: ۸). پژوهشگران متعددی نیز معتقدند که از دغدغه‌های نظام آموزشی جهان و یکی از مشکلات اصلی دانشگاه‌ها، بی‌توجهی به کیفیت است. به طوری که مطالعات و پژوهش‌های صورت گرفته نشان داده‌اند بیش از نیمی از محتوای دوره‌های آموزشی هرگز در کار و شغل به کار گرفته نمی‌شوند (لطفی جلال‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۲). این امر بدان معناست که بخش مهمی از منابع آموزشی اتلاف می‌شود و دانش‌آموختگان دانشگاهی از تخصص و کارایی لازم برای تصدی مشاغل مربوط برخوردار نیستند. زیرا آموخته‌هایشان چندان با نیاز واقعی محیط کار ارتباط ندارد (هادی زاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۲).

نیروی انتظامی رسالت تربیت و پرورش منابع انسانی لازم برای حفظ نظم، امنیت و عدالت اجتماعی را به عهده دارد و به جهت ارتباط نزدیک با اقشار مختلف مردم، حساس‌ترین و آرمانی‌ترین نهاد در جمهوری اسلامی ایران است (رضایی، ۱۳۹۸: ۱۵۴). یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های فرماندهان نیروی انتظامی ارتقای مهارت و آموزش کارکنان است. بر این اساس، از ابتدای دهه ۱۳۹۰ نیروی انتظامی با تشکیل قرارگاه جهادی تربیت و آموزش، این موضوع را در رئوس برنامه‌های تربیتی قرار داده است. این قرارگاه مورد اهتمام مدیران کلان و میانی پلیس قرار گرفته است. فرماندهی مرزبانی فراجا که بنا به وظیفه ذاتی و برابر بند ۱۰ ماده ۴ قانون فراجا، وظیفه حراست از مرزها را بر عهده دارد، به‌طور خاص نیازمند آموزش و توجیه کارکنان در زمینه وظایف محوله شده و تسلط بر دانش‌های تخصصی مورد نیاز می‌باشد (رفیعی و غفارپور، ۱۳۹۵: ۷۰). به‌منظور برآوردن اهداف از پیش تعیین‌شده، فرماندهی مرزبانی، نیازمند کارکنان کارآموخته و سیستم آموزش نظامی است که به‌خوبی تنظیم و طراحی شده باشد و قادر باشد به‌سرعت و هوشیارانه، نسبت

به سرعت رویه رشد تغییرات جامعه و نیازهای امنیتی مرزهای خشکی، آبی (رودخانه‌ای) و دریایی جمهوری اسلامی ایران، عکس‌العمل نشان دهد و در جهت تأمین امنیت آن‌ها تلاش نماید (علیمردانی و رمضان زاده، ۱۳۹۶: ۱۸۸). با در نظر داشتن این موضوع، می‌بایست قبول کرد که اگر کیفیت آموزش‌های مهارتی ارائه شده برای دانشجویان مطابق با استانداردهای مورد نظر و کیفی نباشد منجر به تربیت نیروی انسانی بدون مهارت و بدون توان علمی و تخصصی در محیط کار منجر می‌شود. و موجب می‌گردد اعتبار وجودی دانشگاه و دانشکده‌ها زیر سؤال برود (Len, 2015: 12).

در سال‌های اخیر، به منظور غلبه بر نواقص آموزش‌های موجود، در فرایند، محصول، شکل و محتوای آموزش دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی امین بازنگری‌هایی اساسی صورت گرفت و به نظر می‌رسد نتایج بهتری را در پاسخ‌گویی به نیازهای متنوع و جدید ارائه داد، اما مواردی وجود دارد که فراجا را در انجام مأموریت‌های خود با چالش‌هایی نموده است. این چالش‌ها با توجه به فضای امنیتی منطقه خاورمیانه نیازمند مدیریت یکپارچه انتظامی و چاره‌اندیشی راهبردی است. برای نمونه گزارش‌های دریافتی حاصل از ارزیابی‌های کارشناسان در آموزش دانشگاه و مرزبانی فراجا حاکی از آن است که عملکرد دانشجویان فارغ‌التحصیل شده به طور کامل نتوانسته نیازهای رده‌ی تخصصی را برآورده نماید و آموزش مجموعه درس‌های مهارتی تخصصی برای رشته مرزی از قبیل، به‌کارگیری جنگ‌افزارهای نیمه سنگین، رزم انفرادی و تاکتیک گروه، گشت مرزی، کمین و ضد کمین، به‌کارگیری تجهیزات مرز، تأمین در حرکت و توقفگاه در بدو خدمت نیازمند به بازنگری در نوع و شیوه آموزش مهارتی دارد و از آنجاکه عدم رضایت از آموزش‌های ارائه شده و وجود شکاف بین آنچه فارغ‌التحصیلان طی دوره آموزشی فرامی‌گیرند و آنچه از دانش، مهارت و توانمندی در محیط کار نیاز دارند دغدغه اصلی محقق می‌باشد؛ از این رو با شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش‌های مهارتی ارائه شده در دانشگاه علوم انتظامی امین می‌توان تأمین و تضمین کیفیت و اثربخشی دوره‌ها را فراهم آورده و به تبع آن زمینه‌ساز آگاهی بیشتر در طرح‌ریزی، اجرا و ارزشیابی بهتر فعالیت‌های پیش، حین و پس از آموزش و احتراز از عوامل و زمینه‌های مشکل‌زا در هر یک از مراحل آموزش گردد و در صورت تحقق چنین امری، اثر کاری و قابلیت‌های منابع انسانی را افزایش داده و باعث می‌شود افسران فارغ‌التحصیل در محل کار، وظایف محوله را با کیفیت بهتری انجام دهند. در صورتی که اگر عوامل مؤثر بر آموزش‌های مهارتی به موقع مورد شناسایی قرار نگیرد در اجرای مأموریت‌ها از سوی کارکنان شاهد اتمام ناکافی و اجرای دقیق و رضایت‌بخش مأموریت‌های محوله خواهیم بود، که این امر موجب بروز آسیب‌های فردی و سازمانی خواهد شد. بنابراین با عنایت به موارد فوق سؤال اصلی پژوهش این است که: عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش‌های مهارتی در دانشکده علوم و فنون مرزبانی کدام است؟

مالک‌پور و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «تبیین مؤلفه‌های برنامه درسی مبتنی بر مهارت در آموزش عالی» به این موضوع پرداخته‌اند. بر اساس نتایج تحقیق ۳۹۰ شاخص یا معرف در قالب کدهای باز، ۲۶ مؤلفه در قالب کدهای محوری و ۵ بُعد در قالب کدهای انتخابی از جمله الزامات فردی، الزامات مهارتی، الزامات محیطی، الزامات دانشگاهی و الزامات آموزشی و پژوهشی شناسایی شدند. کیا لاشکی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «ارائه الگوی آموزش‌های مهارتی اثربخش جهت ارتقای مراکز علمی - کاربردی استان مازندران» به این موضوع پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که در مجموع ۶ بعد اهداف شغلی، مربی، محیط، دانشجو، محتوا و مدیریت، ۲۸ مؤلفه و ۲۵۲ شاخص از ابعاد الگوی آموزش‌های مهارتی اثربخش می‌باشند. خالدین (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «اثربخشی آموزش‌های عالی مهارتی» که با ارائه روش‌های جدید آموزش دروس آزمایشگاهی و کارگاهی در رشته‌های مهندسی برق در تهران انجام داده است، با معرفی الگوهایی نظیر واقعیت افزوده، شبیه‌سازی نرم‌افزاری، آموزش گروهی و آموزش مجازی و ملزومات پیاده‌سازی آن‌ها به عنوان نتایج پژوهش، تأثیر هر یک از روش‌ها در افزایش اثربخشی آموزش‌های عالی مهارتی را تبیین نموده است. صوری و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی وضعیت عوامل مؤثر بر

کیفیت آموزشی در مدارس ابتدایی شهر تهران» به این نتیجه دست یافته‌اند که مؤلفه‌های کیفیت آموزشی شامل ۱- عوامل مدیریتی (توجه مدیران بر فعالیت‌های فوق‌برنامه در مدارس، توجه مدیران بر نحوه تدریس معلمان و توجه بر ارزیابی مستمر عملکرد) ۲- عوامل سازمانی (توجه بر نحوه گزینش معلمان، توجه بر توانمندسازی معلمان، توجه بر محتوای آموزشی، تدوین و تنظیم مقررات کاربردی، تخصیص بودجه سالیانه مناسب و به‌روزرسانی امکانات و تجهیزات آموزشی) ۳- عوامل مهارتی (توجه بر مهارت‌های کلامی معلمان، توجه بر مهارت‌های غیرکلامی معلمان و توجه بر مهارت‌های آموزشی معلمان) می‌باشد. لطفی جلال‌آبادی (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان «الگوی مهارت‌محوری دانشجویان فنی‌وحرفه‌ای با استفاده از راهبرد نظریه داده‌بنیاد» به این موضوع پرداخته است. نتایج به دست آمده نشان داد: الگوی مهارت‌محوری در شش مقوله‌های علی، مقوله‌های راهبردی، مقوله‌های زمینه‌ای، مقوله‌های مداخله‌گر و پیامدها تقسیم‌بندی می‌شود. کیخا و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی که با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش از دیدگاه متخصصان آموزش عالی و دانشجویان دکتری» انجام داده‌اند، به این نتیجه رسیدند که عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش در سطح کلاس درس به چهار دسته؛ استاد (آکادمیکی و شخصیتی)، دانشجو (تحصیلی و نگرشی-شخصیتی)، محتوای درسی (ساختاری و اجرایی)، امکانات و زیرساخت‌ها (زیرساخت سخت و تکنولوژیکی-علمی) تقسیم بندی می‌شوند. مقیمی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان «ارائه الگوی آموزش مهارت‌محوری جهت توسعه کارآفرینی رسانه‌ای» به این موضوع پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که کسب مهارت، با مقولات اصلی منابع مالی، انسانی، آموزشی، مرکز آموزش، سازمان و خانواده، به‌عنوان مقوله محوری پژوهش در کیفیت آموزش مهارتی می‌باشند. پاهنگ و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی که تحت عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت مدارس از دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت و بررسی وضعیت موجود کیفیت مدارس از دیدگاه دانش‌آموزان» انجام داده‌اند، به این نتیجه رسیدند که عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی عبارت‌اند از: ۱- عوامل محیطی، ۲- ویژگی‌های معلم، ۳- امکانات و تجهیزات، ۴- مدیر مدرسه، ۵- ویژگی‌های دانش‌آموز، ۶- روابط انسانی ۷- خانواده، ۸- اهداف آموزشی و محتوای تدریس ۹- منابع، ۱۰- روش تدریس. اشرف و احمد^۱ (۲۰۲۲) در پژوهشی به «بررسی رویکردهای کیفیت آموزش» پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان داده شده است که کیفیت آموزش در دانشگاه‌ها شامل معلمان، دانش‌آموزان، برنامه‌ها و محتوای آموزشی کیفی در آموزش مهارتی در این کشور است. مادن^۲ (۲۰۲۰) در تحقیقی تحت عنوان «مقایسه‌ای درک و نگرش معلمان نروژی و نیوزلندی در مورد فرهنگ‌های یادگیری و برنامه‌های آموزشی مبتنی بر مهارت» به این موضوع پرداخته‌اند که اکثر مربیان معلم نروژی و نیوزلندی وقتی از آن‌ها در مورد برنامه‌های درسی مبتنی بر مهارت سؤال می‌شود موضع انتقادی نسبت به دیدگاه مهارت محور دارند. نگرانی در مورد فشار سیاسی به‌عنوان عامل تغییر در سیستم‌های آموزشی در هر دو کشور صریح بود. یوکانویچ و مینچ^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی چگونگی بهبود کیفیت آموزش با استفاده از سازگاری مداوم برنامه‌های درسی» به این موضوع پرداخته‌اند. در نتایج این پژوهش نشان داده شده است که ۷۷/۳ درصد معلمان (۱۱۶ نفر) بر اهمیت استراتژی‌های تدریس در بهبود تدریس ۱۳/۳ درصد معلمان بر محتوای آموزشی و ۹/۴ درصد بر مواد آموزشی تأکید داشته‌اند. تور^۴ (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای به «شناسایی ویژگی‌های اساسی محیط فیزیکی برای دسترسی به کیفیت آموزش و یادگیری» در کشور ترکیه پرداخته است. نتایج این پژوهش بیانگر این موضوع بوده است که فن‌آوری، محیط ساختمان و کلاس‌های درس، پاکیزگی محیط، اندازه کلاس‌های درس،

1 . Ashraf & Ahmed

2 . Madsen

3 . Ovanović & Minić

4 . Tor

تجهیزات و مواد، فضاها، فعال اجتماعی و تحصیلی به‌عنوان مهم‌ترین ویژگی‌های فیزیکی مطرح شده در کیفیت آموزش و یادگیری اثرگذار می‌باشند.

پولگامپالا و هوانگ^۱ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی اثربخشی آموزش معلمان علوم پایه در کالج ملی آموزش و پرورش - یک مطالعه مقدماتی، درک از معلمان آینده‌نگر» به این موضوع پرداخته‌اند. در این پژوهش نشان داده شده است که رابطه معنادار و مثبتی بین اعتماد به نفس کارآموزان در صلاحیت و مهارت تدریس آن‌ها وجود دارد. البته نارضایتی کارآموزان تأثیر بزرگی بر روند ارزیابی دارد. اکریم و حسین (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «شناسایی اطلاعات جمعیت‌شناختی و اطلاعات پس‌زمینه دانشجویان» که تفاوت در ادراک آن‌ها در مورد کیفیت آموزش عالی است، به این موضوع پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت تحصیلی دانش آموزان، فعالیت‌های اضطراری، تحصیلات والدین، سن، نتایج قبلی و تحصیلات دانشگاهی تأثیر قابل توجهی بر درک کیفیت آموزش عالی دارد. کاک ما و آکادی^۲ (۲۰۱۶) در تحقیقی با عنوان «شناسایی دیدگاه معلمان در خصوص عوامل موثر بر کیفیت آموزش» به این موضوع پرداخته‌اند. نتایج به دست آمده، نشان داده است که عوامل مهم در کیفیت آموزش عبارت‌اند از ۱- روش‌های آموزشی ۲- تعدیل محتوای کلاس درس به زندگی روزمره ۳- محیط آموزشی ۴- درک دانش آموزان ۵- دانش و مهارت آموزشی معلمان ۶- صفات شخصی و حرفه‌ای معلمان. شوانگ و یوان^۳ (۲۰۱۶) در مقاله‌ای که تحت عنوان «آموزش مدل کارشناسی ارشد امور پلیس در خارج از کشور بر اساس مدل یادگیری ترکیبی» به بررسی این موضوع پرداخته‌اند. به این نتیجه رسیدند که ۱- تعامل بین اساتید و دانشجویان کافی نمی‌باشد. ۲- محتوای آموزشی غنی نیست. ۳- روش آموزش بیش از حد تک‌بعدی است.

تحقیق حاضر علاوه بر تفاوت حوزه زمان و مکانی دانشگاه علوم انتظامی امین-دانشکده علوم و فنون مرزبانی پس از سال ۱۳۹۳ که مهارت محوری در سیاست‌ها و سرفصل‌ها، توجه مضاعفی گرفت، تحقیقات فراوانی در راستای ارزیابی، سنجش، هویت‌بخشی، پیاده‌سازی، تطبیق و ... صورت گرفته، لیکن شناسایی عوامل موثر بر کیفیت دروس مهارتی برای اولین بار در دانشگاه صورت گرفته است.

مبانی نظری

کیفیت آموزش مهارت محوری

کیفیت در آموزش عالی مفهومی چندوجهی است که در حوزه آموزش، درجه انطباق و سازگاری هر یک از شاخص‌ها و ویژگی‌های اصلی آموزش با استانداردها و موفقیت را نشان داده و مرحله‌ای از تعالی را اندازه‌گیری می‌کند (Nabi et al, 2018: 324). مهارت در فرهنگ لغت به معنای دانش عملی در ترکیب با هوش، تخصص، هنر یا علم، مهارت دستی، هدف بزرگ دانش یا درک چیزی و توانایی در زمینه خاصی است. مهارت، توانایی انجام کارهای مربوط به یک شغل در سطح حرفه‌ای متناسب با استانداردهای هر شغل است. مهارت همان کاربرد دانش است که آموختنی است و با تکرار، تمرین و یادگیری اصول اولیه، می‌توان کیفیت آن را بهبود بخشید (سلانه و کرمی، ۱۳۹۳: ۹۵). آموزش‌های مهارتی عبارت است از دانش و مهارت علمی موردنیاز برای کسب‌وکار، استخدام شدن یا ماهر و مشخص شدن در کسب‌وکار فعلی را ارائه می‌دهد. این نوع آموزش‌ها به آموزش‌هایی اشاره دارد که به کسب مهارت‌های کاربردی و علمی و عملی دانش

1 . Polgampala & Huang

2 . Çakma & Akkutay

3 . Shuang & Yuan

علمی پایه درباره شغل منجر شوند (پیریو همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۳). برای طراحی نظام مهارت‌آموزی چهار مرحله به شرح زیر است:

۱. پیش طراحی: شامل مؤلفه‌های تشکیل گروه کاری مهارت‌آموزی، تشکیل بانک اطلاعاتی، توصیف زیرساخت‌های اطلاعاتی، تعیین سیاست‌های کلی، دیدگاه‌های آرمانی و مأموریت‌های نظام مهارت‌آموزی، تجزیه و تحلیل سازمان (نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید)، تعیین راهبردهای بنیادی و اهداف آرمانی با توجه به نتایج تحلیل، تعیین ساختار آموزش از طریق اجرای نیازسنجی و تعیین نیازهای مهارت‌آموزی فعلی و آتی با توجه به جهت‌گیری‌های آینده؛ ۲. طراحی نظام مهارت‌آموزی: شامل تدوین و تعیین اهمیت بر اساس نیازهای مهارت‌آموزی، تعیین سطوح مهارت‌آموزی، تعیین توالی اهداف و انتخاب روش‌های مهارت‌آموزی؛ ۳. اجرا: شامل مؤلفه‌های مشخص رسانه‌های یادگیری، تعیین حوزه‌ها و محتوای برنامه درسی، تعیین مشوق‌های یادگیری، اجرای آزمایشی و بهسازی؛ ۴. ارزشیابی و مهندسی دوباره: شامل مؤلفه‌های معیارهای سنجش اثربخشی، اجرای ارزشیابی (درونی و بیرونی)، بهسازی و ارتقای مستمر کیفیت برنامه، مهندسی دوباره و گزارش نتایج ارزشیابی (لطفی جلال‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۹-۷۸). لذا اهداف اصلی ارائه دروس عملی در آموزش عالی مهارتی شامل موارد زیر است:

- آشنایی با انواع تجهیزات کارگاهی و آزمایشگاهی و کسب دانش کافی از جزئیات آن‌ها؛
 - مقایسه مشخصه تجهیزات به‌ویژه آشنایی با تفاوت ویژگی‌های حالت مفهومی و نمونه واقعی تجهیزات؛
 - یادگیری و مشخص نمودن رویه کار با دستگاه‌ها؛
 - یادگیری برخی از کاربردهای تجهیزات و تعمیر دادن آن‌ها به کاربردهای دیگر؛
 - آشنایی با موارد ایمنی و استفاده از تجهیزات بدون ایجاد خرابی؛
 - تشخیص خرابی دستگاه‌ها و چگونگی مواجهه با خرابی‌ها و رفع آن‌ها.
- دستیابی به قابلیت طراحی و نوآوری در انجام کارهای عملی مرتبط با آزمایش‌ها و فراتر از موارد طرح‌شده در کلاس با توجه به قدیمی بودن اکثر تجهیزات آزمایشگاهی و کارگاهی در دانشگاه‌ها و هزینه بالای به‌روزرسانی آن‌ها، دستیابی به موارد فوق در شیوه سنتی آموزش مهارتی دشوار خواهد بود. از این رو بهره‌گیری از فناوری‌هایی که بتواند تجهیزات آزمایشگاه‌های مدرن را به‌صورت مجازی و از راه دور در اختیار دانشجویان قرار دهد، موجب ارتقای کیفیت آموزش خواهد شد (خالدین، ۱۳۹۶: ۵-۶).

الگوهای مهم کیفیت آموزش

با توجه به بررسی الگوهای متعدد و مختلف آموزشی، هدف هر کدام، به بررسی ابعاد و مؤلفه‌های مختلف آموزش پرداخته شد که برخی از الگوها به شرح ذیل می‌باشد.

نام الگو	ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها
الگوی کیفیت آموزش دانکلین و بیدل ^۱ (۱۹۷۴)	الف متغیرهای نشانه‌ای: متغیرهایی چون ویژگی‌های معلم، تجربیات، سوابق آموزشی و ... که در رفتار تدریس مؤثر است. ب) متغیرهای زمینه‌ای: این متغیر شامل امکانات و ویژگی‌های دانش‌آموزان، مدرسه و جامعه می‌باشد. ج) متغیرهای فرآیندی: این متغیر شامل اعمال و رفتارهای است که در فرآیند تدریس رخ می‌دهد و از طریق مشاهده رفتار و اعمال معلم و شاگرد در کلاس درس قابل بررسی است د) متغیرهای محصول: این متغیر اثرات آتی و بلندمدت تدریس بر رشد عقلانی، اجتماعی و عاطفی و... شاگردان است (شعبانی ورکی ۱۳۷۹: ۷۴).

¹ Dankin & Bidd

۱-اساتید (یادگیری چهره به چهره، یادگیری مشارکتی، تبادل بین معلمان و دانش‌آموزان، پیاده‌سازی انواع ارزشیابی آموزشی). ۲-یادگیرندگان (شخصیت دانشجویان، سطح توانایی آن‌ها، ویژگی‌های شناختی، خلاقیت دانشجویان، نیازهای یادگیری یادگیرنده). ۳-طراحی محیط یادگیری (منابع و روش‌هایی که مطابق با اهداف یادگیری هستند، انتخاب محتوای مناسب، هماهنگی و ارتباطات فراگیران با اساتید). ۴-سیاست‌های آموزش و یادگیری (سیاست مشخص و جهت توسعه یادگیری، ثبات محیط یادگیری، سیستم پشتیبانی آنلاین آموزش یادگیری، پشتیبانی فنی برای انجام کار).	مدل آموزش ترکیبی مدل توسط شوانگ^۱ در سال ۲۰۱۷
۱-کیفیت فکری: دانش عمیق- درک عمیق- دانش شناسایی مشکل- تفکر جامع- ارتباط و تعامل درست. ۲-کیفیت محیط یادگیری: معیارهای کیفی روش و صریح-انجام تعهدات- انتظارات جذاب و بالا - حمایت اجتماعی- خود مراقبتی دانش‌آموزان - جهت‌دهی دانشجو ۳- معناداری: دانش پیشین - دانش فرهنگی- یکپارچگی دانش - انگیزش - همبستگی - روایت و حکایت.	مدل کیفیت آموزش پریو رودریگز، کور و هولمز^۲ (۲۰۱۶)
سازمان-مدیران-آموزش‌گیرندگان-طرح برنامه‌های آموزشی-آموزش دهندگان-اجرای برنامه‌های آموزشی (ابطحی، ۱۳۸۵).	مدل آموزش کامرون و وتن (۱۹۸۳)
چهار مرحله اصلی شامل: ارزیابی نیازها، طراحی، انتخاب روش یادگیری و ارزیابی نتایج یادگیری دسته‌بندی نموده است.	مدل آموزش سینگر (فرجی و همکاران، ۱۳۹۴، ۴۶)
مقاصد-یاورها و کنش‌ها.	الگوی مفاهیم سه‌گانه آموزش پرات^۳ (۱۹۹۷)
۱-عوامل ظاهری: ظاهر تجهیزات و وسایل و ابزار فیزیکی در محل کار، ظواهر کارکنان. ۲- ثبات و پایداری: توانایی سازمان خدمت‌دهنده در عمل به وعده‌های خود به‌طور دقیق، مستمر و بدون خطا. ۳- پاسخگویی: تمایل و اشتیاق سازمان برای کمک به مشتریان و ارائه خدمات سریع و توانایی برای پاسخگویی مؤثر به نیاز و انتظارات مشتریان ۴- اطمینان: دانش و مهارت و شایستگی کارکنان و سازمان در القای حس اعتماد و اطمینان به مشتری. ۵-همدلی: نزدیکی و همدلی با مشتری و توجه ویژه و فردی به وی و تلاش در جهت درک نیاز مشتری و تأمین آن‌ها (جمالی زواره و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۸-۱۷).	مدل سروکوال^۴ (۱۹۸۵)
خط مش‌های هفت‌گانه ارائه‌شده توسط این پژوهشگران عبارت‌اند از ۱- سطح آگاهی افراد ۲-رشد و توسعه حرفه‌ای مدرسان ۳-مشارکت دادن دانشجویان. ۴-سازمان‌دهی برای مدیریت تغییر تدریس، ۵- هماهنگ کردن سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها با برنامه تدریس کیفی. ۶-برجسته‌سازی نوآوری. ۷-ارزیابی اثربخشی.	الگوی هنارد و روسور^۵ (۲۰۱۲)

مطالعه تطبیقی الگوهای رایج در آموزش نشان داد که هیچ‌کدام از الگوها به دلایل مختلف از جمله: عدم سنخیت با مأموریت فراجا و دانشگاه، به لحاظ ارزش‌ها و مصارف نتایج مورد انتظار دروس مهارتی، جامع نبودن مضامین پایه، به‌تنهایی قابل‌اتکا و بهره‌برداری نبودند.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت داده‌ها و شیوه اجرا، از نوع پژوهش‌های کیفی و از نوع تحلیل مضمون بود. جامعه آماری این تحقیق فرماندهان و مدیران خبره فرماندهی مرزبانی بودند که از بین آن‌ها به‌صورت غیر احتمالی هدفمند تعداد ۱۸ نفر به‌عنوان نمونه مشارکت‌کننده در تحقیق انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که برای دستیابی به معیار اعتبار‌پذیری، از سه فن استفاده گردید. نخست اعتبار‌یابی توسط اعضا صورت گرفت به‌طوری‌که از مشارکت‌کنندگان خواسته شد تا یافته‌های کلی مطالعه را ارزیابی کرده و در مورد صحت آن نظر دهند و سپس از نظریات آن‌ها در هنگام نتیجه‌گیری و تحلیل کمک گرفته شد. روش دوم، مقایسه تحلیلی است، در این روش به داده‌های خام رجوع گردید تا ساخت بندی نظریه با داده‌های خام مقایسه و ارزیابی گردد، در روش سوم از بازرسی

- 1 . SHUANG
- 2 . Prieto-Rodriguez Rodriguez, Gore & Holmes
- 3 . Pratt
- 4 . SERVQUAL
- 5 . Hénard & Roseveare

خارجی استفاده شد، به طوری که داده‌ها چندین بار توسط خبرگان مورد بررسی و نظارت قرار گرفت و راهنمایی‌ها و ملاحظات خبرگان در انسجام بخشی و به کارگیری درست از یافته‌ها چندین بار تکرار شده و تطبیق گردید که این نظارت و بررسی بر تمام مراحل پژوهش، استفاده شد.

محققان با مراجعه حضوری به فرماندهان و مدیران خبره فرماندهی مرزبانی جهت شناسایی عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی با استفاده از ابزار رایج مصاحبه نیمه ساختاریافته با تعداد ۱۸ نفر (به شرط اشباع نظری) از فرماندهان و متخصصان در امور آموزش مرزی، مصاحبه انجام دادند. بعد از آنکه داده‌ها به دقت جمع‌آوری و ثبت شد مورد بازبینی و سپس تفکیک قرار گرفت. پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، متن مصاحبه‌ها با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا نسخه ۲۰۲۰ در قالب تکنیک تحلیل مضمون، مورد تحلیل قرار گرفت و مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر استخراج گردید.

بحث و یافته‌ها

کلیدیه مصاحبه‌شوندگان نمونه پژوهش مرد و متأهل بودند. ۶۴ درصد پاسخگویان دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۳۶ درصد مدرک دکتری داشتند. بیشترین مشارکت در پژوهش حاضر را صاحب‌نظران با سابقه خدمت ۲۵ سال به بالا (۷۳) درصد داشتند.

پس از تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته با خبرگان و متخصصان امر، در نهایت ۱۵۹ کد اولیه با فراوانی‌های متفاوت از واحدهای معنایی استخراج شدند که نتایج به دست آمده در قالب مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر در جدول ذیل قابل مشاهده می‌باشند.

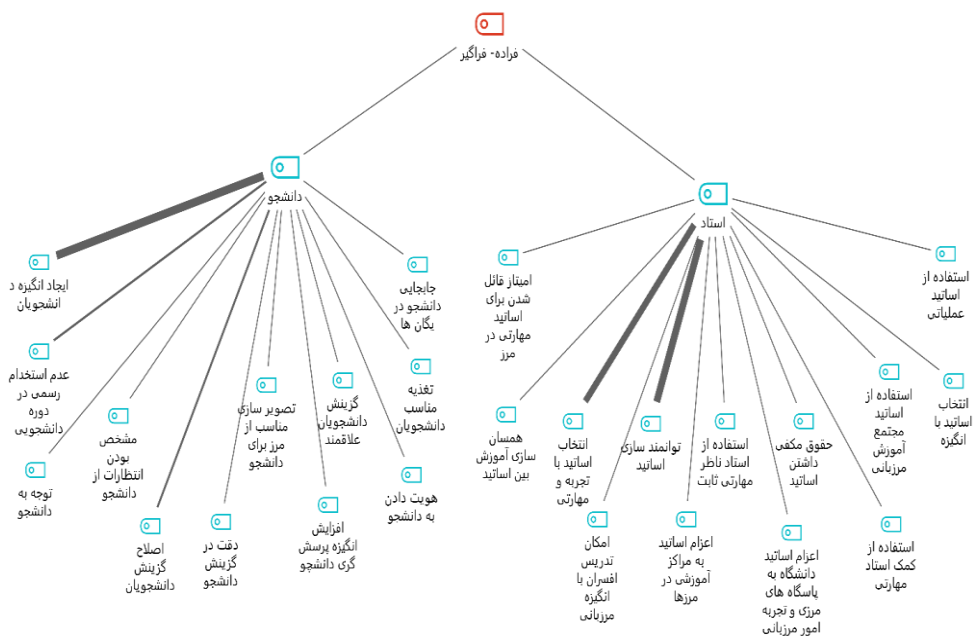
جدول شماره ۱. مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر استخراج شده از مصاحبه

فراوانی	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر		
۷	ایجاد انگیزه د دانشجویان	دانشجو			
۱	توجه به دانشجو				
۲	عدم استخدام رسمی در دوره دانشجویی				
۱	مشخص بودن انتظارات از دانشجو				
۲	اصلاح گزینش دانشجویان				
۱	دقت در گزینش دانشجو				
۱	تصویرسازی مناسب از مرز برای دانشجو				
۰	افزایش انگیزه پرسش گری دانشجو				
۱	گزینش دانشجویان علاقه‌مند				
۱	هویت دادن به دانشجو				
۱۹	جمع				
۲	استفاده از اساتید عملیاتی			استاد	فراده- فراگیر
۱	امتیاز قائل شدن برای اساتید مهارتی در مرز				
۱	همسان سازی آموزش بین اساتید				
۹	انتخاب اساتید باتجربه و مهارتی				
۱	امکان تدریس افسران بانگیزه مرزبانی				
۱۰	توانمندسازی اساتید				
۱	اعزام اساتید به مراکز آموزشی در مرزها				
۱	استفاده از استاد ناظر مهارتی ثابت				
۱	اعزام اساتید دانشگاه به پاسگاه‌های مرزی و تجربه امور مرزبانی				
۲	حقوق مکفی داشتن اساتید				
۱	استفاده از کمک استاد مهارتی				

۱	استفاده از اساتید مجتمع آموزش مرزبانی		
۲	انتخاب اساتید بانگیزه		
۳۳	جمع		
۵۲	جمع		
۱	تقویت محتوای آموزش	کتاب	
۱	به روز کردن سرفصل‌ها		
۱	واقعی سازی محتوای کتب کار		
۲	بروز نمودن منابع		
۵	جمع		
۱	استفاده از امکانات پلیس تخصصی	منابع	تجهیزات
۱	استفاده از تکنولوژی به روز دنیا		
۴	ایجاد فضای آموزشی لازم برای اجرای آموزش‌های مهارتی		
۱	استفاده از سلاح‌های اپتیکی		
۲	تقویت و افزایش کارگاه‌ها		
۲۰	به روز کردن تجهیزات		
۱	رفع کمبود امکانات آموزشی در مرز		
۳۰	جمع		
۳۵	جمع		
۱	هماهنگی با پلیس‌های تخصصی	تعامل	
۱	ایجاد پاسگاه‌های خاص آموزشی در مرزها		
۱	قراردادهای آموزشی بین دانشگاه و پلیس مرزبانی		
۱	برگزاری اردوگاه‌های فصلی		
۷	هماهنگی با رده تخصصی		
۱	حمایت دانشگاه از رده‌های تخصصی		
۱۲	جمع		
۱	ارائه دروس عملی در سال‌های اول دانشجویی	کارورزی	برنامه‌ریزی و مدیریت
۱	حضور اساتید در کارورزی		
۱	پرهیز از اعزام به مرخصی دانشجویان در طول دوره کارورزی		
۱	اجرای کارورزی در پاسگاه‌های مرزی		
۴	در نظر گرفتن زمان کافی برای دروس مهارتی		
۱	کم کردن دروس عمومی - نظری		
۱	رفع همزمانی آموزش‌های دانشی و مهارتی		
۱۰	جمع		
۲۲	جمع		
۲	نظارت و ارزیابی و بازخورد گیری از پلیس تخصصی	ارزیابی	
۱	برگزاری آزمون جامع از دروس مهارتی		
۱	نگاه آموزشی ارزیاب		
۱	اجرای ارزیابی‌های مرحله به مرحله		
۱	ارزیابی و میزان اثربخشی هر دوره		
۷	جمع		
۳	دادن فرصت به دانشجو جهت کاربردی کردن آموزش‌ها	شبیه‌سازی آموزش	
۱	آموزش شبانه‌روزی		
۱	یکپارچه دیدن فرایندهای آموزش		
۱	شناسایی پاسگاه‌های نمونه		
۱	نهادینه کردن پاسگاه‌های نمونه		
۱	احداث پاسگاه آموزشی		
۱	ایجاد پاسگاه‌های آموزشی در مرز		

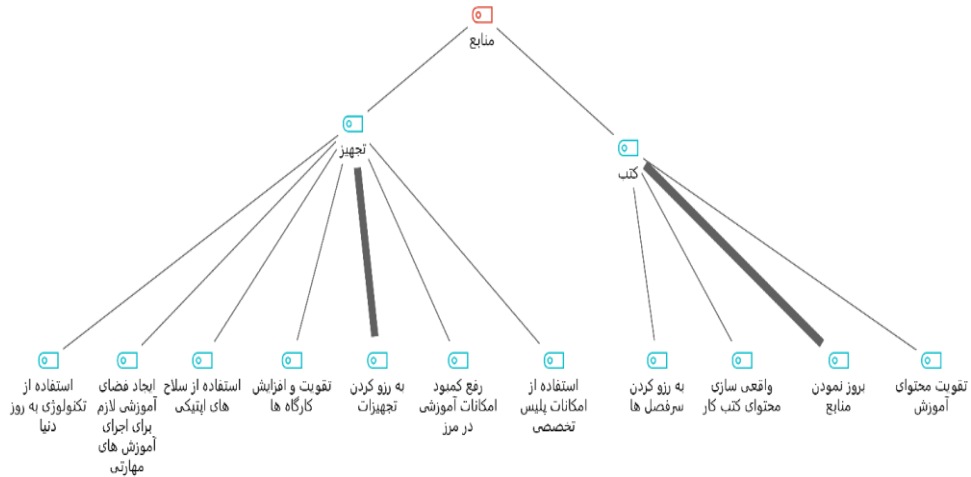
آموزش	شبیه‌سازی پاسگاه‌های مرزی در دانشگاه	۱
	جمع	۱۰
برگزاری	اجرای دروس عملی در صحنه واقعی	۱
کلاس	آموزش در شرایط آب و هوایی مختلف	۱
محیط‌های	یکسان‌سازی آموزش در دانشگاه و یگان‌ها	۲
عملیاتی	برگزاری آموزش‌های مهارتی در شب	۱
	آموزش در پاسگاه‌های مرزی	۱
	جمع	۶
جمع		۲۳
جمع کل		۱۵۹

با توجه به جدول شماره ۱، بیشترین فراوانی متعلق به کدهای به‌روز کردن تجهیزات، توانمندسازی اساتید، ایجاد انگیزه در دانشجویان، استفاده از شبیه‌سازها در آموزش، در نظر گرفتن زمان کافی برای دروس مهارتی، برگزاری کلاس در محیط‌های عملیاتی، هماهنگی با رده تخصصی است.

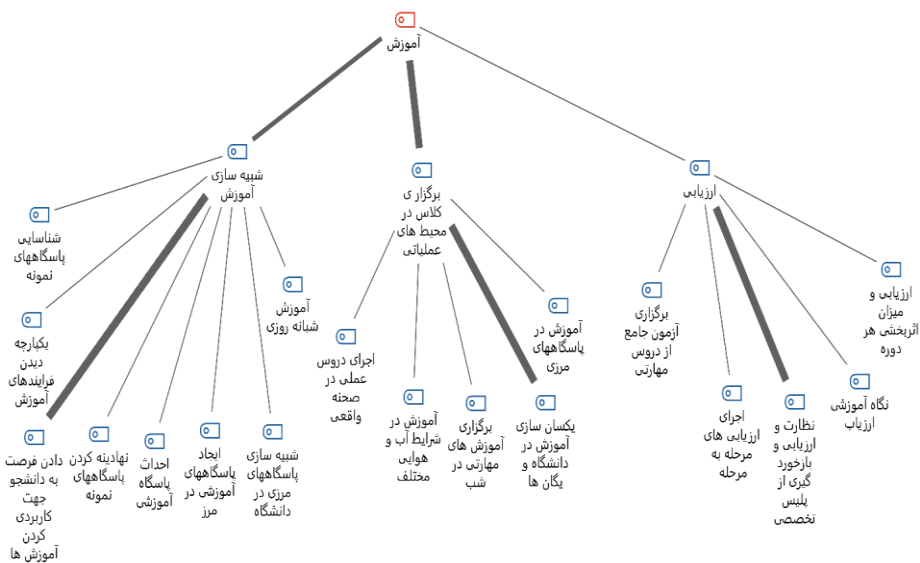
شکل شماره ۱. شبکه کدهای مربوط به فراگیر و فراگیر

شکل شماره ۱ نشان می‌دهد که فراگیر و فراگیر دارای دو مضامین سازمان دهنده استاد و دانشجویان است. انتخاب اساتید باتجربه و مهارتی، توانمندسازی اساتید و ایجاد انگیزه در دانشجویان از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

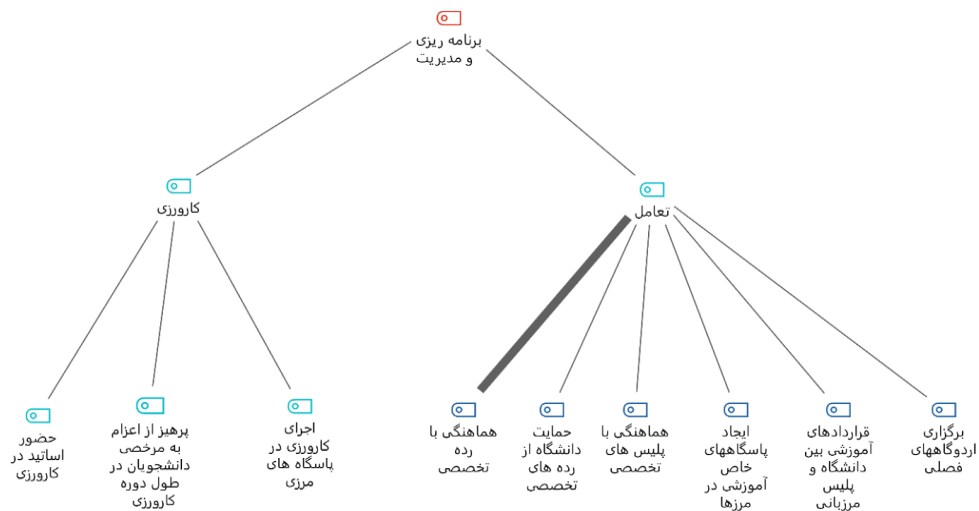
شکل شماره ۲. شبکه کدهای مربوط به منابع آموزشی

شکل شماره ۲ نشان می دهد که منابع آموزشی دارای دو مضامین سازمان دهنده کتب آموزشی و تجهیزات آموزشی می باشد. بروز نمودن منابع و همچنین بروز نمودن تجهیزات آموزشی از دیدگاه مصاحبه شوندگان از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

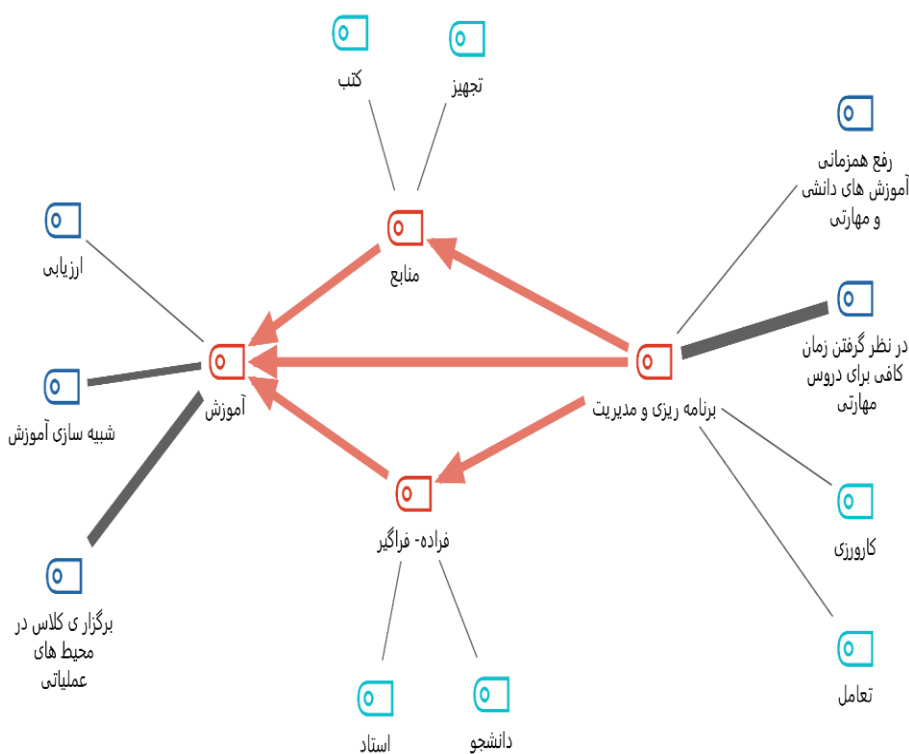
شکل شماره ۳. شبکه کدهای مربوط به ویژگی های آموزش

شکل شماره ۳ نشان می دهد ویژگی های آموزش دارای سه مضامین سازمان دهنده ارزیابی، استفاده از شبیه سازها و برگزاری کلاس ها در محیط عملیاتی می باشد. بازخورد گیری از پلیس های تخصصی، یکسان سازی آموزش در دانشگاه و یگان ها و همچنین دادن فرصت به دانشجویان جهت کاربردی نمودن آموزش ها، از دیدگاه مصاحبه شوندگان از اهمیت بیشتری برخوردار می باشد.

شکل شماره ۴. شبکه کدهای مربوط برنامه ریزی و مدیریت

شکل شماره ۴ نشان می دهد برنامه ریزی و مدیریت دارای دو مضامین سازمان دهنده تعامل و کاروری می باشد. هماهنگی بارده های تخصصی، از دیدگاه مصاحبه شونده گان از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

شکل شماره ۵. مدل نهایی عوامل مؤثر بر آموزش مهارتی

نتیجه گیری

در این پژوهش تلاش شده است مفاهیم پایه، سازمان دهنده و فراگیر، کیفیت آموزش های مهارتی از دیدگاه های صاحب نظران و مدرسان خبره شناسایی و جمع بندی شود. در این بین ۴ عامل فراده و فراگیر، برنامه ریزی و مدیریت، منابع آموزشی، ویژگی های آموزش به عنوان عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش مهارتی شناسایی شده اند.

با توجه به نظر خبرگان حوزه مرزی اولین عامل موثر در تحقق اهداف آموزش‌های مهارتی در دانشکده مرزی فراده و فراگیر هستند که این پژوهش با پژوهش‌های، کیا لاشکی و همکاران (۱۴۰۰)، سوری و همکاران (۱۳۹۹)، کیخا و همکاران (۱۳۹۸)، مقیمی و همکاران (۱۳۹۷)، یوکانویج و منیج (۲۰۱۸)، جوری و همکاران (۲۰۱۷)، شوانگ و یوان (۲۰۱۶) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که مدرسان دانشگاه علوم انتظامی امین می‌بایست برای تدریس و آموزش در دانشگاه علاوه بر داشتن مهارت در زمینه تخصصی و یادگیری دانش علوم موردنظر، می‌بایست مهارت عملی و کاربردی موردنیاز آن درس را به‌خوبی یاد گرفته باشند و بتوانند در کلاس تشریح کنند و انجام این کار بیشتر از طریق کار عملی و ارتباط با شغل مدرسان در محیط کاری کسب می‌شود تا با آمادگی و داشتن تجربه و سوابق مناسب، نسبت به تدریس و آموزش در دروس موردنظر صلاحیت‌های لازم را به‌دست‌آمده آورند؛ بنابراین یکی از ویژگی‌های مدرسان این دانشگاه نسبت به سایر دانشگاه‌های کشور، این است که مدرسان تا تجربه مناسب عملی در محیط کاری را نداشته باشند و به‌صورت عملی کارنکرده باشند، نمی‌توانند در آموزش موفق باشند. موفقیت در آموزش و تدریس نیاز به تخصص و تجربه دارد؛ به‌گونه‌ای که در اغلب دروس عامل تجربه بر عامل تخصص برتری دارد و دانشکده علوم و فنون مرزبانی نیز در جذب اساتید، این مورد را به‌عنوان یکی از عوامل مهم مدنظر قرار می‌دهد.

یکی دیگر از مضامین سازمان دهنده مهم در این عامل، دانشجویان هستند. در تبیین این عامل می‌توان گفت که بر اساس دیدگاه صاحب‌نظران علوم تربیتی و روانشناسی، تا یادگیرنده قصد یادگیری نکند، تلاش‌های مدرسان در تدریس و آموزش به‌قصد یادگیری بی‌نتیجه خواهد شد. کیفیت یادگیری دانشجویان، علی‌رغم اینکه از سایر کیفیت آموزش مهارتی تأثیر می‌پذیرد خود نیز به‌عنوان یک عامل اساسی در کیفیت آموزش نقش مهم و اساسی دارد. همچنین با توجه به اینکه در پژوهش‌های مختلف به تأثیر کیفیت دانشجویان بر کیفیت آموزش اشاره شده است. بنابراین مجموعه دانشگاه علوم انتظامی امین و دانشکده علوم و فنون مرزبانی می‌بایست به افزایش علاقه و انگیزه در دانشجویان، مشخص بودن انتظارات از دانشجویان، دقت در گزینش دانشجویان، تغذیه مناسب دانشجویان، اصلاح گزینش دانشجویان توجه ویژه‌ای شود.

دومین عامل شناسایی شده در کیفیت آموزش مهارتی، تجهیزات و وسایل آموزشی و کمک‌آموزشی است. در پژوهش‌های، مالک پور، منتظری، مسلمی (۱۴۰۰)، کیا لاشکی و همکاران (۱۴۰۰)، سوری و همکاران (۱۳۹۹)، کیخا و همکاران (۱۳۹۸)، اشرف و احمد (۲۰۲۲)، تور (۲۰۱۷)، یوکانویج و منیج (۲۰۱۸) به‌صورت مستقیم یا تلویحی به تأثیر این عامل در کیفیت آموزش اشاره شده است. در تبیین این عامل می‌توان گفت که امکانات و تجهیزات در بالا بردن کیفیت دانشگاه‌ها به‌ویژه دانشگاه علوم انتظامی امین که بیشترین واحدهای درسی آن مهارتی و عملی است، اهمیت بالایی دارد. دانشگاه‌ها باید در فضایی مناسب، با روش و امکانات مطلوب و بر اساس نیازها، علایق و زمینه‌های علمی دانشجویان تهیه شود و انجام پذیرد تا مدرسان در کیفیت تدریس و دانشجویان در یادگیری، احساس رغبت و انگیزه کنند و از فعالیت خود احساس لذت و رضایت نمایند و دانشجویان به‌طور ملموس و عملی با خیلی از امکانات و تجهیزات موردنیاز برای آموزش که در محیط کاری نیاز دارند، آشنا شوند؛ این عامل باعث می‌شود فارغ‌التحصیلان دانشگاه در محیط شغلی، کارآمدی لازم را از خود نشان دهند. به‌منظور افزایش کیفیت آموزش مهارتی، تجهیزات موردنیاز مطلوب از قبیل، فضای کلاس، شبیه‌سازهای آموزشی کیفیت فضاهای آموزشی (کلاس، سالن‌های گردهمایی و امتحانات، آزمایشگاه و کارگاه)، استفاده از سلاح‌های اپتیکی و به‌روز کردن تجهیزات، کیفیت مواد و تجهیزات آزمایشگاهی و کارگاهی ایجاد فضای آموزشی لازم برای اجرای آموزش‌های مهارتی را فراهم آورند. همچنین در این عامل به مضامین داشتن محتوا و متون آموزشی مناسب از عوامل مهم و در کیفیت آموزش است به‌طوری‌که در بازدیدی که ستاد کل نیروهای مسلح از مجموعه دانشگاه داشت، یکی از اولویت‌های دانشگاه را مناسب و کاربردی بودن متون و محتوای آموزشی و اینکه محتوای آموزشی دانشجویان را با نیازهای واقعی و پیچیده و در حال تغییر راه‌های مقابله با تهدیدهای امنیتی و انتظامی را برآورده کند، مطرح کرده

بودند. محتوای دروس در دانشگاه علوم انتظامی امین، می‌بایست با حساسیت بالا تنظیم شود؛ به‌نحوی که تهیه و تدوین هر منبع آموزشی مستلزم عبور از مراحل مختلف تصویب سرفصل‌ها در گروه آموزشی، تصویب در شورای آموزش دانشکده، تصویب در شورای آموزشی دانشگاه با حضور کارشناسان آن درس، تعیین ناظر تخصصی زبده برای هر منبع آموزشی از پلیس‌های تخصصی مرتبط در سطح فراجا و اصلاح کتاب نگاشته شده بر اساس اعلام نظر ناظر است. این مراحل باعث می‌شود همه موارد مهم در تهیه محتوای دروس دانشجویان علوم انتظامی امین به‌دقت و حساسیت کامل و به شیوه‌های علمی مدنظر قرار گیرد. اساتید این دانشگاه در صورت موجود بودن منبع آموزشی برای دروس، مجاز به استفاده از جزوه برای آنان نیستند و معاونت تربیت و آموزش دانشگاه بر این مسئله تأکید دارد و موارد گزارش شده تخطی را با جدیت کامل موردبررسی قرار داده و در ارزشیابی سالیانه مدرسان آن را لحاظ می‌کند. این موارد از دلایل اصلی تبیین‌کننده تأثیر مثبت محتوای دروس باکیفیت در دانشگاه علوم انتظامی امین است.

با توجه به نظر خبرگان حوزه مرزی عامل موثر دیگر در تحقق اهداف آموزش‌های مهارتی در دانشکده علوم و فنون مرزبانی ویژگی‌ها و شرایط و ویژگی‌های آموزش است. به مؤلفه شرایط آموزشی با پژوهش‌های، مالک پور، منتظری، مسلمی (۱۴۰۰)، کیا لاشکی و همکاران (۱۴۰۰)، صوری و همکاران (۱۳۹۹)، محمد شفیع و همکاران (۱۳۹۹)، مقیمی و همکاران (۱۳۹۷)، مادسن (۲۰۲۰)، ون دی گریفت (۲۰۱۷)، کاک و مک (۲۰۱۶)، هماهنگ است. ایشان در پژوهش خود به نتایجی دست‌یافته بودند عامل شرایط آموزشی سهم زیادی را در کیفیت آموزش دارد.

در تبیین این عامل می‌توان گفت که در دانشگاه علوم انتظامی امین با توجه به ویژگی‌های این دانشگاه (کاربردی و مهارتی بودن دروس (۷۰ درصد دروس عملی و ۳۰ درصد نظری)، جنبه‌های عملی و کاربردی آموزش و به طبع آن داشتن شرایط و موقعیت‌های آموزشی بسیار مهم و بااهمیت است و دانشگاه می‌بایست در صورت در نظر گرفتن شرایط آموزشی از قبیل برگزاری کلاس در محیط‌های عملیاتی، استفاده از شبیه‌سازی آموزش، یکسان‌سازی آموزش در دانشگاه و یگان‌ها، برگزاری آموزش‌های مهارتی در شب، توسعه و کیفی کردن مهارت‌ها، و ایجاد محیطی شبیه‌سازی شده با واقعی برای کسب مهارت می‌باشد. محیطی که فرد در هنگام قرار گرفتن در آن اعتمادبه‌نفس خود را حفظ کرده و به‌خوبی از عهده وظایف و مأموریت محوله برآید و این امر مستلزم ایجاد محیطی شبیه به واقعیت قبل از قرار گرفتن در محیط واقعی می‌باشد.

یکی از عامل‌های دیگری که در این پژوهش شناسایی شده است برنامه‌ریزی و مدیریت است. منظور از مدیریت و برنامه‌ریزی، رفع هم‌زمانی آموزش‌های دانشی و مهارتی، پشتیبانی از آموزش، انتخاب افسران صف دانشگاه از افسران فرماندهی مرزبانی، انتصاب مدیران آگاه و بانگیزه آموزشی، بازنگری دروس، در نظر گرفتن زمان کافی برای دروس مهارتی، کم کردن دروس عمومی - نظری و قراردادهای آموزشی بین دانشگاه و فرماندهی مرزبانی که به نحوی مستقیم و غیرمستقیم در کیفیت آموزش مهارتی نقش اساسی دارند. به مؤلفه برنامه‌ریزی و مدیریت در پژوهش‌های، کیا لاشکی و همکاران (۱۴۰۰)، صوری و همکاران (۱۳۹۹)، کیخا و همکاران (۱۳۹۸)، مقیمی و همکاران (۱۳۹۷)، پاهنگ و همکاران (۱۳۹۶) و به‌صورت تلویحی به‌عنوان مؤلفه مؤثر در کیفیت آموزش اشاره شده است. در تبیین این عامل می‌توان گفت که برنامه‌ریزی و مدیریت یکی از عوامل مؤثر در کیفیت آموزش مهارتی است و کارشناسان حوزه آموزشی در دانشکده علوم و فنون مرزبانی و دانشگاه می‌بایست نسبت به برنامه‌ریزی و مدیریت درست و کاربردی تلاش کنند.

پیشنهاد کاربردی

- عوامل موثر بر کیفیت آموزش مهارتی به‌طور شفاف به کارشناسان و فرماندهان حوزه آموزشی دانشگاه و دانشکده اعلام شود.

- مسئولین در جذب و استخدام دانشجویان به ویژگی‌های فردی دانشجویان (علاقه، انگیزه به تحصیل در دانشگاه و یادگیری و...) به‌عنوان یکی از مهم در کیفیت آموزش مهارتی ملحوظ نظر قرار دهند.

- مدیران و فرماندهان آموزشی قبل از شروع هر دوره، آماده‌سازی شبیه‌سازها، تجهیزات و امکانات آموزشی را به‌عنوان یکی از عوامل مهم شناسایی‌شده در فرآیند آموزش مهارتی توجه نمایند.

- در تنظیم و تدوین منابع و محتوای آموزشی به عامل کاربردی بودن و آماده نمودن دانشجویان برای احراز شغل سازمانی در آینده توجه ویژه شود.

- در انتخاب اساتید به تجربه و مهارت عملی اساتید که در یگان‌های مأموریتی تجربه کسب نموده‌اند و توانایی تدریس در دروس عملی موردنظر را دارند، توجه ویژه شود.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) ابطحی، سید حسین. (۱۳۸۵). *آموزش و بهسازی منابع انسانی*. تهران: موسسه مطالعات و برنامه‌ریزی آموزشی سازمان گسترش و نوسازی.
- ۲) پیری، مسلم؛ قدمی، کاوه و نظر، علیرضا (۱۳۹۷) و شناسایی و رتبه‌بندی آسیب‌های نظام آموزش مهارتی در ارتش جمهوری اسلامی ایران. *فصل‌نامه آموزش در علوم انتظامی*، ۵ (۱۳)، ۲۰۸-۱۸۱.
- ۳) پاننگ، نظام‌الدین؛ مهدیون، روح‌الله و یاریقلی، بهبود. (۱۳۹۶). بررسی کیفیت مدارس و شناسایی عوامل مؤثر بر آن: پژوهشی ترکیبی. *فصلنامه مدیریت مدرسه*، ۵ (۱)، ۱۹۳-۱۷۳.
- ۴) جویس، بروس؛ ویل، مارشا و کالهن، امیلی. (۱۳۹۵). *الگوهای تدریس*. ترجمه محمدرضا بهرنگی، تهران: انتشارات کمال تربیت.
- ۵) جمالی زواره، بتول؛ نصر، احمدرضا و شادفر، حوریه. (۱۳۹۲). مدل‌های ارزیابی کیفیت در آموزش عالی بر اساس نیاز مشتریان. *فصلنامه آموزش عالی*، ۶ (۲۳)، ۲۳-۷.
- ۶) خالدیان، امیر. (۱۴۰۰). افزایش اثربخشی آموزش‌های عالی مهارتی با ارائه روش‌های جدید آموزش دروس آزمایشگاهی و کارگاهی. *فصلنامه آموزش عالی ایران*، ۱۲ (۳)، ۱۳-۱.
- ۷) رضایی، صادق. (۱۳۹۸). بررسی میزان تحقق اهداف آموزشی مقطع کارشناسی از دیدگاه دانش‌آموختگان رشته مرزبانی در سال‌های ۹۰ تا ۹۵. *فصلنامه علوم و فنون مرزی*، ۱ (۲۹)، ۱۵۳-۱۷۴.
- ۸) رفیعی، حسن رضا و غفاریور، راسخ. (۱۳۹۵). تأثیر آموزش فرماندهان بر کیفیت انجام مأموریت‌های کارکنان فرماندهی مرزبانی استان اردبیل. *مجله پژوهش‌نامه مطالعات مرزی*، ۴ (۲)، ۸۶-۶۷.
- ۹) زمانی، اصغر. (۱۳۹۶). شناسایی، تحلیل و اولویت‌بندی کیفیت در آموزش عالی. *فصلنامه نوآوری و ارزش‌آفرینی*، ۶ (۱۱)، ۳۵-۲۴.
- ۱۰) سالانه، آمنه و کریمی، مرتضی. (۱۳۹۳). ضرورت آموزش فنی‌وحرفه‌ای در محیط‌های یادگیری کل‌نگر. *فصلنامه مهارت‌آموزی*، ۳ (۹)، ۱۰۸-۹۳.
- ۱۱) شعبانی ورکی، بختیار. (۱۳۷۹). رویکرد یاددهی و یادگیری، مفاهیم، بنیادها و نظریه‌ها. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی
- ۱۲) صوری، مریم، حنیفی، فریبا و ناظم، فتاح. (۱۳۹۹). بررسی وضعیت عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی در مدارس ابتدایی شهر تهران. *فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی*، ۱۲ (۱)، ۳۰۶-۲۷۷.
- ۱۳) علیمردانی، اکرم و رمضان‌زاده، سعید. (۱۳۹۶). رتبه‌بندی دروس مهارتی رشته مرزبانی، با قابلیت برون‌سپاری، با استفاده از تکنیک تاپسیس. *فصلنامه علوم و فنون مرزی*، ۱ (۳)، ۲۱۸-۱۸۵.

- ۱۴) قائد رحمتی، ابراهیم؛ کیانی، جواد و ویسیان، محمد. (۱۳۹۹). *آسیب‌شناسی یگان‌های مرزی*. طرح پژوهشی غیر صنعتی، دانشگاه علوم انتظامی امین.
- ۱۵) فرجی، رحمان؛ حسامی، سید کریم و حق‌دوست، رضا. (۱۳۹۴). مطالعه تطبیقی مدل‌های آموزش و معرفی نظام جامع آموزش. *فصلنامه مدیریت استاندارد و کیفیت*، ۵ (۱)، ۷۳-۹۴.
- ۱۶) کافوری، کیمیا؛ ملکی، حسن و خسروی، علی‌اکبر. (۱۳۹۴). بررسی نقش برنامه درسی کلاین در افت تحصیلی درس ریاضی سال اول متوسطه. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۲ (۲)، ۵۰-۶۲.
- ۱۷) کیا لاشکی، هدایت؛ خسروی بابادی، علی‌اکبر؛ محمدخانی، کامران و خورشیدی، عباس. (۱۴۰۰). *نشریه توسعه آموزش جندی شاپور اهواز*، ۱۲ (۲)، ۵۹۶-۶۰۷.
- ۱۸) کیخا، احمد؛ عبداللهی، حسین و خورسندی طاسکوه، علی (۱۳۹۸). شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت بخشی آموزش از دیدگاه متخصصان آموزش عالی و دانشجویان دکتری. *مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی*، ۱۲ (۲۲)، ۱۵۸-۱۵۱.
- ۱۹) لطفی جلال‌آبادی، مصطفی؛ فرهادی، علی؛ روایی، سلطنت و غلامی، محمود. (۱۳۹۸). طراحی الگوی مهارت محوری برای دانشجویان فنی‌و حرفه‌ای. *فصلنامه کارافن*، ۱۶ (۲)، ۷۱-۱۰۰.
- ۲۰) مالک پور، کامران؛ منتظری، طیبه و مسلمی، معصومه. (۱۴۰۰). شناسایی مؤلفه‌های برنامه درسی مبتنی بر مهارت در آموزش عالی. *فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۱۲ (۲)، ۱۳۷-۱۰۳.
- ۲۱) هادی‌زاده، مریم؛ خسروی بابادی، علی‌اکبر؛ عصاره، علیرضا و نوروززاده، رضا. (۱۳۹۹). طراحی برنامه درسی مبتنی بر شایستگی در نظام آموزش عالی مهارتی. *نشریه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱۷ (۲)، ۱-۲۱.

References

- 1) Abtahi, S. H. (2015). *Training and improvement of human resources*. Tehran: Institute of Studies and Educational Planning of Development and Modernization Organization. [in Persian].
- 2) Akaree, H. S. & Hossain, S. S. (2016) Determinants of education quality “what makes students” perception different. *Open Review of Educational Research*, 3 (1), 52-67.
- 3) Alimardani, A., & Ramzanzadeh, S. (2016) Ranking of skill courses in the field of border guarding, with the possibility of outsourcing, using the TOPSIS technique. *Journal of Border Sciences and Techniques*, 8 (3), 185-218. [in Persian].
- 4) Alptekin, M., & Temmen, K. (2018). Design concept and prototype for an augmented reality based virtual preparation laboratory training in electrical engineering, Paper presented at the 2018 IEEE Global Engineering Education Conference (EDUCON)
- 5) Ashraf, M. A., & Ali, H. (2022) Approaches to Quality Education in Tertiary Sector, *Education Research International Article*, ID 5491496, pp1-12.
- 6) ÇAKMAK, M., & Akkutay, Ü. (2016). Effective Teaching in the Eye of Teacher Educators: A Case Study in a Higher. *Education The Qualitative Report*, 21(12), 2349-2364.
- 7) Cheng, M. (2017) Reclaiming quality in higher education: a human factor approach. *Quality in Higher Education*, 23 (1), 153-167.
- 8) Durišová, M., Kucharčíková, A., & Tokarčíková, E. (2015) Assessment of Higher Education Teaching Outcomes (Quality of Higher Education), *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 2497-2502.
- 9) Farji, R., Hosami, S. K., & Haq Dost, R. (2014). Comparative study of education models and introduction of the comprehensive education system. *general and extension quarterly of standard and quality management*, 5 (1), 73-94. [in Persian].
- 10) Hénard, F., & Roseveare, D. (2012) *Fostering quality teaching in higher education policies and practices*, Institution management in higher education.
- 11) Jamali Zavareh, B., Nasr, A. R., & Shadfar, H. (2012) Quality assessment models in higher education based on customer needs. *Higher Education Quarterly*, 6 (23), 7-23. [in Persian].
- 12) Jovanovic, M., & Minic, V. (2018) Teachers of physical on improving the quality of teaching with continuous adjustments to the curricula. *Physical Education and Sport*, 16 (3), 651 – 661.
- 13) Joyce, B., Will, M., & Calhoun, E. (2015) *Teaching patterns*. Translated by Mohammad Reza Behrangi. Tehran: Kamal Tarbiat Publications. [in Persian].

- 14) Khaledian, A. (2021) Increasing the effectiveness of higher skill education by providing new methods of teaching laboratory and workshop courses. *Iranian Higher Education Scientific Research Quarterly*, 12 (3), 1-26. [in Persian].
- 15) Kia Lasheki, H., Khosravi Babadi, A. A., Mohammadkhani, K., & Sohri, A. (2021) Identifying factors affecting the quality of education from the point of view of higher education experts and doctoral students. *Ahvaz Jundi Shapur Education Development Journal*, 12 (2), 607-596. [in Persian].
- 16) Lim, D. (2015). *Quality assurance in higher education: A study of developing countries*. England: Ashgate.
- 17) Nabi, M., Iqbal, Muhammad. J., & Mumtaz, A. M. (2018). Requisite Model for Quality teaching. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 38 (1), 322-344.
- 18) Pahang, N., Mahdiun, R., & Yariqli, B. (2016). Examining the quality of schools and identifying factors affecting it: a mixed research. *Scientific and Research Quarterly of School Management*, 5 (1), 173-193. [in Persian].
- 19) piri, M., Gadami, K., & Nazar, A. (2017). Identifying and ranking the damage of the skill training system in the army of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Education in Law Enforcement Sciences*, 5 (13), 181-208. [in Persian].
- 20) Polgampala, A.V. & Huang, F. (2017) Evaluating the Effectiveness of Science Teacher Training Programme in National Colleges of Education: a Preliminary Study. *Perceptions Published*, 9 (3), pp.1-12.
- 21) Prieto-Rodriguez, E., Gore, J. & Holmes, K. (2016). Exploring Quality Teaching in the Online Environment Using an Evidence-Based Approach. *Australian Journal of Teacher Education*, 41 (8), 24-33.
- 22) Quaid Rahmati, I., Kiani, J., & Waysian, M. (2019). *Pathology of border units*. Non-industrial research project, Amin University of Police Sciences. [in Persian].
- 23) Rafiei, H. R., & Ghafarpour, R. (2016). The effect of commanders' training on the quality of the missions of Ardabil Province Border Guard Command staff. *Journal of Border Studies Research*, 4 (2), 86-67. [in Persian].
- 24) Rezaei, S. (2018). Examining the level of achievement of the educational goals of the undergraduate level from the point of view of the graduates of the border department in 1990-1995. *Journal of Border Sciences and Techniques*, 8(29), 153-174. [in Persian].
- 25) Selaneh, A., & Kerami, M. (2013). The necessity of technical and professional training in holistic learning environments. *Skill Training Quarterly*, 3 (9), 93-108. [in Persian].
- 26) Shabani Varki, B. (2000) *Teaching and learning approach, concepts, foundations and theories*. Mashhad: Astan Qods Razavi Publishing House. [in Persian].
- 27) shuang, ch. (2017). *Research on the Teaching Mode of International Police Cooperation in Law Enforcement Based on Hybrid Learning International*
- 28) Shuang, Ch., & Yuan, Ch. (2016). Teaching Model of Overseas Police Affairs Master Based on Hybrid Learning Model. *Educational Technology (ISET), International Symposium on*, 19 (21), 253-273
- 29) Souri, M., Hanifi, F., & Nazem, F. (2019). Investigating the status of factors affecting the quality of education in primary schools in Tehran. *Educational Management Research Quarterly*, 12 (1), 277-306. [in Persian].
- 30) Tor, D. (2017) Important physical characteristics for quality teacher education: The 17elphi study. *Erciyes Journal of Education*, 1 (2), 23-33.
- 31) Zafarullah, S., & Väisänen, P. (2018). Quality in Teacher Education: Evidence from the Universities of Sindh, Pakistan. *Journal of Language Teaching and Research*, 9 (5), 916-927.
- 32) Zamani, A. (2016). Identification, analysis and prioritization of quality in higher education. *Innovation and Value Creation Quarterly*, 6 (11), 24-35. [in Persian].

Research Paper

A proactive technological model in dealing with air smuggling of narcotics from the borders Case study: Drug trafficking using drones

Ali Mirzaee Kahagh^{a*}, Alireza Sekhawat Benis^b, Majid Karimi^c, Ebrahim Ghorbani^d

^a Assistant Professor of Aerial Department of Amin Police University, Tehran, Iran.

^b Lecturer of Aerial Department, Amin Police University, Tehran, Iran.

^c Assistant Professor of Narcotics Department, Amin Police University, Tehran, Iran.

^d Lecturer of Narcotics Department, Amin Police University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Keywords:
pattern, foresight,
technology, air-
smuggling,
drugs, border.

Received:

27 June 2022

Received in revised form:

06 September 2022

Accepted:

01 November 2022

pp.19-33

ABSTRACT

Currently, the methods of drug trafficking in the world are changing from traditional methods to new methods. The present research was conducted to present a technological predictive model with foresight in dealing with the air smuggling of narcotics from the borders. This study was prepared in terms of practical purpose, terms of mixed method, and terms of collecting statistics and information in the field and through interviews and questionnaire tools. The participants in the qualitative part of the research included 17 experts and managers of strategic levels who were experts in the subject, and who were selected using the snowball sampling method. The statistical community of the quantitative part was also experts in the fight against narcotics and flight science experts, and there were 90 people, and 73 of them were selected as members of the statistical sample using the Morgan table and the purposeful sampling method. The data collection tool in the qualitative part was a semi-structured interview with a reliability coefficient of 0.91, and in the quantitative part, a researcher-made questionnaire with a reliability coefficient of 0.84. In this research, MAXQDA software was used to analyze the qualitative data and SPSS software was used to analyze the data from the quantitative questionnaire. The findings led to the identification of 80 basic themes, 17 constructive themes, and 4 inclusive themes to formulate and design a technological predictive model to deal with possible drug smuggling in the future through the borders. The results of the quantitative part of the research also indicated that the themes identified can play a significant role in combating the air smuggling of narcotics from the borders in the future and can be considered suitable predictors for providing a technological predictive model.

Citation: Mirzaee Kahagh, A., Sekhawat Benis, A., Karimi, M., & Ghorbani, E. (2022). A proactive technological model in dealing with air smuggling of narcotics from the borders Case study: Drug trafficking using drones. *Journal of Border Science and Technology*, 11 (3), 19-33.

 <http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.1.7>

* . Corresponding author (E-mail: ali.mirzaee@apu.ac.ir)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Amin Police University. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

الگوی پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها مطالعه موردی: قاچاق مواد مخدر با استفاده از پهپاد

علی میرزائی کهق^۱ - استادیار گروه هوایی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران
علیرضا سخاوت بنیس - مدرس گروه هوایی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران
مجید کریمی - استادیار گروه مواد مخدر، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران
ابراهیم قربانی - مدرس گروه مواد مخدر، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

چکیده

در حال حاضر شیوه‌های قاچاق مواد مخدر در جهان از روش‌های سنتی به روش‌های نوین در حال تغییر می‌باشند. تحقیق حاضر با هدف ارائه یک الگوی پیش‌نگر فناوریانه با رویکر آینده‌نگری در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها انجام شده است. این مطالعه از نظر هدف کاربردی، از لحاظ روش ترکیبی (آمیخته) و از لحاظ گردآوری آمار و اطلاعات به صورت میدانی و از طریق مصاحبه و ابزار پرسشنامه تهیه شد. مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی پژوهش شامل ۱۷ نفر از خبرگان و مدیران سطوح راهبردی متخصص در موضوع بوده که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. جامعه آماری بخش کمی نیز کارشناسان متخصص مبارزه با مواد مخدر و کارشناسان علوم پروازی به تعداد ۹۰ نفر بودند که با استفاده از جدول مورگان و روش نمونه‌گیری هدفمند، تعداد ۷۳ نفر از آنان به عنوان اعضای نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات در بخش کیفی مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با ضریب پایایی ۰/۹۱ و در بخش کمی پرسشنامه محقق‌ساخته با ضریب پایایی ۰/۸۴ بود. در تحقیق حاضر به جهت تحلیل داده‌های کیفی از نرم‌افزار MAXQDA و برای تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه کمی از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. یافته‌ها منجر به شناسایی ۸۰ مضمون پایه‌ای، ۱۷ مضمون سازنده و ۴ مضمون فراگیر در جهت تدوین و طراحی الگوی پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق احتمالی مواد مخدر در آینده از طریق مرزها انجام گردید. نتایج حاصل از بخش کمی تحقیق نیز بیانگر این موضوع بود که مضامین شناسایی شده می‌توانند نقش بسزایی در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها در آینده داشته و پیش‌بین‌های مناسبی برای ارائه یک الگوی پیش‌نگر فناوریانه تلقی گردند.

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

الگو، پیش‌نگری، فناوری، قاچاق هوایی، مواد مخدر، مرز

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۴/۰۶

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۸/۱۰

صص. ۳۳-۱۹

استناد: میرزائی کهق، علی؛ سخاوت بنیس، علیرضا؛ کریمی، مجید و قربانی، ابراهیم. (۱۴۰۱). الگوی پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها مطالعه موردی: قاچاق مواد مخدر با استفاده از پهپاد. مجله علوم و فنون مرزی، ۱۱ (۳)، ۳۳-۱۹.

<http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.1.7>

مقدمه

قاچاق مواد مخدر با توجه به ارتباط با سایر جرایم سازمان‌یافته نظیر قاچاق سلاح و مهمات، انسان، فساد سازمان‌یافته و ... با اشاعه در سایر کشورها باعث بروز فرسایش در قدرت و کنترل دولت‌های مرکزی می‌گردد. ویژگی سازمان‌یافتگی و فراملی بودن جرائم مواد مخدر موجب شده تا هیچ کشوری نتواند از عواقب زیانبار آن مصون بماند (معظمی، ۱۳۸۷: ۳۰).

مافیای جهانی مواد مخدر با برنامه‌ریزی، هدایت و حمایت امکانات ویژه و مستمر سرویس‌های اطلاعاتی و تروریستی کشورهای بیگانه به عنوان یک جرم سازمان‌یافته قاچاق مواد مخدر در حال فعالیت هستند. به همین دلیل؛ رهبر معظم انقلاب مبارزه مسئولین نظام جمهوری اسلامی با مواد مخدر را «جهاد بزرگ» معرفی می‌نماید (کریمی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۰). حال با توجه به شرایط حساس جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران و بافت فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و اقتصادی غرب و حاشیه غرب کشور و همجواری با ۴ کشور و حضور نیروهای خارجی و معاندین نظام در آن کشورها، طوائف و دیدگاه آنها نسبت به گروه‌های فعال مواد مخدر، این موضوع را برای کشور به عنوان تهدیدی مبدل ساخته است. قاچاق و جرائم مواد مخدر در سطح جهان، متأثر از عوامل انسانی و طبیعی است. در این بین وضعیت جغرافیایی طبیعی و انسانی کشورها، اهمیت و اولویت هریک از این عوامل را مشخص می‌کند. در برخی از کشورها، نقش عوامل انسانی؛ که به طور عمده مربوط به مطالبات اجتماعی جامعه و سیاست‌های کلان و خرد دولت‌های آن‌هاست، نقش برجسته و پررنگ‌تری در ارتکاب جرائم مربوطه دارند (کریمی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۸). در برخی از کشورها به غیر از عوامل انسانی، قاچاق مواد مخدر تحت تاثیر وضعیت جغرافیایی سیاسی مرزهای آن می‌باشد که مهم‌ترین عامل به طور عمده مربوط به وضعیت مرزها و چگونگی کنترل آن‌هاست. در حال حاضر قاچاق مواد مخدر و گرایش به ارتکاب سایر جرائم آن در مرزهای ایران به خصوص مرزهای غرب و شمال غربی کشور نیز متأثر از هر دو دسته عوامل جغرافیایی انسانی و طبیعی بوده که مدیریت و کنترل مرزها را دشوار نموده است (امینی قشلاقی، ۱۳۹۹: ۶۰). امروزه بسیاری از مکان‌های مرزی در کشورهای مختلف جهان، شاهد قاچاق مواد مخدر و روانگردان با بهره‌گیری از شیوه‌های نوین می‌باشد. تاکنون اخبار کثیری در خصوص انتقال مواد مخدر با بهره‌گیری از پهپاد در مناطق مرزی کشورهای مختلف جهان (قاچاق مواد مخدر سنتی از مرزهای سوریه به اردن، قاچاق مواد روانگردان صنعتی از مرزهای مکزیک به آمریکا، قاچاق مواد مخدر صنعتی و سنتی از مرزهای کویت و قاچاق مواد روانگردان صنعتی از مرزهای سنگاپور به مالزی) گزارش شده و مسئولین و مقامات مربوطه در داخل جمهوری اسلامی ایران را نیز به تامل و تفکر وا داشته است. به طوری که مسئولین بلندپایه کشوری نیز از تغییر در شیوه‌های نوین قاچاق در سطح کشور سخن به میان آورده و معتقدند که شیوه‌های قاچاق مواد و کشف آن، همواره در حال تغییر و بروزرسانی است (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۸: کد خبر ۴۸۰۱۲۵۲). با این اوصاف و با توجه به اینکه معضل مواد مخدر، یکی از مهم‌ترین معضلات در استان‌های مرزی کشور است و تغییر در شیوه‌های قاچاق می‌تواند در آینده به یک چالش بزرگ برای سراسر کشور و نهادهای انتظامی، مرزبانی و امنیتی تبدیل شود، لیکن انتظار آن می‌رود که در سالیان آتی، شیوه‌های سنتی جای خود را به شیوه‌های نوین داده و سازمان‌های دارای وظیفه در امر مبارزه با مواد مخدر را با چالش اساسی مواجه نماید. از این رو می‌طلبید تا الگویی پیش‌نگر و پیش‌بین با رویکرد آینده‌پژوهانه در مواجهه با شیوه‌های نوین قاچاق مواد مخدر و روانگردان و در راس آن قاچاق هوایی مواد مخدر که می‌تواند در آینده با استفاده از پهپادهای بدون سرنشین صورت پذیرد تدوین تا در صورت مواجهه با این پدیده مورد بهره‌برداری قرار گیرد. چرا که عدم پیش‌بینی الگوی واکنشی موثر و هدفمند در جهت برخورد با این شیوه از قاچاق، موجبات سردرگمی و گمراهی ارگان‌های دخیل را فراهم خواهد آورد. لیکن تحقیق حاضر کوشیده است به منظور ارائه

یک الگوی پیش‌نگر در مواجهه با شیوه‌های نوین قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها در استان آذربایجان غربی، به ارائه ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های موثر در قالب یک الگو پرداخته و در صدد پاسخ به این سوال است که: الگوی پیش‌نگر در مقابله با شیوه‌های قاچاق هوایی مواد مخدر از مرز کدام است؟

پیشینه پژوهش

کریمی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به ارائه راهبردهای نوین مقابله با قاچاق مواد نوظهور از مرزها پرداختند. نتایج نشان داد اشراف اطلاعاتی زمینی و هوایی در مرزها می‌توانند تاثیر بسزایی در مقابله با قاچاق مواد مخدر از مرزها را داشته باشند. قربانی و شکوهی (۱۴۰۰) در طرحی پژوهشی به طراحی الگوی اشراف اطلاعاتی پلیس مبارزه با مواد مخدر فراجا در مناطق مرزی و عمقی کشور پرداختند. نتایج نشان داد ارتقا اشراف اطلاعاتی مرزی در ابعاد زمینی، هوایی و ریلی، می‌تواند به عنوان یک مولفه اساسی در مقابله با قاچاق مواد مخدر از مرزها مطرح شوند. تقویت ناوگان هوایی و بهره‌برداری از تجهیزات اپتیکی توسط هوافراجا به عنوان یکی از یافته‌های تحقیق مطرح گردید. میلانی و غلامی رزینی (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر پهپادها در پیشگیری وضعی از قاچاق سلاح گرم در مرزهای استان کرمانشاه پرداختند. بر اساس یافته‌ها، دقت و کارایی بالای پهپادها ضمن به حداقل رساندن خطا و آسیب‌پذیری‌های انسانی، نقش مؤثری در پیشگیری، شناسایی و مقابله با قاچاق سلاح گرم از مرزهای استان کرمانشاه دارد. همچنین نتایج حاصله حاکی است که پهپادها می‌توانند بالاترین کارکرد را از لحاظ کنترل، مراقبت و پایش مرزهای این استان در جهت پیشگیری از قاچاق سلاح گرم داشته باشند. افضلی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان چالش‌ها و ظرفیت‌های نواحی مرزی شرق کشور در مقابله با قاچاق مواد مخدر به این نتیجه دست یافتند که کوهستان‌های صعب‌العبور و آب و هوای نامناسب سبب ایجاد زمینه‌های نوین قاچاق شده است. نتایج نشان داد تجهیزات و امکانات ضعیف در کنترل مرز از چالش‌های مرزبانی برای حفاظت از مرزها می‌باشد. اسدی فرد (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی نقش پهپادها در ایجاد امنیت و اشراف اطلاعاتی مناطق مرزی کشور پرداخت. نتایج نشان داد که بکارگیری داده‌های تصویری و پایش اطلاعاتی فناوری پهپاد، نقش مؤثری در ایجاد اشرافیت اطلاعاتی و امنیت مناطق مرزی داشته و اگر این ابزار فنی، به طور مستمر و همزمان اطلاعات را ارسال نماید نقش چشم‌گیری در پشتیبانی از یگان‌های عملیات مرزبانی خواهد داشت. باس^۱ و همکاران (۲۰۱۶)، در پژوهشی با عنوان فناوری پهپاد: انواع، برنامه‌های کاربردی و تحولات آینده به این نتیجه دست یافته بودند که در آینده‌ای نه چندان دور، پهپادها به طور فزاینده‌ای در دسترس عموم قرار خواهند گرفت و برای اهداف مجرمانه گسترده‌ای مورد استفاده قرار خواهند گرفت. پهپادها به طور فزاینده‌ای مستقل خواهند شد و همچنین توانایی بیشتری برای عملیات‌های مجرمانه خواهند داشت.

با توجه به پیشینه تحقیق این نتیجه حاصل شد که قاچاق مواد مخدر و سایر کالاهای ممنوعه به صورت هوایی و زمینی در نواحی مرزی کاملاً متصور بوده و برای مقابله با این امر بایستی نسبت به ارتقا اشراف اطلاعاتی و بکارگیری تجهیزات نوین اقدام نمود. لیکن تحقیق حاضر می‌تواند با ارائه یک الگوی پیش‌نگر به نتایج سایر تحقیقات و پیشنهادهای پژوهشی ارائه شده توسط محققین، جامعه عمل بیوشاند.

^۱- Bas

مبانی نظری

در عصر تغییرات پیچیده و حرکت‌های شتابان علم و فناوری، پیش‌نگری و دستیابی به مزیت برتری راهبردی در گرو شگردهای پیشرفته‌ی جمع‌آوری اطلاعات، مدل‌های نوین تصمیم‌گیری و پاسخ‌گویی عملی است. این ابزارها و شگردها به سازمان‌ها اجازه می‌دهند که از اطلاعات راهبردی محیط خارجی و داخلی در راستای رسیدن به آرمان‌های سازمان بهره‌بردار کرده، از غفلت‌زدگی پرهیز کند و از فرصت‌های نوپدید بهترین استفاده را برده و تهدیدهای نوظهور را به فرصت طلایی تبدیل کند. ناکامی در پیش‌نگری رویدادها و روندها می‌تواند پیامدهای ناگواری به همراه داشته باشد. مثال‌های برجسته‌ای از بی‌توجهی به پیش‌نگری و نادیده انگاشتن تغییرات محیط خارجی را می‌توان در سازمان‌های بزرگ و مهم برشمرد. نخستین گام در فرآیند مدیریت پیش‌نگر، تشخیص رویدادها و روندهای نوظهوری است که می‌تواند بر روی سازمان تأثیر داشته باشد (سهرابی، ریسی و کیایی، ۱۳۹۸: ۲۲۲). یان ویلسون^۱ چرخه زندگی یک رویداد را در ۴ مرحله بیان می‌کند. او به این موضوع اشاره می‌کند که، بدون یک پاسخ تجاری مناسب، انتظارات اجتماعی امروز تبدیل به موضوعات سیاسی فردا می‌شود. هر چه رویدادها و روندهای نوظهور و در حال شکل‌گیری زودتر تشخیص داده شوند، گزینه‌های بیشتری بر اقدام و انتخاب در اختیار خواهیم داشت. ابزارهای زیادی وجود دارند که می‌توان از آن‌ها برای شناسایی، کشف و تشخیص رویدادها و روندهای نوظهور و تعیین جایگاه این موضوعات در چرخه زندگی افراد و سازمان‌ها استفاده کرد. «فرآیندهای دیده‌بانی و پایش»، «الگوهای چالش و پیش‌فرض»، «کاستی‌سنجی در اجرای امور» و «سناریوها» از جمله‌ی این ابزارها هستند (Goumas et al, 2018: 1233).

پیش‌نگری نه طالع بینی است و نه غیب‌گویی. مهمترین هدف از پیش‌نگری درک این نکته است که با تداوم روندهای موجود، در آینده چه روی خواهد داد و به همین لحاظ تصمیم بگیریم که آیا چنین آینده‌ای برای ما مطلوب است یا خیر و اگر نیست کوشید تا آن را تغییر داد. در این راستا تاکید بر این نکته ضروری است که پیش‌نگری فناوری، همان پیش‌بینی فناوری نیست (Ghazinoory et al, 2017: 232). در پیش‌بینی علاوه بر اینکه افق‌های کوتاه‌مدت (مثلاً ۵ ساله) مدنظر پیش‌بینی‌کننده است، سعی بر این است که حداکثر دقت در پیش‌بینی صورت پذیرد، حال آنکه در پیش‌نگری جزئیات آینده چندان مهم نیست و تعیین اولویت‌ها جهت انتخاب آگاهانه‌تر و تصمیم‌گیری هوشمندانه‌تر هدف اصلی آن است. اما واقعاً منظور از «پیش‌نگری فناوری» چیست؟ تعاریف متفاوت، دیدگاه‌های نسبتاً گسترده‌ای را در این خصوص ارائه می‌کنند. از یک دیدگاه پیش‌نگری، به‌عنوان فرآیندی که به‌وسیله آن فهم کامل‌تری از نیروهایی که آینده بلندمدت را شکل می‌دهند و بایستی در تدوین سیاست‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها به حساب آیند، تعریف می‌شود. این تعریف به‌طور ویژه‌ای بر محور یادگیری و ادراک استوار است که به‌نظر می‌رسد نسبتاً متفاوت‌تر از تعریف کلاسیک آن است که بیشتر منافع اجتماعی و اقتصادی را هدف قرار داده‌اند. از این دیدگاه پیش‌نگری فناوری «فرآیندی سیستماتیک است که می‌کوشد آینده بلندمدتی را از علم و فناوری و جامعه با هدف شناسایی زمینه‌های تحقیقات استراتژیک» تعریف کند. این تعریف بر آن تاکید می‌کند که آینده، در بسیاری از زمینه‌ها به وسیله تعداد زیادی از تصمیمات کوچک و منفرد شکل داده می‌شود. به‌طور آشکار، یکی از مهمترین موارد در پیش‌نگری فناوری، همسو کردن ادراک مختلف تصمیم‌گیرندگان و ذینفعان درگیر در این فرایند است (Ghazinoory et al, 2017: 235).

مرز آخرین حد قلمرو زمینی، دریایی و هوایی یک کشور است (عبدالهیان، ۱۳۸۸: ۱۸). مرز به پدیده‌ای فضایی اطلاق می‌شود که بازتاب قلمرو حاکمیت یک دولت است و مطابق قواعد خاص در مقابل حرکت انسان، انتقال کالا و نشر افکار

¹- Ian Wilson

مانع ایجاد می‌کند یا آن را محدود می‌سازد (دشتی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۹). مرز عامل اصلی در تعریف سرزمین و از موضوعات اساسی علم جغرافیای سیاسی می‌باشد. مرزها به عنوان پدیده‌ای دائمی در جغرافیای سیاسی مورد مطالعه می‌باشند که در مقابل جابه‌جایی انسان، اندیشه و کالا می‌تواند هم نقش بازدارندگی و هم نقش همکاری بین دو دولت داشته باشند. استان‌های مرزی موقعیت‌هایی دور از مرکز جغرافیایی (محدوده تصمیم‌گیری سیاسی-اداری و اقتصادی) بوده و به تبع این دوری از مرکز و بالا بودن ضریب ناامنی، ضعف شاخص‌های هویت ملی و احتمال واگرایی و قرار گرفتن در معرض انواع تهدیدهای نظامی، امنیتی، تروریستی، اقتصادی و بهداشتی آن سوی مرز، از مهم‌ترین چالش‌های درون‌سیستمی و برون‌سیستمی می‌باشند (پیشگاهی فرد و احمدی دهکاء، ۱۳۹۸: ۴۹).

غالب تئوری‌ها و نظریه‌های قاچاق از سوی متخصصان رشته‌های اقتصاد ارائه شده است. آنان قاچاق را پدیده‌ای کاملاً اقتصادی و در حیطه مطالعه این علم می‌دانند (Bhagwati & Hansen, 1971:746). برابر قانون اصلاح موادی از قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۴/۷/۲۱، قاچاق عبارت است از هر فعل یا ترک فعلی که موجب نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا و ارز گردد و براساس این قانون و یا سایر قوانین، قاچاق محسوب و برای آن مجازات تعیین شده باشد و چه در مبادی ورودی یا هر نقطه از کشور حتی محل عرضه آن در بازار داخلی کشف شود. در این تحقیق منظور از قاچاق، ورود مواد مخدر و روانگردان جدید به داخل کشور می‌باشد. البته می‌توان قاچاق مواد مخدر و روانگردان جدید را از دو بعد قاچاق گمرکی و قاچاق غیرگمرکی دسته‌بندی نمود. قاچاق گمرکی عملی غیرقانونی است که در آن مواد مخدر از مرزها و مناطق مجاز گمرکی به کشور وارد و قاچاق غیرگمرکی عملی غیرقانونی است که در آن مواد مخدر از مرزها و مناطقی بجز مرزهای مجاز گمرکی و از طریق مبادی غیررسمی به کشور وارد می‌شود و اصلی‌ترین و برجسته‌ترین محور ورود و خروج مواد مخدر مرزهای استان آذربایجان غربی می‌باشند که از نفوذ قاچاقچیان حرفه‌ای و به‌صورت سازمان‌یافته در امان نیست. معمولاً قاچاقچیان جزئی و خرده‌پا که نفوذی در این سیستم ندارند از طرق مبادی غیرگمرکی و از راه‌های صعب‌العبور و کوهستانی مبادرت به قاچاق مواد مخدر و روانگردان جدید می‌کنند. مواد مخدر یک معضل اساسی است که کشورها بعد از گذشت حداقل یک قرن مبارزه جدی هنوز به نقطه عطفی در این زمینه نرسیده‌اند، افراد به دلیل استعمال و سود سرشار مواد مخدر همواره خواهان عرضه و تقاضای این بلای اجتماعی خانمان‌سوز هستند، به علت تلقی شدن مواد مخدر در جوامع کنونی در کنار سایر بحران‌های جنگ، قاچاق اسلحه، بیماری‌های لاعلاج، سیل، زلزله و سونامی... این معضل از مخرب‌ترین و زیان‌بارترین تهدیدات برای بشریت محسوب می‌شود؛ به همین دلیل جوامع در راستای سیاست‌های کلان و آسیب‌پذیری کمتر به مبارزه و مقابله با این بلای مخرب می‌پردازند. حاملان مواد مخدر با استفاده از شیوه‌ها، ابزارها و پیچیده‌ترین روش‌ها به‌منظور حمل و نگهداری انواع مواد مخدر استفاده می‌نمایند، لیکن به‌موازات اقدامات قاچاقچیان، دولت‌ها نیز با به‌کارگیری تکنولوژی روز، اهم از نرم‌افزاری، سخت‌افزاری، اشراف اطلاعاتی، بانک اطلاعاتی و رسانه‌های آموزشی ضمن کنترل، به شناسایی، بازداشت و مجازات آنان نیز اقدام می‌نمایند. قاچاقچیان جهت حمل و نگهداری مواد مخدر و توزیع آن از شیوه‌ها و شگردها و مناطق خاصی استفاده می‌کنند که مناطق مرزی به عنوان مناطقی جذاب برای ارتکاب جرائم مربوطه به حساب می‌آید. در حال حاضر قاچاق مواد مخدر با استفاده از پهپادهای بدون سرنشین در مناطق مرزی کشورهای مختلف رایج بوده و سایر شیوه‌های مبتنی بر ارسال و مراسلات پستی، جاسازی در تجهیزات الکترونیکی و سایر شیوه‌های ذیل نیز مرسوم است.

• قاچاق از طریق خودروهای ترانزیتی در قالب محموله‌های تجاری، لجستیکی و اداری

• قاچاق از طریق جاسازی در اندام داخلی و بیرونی انسانها و حیوانات

- قاچاق از طریق ارسال محموله های پستی که قبلا از طریق فضای مجازی مبادلات مالی مربوطه انجام شده است
- قاچاق با بهره گیری از منجنیق و سایر اقلام دارای قدرت پرتابی (کرمی و قربانی، ۱۳۹۹: ۷۴).

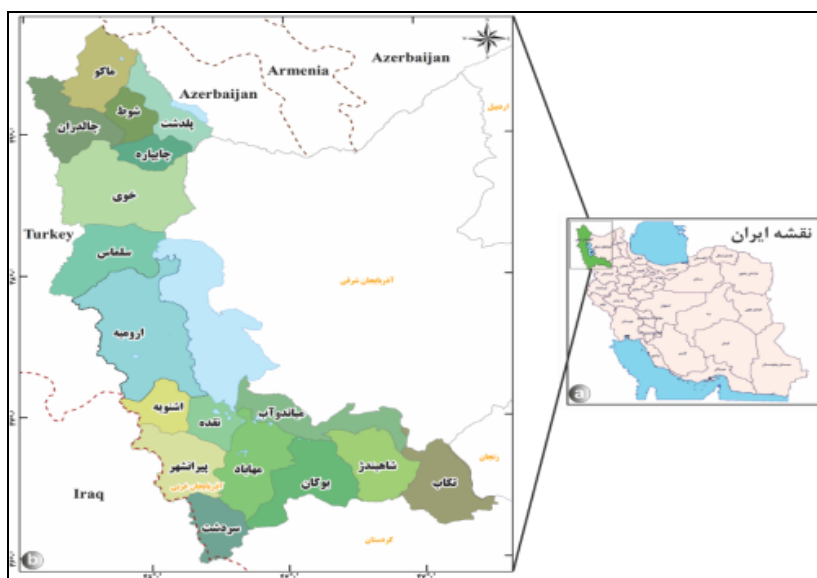
روش پژوهش

تحقیق حاضر یک پژوهش کاربردی و در چارچوب رویکرد ترکیبی و با به کارگیری روش تحلیل مضمون در بخش کیفی و آمار استنباطی در بخش کمی صورت گرفته است. برای این منظور ابتدا به گردآوری داده های کیفی پرداخته شده است. مشارکت کنندگان پژوهش در بخش کیفی شامل خبرگان (پلیس مبارزه با مواد مخدر فراجا، ستاد مبارزه با مواد مخدر ریاست جمهوری، پلیس هوا فراجا و پلیس مرزبانی فراجا) به روش گلوله برفی به عنوان مشارکت کنندگان در پژوهش انتخاب شدند. پژوهشگر در هفدهمین نفر به اشباع نظری و مضمونی دست یافت. در بخش کیفی، با استفاده از روش تحلیل مضمون، مضامین پایه ای، سازمان دهنده و فراگیر پیش نگر در مقابله با شیوه های قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها، شناسایی شدند. ابزار گردآوری داده ها مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که با طرح پرسش هایی بین ۳۵ تا ۶۰ دقیقه انجام شد. در تحلیل انجام شده تعداد کل مضامین پایه ای شناسایی شده ۸۰ کد بوده که در نهایت در فرایند کدگذاری محوری به تعداد ۱۷ کد (مضمون سازمان دهنده) سازماندهی شد و در قالب ۴ کد گزینشی (مضمون فراگیر) دسته بندی - گردید. برای حصول اطمینان از روایی و به منظور اطمینان خاطر از دقیق بودن یافته ها از دیدگاه پژوهشگر، از نظرات ارزشمند اساتید آشنا با این حوزه و خبرگان که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. همچنین به طور همزمان از مشارکت کنندگان در تحلیل و تفسیر داده ها کمک گرفته شد. برای محاسبه پایایی پرسشنامه بخش کیفی از روش پایایی بین دو کدگذار استفاده شد و درصد توافق درون موضوعی که به عنوان شاخص پایایی تحلیل به کار می رود را محاسبه که پایایی حاصل از دو کدگذار با توجه به محاسبات ۹۴ درصد بدست آمد که بیانگر پایایی مناسب پرسشنامه بود. در تحقیق حاضر به جهت تحلیل داده های کیفی از نرم افزار MAXQDA استفاده گردید. در بخش کمی نیز جامعه آماری کارشناسان متخصص مبارزه با مواد مخدر و مسلط به علوم پروازی پلیس های تخصصی مبارزه با مواد مخدر، فرماندهی مرزبانی و هوافراجا به تعداد ۹۰ نفر بودند که با استفاده از جدول مورگان و روش نمونه گیری هدفمند، تعداد ۷۳ نفر به عنوان اعضای نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات بخش کمی، پرسشنامه محقق ساخته در قالب ۳ قسمت شامل مشخصات فردی با ۳ سؤال (جنسیت، مدرک تحصیلی و سابقه کار) و شامل ۴ مولفه با ۱۷ گویه بر اساس نتایج حاصل از مرحله کیفی تنظیم گردید. به منظور محاسبه روایی بخش کمی نیز از روایی صوری و محتوایی استفاده شد. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه کمی نیز به دور از ایرادات ویرایشی، شکلی و املائی، به کمک پژوهشگر و چند نفر از اعضای نمونه تدوین گردید. در بخش کمی نیز برای محاسبه پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و میزان ضریب آلفا برای پرسشنامه تحقیق، برابر ۰/۸۴ به دست آمد. در تحقیق حاضر برای تحلیل توصیفی و استنباطی داده های حاصل از پرسشنامه از نرم افزار SPSS استفاده شد.

محدوده مورد مطالعه

استان آذربایجان غربی با وسعت ۳۷۴۱۲ کیلومتر مربع بین ۴۴ درجه و ۳ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۵ دقیقه تا ۳۹ درجه و ۴۶ دقیقه عرض شمالی، در شمال غرب ایران واقع شده است. این استان از شمال به جمهوری خودمختار نخجوان و کشور ترکیه و از شرق به استان آذربایجان شرقی، از جنوب شرق به استان زنجان و از جنوب به استان کردستان و از غرب به کشورهای ترکیه و عراق محدود می شود (شکل ۱). براساس تقسیمات کشوری

سال ۹۰، استان آذربایجان غربی دارای ۱۷ شهرستان، ۴۰ بخش، ۴۲ شهر، ۱۱۳ دهستان و ۴۵۳۱ آبادی دارای سکنه می‌باشد. استان آذربایجان غربی از نظر ناهمواری‌ها، چهره‌ای متنوع دارد؛ به طوری که از کل وسعت استان ۲۱ درصد را سرزمین‌های پست و جلگه‌ها، ۶۳ درصد را ارتفاعات و ۱۶ درصد را دریاچه ارومیه به خود اختصاص داده است. ناهمواری‌های عمده در استان آذربایجان غربی در قسمت غربی آن یعنی در نواحی مرزی ایران و ترکیه و ایران و عراق واقع گردیده است. این ارتفاعات که در واقع امتداد کوه‌های ارمنستان می‌باشند که از شمال به جنوب کشیده شده و در نهایت به سلسله جبال شمالی زاگرس منتهی می‌گردند. ارتفاعات عمده این ناحیه را کوه‌های مرزی ماکو، قطور، خوی در شمال که عموماً علائم مرزی بر روی آنها قرار دارد و کوه‌های غرب ارومیه، پیرانشهر و سردشت در جنوب تشکیل می‌دهند. این کوه‌ها در بیشتر ایام سال پوشیده از برف بوده و تقسیم کننده آب‌های مرزی می‌باشند. این کوه‌ها که کمتر منظره یک سلسله کوه ممتد را دارا می‌باشند از آرات خط الرأس مرز ایران و ترکیه شروع شده و در امتداد خود مرز ایران و ترکیه را در غرب تشکیل می‌دهند تا به کردستان، در ناحیه زاگرس شمالی می‌رسند.

شکل ۱. (a) نقشه ایران و موقعیت استان آذربایجان غربی در شمال غرب کشور. (b) نقشه استان آذربایجان غربی و موقعیت شهرستان‌های استان.

بحث و یافته‌ها

یافته‌های جمعیت‌شناختی

با توجه به اطلاعات بدست آمده، بیش از ۴۲ درصد مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی را پاسخگویان با مدرک کارشناسی ارشد به خود اختصاص داده بودند. در خصوص بررسی سوابق کاری پاسخ‌دهندگان، ۵۷٪ مشارکت‌کنندگان را با سابقه کار ۱۶ تا ۲۰ سال و درخصوص جنسیت نیز، ۱۰۰ درصد مشارکت‌کنندگان را کارکنان مرد تشکیل داده‌اند. در بخش کمی نیز بیش از ۵۰٪ اعضای نمونه آماری را پاسخگویان با مدرک تحصیلی کارشناسی تشکیل داده که در مقایسه با سایر موارد بیشترین درصد را به خود اختصاص داده بودند. در خصوص بررسی سوابق کاری پاسخ‌دهندگان، حدود ۷۰٪ اعضای نمونه آماری را پاسخ‌دهندگان با سابقه کار ۱۶ تا ۲۰ سال تشکیل داده‌اند که بیشترین درصد اعضای نمونه آماری در این

بخش را به خود اختصاص داده‌اند. درخصوص جنسیت نیز، بیش از ۹۰ درصد اعضای نمونه آماری را کارکنان مرد و حدود ۱۰ درصد را کارکنان زن تشکیل داده بودند.

یافته‌های تحلیلی

پس از انجام مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و انجام سه مرحله کدگذاری، مضامین پایه‌ای، سازمان‌دهنده و فراگیر پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزهای استان آذربایجان غربی استخراج گردید. تحلیل محتوای مصاحبه‌ها و شناسایی کدهای باز (مضامین پایه‌ای) و مقوله‌بندی آنها برابر جدول شماره ۱ صورت پذیرفته است. همانگونه که از داده‌ها و اطلاعات جدول شماره ۱ قابل استنباط است، تعداد ۸۰ مضمون می‌توانند به‌عنوان مضامین پایه‌ای و پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزهای استان آذربایجان غربی تأثیرگذار باشند. پس از انجام کدگذاری باز یا اولیه، نسبت به کدگذاری محوری و گزینشی اقدام و مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر شکل گرفتند. مقوله‌بندی مضامین سازمان‌دهنده از مضامین پایه‌ای و مقوله‌بندی مضامین فراگیر (ابعاد) از مضامین سازمان‌دهنده، برابر جدول شماره ۱ ارائه گردیده است.

جدول ۱. مضامین پایه‌ای، سازمان‌دهنده و فراگیر الگوی پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزهای استان

آذربایجان غربی

مضامین پایه‌ای (شاخص‌ها)	مضامین سازنده (مولفه‌ها)	مضامین فراگیر (ابعاد)
ایجاد پایگاه‌های هوایی توسط هوافراجا در جهت مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر- ایجاد پایگاه‌های هوایی در جهت رصد اطلاعاتی و امنیتی موضوع مرتبط با قاچاق مواد مخدر-تجهیز مرزها به سامانه‌های رادیویی، لیزری اختلالگر در پهپادهای ناشناس-بهره‌برداری هدفمند از هواگرد در ماموریت‌های مرتبط در مرز-تجهیز مرز به ابزار قطع ارتباط پهپاد با اپراتور و هدایت‌گر-تجهیز مرزها به فنس الکتریکی در جهت ایجاد اختلال بر عملکرد پهپادها-تجهیز مرزها به ابزار هدفگیر خودکارجهت شکار پهپادها-استقرار رادار در مرزها جهت ردگیری پهپادهای قاچاق مواد مخدر -بهره‌گیری از سیستم DGS جهت رهگیری و فرود پهپادهای حامل مواد مخدر	فناوری‌های نوین هوایی	مدیریت دانش و تکنولوژی
تربیت خلبانان پویا و کارآمد پهپاد، جاپرو کوپتر و.... مرتبط با ماموریت، توسط هوافراجا-تربیت و آموزش نیروهای پشتیبانی- فنی پهپاد، جاپرو کوپتر و.... و استقرار در مرزهای مستعد قاچاق-تربیت و آموزش نیروی متخصص و کارآمد مبتنی بر تجهیزات فوق سبک-تربیت و آموزش منابع و مخبرین مرتبط با تجهیزات هوایی-تربیت و آموزش مرزنشینان در خصوص پهپادهای فعال در امر قاچاق مواد مخدر	تربیت و آموزش روزآمد	
تهیه و پخش انواع فیلم و سریال نمایش اقتدار هوافراجا در زمینه مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر-حضور فرماندهان هوافراجا در برنامه‌های رسانه دیداری و شنیداری و اطلاع‌رسانی شیوه‌های قاچاق با پهپاد-تولید و بارگذاری محتوای مرتبط با موضوع در شبکه‌های مجازی اجتماعی، روزنامه‌ها و جرائد	ارتقا دانش و تخصص عمومی	

-تمرکز فنی بر فعالیت‌ها و تحرکات فناورانه حریف در مرزها-تمرکز فنی بر فعالیت‌ها و تحرکات درون و برون مرزی- تمرکز بر نفوذ فنی در بین عناصر اصلی و فرعی هدف در مرزها- تمرکز بر شیوه‌ها و شگردهای نوین حریف (شیوه‌ها و شگردهای قاچاق هوایی)-تمرکز بر فعالیت‌ها و تحرکات مرتبط با آشپزخانه‌های تولید مواد صنعتی و سنتی-تمرکز بر فعالیت‌ها و تحرکات مرتبط با کشت نوین (کشت گلخانه‌ای- کشت هیدروپونیک)-تمرکز بر فعالیت و تحرکات شاغلین در حوزه مواد روانگردان جدید (NPS)- تمرکز بر اجرای صحیح و ارتقا کیفیت طرح‌های ۵ گانه اطلاعاتی و عملیاتی پلیس مبارزه با مواد مخدر فراجا	تمرکز بر قاچاق به سبک هوایی	مدیریت روزآمد اطلاعات و فناوری
جذب و بکارگیری منابع و مخبرین فرامرزی (ترکیه و آذربایجان و عراق)- ایجاد شبکه منابع و مخبرین مرزی و برون مرزی فعال در حوزه قاچاق هوایی-توسعه و پالایش هوشمندانه شبکه منابع و مخبرین-راه‌اندازی سامانه ارتباطی تاکتیکی منابع و مخبرین با هادیان-هدفمند نمودن شبکه منابع و مخبرین در نشانگاه‌ها	جذب منابع و مخبرین اطلاعاتی	
پیش‌بینی جمع‌سپاری (راه‌اندازی سامانه جمع‌آوری اخبار مردمی)- برنامه‌ریزی در جهت تدوین آیین‌نامه و فرآیند جمع‌آوری اخبار و گزارشات مردمی از طریق فضای مجازی و پرداخت پاداش-ارتقاء اقدامات مقابله‌ای با مجرمین و مبلغین شیوه‌های نوین قاچاق در فضای مجازی-جذب و بکارگیری منابع اطلاعاتی متخصص در فضای مجازی	مدیریت فضای مجازی	
برنامه‌ریزی در جهت ارتقا توانایی و کسب توانمندی در شناسایی و پالایش لایه‌های جمعیتی ساکن در مرزها- برنامه‌ریزی در جهت ارتقا توانایی و کسب توانمندی در شناخت و کنترل گروه‌ها، فرق و قومیت‌های ساکن در مرز-برنامه‌ریزی در جهت ارتقا توانمندی تشخیص و احراز هویت فردی در بین نیروهای مبارز	اشراف جمعیتی	
ارتقا اشراف بر موضوعات امنیتی - انتظامی موجود در مرزها-ارتقاء اشراف زیست‌محیطی و نیازسنجی اولویت‌های ماموریتی توسط فرماندهی مرزبانی- ارتقا اشراف بر وضعیت فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مرزنشینان	اشراف موضوعی	
ارتقا اشراف بر وضعیت موجود در گذشته و برنامه‌ریزی برای زمان حال- ارتقا اشراف بر وضعیت موجود در زمان حال و برنامه‌ریزی برای زمان آینده	اشراف زمانی	اشراف اطلاعاتی
ارتقا اشراف بر مزارع احتمالی کشت گیاهان حاوی مواد مخدر و روانگردان در مرز -ارتقا اشراف بر لابراتوارهای احتمالی تولید مواد صنعتی و نیمه‌صنعتی در مرز -ارتقا اشراف بر انبارها، مراکز دپو و بسته‌بندی احتمالی مواد مخدر در مرز -ارتقا اشراف بر شبکه‌های ورود، حمل، دپو و توزیع مواد شیمیایی و پیش‌سازها در مرز -ارتقا اشراف بر عناصر اصلی قاچاق و رابطین در مرز -ارتقا اشراف بر حمل و نقل و مسیرهای ورود و خروج، حمل و نقل و انتقال مواد در مرز-ارتقا اشراف بر منابع انسانی، تسلیحات، تجهیزات و تکنولوژی مورد استفاده توسط قاچاقچیان در مرز-اشراف بر شبکه‌های اجتماعی و منابع خبری سایبری فعال در موضوعات مرتبط-اشراف بر مراکز	اشراف محیطی	

تصمیم‌ساز مجازی		
تشکیل و فعالیت کارگروه‌های علمی با توجه به جغرافیای جرائم در استان متشکل از اعضای کمیته مقابله با مواد مخدر-ارتقاء دانش تخصصی و مهارت‌های حرفه ای کارکنان با توجه به تغییر شیوه‌های قاچاق-توجه ویژه به مبحث آینده پژوهی در موضوع قاچاق به شیوه هوایی	اشراف علمی	
مدیریت صحیح چرخه اطلاعات و توزیع متناسب اخبار و اهمیت موضوع در بین رده‌های هوا فراجا- برقراری و حفظ ارتباط سازمانی هوافراجا با فرماندهی مرزبانی با رویکرد تعاملی-سازماندهی منابع و تجهیزات با توجه به وضعیت موجود و نگرش به آینده-بازخوردگیری فصلی از اقدامات و مدیریت بر چگونگی رفع موانع و مشکلات	فرماندهی و کنترل پیش‌نگرانه	
هماهنگی و هدایت سیستمی تمامی منابع موجود از طریق ایجاد یک شبکه گسترده- پشتیبانی و تداوم کنترل، نظارت و ارزیابی در بستر شبکه-شبکه-سازی خبری با رویکرد جذب منابع و مخبرین در نشانگاه‌های هدف	شبکه‌سازی	
ایجاد و یا گسترش پایگاه‌های پوششی اطلاعاتی در کشورهای آذربایجان، ترکیه و عراق- توسعه پایگاه‌های اطلاعاتی و هدفمند نمودن شبکه منابع و مخبرین در مرز و مناطق هدف-توسعه ظرفیت‌ها و قابلیت‌های علمی و آزمایشگاهی هواپایه با تاکید بر تحقیق و پژوهش در حوزه‌های ضروری- توسعه و گسترش زیرساخت‌های هوایی با تاکید بر پهپادها و ریزپرنده‌ها در مرز-ارتقاء دیپلماسی مبارزه هوایی با مواد مخدر از طریق کسب کرسی‌های تاثیرگذار در مجامع تصمیم‌گیری تصمیم‌سازی بین‌المللی- پیش بینی استقرار افسران رابط مبارزه با مواد مخدر در کشورهای هدف	زیرساخت	الزامات
بروزرسانی تجهیزات و امکانات با توجه به وضعیت و امکانات جهانی-جذب و حفظ سرمایه انسانی، سرمایه دانشی و سرمایه‌های مالی	منابع	
طراحی و مهندسی مجدد امکانات و تجهیزات موجود-شناسایی و حذف موانع موجود-بروزرسانی شیوه‌های مدیریتی و اصول و فنون موجود-توجه به انعطاف و چابکی سازمان و سعی بر ارتقا آن -ارتقا نظم و انضباط در سازمان و فرایندهای موجود (ظاهری و معنوی)-اجرای کامل و صحیح دستورالعمل‌های ابلاغی بدون هرگونه کاستی	فرآیندها	
بهره‌مندی از منابع و اطلاعات سایر جوامع اطلاعاتی کشور-بهره‌مندی از منابع و اطلاعات سایر جوامع اطلاعاتی در نیروهای مسلح ج.ا.ا-بهره‌مندی از منابع و اطلاعات سایر جوامع اطلاعاتی فراجا-بهره‌مندی از منابع و اطلاعات مردمی با توسعه برنامه‌های پیشگیرانه در محیط‌های هدف-تاکید بر تعامل و هم‌افزایی در بین ارگان‌های دخیل در امر مبارزه با مواد مخدر	نظام جامع اطلاعاتی	

همانگونه که از داده‌ها و اطلاعات جدول شماره ۱ قابل استنباط است، برای تدوین الگوی پیش‌نگر فناورانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزهای استان آذربایجان غربی، می‌بایست مولفه‌هایی چون فناوری‌های نوین در مرزهای مستعد قاچاق، پیش‌نگری در تربیت و آموزش نیروی تخصصی مبتنی بر علوم روز دنیا، فناوری‌های نوین هوایی، تربیت و آموزش روزآمد، ارتقا دانش و تخصص عمومی، تمرکز بر قاچاق به سبک هوایی، جذب منابع و مخبرین اطلاعاتی،

مدیریت فضای مجازی، اشراف جمعیتی، اشراف موضوعی، اشراف زمانی، اشراف محیطی، اشراف علمی، فرماندهی و کنترل پیش‌نگرانه، شبکه‌سازی، زیرساخت، منابع، فرآیندها و نظام جامع اطلاعاتی مد نظر قرار گیرد. در ادامه و در جهت ارائه مضامین فراگیر (ابعاد) و تکمیل الگوی پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزهای استان آذربایجان غربی، کدگذاری گزینشی اجرا و نتایج مربوطه در جدول شماره ۱ ارائه گردید.

پس از نهایی‌سازی مضامین پایه‌ای، سازمان‌دهنده و فراگیر الگوی پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزهای استان آذربایجان غربی، نسبت به تدوین پرسشنامه بخش کمی تحقیق در قالب طیف لیکرت اقدام و سوالات مربوطه در اختیار پاسخگویان قرار گرفت که نتایج حاصل از تحلیل پاسخ‌ها در ادامه ارائه شده است. با توجه به جدول شماره ۲، آماره‌های مربوط به شاخص‌های مرکزی، اختلاف میانگین و نتایج حاصل از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۲. آماره‌های مربوط به شاخص‌های مرکزی، اختلاف میانگین و نتایج حاصل از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

متغیر	مدیریت دانش و تکنولوژی	اشراف اطلاعاتی	مدیریت روزآمد اطلاعات و فناوری	الزامات	پرسشنامه کلی
تعداد پاسخگویان	۷۳	۷۳	۷۳	۷۳	۷۳
میانگین به دست آمده	۱۴/۵۱	۱۹/۰۹	۱۳/۸۴	۲۶/۶۲	۷۴/۰۶
میانگین پرسشنامه	۹	۱۵	۹	۱۸	۵۱
اختلاف میانگین	۵/۵۱	۴/۰۹	۴/۸۴	۸/۶۲	۲۳/۰۶
نتایج آزمون K-S	۲/۹۲۰	۲/۴۸۹	۲/۰۵۹	۲/۴۹۱	۲/۵۵۷
سطح معنی‌داری	۰/۴۱۸	۰/۳۹۷	۰/۲۰۷	۰/۱۹۷	۰/۳۴۹
انحراف استاندارد	۳/۰۱	۳/۵۱	۳/۳۴	۳/۸۶	۱۱/۵۴
میانگین خطای انحراف استاندارد	۰/۶۷۱	۰/۵۳۰	۰/۴۵۷	۰/۴۰۰	۲/۰۴

داده‌های حاصل از جدول فوق نشان داد که میانگین ابعاد مربوط به پرسشنامه محقق‌ساخته تحقیق در سطح خطای ($p < ۰/۰۱$) معنی‌دار بوده و برای ابعاد پرسشنامه و پرسشنامه کلی بیشتر از مقدار متوسط می‌باشد. این امر نشان از تفاوت آماری بین میانگین ابعاد و کل پرسشنامه با مقدار ارزش آزمون ($=۹$) برای بعد مدیریت دانش و تکنولوژی، با مقدار ارزش آزمون ($=۱۵$) برای بعد اشراف اطلاعاتی، با مقدار ارزش آزمون ($=۹$) برای بعد مدیریت روزآمد اطلاعات و فناوری و با مقدار ارزش آزمون ($=۱۸$) برای بعد الزامات می‌باشد. لذا این نتیجه حاصل شد که ابعاد مربوطه به صورت کلی و با میانگین $۷۴/۰۶$ و هر یک از ابعاد آن در الگوی پیش‌نگر فناوریانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزهای استان آذربایجان غربی نقش به‌سزایی دارند. همچنین با توجه به نتایج جدول فوق چون مقدار سطح معنی‌داری برای تمام مؤلفه‌ها بزرگتر از مقدار خطا ($۰/۰۵۰$) است در نتیجه متغیرها دارای توزیع نرمال هستند که از آزمون پارامتریک تی-تک نمونه استفاده شد.

جدول ۳. نتیجه آماره تی برای آزمون ابعاد تحقیق

آماره‌ها						سوالات
اختلاف فاصله اطمینان (٪۹۵)		اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	t	
پایین	بالا					
۲/۴۵۰	۱/۱۰۹	۲/۱۰۹	۰/۰۰۰	۷۲	۸/۴۳	مدیریت دانش و تکنولوژی
۳/۱۸۹	۱/۷۱۳	۲/۲۰۹	۰/۰۰۰	۷۲	۱۰/۲۸	اشراف اطلاعاتی
۲/۹۲۸	۱/۴۵۳	۳/۰۳	۰/۰۰۰	۷۲	۱۱/۴۹	مدیریت روزآمد اطلاعات و فناوری
۳/۰۹۶	۱/۸۷۵	۲/۰۳	۰/۰۰۰	۷۲	۹/۳۷	الزامات
۸/۴۵۲	۶/۰۹۸	۸/۲۱۵	۰/۰۰۰	۷۲	۱۹/۵۸	کل پرسشنامه

با توجه به جدول فوق و میزان آماره t مشاهده شده و سطح معنی‌داری آزمون، مشخص گردید که تمامی ابعاد مربوطه در سطح خطای ۹۹ درصد پیش‌بین‌های مناسبی برای تدوین یک الگوی پیش‌نگر فناورانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزهای استان آذربایجان غربی می‌باشند.

نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف ارائه یک الگوی پیش‌نگر فناورانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها انجام شد. نتایج مصاحبه با خبرگان منجر به شناسایی ۸۰ مضمون پایه‌ای، ۱۷ مضمون سازنده و ۴ مضمون فراگیر در جهت ارائه یک الگوی پیش‌نگر فناورانه در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها گردید. مضامین فراگیر و ابعاد الگوی ارائه شده، شامل ۱- مدیریت دانش و تکنولوژی، ۲- اشراف اطلاعاتی، ۳- مدیریت روزآمد اطلاعات و فناوری و ۴- الزامات بود. نتایج حاصل از بخش کمی تحقیق نیز بیانگر این موضوع بود که مضامین شناسایی شده می‌توانند نقش بسزایی در مقابله با قاچاق هوایی مواد مخدر از مرزها داشته و پیش‌بین‌های مناسبی برای ارائه یک الگوی پیش‌نگر فناورانه تلقی گردند. با بررسی منابع موجود، هیچگونه پژوهشی که به تحقیق پیرامون موضوع مربوطه پرداخته باشد، مشاهده نگردید. اما می‌توان نتایج تحقیق حاضر را با یافته‌های کریمی و همکاران (۱۴۰۰) که معتقدند اشراف اطلاعاتی زمینی و هوایی در مرزها می‌تواند تاثیر بسزایی در مقابله با قاچاق مواد مخدر از مرزها داشته باشند، همسو و همراستا تلقی نمود. یافته‌های تحقیق قربانی و شکوهی (۱۴۰۰) نیز که تقویت ناوگان هوایی و بهره‌برداری از تجهیزات اپتیکی توسط هوافراجا را به عنوان یکی از شیوه‌های موثر در امر مبارزه با مواد مخدر تلقی می‌کنند، موید نتایج تحقیق حاضر می‌باشد. در بررسی خروجی تحقیق میلانی و غلامی رزینی (۱۳۹۹) که عنوان می‌کنند پهناده‌ها می‌توانند بالاترین کارکرد را از لحاظ کنترل، مراقبت و پایش مرزهای شرق کشور داشته باشند، پیش‌بین مناسبی در جهت ارائه الگوی مطروحه در تحقیق حاضر به حساب می‌آید. تحقیقات باس و همکاران (۲۰۱۶) افضل‌ی و همکاران (۱۳۹۸) و اسدی فرد (۱۳۹۴) نیز می‌توانند از حیث اهمیت پرداختن به موضوع مبارزه با مواد مخدر در مرزها، آن هم از طریق هوایی، اهمیت پرداختن به موضوع حاضر را نمایان کنند. با توجه به مضامین شناسایی شده در ۳ حیطه پایه‌ای، سازنده و فراگیر و اهمیت بطراحی یک الگوی پیش‌نگر، پیشنهاد دارد:

با توجه به اینکه شیوه‌های قاچاق مواد مخدر روز به روز پویاتر و نوپاتر می‌گردد، سازمان‌های دارای مسئولیت در امر مبارزه با مواد مخدر، مشکل ساختاری و لجستیکی این موضوع را مرتفع نموده و نسبت به جانمایی پایگاه‌های اطلاعاتی و عملیاتی با یک پیش‌نگری قوی اقدام نمایند.

با توجه به نتایج حاصل از تحقیق پیشنهاد می‌شود نسبت به همگانی‌سازی و ارتقا سطح آگاهی افشار مختلف جامعه به خصوص مرزنشینان در خصوص این موضوع که امکان قاچاق مواد مخدر با پهپاد متصور می‌باشد، اقدام گردد. با توجه به نقش بی‌بدیل اشراف اطلاعاتی در مواجهه و مقابله پیروزمندانه با جرائم، پیشنهاد دارد ارتقا سطح اشراف اطلاعاتی و عملیاتی کارکنان مستقر در مرز و همچنین کارکنان هوافراجا مدنظر دستگاه‌های اطلاعاتی فراجا باشد. از طرفی پیشنهاد می‌شود سازمان‌های حاضر در تحقیق حاضر که به عنوان مسئولین اصلی مبارزه با مواد مخدر تلقی می‌گردند، با همکاری همدیگر، نسبت به پیاده‌سازی نسبی الگوی مربوطه و بررسی اثربخشی آن اقدام و نتایج را گزارش نمایند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند مراتب تشکر صمیمانه خود را از ریاست محترم و کارکنان پلیس مبارزه با مواد مخدر فراجا، فرماندهی مرزبانی و پلیس هوا فراجا و همچنین فرماندهی انتظامی استان آذربایجان غربی که ما را در انجام و ارتقای کیفی این پژوهش یاری نمودند، اعلام دارند.

منابع

- ۱) اسدی‌فرد، محمد. (۱۳۹۴) نقش پهپادها در ایجاد امنیت و اشراف اطلاعاتی مناطق مرزی کشور. پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، سال ۳، شماره ۱، صص. ۱۷۹-۲۰۴.
- ۲) افضل‌ی، رسول؛ ذکی، یاشار؛ طباطبایی، عباس. (۱۳۹۸). چالش‌ها و ظرفیت‌های نواحی مرزی شرق کشور در مقابله با قاچاق مواد مخدر. فصلنامه علمی علوم و فنون مرزی، سال ۸، شماره ۳، صص. ۲۳-۴۶.
- ۳) امینی قشلاقی، داود (۱۳۹۹) تحلیلی بر شاخص‌های جغرافیای طبیعی مؤثر در امنیت مرزهای ج.ا. ایران با تأکید بر مرزهای شمال غربی کشور. فصلنامه علمی علوم و فنون مرزی، سال ۹، شماره ۴، صص. ۵۹-۱۰۰.
- ۴) پیشگاهی‌فرد، زهرا و احمدی دهکاء، فریبرز. (۱۳۸۹). ارزیابی تهدیدات امنیت ملی در مناطق مرزی شمال ایران، فصلنامه جغرافیایی آمایش، سال ۲، شماره ۶، صص. ۴۸-۶۵.
- ۵) خبرگزاری مهر (۱۳۹۸)، امروز قاچاقچیان با پهپاد مواد مخدر جابجا می‌کنند، شماره خبر: ۴۸۰۱۲۵۲
- ۶) رحمانی، فاطمه. (۱۳۹۹). حقوق دریاها. چاپ اول، تهران: انتشارات پارسین دانش پندار.
- ۷) سهرابی، بابک؛ ریسی، ایمان؛ کیایی، مهدی. (۱۳۹۸). طراحی مدل تحلیل آینده‌نگر جهت ارزیابی عملکرد کمی سیستم برنامه‌ریزی منابع سازمان، فصلنامه مدیریت اطلاعات، سال ۵، شماره ۲، صص. ۲۲۰-۲۴۲.
- ۸) قربانی، ابراهیم؛ شکوهی‌راد، صمد. (۱۴۰۰). الگوی اشراف اطلاعاتی پلیس مبارزه با مواد مخدر فراجا. طرح پژوهشی، دانشکده علوم و فنون اطلاعات و آگاهی، دانشگاه علوم انتظامی امین.
- ۹) کرمی، حمیدرضا؛ قربانی، ابراهیم. (۱۳۹۹). عملیات ویژه مبارزه با مواد مخدر. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین.

- ۱۰) کریمی، مجید؛ احمدوند، علی محمد؛ جزینی، علیرضا و حبیبزاده، اصحاب. (۱۴۰۰). راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر. فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، دوره ۱۶، شماره ۶۱، صص. ۹-۳۰.
- ۱۱) کریمی، مجید؛ قربانی، ابراهیم؛ دادرسی، رحیم (۱۴۰۰) راهبردهای مقابله با قاچاق مواد اعتیادآور نوظهور از مرزها، فصلنامه علوم و فنون مرزی، دوره ۱۰، شماره ۳. صص ۲۷-۴۹.
- ۱۲) مرزدارانی، هادی. (۱۳۹۰). تهدیدات امنیتی ج.ا.ایران، چاپ اول، تهران: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی فراجا.
- ۱۳) معظمی، شهلا. (۱۳۸۷). جرائم سازمان‌یافته و راهکارهای جهانی مقابله با آن، چاپ دوم، تهران: انتشارات دادگستر.
- ۱۴) میلانی، علیرضا؛ غلامی رزینی، محسن. (۱۳۹۹). تأثیر پهپادها در پیشگیری وضعی از قاچاق سلاح گرم در مرزهای استان کرمانشاه. پژوهش نامه مطالعات مرزی، سال ۸، شماره ۳، صص. ۹۵-۱۰۷.
- 15) Afzali, Rasul; Zaki, Yashar; Tabatabaei, Abbas. (2018). Challenges and capacities of border areas in the east of the country in dealing with drug trafficking. Scientific Quarterly of Frontier Sciences and Techniques, year 8, number 3, pp. 23-46. In [Persian].
- 16) Amini Gheshlaghi, Daoud (2019) An analysis of the natural geography indicators effective in the security of the borders of J.A. Iran with emphasis on the northwestern borders of the country. Scientific Quarterly of Frontier Sciences and Techniques, year 9, number 4, pp. 59-100. In [Persian].
- 17) Asadi Fard, Mohammad. (2014) The role of drones in creating security and information aristocracy in the country's border areas. Research Journal of Border Studies, Year 3, Number 1, pp. 179-204. In [Persian].
- 18) Bas. Vergouw, Huub. Nagel. (2016). Drone Technology: Types, Payloads Applications, Frequency Spectrum Issues and Future Developments, In book: The Future of Drone Use, pp. 21-45
- 19) Bhagwati, Jagdish & Hansen, Bent. (1971). A Theoretical Analysis of Smuggling, Massachusetts Institute of Technology, vol 7, No. 75, pp. 745-801.
- 20) Ghazinoory, Sepehr, Dastranj, Nasrin, Saghafi, Fatemeh. (2017). Technology roadmapping architecture based on technological learning: Case study of social banking in Iran. Technological Forecasting and Social Change, vol 122, No. 16, pp. 231-242.
- 21) Ghorbani, Ebrahim; Shokohi Rad, Samad. (2020). The model of intelligence elites of the Faraja anti-narcotics police. Research project, Faculty of Information and Knowledge Sciences and Techniques, Amin University of Police Sciences. In [Persian].
- 22) Goumas. Spyridon, Charamis. Dimitrios & Tabouratzi. Efthalia (2018). Accounting Benefits of ERP Systems across the Different Manufacturing Industries of SMEs. Theoretical Economics Letters, Vol. 8, No, 6, pp. 1232-1246.
- 23) Karimi, Majid; Ahmadvand, Ali Mohammad; Jazini, Alireza and Habibzadeh, Ashab. (2021). Criminalization strategies of organized drug crimes. Scientific Quarterly Journal of Intelligence and Criminal Research, Volume 16, Number 61, pp. 9-30. In [Persian].
- 24) Karimi, Majid; Ghorbani, Ebrahim; Dadres, Rahim (2021) Strategies to deal with the smuggling of emerging addictive substances from the borders, Border Science and Technology Quarterly, Volume 10, Number 3. pp. 27-49. In [Persian].

- 25) Kerami, Hamidreza; Ghorbani, Ibrahim. (2019). Special anti-narcotics operations. First edition, Tehran: Publications of Amin University of Police Sciences. In [Persian].
- 26) Marzdarani, Hadi. (2011). Iran's Security Threats, first edition, Tehran: Faraja Political Ideological Organization Publications. In [Persian].
- 27) Mehr news agency (2018), smugglers are moving drugs with drones today, news number: 4801252, retrieved from: <https://www.mehrnews.com/news/4801252/> In [Persian].
- 28) Milani, Alireza; Gholami Razini, Mohsen. (2019). The effect of drones in preventing the smuggling of firearms in the borders of Kermanshah province. Journal of Border Studies, year 8, number 3, pp. 95-107. In [Persian].
- 29) Moazzami, Shahla. (2008). Organized crime and global solutions to deal with it, second edition, Tehran: Dadgstar Publications. In [Persian].
- 30) Pishgahi Fard, Zahra; Ahmadi Dehka, Fariborz. (2010). Assessment of national security threats in the border regions of northern Iran, Amash Geographical Quarterly, year 2, number 6, pp. 48-65. In [Persian].
- 31) Rahmani, Fatemeh. (2019). Laws of the seas. First edition, Tehran: Parsian Danesh Pandar Publishing House. In [Persian].
- 32) Sohrabi, Babak; Raisi, Iman; Kiaei, Mehdi. (2018). Designing a prospective analysis model to evaluate the quantitative performance of the organization's resource planning system, Information Management Quarterly, Year 5, Number 2, pp. 220-242. In [Persian].

Research Paper

The Effect of Police Measures on the Security of the Border of Mehran During the Days of Arbaeen Hosseini

Yahya Qobadi^a

^a *Trainer of Border Patrol Department of Imam Hassan Mojtabi University of Officer and Police Training, Tehran, Iran*

ARTICLE INFO

Keywords:

Measures, Police, Arbaeen, Border, Mehran city.

Received:

27 June 2022

Received in revised form:

06 September 2022

Accepted:

01 November 2022

pp.35-49

ABSTRACT

As the main custodian of establishing order and security in the society, the General Police Command plays an important role in ensuring sustainable security in urban and rural areas by making arrangements according to various political, social, and cultural events. Keeping this issue in mind, the purpose of this article is to investigate the impact of police measures on the security of Mehran border during Arbaeen Hosseini.

In terms of its objectives the present study is of an applied and a quantitative type of research that was conducted using a descriptive-survey method. The statistical population in the present study included 400 individuals, 196 of whom have been selected as a sample using Morgan's table. The data collection tool was a researcher-made questionnaire, whose validity was formally confirmed by experts, and its reliability was calculated and confirmed through Cronbach's alpha test with a coefficient of 79%, which indicates good reliability. The data was analyzed using SPSS software. The findings based on the research hypotheses showed six measures; prevention of crime and insecurity, fight against terrorism, orderliness in pilgrims' places of movement, protection of human rights and dignity, mechanized control of entry and exit channels and interaction with law enforcement agents of the opposite country have an effect on the security of the border of Mehran during the days of Arbaeen Hosseini.

Citation: Qobadi, Yahya (2022). The Effect of Police Measures on the Security of the Border of Mehran During the Days of Arbaeen Hosseini. *Journal of Border Science and Technology*, 11 (3), 35-49.

 <http://20.1001.1.25384090.1401.11.3.3.9>

* . Corresponding author (E-mail: yahya.ghobadi1395@gmail.com)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Amin Police University. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

تأثیر تمهیدات انتظامی در امنیت مرز مهران در ایام اربعین حسینی

یحیی قبادی^۱ - مربی گروه مرزبانی دانشگاه افسری و تربیت پلیس امام حسن مجتبی(ع)، تهران، ایران

چکیده

فرماندهی کل انتظامی به عنوان متولی اصلی برقراری نظم و امنیت در جامعه با انجام تمهیدات متناسب با رویدادهای مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... نقش مهمی در تأمین امنیت پایدار در مناطق شهری و روستایی دارد. با در نظر داشتن این موضوع، هدف از نگارش این مقاله بررسی میزان تأثیر تمهیدات انتظامی در امنیت مرز مهران در ایام اربعین حسینی (ع) هست.

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نوع تحقیقات کمی است که با استفاده از روش توصیفی - پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری در پژوهش حاضر ۴۰۰ نفر بوده که با بهره گیری از جدول مورگان تعداد ۱۹۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردیده است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده که روایی آن به صورت صوری از طرف کارشناسان و خبرگان مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ با ضریب ۷۹٪ که نشان از پایایی مناسبی است محاسبه و مورد تأیید قرار گرفت. داده‌ها با استفاده نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های به دست آمده بر پایه فرضیه‌ها پژوهش نشان داد تمهیدات شش گانه؛ پیشگیری از جرم و ناامنی، مبارزه با تروریسم، نظم بخشی به محل تردد زائرین، حفظ حقوق و کرامت انسانی، کنترل مکانیزه مجاری ورود و خروج و تعامل با عوامل انتظامی کشور مقابل در امنیت مرز مهران در ایام اربعین حسینی (ع) تأثیر دارد.

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

تمهیدات، انتظامی، اربعین، مرز، شهر مهران.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۴/۰۶

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۸/۱۰

صص. ۳۵-۴۹

استناد: قبادی، یحیی (۱۴۰۱). تأثیر تمهیدات انتظامی در امنیت مرز مهران در ایام اربعین حسینی. مجله علوم و فنون مرزی، ۱۱ (۳)، ۳۵-۴۹.

[http:// 20.1001.1.25384090.1401.11.3.3.9](http://20.1001.1.25384090.1401.11.3.3.9)

مقدمه

امروزه شرایط و فضای فعالیت پلیس بیش از پیش پیچیده، متغیر و گسترده شده است، به گونه‌ای که برای بیشتر سازمان‌های پلیسی این سرعت به مراتب بیش از سرعت پاسخگویی و توان تطبیق آن‌هاست. از این رو سازمان‌های پلیسی برای پاسخ به این چالش‌ها نیازمند به کارگیری رویکردهای راهبردی جدیدی هستند تا بتوانند تأکیدهای خود را بر سازگاری با تغییرهای محیطی و پاسخ بسیار سریع به نیازهای محیط دائماً متغیر، قرار دهند (بندریان، ۱۳۹۵: ۱۱۱). سازمان‌های پلیسی برای ایفای مأموریت و تحقق فلسفه وجودی خود در این شرایط نیازمند تمهیدات متناسب با پدیده‌های محیطی که در انجام مأموریت‌ها با آن مواجه می‌شوند، هستند تا آن‌ها را برای کارآمدی و اثربخشی در چنین محیطی توانمند سازد و بخش‌های ناکارآمد آن‌ها را اصلاح و تقویت کند. (پورصادق و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۸). سازمان‌های پلیسی نیازمند تقویت مدیریت راهبردی خود به منظور تبدیل شدن به سازمان‌های هدف‌گرا برای تأمین امنیت و تخصیص منابع خود مطابق با الگوهای مدیریت راهبردی جدیدی که تطابق بیشتری با ماهیت و ویژگی‌های این سازمان‌ها داشته و آن‌ها را برای فعالیت در محیط با تغییرهای سریع مهیا کند، هستند (pike et al, 2015: 58). یکی از تغییراتی که سازمان‌های پلیسی در اجرای مأموریت‌های خود نیازمند برنامه‌ریزی و تمهیدات متناسب با این تغییرات است، تغییرات صورت گرفته در اجتماع و جوامع متمرکز و به تبع آن شکل‌گیری رویدادهای مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... است که هر کدام از این رویدادها نیازمند رویکردهای مدیریتی متناسب با آن رویداد است.

فرماندهی کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک نهادی که امنیت و آرامش را در جامعه پیاده‌سازی می‌کند، برای انجام مأموریت خود از مدیریت انتظامی بهره گرفته و تمهیدات اتخاذ شده برای ایجاد امنیت در جامعه را در قالب این نوع مدیریت تعریف می‌کند (میرفیضی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵). پلیس برای مدیریت و هدایت رویداد اجتماعی که دارای بار امنیتی هست اقدام به اتخاذ تمهیدات متناسب با آن رویداد می‌کند. با توجه به این موضوع، یکی از رویدادهای که دارای ابعاد مختلف سیاسی، مذهبی، اجتماعی، فرهنگی و ... هست، و فرماندهی کل انتظامی برای مدیریت و هدایت مطلوب این رویداد برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی می‌کند، پیاده‌روی در ایام اربعین حسینی در مرزهای غرب کشور به‌ویژه در مرز مهران می‌باشد.

راهپیمایی اربعین؛ سیل خروشان مردم برای تغییر نظم جهانی به الگوی نظم نوین جهان مهدوی است. حرکتی که از سال ۲۰۰۶ بعد از اضمحلال حکومت بعثی در عراق شروع شد و سرآغاز شکل‌گیری یک قدرت بسیار بزرگ و جدید در ساختار جهانی خواهد بود و در واقع یک سفر کوتاه به عصر ظهور و تمرین قبول ارزش‌های عصر ظهور است (امین صارمی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲). در زمینه ماهیت و اهمیت اربعین حسینی می‌توان گفت که اقدامات عملی و کنش‌های اجتماعی ناشی از گفتمان اربعین از آغاز تاکنون در سطوح مختلفی بروز کرده است و بارزترین آن اجرای راهپیمایی بین‌المللی با حضور خیل مشتاقین جهان تشیع و سازمان‌دهی و ایجاد سازوکارهای تأمین نظم و امنیت این ایام از جمله آن‌هاست (تاج‌بخش، ۱۳۹۹: ۴۳).

در کنار چنین ماهیتی قابل انتظار و ارزشمند، امروزه بحث ساماندهی و نظم‌بخشیدن به اجتماع عظیم زائرین اربعین در استان‌های مرزی خوزستان، کرمانشاه و ایلام به یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌های مسئولین استانی و حتی کشوری تبدیل شده است. مسئولین لشکری و کشوری و همچنین هیئت‌های مذهبی به دلیل حجم تردد زائرین در زمان ایام اربعین در فضاهای شهری، کنترل ترافیک و رفت و آمد وسایل نقلیه، برقراری امنیت زائرین، ضرورت ایجاد تمهیداتی برای ساماندهی این ایام را لازم و ضروری می‌دانند و با شناختی که از این مراسم بزرگ وجود دارد، برنامه‌ریزی خاص برای

تمرکز مراسم در مکان‌های خاص و ایجاد فضاهای کنترل شده و برنامه‌ریزی شده را بیان می‌دارند. از طرفی با توجه به قرار داشتن پایانه مرزی شهرستان مهران در نزدیکی شهر مهران و شناخته شدن آن به عنوان مسیر اصلی راهپیمایی اربعین حسینی (ع) در کشور و تردد میلیون‌ها نفر از این گذرگاه مرزی، این شهرستان دچار معضلات و مشکلاتی عدیده‌ای شده است که در مرحله اول برای ساکنان این شهرستان و در مرحله بعد فضای شهری مهران را کانون توجه به خود نموده است، لذا در راستای حل این معضلات ستاد قرارگاه اربعین استان ایلام با محوریت استانداری و با کمک دیگر نهادهای مسئول از جمله فرماندهی انتظامی استان همه ساله به دنبال ارائه طرحی جامع برای ساماندهی ایام اربعین به کمک روش مدیریت یکپارچه داشته است که با توجه به گذشت چند سال از برگزاری این رویداد بین‌المللی و گستردگی حجم زائرین در این ایام باشکوه، آنچه که لازم و ضروری احساس می‌گردد ارائه پژوهشی به منظور طراحی تمهیدات امنیتی-انتظامی، مدیریتی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی... به منظور افزایش کارایی و توانمندسازی کارکنان در این ایام هست.

این تحقیق فرصتی در جهت تحقق هر چه کارآمدتر برگزاری این رویداد بین‌المللی و ارتقای جاذبه‌های گردشگری فرهنگی-دینی در استان ایلام و نیز توجه به بحث بازارچه مرزی مهران که می‌تواند نقش بسزایی در اقتصاد منطقه برای خدمات‌رسانی هر چه بیشتر داشته باشد، لذا به نظر می‌رسد ساماندهی و توسعه بسترهای شهری شهرستان مهران هم برای اجرای هر چه بهتر این رویداد بزرگ و پراهمیت و هم برای روند توسعه‌ای بازارچه مرزی مفید هست.

از نکات مهم و پراهمیت انجام این پژوهش احتمال وقوع حوادث ناگوار ناشی از حضور گروه‌های تروریستی در کشور عراق هست، در همین راستا نیز بار دیگر می‌توان به اهمیت و ضرورت تمهیدات امنیتی و انتظامی به منظور مدیریت هر چه بهتر ایام اربعین از دیدگاه امنیتی و سیاسی و همچنین نیاز مبرم به توسعه مرز مشترک شهرستان مهران و استان ایلام با کشور عراق به عنوان یک استراتژی در حفظ امنیت کشور و زائرین عتبات عالیات و نیز مردم استان ایلام و بخصوص شهرستان مهران با سابقه‌ای درخشان در ایثارگری ۸ ساله دفاع مقدس پی برد. در این راستا پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات زیر است:

- ۱) تأثیر مبارزه با تروریسم بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟
- ۲) تأثیر پیشگیری از جرم و ناامنی بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟
- ۳) تأثیر نظم‌بخشی به مسیر تردد زائرین بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟
- ۴) تأثیر حفظ حقوق و کرامات انسانی زائرین بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟
- ۵) تأثیر ورود و خروج مکانیزه زائرین بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟
- ۶) تأثیر تعامل با عوامل انتظامی کشور همسایه بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟

پیشینه پژوهش

تاج‌بخش (۱۳۹۹) در تحقیقی تحت عنوان «پیاده‌روی اربعین و ابعاد تربیتی آن» به این موضوع پرداخته که نتایج به‌دست‌آمده نشان داده است: گزاره‌های تربیتی فردی (بصیرت افزایی، افزایش عزت‌نفس، الگوپذیری، تفکر و خودسازی معنوی)؛ تربیتی خانوادگی (همگرایی نسل‌ها، اصلاح الگوی مصرف)؛ ابعاد تربیتی اجتماعی (هویت دینی، بهداشت روانی، اعتماد اجتماعی) ابعاد چهارگانه هستند که در تحلیل تحقیق حاضر به‌عنوان ابعاد تربیتی پیاده‌روی اربعین مورد شناسایی قرار گرفت.

امین صارمی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «اقدامات تعاملی یگان‌های ویژه ناجا با بسیج و تأثیر آن بر امنیت (مورد مطالعه؛ امنیت مراسم اربعین حسینی (ع))» به این موضوع پرداخته‌اند. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که؛ تعامل

یگان‌های ویژه ناجا در قالب چهار گزاره؛ برگزاری جلسات مشترک، تبادل اطلاعات، اجرای طرح‌های مشترک و استفاده از ظرفیت‌های مشترک یگان‌های ویژه ناجا با بسیج در تأمین امنیت مراسم اربعین حسینی (ع) مؤثر بودند. آقاجانی افروزی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «شناسایی عوامل مدیریت جهادی موثر یگان‌های ویژه ناجا در موفقیت مأموریت اربعین حسینی» به این موضوع پرداخته‌اند؛ تحقیق مورد اشاره باهدف شناسایی عوامل مدیریت جهادی موثر یگان‌های ویژه ناجا در موفقیت مأموریت اربعین حسینی در پاسخ به این سؤال که ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت جهادی موثر در کنترل جمعیت اربعین حسینی کدام‌اند، اجرا شد. یافته‌های تحقیق نشان داد شاخص ویژگی‌های سازمانی (یگان) با ضریب تأثیر ۰/۹۴، مؤثرترین شاخص و شاخص ویژگی‌های تخصصی و مدیریتی با ضریب تأثیر ۰/۸۵، کمترین تأثیر را بر مدیریت جهادی داشته است.

درویشی و امیری (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «شیوه‌های پیشگیری از سرقت لوازم و داخل خودرو در ایام اربعین با تأکید بر ساماندهی پارکینگ‌ها (مورد مطالعه شهر مهران)» به این موضوع پرداخته‌اند؛ نتایج پژوهش نشان داد که عوامل ساختاری، انسانی، اجرایی و سیستمی و فنی، از شیوه‌های پیشگیری وضعی، عوامل قانونی و حمایت قضائی، از شیوه‌های پیشگیری کیفی و عوامل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی؛ همچنین عوامل آموزشی، رسانه‌ای و نظارتی، از شیوه‌های پیشگیری اجتماعی از سرقت لوازم داخل خودرو در ایام اربعین در شهر مهران می‌باشند.

معصومی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی مشکلات ترافیکی پایانه برکت شهرستان مهران در ایام اربعین» به این موضوع پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان داد؛ سه مشکل شاخص؛ زیرساختی (عمومی و فنی - ترافیکی)، مدیریتی (سازمانی و برون‌سازمانی)، مشارکتی و هماهنگی‌های بین‌بخشی (سازمانی و برون‌سازمانی) شناسایی شدند و نتایج حاصل از به‌کارگیری فرآیند تحلیل سلسله مراتبی نشان داد که مشکلات مدیریتی با وزن ۰/۵۹۴ در اولویت نخست، مشکلات زیرساختی با وزن ۰/۲۴۹ و مشکلات مشارکتی با وزن ۰/۱۵۷ در اولویت‌های بعدی قرار دارند. در میان مشکلات مدیریتی نیز، مدیریت درون‌سازمانی از سایر موارد مهم‌تر است.

مجتبی (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی پدیدار شناختی زیارت پیاده اربعین در عراق» به این موضوع پرداخته که نویسنده در این مقاله به تحلیل انگیزه‌ها و تجربیات زائران پیاده در سفر کربلای معلی (عراق) در زیارت اربعین می‌پردازد. این مطالعه یک پارادایم تفسیرگرایانه متشکل از رویکردی پدیدار شناختی را به کار می‌گیرد و جهان‌بینی اسلامی شیعه را برای ترکیب یافته‌ها تلفیق می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که انگیزه‌های زائر پیاده اربعین ناشی از شعائر همیشگی جامعه شیعه و توجه به جامعه (امت) است. عنصر «امت» به‌عنوان انگیزه کلیدی برای کسانی است که زیارت پیاده اربعین تکرار می‌کنند. مؤلفه تجربی به‌دست‌آمده از نتایج نشان می‌دهد: مهمان‌نوازی و جنبه‌های بشردوستانه، عناصر مهم تجربیات هستند.

لوز (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان «گردشگری زیارتی و مذهبی در اسلام» به این موضوع پرداخته است. نویسنده در این مقاله معتقد است؛ در سال‌های اخیر محققین به کاوش‌هایی پرداخته‌اند که سعی کرده‌اند معمای زیارت در مقابل جهانگردی را توضیح دهند. از جمله ایده‌هایی که به وجود آمد، تعریف یک مقوله یکپارچه تحت عنوان گردشگری مذهبی بود. این مقاله این استدلال را مطرح می‌کند که از منظر دینی، به زیارت در اسلام، آنچنان که در قرآن با عنوان مراسم حج آمده است، اشاره شده است. استدلال دیگر مقاله بر پایه این موضوع است که سفرهای مسلمان مذهبی، مقوله متفاوتی را تشکیل می‌دهند که می‌توان آن را گردشگری مذهبی نام برد. این مقاله با قالب‌بندی و مفهوم‌سازی مجدد

زیارت مسلمانان که «فراتر از مقدسات رسمی» به عنوان گردشگری مذهبی است، انبوهی از سفرهای مذهبی و کل طیف سفرهای مذهبی مسلمانان را به تصویر می کشد.

الناصری و همکاران (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان «نگرانی‌های بهداشت عمومی در اربعین: یک بررسی مقطعی و آزمایشی» به این موضوع پرداخته‌اند؛ نویسندگان معتقدند، حضور ۱۷ تا ۲۰ میلیون جمعیت در مراسم باشکوه پیاده‌روی اربعین در کشور عراق علی‌رغم نشان دادن یکی نماد مذهبی و تشیع، دارای نگرانی‌های بهداشتی می‌باشد که در کشور پردرآمدی مثل عراق نیاز به برنامه‌ریزی دارد. ارائه غذاهای خیابانی در این مراسم در حجم گسترده از آسیب‌های است که سلامت زائران این مراسم را به خطر می‌اندازد. بیماری گوارشی و تنفسی نمونه‌های به‌دست‌آمده‌ای بودند که در یک آزمایش مقطعی مورد شناسایی قرار گرفت.

مبانی نظری

مدیریت بر حوزه نظم و امنیت عمومی و انتظامی از وظایف نیروهای انتظامی است و در کنترل جرائم و هدایت امور انتظامی و به دنبال آن احساس امنیت و رضایت شهروندان نقش بسزایی دارد. ظهور سازمان‌های اجتماعی و گسترش روزافزون آن‌ها یکی از خصیصه‌های بارز تمدن بشری است. به این ترتیب و با توجه به عوامل گوناگون مکانی، زمانی، ویژگی‌ها و نیازهای خاص هر جامعه، هر روز بر تکامل و توسعه این سازمان‌ها افزوده می‌شود. بدیهی است هر سازمان اجتماعی برای نیل به اهدافی طراحی شده و با توجه به ساختارش نیازمند نوعی مدیریت است. سازمان‌های یک جامعه جهت ایفای وظایف و کارکردهای خود نیازمند محیطی امن، منظم و آرام می‌باشند که این محیط و امنیت توسط سازمان‌های انتظامی مهیا می‌شود. با توجه به این که عوامل و متغیرهای گوناگون زمانی، مکانی، نیازها، ویژگی‌های خاص هر جامعه و پیچیدگی‌های روزافزون مسائل جوامع، در الگوی مدیریتی، خصوصاً مدیریت در مسائل انتظامی تأثیرگذار بوده، به‌طور طبیعی تفاوت‌هایی در سطح تاکتیک پدید می‌آید. نیروی انتظامی از سازمان‌های اجتماعی است که با جان و مال و نوامیس مردم و حفظ مهم‌ترین مقوله اجتماعی یعنی نظم و امنیت سروکار دارند. بنابراین مدیریت انتظامی نیاز به یک الگوی علمی و عملی کارآمد دارد که اولاً برگرفته از بینش و دیدگاه رهبران برجسته دین مبین اسلام بوده و سپس دربرگیرنده تمام فضائل روحی و ملکات اخلاقی و ابعاد روحی انسان باشد (افتخاری، ۱۳۷۹: ۲۶). با توجه به این موضوع کارشناسان امنیتی و انتظامی به تفسیر رویکردی تحت عنوان تمهیدات انتظامی در ذیل مباحث مدیریت انتظامی پرداختند که این تفسیر چارچوبی را در حوزه برقراری نظم و امنیت عمومی ارائه می‌دهد. یکی از مباحثی که در این رابطه بیان شده است، امور انتظامی بوده که در تفسیر این موضوع این‌گونه بیان شده است؛ امور انتظامی، اموری است که برابر قانون به نیروهای انتظامی (پلیس) محول شده تا ضمن مدیریت بر آن‌ها، مانع هرگونه بی‌نظمی در جامعه و اختلال در امنیت انتظامی جامعه شده و با برخورد مؤثر با عوامل و حرکت‌هایی که مخل امنیت داخلی کشور هستند امنیت انتظامی را برقرار نمایند. با توجه به این موضوع می‌توان امور انتظامی و در راستای آن مدیریت انتظامی را فرآیند به‌کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، بسیج منابع و امکانات، هدایت و کنترل امور انتظامی برای دستیابی به برقراری نظم و امنیت و تأمین آرامش و آسایش فردی و اجتماعی در جامعه و افزایش بهره‌وری بر اساس نظام ارزشی موردقبول تعریف می‌کند (رفیعی، ۱۳۸۰: ۲۳۸-۲۴۰). با این وصف مدیریت انتظامی تعریفی خارج از حوزه مدیریت ندارد، ولی موضوع هدف‌گذاری، آن را از سایر تعاریف متمایز می‌سازد. بنابراین با این ویژگی مدیریت انتظامی را می‌توان این‌گونه بیان کرد: مدیریت انتظامی علم و هنر به‌کارگیری کلیه امکانات مادی و معنوی پلیس به‌منظور برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت و رهبری و نظارت و کنترل، برای دستیابی به اهداف سازمانی که همانا برقراری و حفظ

نظم، امنیت و آرامش در جامعه است (مصطفی نژاد، ۱۳۸۹: ۳۰). کارگر (۱۳۸۵) نیز مدیریت انتظامی را اقداماتی می‌داند که توسط ناجا در چارچوب وظایف قانونی برای پیشگیری و کشف جرم، برقراری نظم و امنیت، تعقیب و دستگیری مجرمان انجام می‌شوند تا استقرار نظم و امنیت و آسایش فردی و اجتماعی در جامعه تحقق یابد (کارگر، ۱۳۸۵: ۳۰). مدیریت انتظامی بر پایه اقدامات پلیسی در جهت حمایت از شهروندان آسیب‌پذیر، افزایش آگاهی‌های عمومی، نظارت بر اماکن عمومی و افزایش هزینه‌های ارتکاب جرم مبتنی است. متولی اصلی این نوع اقدامات، نیروی انتظامی است که جهت تحقق آن، بایستی رویکرد جدیدی را نسبت به وظایف سنتی خود اتخاذ کند، زیرا مدیریت انتظامی بیشتر مبتنی بر تدابیر و اقدامات کنشی - پیش‌جنایی توسط پلیس است و حال آنکه وظایف سنتی پلیس بیشتر دربرگیرنده اقدامات واکنشی - پس‌جنایی در جهت کشف و تعقیب مجرمین است. با توجه به آنچه بیان شد می‌توان مدیریت انتظامی را این‌گونه تعریف نمود؛ مجموعه تدابیر و اقدامات کنشی و واکنشی نیروی پلیس که با حمایت از افراد در معرض خطر، افزایش آگاهی‌های عمومی، نظارت بر اماکن عمومی، افزایش هزینه‌های ارتکاب جرم و مداخله پس از وقوع جرم در صدد پیشگیری از ارتکاب جرم در جامعه است. با توجه به این موضوع، پلیس برای مدیریت هرگونه رویداد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، مذهبی و ... که بار امنیتی و انتظامی دارد اقدام به اتخاذ تمهیدات انتظامی متناسب با آن رویداد می‌کند که بتواند مدیریت لازم را برای برقراری نظم و امنیت داشته باشد. تمهیدات انتظامی نمود عینی‌اش عزم و انسجام عملی در بسترسازی ارتقاء نظم و امنیت در جامعه و خلق اقداماتی که شاخصه‌های آن شناخت الزامات قانونی، مقرراتی و رویه‌های اجرای نظم و اجرای قانون در جامعه است، در این مسیر همچنین اجرای ترتیبات، سیستم‌ها و کنترل‌های لازم برای تسهیل اجرای تعهدات و الزامات تهیه و تدوین خواهد شد (قبادی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۵).

در تمهیدات انتظامی مفهوم کنترل مستتر خواهد بود و معنای آن در مدیریت سازمانی یعنی تلاش سیستماتیک توسط مدیران سازمان برای اینکه عملکردها را با استانداردهای از پیش تعیین شده و برنامه‌ها و هدف‌ها سنجیده و عملکرد و خروجی مأموریت‌ها را مطابق انتظارات اجرایی نمایند، طبیعتاً اگر سمت‌وسوی تمهیدات انتظامی با بار معنایی کنترل با مفهوم روشن مشخص شود هر یک از منابع سازمان می‌توانند به شیوه اثربخش‌تر و کارایی برای رسیدن به اهداف بسیج شده و سیستم کنترل اقدامات اصلاحی مورد انتظار برای افزایش اثربخشی و کارایی مأموریت‌ها ترسیم گردد. هدف اصلی از اجرای تمهیدات انتظامی محدود کردن انگیزه‌ها و فرصت‌های ارتکاب جرم، و عناصر اصلی آن از فعالیت‌های سازمان‌دهی شده برای: الف) ارتقای قوانین وضع شده فعلی که جرم را به فعالیتی کم‌خطر و پرسود تبدیل می‌کند؛ ب) بهبود عملکرد بخش دولتی و پلیس؛ ج) نظارت بر سازمان‌های خصوصی. (قبادی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۹). کارشناسان حوزه امنیت، تمهیدات انتظامی را به شرح ذیل تقسیم‌بندی کردند؛

تمهیدات انتظامی عمومی: در این بحث موضوع تمهیدات انتظامی عمومی از سوی تمامی بخش‌ها اعم از دولتی و غیردولتی پیگیری می‌شود. مهم‌ترین این پروژه‌ها عبارت است از: ۱- هماهنگی زود هنگام و مؤثر تمام عوامل دخیل در موقعیت‌های ویژه (مثلاً مواردی که کودکان با قانون مخالفت نشان می‌دهند)؛ ۲- حمایت از گروه‌های دارای محرومیت اجتماعی؛ ۳- توجه به فعالیت‌های فوق‌برنامه (آموزش، مشاغل خیابانی و...)

تمهیدات انتظامی دولتی: در این بحث موضوع تمهیدات انتظامی دولتی از سوی تمامی دستگاه‌های دولتی به مورد اجرا گزرده می‌شود که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: ۱- ایجاد پست‌های موردنیاز برای توسعه سامانه پیشگیری در وزارتخانه‌ها؛ ۲- اعطای گواهینامه‌های تخصصی و اعتبار دهی به سازمان‌های غیردولتی فعال در امور آموزش، انتشار اطلاعات و صدور دستورالعمل‌های جدید؛ ۳- فعالیت نیروهای پلیس در تمام پاسگاه‌ها با مأموریت پیشگیری که وظیفه

اصلی آن‌ها همکاری با سیستم دولتی، حمایت از مردم و فعالیت‌های بازدارنده، تکثیر و توزیع اعلامیه و دیگر ابزار چاپی است؛ ۴- انتصاب مدیر پیشگیری از جرم در هر مدرسه و توسعه مشاوره در مدارس؛ ۵- تخصیص خانه‌های نیمه‌تمام به جوانان و یافتن شغل برای دانشجویان فارغ‌التحصیل؛ ۶- اطلاع‌رسانی به مردم در خصوص جرم.

تمهیدات انتظامی محلی: یکی از مهم‌ترین رویکردهای تمهیدات انتظامی، برنامه‌های محلی پیشگیری از جرم است که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که اهداف آن‌ها عبارت است از: ۱- محافظت از گروه‌های اجتماعی در برابر جرم؛ ۲- افزایش احساس امنیت عمومی؛ ۳- کمک به همیاری سازمان‌های محلی فعال در حوزه پیشگیری؛ ۴- انسجام نیروهای پلیس در زمینه پیشگیری از وقوع جرم محلی.

تمهیدات انتظامی توسعه‌ای: تمهیدات توسعه‌ای سامانه پیشگیری از وقوع جرم به دنبال ارتقای آن به‌ویژه فرایندهای تحلیل و ارزیابی جریان‌ات اطلاعاتی و دستورالعمل‌ها و تبدیل کردن سامانه پیشگیری جرم کشور به شریکی معتبر برای سامانه‌های پیشگیری سایر کشورهاست که شامل: ۱- تجزیه و تحلیل مفاهیم و دستورالعمل‌های وضع شده در حوزه پیشگیری؛ ۲- تحقیقات علمی در زمینه پیشگیری و پدیده‌های مرتبط با جرم؛ ۳- تعیین استانداردهایی که به ارزیابی و تجزیه و تحلیل پروژه‌ها کمک می‌کند؛ ۴- آموزش متخصصان پیشگیری از وقوع جرم؛ ۵- هماهنگی و ایجاد شبکه‌های ارتباطی (بین سازمانی)؛ ۶- همکاری بین‌المللی؛ ۷- اتخاذ سیاست رسانه‌ای؛ ۸- تأمین اعتبار دولتی برای توسعه پروژه‌هاست.

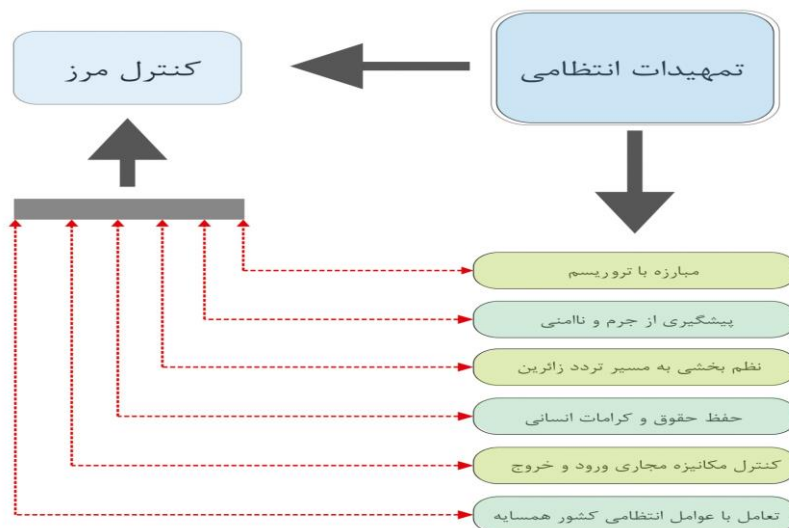
تمهیدات انتظامی جرائم خاص: برنامه‌های مدیریتی رویارویی با جرائم خاص نظیر مقابله با قاچاق انسان و اعمال خشونت علیه زنان و کودکان، حمایت از قربانیان جرم و پیشگیری از تکرار قربانی شدن آنان، رویارویی با خشونت‌های داخلی، مقابله با خشونت تماشاگران ورزشی و رویارویی با فساد اهداف ذیل را دنبال می‌کند: ۱- به وجود آوردن روش شناسایی یکپارچه؛ ۲- ارائه آموزش‌های تخصصی به افراد درگیر؛ ۳- ایجاد مستقیم تأمین اعتبار از منابع دولتی. (جهانگیر، ۱۳۹۵: ۱۸۲)

نتایج تمهیدات انتظامی

- توسعه سامانه مدیریت اطلاعات که بتواند پلیس را در مأموریت‌های خود کمک کند؛
- بهبود و بازبینی شیوه‌های بازجویی مناسب و آموزش دست‌اندرکاران این امر به منظور بررسی‌ها و بازجویی‌های لازم در چارچوب مأموریت‌ها؛
- شناسایی و استعدادیابی در عرصه‌های جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه و بررسی مظنونان توانایی‌هایی است که می‌تواند به موفقیت عمومی نیرو در اجرای مأموریت‌های خود کمک کند؛
- ایجاد امکان به‌روز سازی دانش نیروهای پلیس از طریق آسان‌سازی دسترسی این افراد به فناوری‌های روز و پیشرفته در عرصه مأموریت‌ها و خدمات پلیسی؛
- ایجاد گروه بازرسان و کارشناسان بسیار زبده که بتوانند در موارد جرائم مهم به پیگیری مسئله بپردازند. در این گروه تمامی افسران زبده پلیس صرف‌نظر از درجه و جایگاهشان می‌باید حضور داشته باشند؛
- درعین حال، نیازهای قربانیان جرائم مالی و دارایی می‌باید شناسایی و بر مسئولیت پلیس در بازگرداندن اموال از دست‌رفته تأکید شود؛
- به‌منظور بهبود کیفیت و موفقیت‌های موردنظر، که در برنامه‌های پلیس به آن‌ها اشاره شده است، توانایی‌های مصاحبه با مظنونان و بررسی جرائم را می‌باید تمامی نیروهای پلیس بدانند و برای بهبودی و ارتقای دانش عمومی در این موارد تلاش کنند؛

- سامانه‌های اطلاعاتی IT در بهبود و ارتقای دانش مدیران نقش عمده‌ای ایفا می‌کند در عین حال شیوه‌های آموزش گروهی و سایر فعالیت‌های اجتماعی - آموزشی نیز در این بین نقش دارد. (جهانگیری، ۱۳۹۵: ۱۸۲)

با در نظر داشتن مطالب اشاره شده در بالا و با مدنظر قرار دادن این موضوع که مراسم پیاده‌روی اربعین به‌عنوان یک رویدادی که دارای ابعاد سیاسی، امنیتی، مذهبی، فرهنگی، اجتماعی و از همه مهم‌تر بین‌المللی دارد، لذا یکی از مفاهیم نظری که می‌تواند به لحاظ تئوریک از تحقیق حاضر پشتیبانی نماید، مفهوم مدیریت انتظامی و در راستای تمهیدات انتظامی پنج‌گانه است که در بالا به آن‌ها اشاره شد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش، منبع: (جهانگیری، ۱۳۹۵)

روش پژوهش

تحقیق حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش اجرا از نوع تحقیقات کمی هست. جامعه آماری تحقیق حاضر تعداد ۴۰۰ نفر می‌باشد که بر اساس جدول مورگان ۱۹۶ نفر به‌عنوان حجم نمونه تعیین گردید که شامل مدیران شهری استان ایلام به ترتیب حوزه استانداری، فرمانداری و شهرداری‌ها ۵۰ نفر و همچنین حوزه انتظامی، راهور، مرزبانی و یگان ویژه پاسداران ۱۴۶ نفر به‌صورت تصادفی-طبقه‌ای انتخاب گردیده است. ابزار گردآوری داده‌ها در تحقیق حاضر پرسشنامه محقق ساخته بوده است که روایی آن به‌صورت صوری از طرف کارشناسان و خبرگان مرتبط با موضوع، و پایایی آن با انجام آزمون آلفای کرونباخ که دارای ضریب ۷۹٪ بوده است، مورد تأیید قرار گرفت. داده‌های با استفاده نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و برای تعیین اولویت‌بندی متغیرهای مستقل تحقیق و مؤلفه‌های آن از آزمون فریدمن استفاده شده است.

جدول ۱. نتایج ضریب اعتبار پرسشنامه (آلفای کرونباخ)

شاخص	زیر شاخص	تعداد سؤال	ضریب آلفای کرونباخ
پیشگیری از جرم و ناامنی	کاهش جرائم، کلاس‌های توجیهی، بهره‌گیری از بسیج	۴	۰/۷۴
مبارزه با تروریسم	کاهش تهدیدها، توجیه زائرین، اشراف اطلاعاتی، استقرار یگان‌های مبارزه با تروریسم	۴	۰/۷۸
نظم‌بخشی به محل تردد زائرین	تسهیل در تردد، جلوگیری از تداخل رفت‌وآمد، اطلاع‌رسانی و استقرار واحدهای پلیسی، استفاده از ظرفیت نیروهای راهور	۴	۰/۷۹
حفظ حقوق و کرامات انسانی	آموزش متولیان، احداث مکان‌های استراحت، تعالی رفتار کارکنان و مأمورین، جلوگیری از اتلاف وقت	۴	۰/۸۱
کنترل مکانیزه مجاری ورود و خروج	تسهیل در تردد، هوشمند سازی گیت‌های بازرسی، تسریع در کنترل پاسپورت، بهره‌گیری از فناوری نوین	۴	۰/۸۷
تعامل با عوامل انتظامی کشور همسایه	توسعه مناسبات، لغو روادید بین دو کشور، راه‌حل‌های دیپلماتیک، توافقات مناسب دوجانبه	۴	۰/۸۲
کل		۲۴	۰/۷۹

بحث و یافته‌ها

سن پاسخ‌دهندگان ۸/۱۶ درصد پاسخ‌دهندگان دارای سن ۳۰ سال و کمتر به تعداد ۱۶ نفر، ۱۲/۲۴ درصد دارای سن ۳۱ الی ۳۵ سال به تعداد ۲۴ نفر، ۳۶/۲۲ درصد دارای سن ۳۶ الی ۴۰ سال به تعداد ۷۱ نفر، ۲۳/۹۸ درصد دارای سن ۴۱ الی ۴۵ سال به تعداد ۴۷ نفر و ۱۹/۳۹ درصد پاسخ‌دهندگان دارای سن ۴۶ سال و بالاتر به تعداد ۳۸ نفر بودند. در بررسی توصیفی سابقه خدمت پاسخ‌دهندگان مشخص می‌شود ۵/۱۰ درصد پاسخ‌دهندگان دارای سابقه خدمت ۱۰ سال و پایین‌تر به تعداد ۱۰ نفر، ۱۸/۳۷ درصد دارای سابقه خدمت ۱۱ تا ۱۵ سال به تعداد ۳۶ نفر، ۳۶/۷۳ درصد دارای خدمت ۱۶ تا ۲۰ سال به تعداد ۷۲ نفر و ۳۹/۸۰ درصد دارای سابقه خدمت ۲۱ سال و بالاتر به تعداد ۷۸ نفر بودند. در بررسی توصیفی میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان مشخص می‌شود، ۱۵/۳۱ درصد پاسخ‌دهندگان دارای مدرک تحصیلی دیپلم و پایین‌تر به تعداد ۳۰ نفر، ۱۳/۷۸ درصد دارای مدرک تحصیلی فوق‌دیپلم به تعداد ۲۷ نفر، ۴۷/۹۶ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی به تعداد ۹۴ نفر و ۲۲/۹۶ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر به تعداد ۴۵ بودند. در بررسی توصیفی وضعیت اشتغال پاسخ‌دهندگان مشخص می‌شود، ۲۳/۴۷ درصد پاسخ‌دهندگان در رسته مرزبانی به تعداد ۴۶ نفر، ۵۱/۰۲ درصد در رسته انتظامی به تعداد ۱۰۰ نفر و ۲۵/۵۱ درصد به تعداد ۵۰ نفر در استانداری مشغول به خدمت بودند.

- بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها:

با توجه به اینکه سطح معناداری در کلیه ابعاد بیش از ۰/۰۵ هست می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد توزیع داده‌ها نرمال هست.

جدول ۲. آمار استنباطی توزیع داده‌ها

ردیف	عنوان متغیر	مقدار آزمون کلموگروف	سطح معناداری	نتیجه
۱	پیشگیری از جرم و ناامنی	۷/۰۲	۰/۵۲۲	توزیع داده‌ها نرمال
۲	مبارزه با تروریسم	۱۰/۷۷	۰/۰۹۸	توزیع داده‌ها نرمال
۳	نظم‌بخشی به محل تردد زائرین	۹/۸۷	۰/۷۴	توزیع داده‌ها نرمال
۴	حفظ حقوق و کرامات انسانی	۸/۵۶	۰/۶۳۸	توزیع داده‌ها نرمال
۵	کنترل مکانیزه مجاری ورود و خروج	۸/۵۹	۰/۰۸۸	توزیع داده‌ها نرمال
۶	تعامل با عوامل انتظامی کشور همسایه	۶/۷۷	۰/۷۸۷	توزیع داده‌ها نرمال

- بررسی تصادفی بودن توزیع داده‌ها:

با توجه به اینکه سطح معناداری در کلیه ابعاد کمتر از ۰/۰۵ است، می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد توزیع داده‌ها تصادفی است.

جدول ۳. تصادفی بودن توزیع داده‌ها

ردیف	عنوان متغیر	مقدار آزمون Z	سطح معناداری	نتیجه
۱	پیشگیری از جرم و ناامنی	۱۷/۶۳	۰/۰۰۰	توزیع داده‌ها تصادفی
۲	مبارزه با تروریسم	۱۲/۷۴	۰/۰۰۰	توزیع داده‌ها تصادفی
۳	نظم‌بخشی به محل تردد زائرین	۱۵/۰۸	۰/۰۰۱	توزیع داده‌ها تصادفی
۴	حفظ حقوق و کرامات انسانی	۱۴/۸۸	۰/۰۰۰	توزیع داده‌ها تصادفی
۵	کنترل مکانیزه مجاری ورود و خروج	۱۳/۶۳	۰/۰۰۵	توزیع داده‌ها تصادفی
۶	تعامل با عوامل انتظامی کشور همسایه	۱۲/۴۳	۰/۰۰۰	توزیع داده‌ها تصادفی

تأثیر تمهیدات انتظامی بر امنیت مرز مهران در ایام اربعین حسینی به چه میزان است؟

جدول ۴. نتایج آزمون تی برای سؤال اصلی پژوهش

ردیف	مقدار آزمون t	سطح معناداری	درجه آزادی	نتیجه
۱	۱۵/۱۹	۰/۰۰۰	۱۹۵	تمهیدات انتظامی برای کنترل مرز مهران در ایام اربعین حسینی تأثیر دارد

با توجه به مقدار آزمون t که ۱۵/۱۹ و سطح معناداری که ۰/۰۰۰ است، می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد تمهیدات انتظامی برای کنترل مرز مهران در ایام اربعین حسینی تأثیر دارد.

تأثیر مبارزه با تروریسم بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟»

جدول ۵: نتایج آزمون تی برای سؤال اول پژوهش

ردیف	مقدار آزمون t	سطح معناداری	درجه آزادی	نتیجه
۱	۱۶/۷۶	۰/۰۰۰	۱۹۵	اثربخش است

با توجه به مقدار آزمون t که ۱۶/۷۶ و سطح معناداری که ۰/۰۰۰ هست. می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد مبارزه با تروریسم بر کنترل امنیت مرز مهران مؤثر است.

تأثیر پیشگیری از جرم و ناامنی بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟

جدول ۶: نتایج آزمون تی برای سؤال فرعی دوم پژوهش

ردیف	مقدار آزمون t	سطح معناداری	درجه آزادی	نتیجه
۱	۱۳/۹۱	۰/۰۰۰	۱۹۵	اثربخش است

با توجه به مقدار آزمون t که ۱۳/۹۱ و سطح معناداری که ۰/۰۰۰ هست. می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد پیشگیری از جرم و ناامنی بر کنترل امنیت مرز مهران مؤثر است.

تأثیر نظم‌بخشی به مسیر تردد زائرین بر امنیت مرز مهران در ایام اربعین حسینی به چه میزان است؟

جدول ۷: نتایج آزمون تی برای سؤال فرعی سوم پژوهش

ردیف	مقدار آزمون t	سطح معناداری	درجه آزادی	نتیجه
۱	۲/۹۴	۰/۰۰۴	۱۹۵	اثربخش است

با توجه به مقدار آزمون t که ۲/۹۴ و سطح معناداری که ۰/۰۰۴ هست. می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد نظم‌بخشی به مسیر تردد زائرین بر کنترل مرز مهران در ایام اربعین حسینی تأثیر دارد.

تأثیر حفظ حقوق و کرامات انسانی زائرین بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟

جدول ۸: نتایج آزمون تی برای سؤال فرعی چهارم پژوهش

ردیف	مقدار آزمون t	سطح معناداری	درجه آزادی	نتیجه
۱	۹/۹۹	۰/۰۰۰	۱۹۵	اثربخش است

با توجه به مقدار آزمون t که ۹/۹۹ و سطح معناداری که ۰/۰۰۰ هست. می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد حفظ حقوق و کرامات انسانی زائرین بر کنترل امنیت مرز مهران مؤثر است.

تأثیر کنترل مکانیزه مجازی ورود و خروج زائرین بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟

جدول ۹: نتایج آزمون تی برای سؤال فرعی پنجم پژوهش

ردیف	مقدار آزمون t	سطح معناداری	درجه آزادی	نتیجه
۱	۱۴/۵۳	۰/۰۰۰	۱۹۵	اثربخش است

با توجه به مقدار آزمون t که ۱۴/۵۳ و سطح معناداری که ۰/۰۰۰ است. می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد کنترل مکانیزه مجازی ورود و خروج زائرین بر کنترل امنیت مرز مهران مؤثر است.

تأثیر تعامل با عوامل انتظامی کشور همسایه بر امنیت مرز مهران به چه میزان است؟

جدول ۱۰. نتایج آزمون تی برای سؤال فرعی ششم اصلی پژوهش

ردیف	مقدار آزمون t	سطح معناداری	درجه آزادی	نتیجه
۱	۱۳/۲۰	۰/۰۰۰	۱۹۵	اثربخش است

با توجه به مقدار آزمون t که ۱۳/۲۰ و سطح معناداری که ۰/۰۰۰ است. می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد تعامل با عوامل انتظامی کشور همسایه بر کنترل امنیت مرز مهران مؤثر است.

– اولویت‌بندی ابعاد:

با توجه به مقدار آزمون کای دو که ۱۶۸/۷۵ بوده و سطح معناداری که ۰/۰۰۰ است می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد بیان کرد رتبه‌بندی ابعاد معتبر هست در این رتبه‌بندی بعد مبارزه با تروریسم با ضریب فریدمن ۴/۷۳ در رتبه اول، بعد پیشگیری از جرم و ناامنی با ضریب ۴/۶۸ در رتبه دوم و بعد کنترل مکانیزه مجاری ورود و خروج با ضریب ۴/۴۳ در رتبه سوم قرار دارد.

جدول ۱۱. اولویت‌بندی ابعاد

رتبه	ضریب فریدمن	مؤلفه	سطح معناداری	مقدار آزمون کای دو
۱	۴/۷۳	بعد مبارزه با تروریسم		
۲	۴/۶۸	بعد پیشگیری از جرم و ناامنی		
۳	۴/۴۳	بعد کنترل مکانیزه مجاری ورود و خروج		
۴	۴/۳۳	بعد تعامل با عوامل انتظامی کشور همسایه	۰/۰۰۰	۱۶۸/۷۵
۵	۳/۸۲	بعد حفظ حقوق و کرامت انسانی		
۶	۲/۵۲	بعد نظم‌بخشی به محل تردد زائرین		

نتیجه‌گیری

آیین پیاده‌روی اربعین که همه‌ساله مصادف با ایام منتهی به اربعین شهادت شهدای کربلا در کشور عراق برگزار می‌شود، در سال‌های اخیر به دلایل مختلف سیاسی و فرهنگی گسترش یافته است. حضور ایرانیان نیز که از گذشته به حب آل محمد شهره بوده‌اند در سال‌های اخیر بر کم و کیف آن افزوده و نمایی میلیونی از حضور شیعیان جهان در مسیر کربلا رقم‌زده است. ایجاد بسترهای لازم برای حضور میلیونی ایرانیان در مرزهای غرب کشور برای انجام این مراسم دینی و

مذهبی، به یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مسئولین و مقامات کشور تبدیل شده است. در این راستا مرز مهران به دلیل نزدیکی به استان‌های مرکزی کشور در زمان مراسم پیاده‌روی به شلوغ‌ترین و پر رفت‌آمدترین مسیر این مراسم تبدیل می‌شود که نیازمند تدابیر امنیتی مناسب برای برقراری نظم و امنیت زائرین از طرف نهادهای امنیتی به‌ویژه فرماندهی کل انتظامی هست. در این راستا در این تحقیق به اقدامات فرماندهی کل انتظامی کشور در قالب تمهیدات انتظامی پرداخته شد که نتایج به‌دست‌آمده نشان داده که برای برقراری نظم و امنیت در مرز مهران و سهولت تردد زائران این مراسم، پیاده‌سازی شش مؤلفه؛ پیشگیری از جرم و ناامنی، مبارزه با تروریسم، نظم‌بخشی به محل تردد زائرین، حفظ حقوق و کرامت انسانی، کنترل مکانیزه مجاری ورود و خروج و تعامل با عوامل انتظامی کشور مقابل می‌تواند در برگزاری این مراسم ملی و بین‌المللی تأثیرگذار باشد. در بیان نتیجه‌گیری پژوهش حاضر می‌توان گفت که ساماندهی کارکنان پایور فرماندهی کل انتظامی که عهده‌دار امنیت، خدمات‌رسانی و آسایش زائران در این مراسم باشکوه هستند، الزامی است، همچنین نیروی انتظامی با استحکام هرچه بیشتر قرارگاه اربعین در استان‌های مرزی و تعامل و همکاری مشترک با سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با این رویداد بزرگ تلاش نماید برای استقرار کامل نظم و امنیت با همکاری نهادهای استانی به‌ویژه شورای تأمین استان بر بهبود و توسعه زیرساخت‌های شهرهای مرزهای غربی به‌ویژه استان ایلام و شهر مرزی مهران جهت پیشبرد اهداف کلان ملی همفکری لازم را به عمل آورد. در کنار این موضوع اقدام دیگری که می‌تواند به امنیت این مراسم کمک کند، تلاش برای ایجاد قالب گفتمانی نو در ایدئولوژی جهان شیعه با محوریت ایران با تولید ادبیات دانشی مختص این ایام با سازوکارهای مناسب حماسه انسانی منسجمی تبیین نموده و ضرورت تمهیدات امنیتی و انتظامی با توجه به گستردگی مرزهای مشترک با کشور عراق و فعالیت گروه‌های تکفیری و تروریستی و کنترل مؤثر زائران که قصد تردد در مرزهای کشور را دارند را نهادینه کرده و الزامات اجرایی شدن این تمهیدات و پایداری آن را برای سال‌های آینده دنبال نماید.

پیشنهادها:

- ❖ به منظور کاهش جرائم علنی و مشهود نظارت یکپارچه و بازرسی‌ها در مسیر سفر زائرین اربعین حسینی (ع) افزایش یابد.
- ❖ گیت‌های بازرسی و کنترل زائرین اربعین حرم حسینی (ع) با لوازم و تجهیزات مناسب و پیشرفته هوشمند سازی شوند تا سرعت کنترل زیاد شود.
- ❖ با شناخت و آگاهی از ابعاد اقدامات تروریستی و بیو تروریستی نسبت به کاهش تهدیدها در طول ایام سفر زائرین اربعین حسینی تلاش گردد.
- ❖ تجهیزات و زیرساخت‌های الکترونیکی پیشرفته به منظور جلوگیری از اتلاف وقت زائرین سفر اربعین حسینی (ع) توسعه دهیم.
- ❖ سیستم‌های رایانه‌ای برای سرعت بخشیدن به کنترل پاسپورت زائرین اربعین حسینی (ع) ارتقاء یابد.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) افتخاری، اصغر. (۱۳۷۹). اقتدار ملی: جامعه‌شناسی قدرت از دیدگاه امام خمینی (ره). تهران: سازمان عقیدتی سیاسی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.
- ۲) امین صارمی، نودز؛ جان‌نثاری، حبیب‌اله و قربان‌زاده گلشنی، علی. (۱۳۹۸). اقدامات تعاملی یگان‌های ویژه ناجا با بسیج و تأثیر آن بر امنیت (مورد مطالعه: امنیت مراسم اربعین حسینی «ع»)، نشریه پلیس ویژه، ۳(۹)، ۴۰-۱.
- ۳) آقاجانی افروزی، علی‌اکبر؛ جعفری، محمد و علیزاده، مهدی. (۱۳۹۸). شناسایی عوامل مدیریت جهادی موثر یگان‌های ویژه ناجا در موفقیت مأموریت اربعین حسینی» نشریه علمی پلیس ویژه، ۴(۹)، ۱۶۰-۱۲۰.
- ۴) بندریان، رضا. (۱۳۹۵). ارائه الگوی تبیین ساختار تحلیلی مدیریت راهبردی در نیروی انتظامی بر اساس رویکرد توانمندی‌های پویا، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، ۱۱(۱)، ۱۳۰-۱۱۰.
- ۵) پورصادق، ناصر؛ جهانگیر، اصغر و یزدان‌پناه، آریا. (۱۳۹۱). هم‌ردیفی میان راهبردهای کسب‌وکار و راهبردهای نظام‌های اطلاعاتی در سازمان‌های برتر ایرانی، پژوهش‌های مدیریت انتظامی، ۷(۴)، ۵۲۸-۵۰۱.
- ۶) تاج‌بخش، غلامرضا. (۱۳۹۹). پیاده‌روی اربعین و ابعاد تربیتی آن، فصلنامه تربیت اسلامی، ۱۷(۲) دوره ۱۷، ۶۲-۴۱.
- ۷) جهانگیر، محمد. (۱۳۹۵). طراحی الگوی راهبردی پیشگیری از وقوع جرم، رساله دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ۸) درویشی، رضا و امیری، سلمان. (۱۳۹۸). شیوه‌های پیشگیری از سرقت لوازم و داخل خودرو در ایام اربعین با تأکید بر ساماندهی پارکینگ‌ها (مورد مطالعه شهر مهران)، فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی ایلام، ۴(۳)، ۶۹-۴۰.
- ۹) رفیعی، حسن رضا. (۱۳۸۰). امور انتظامی در نظام حسبه اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه علوم انتظامی امین.
- ۱۰) قبادی، یحیی؛ نایب‌پور، محمد و ستاره، جلال. (۱۳۹۸). تأثیر تمهیدات انتظامی در کنترل مرز مهران در ایام اربعین حسینی، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه علوم انتظامی امین.
- ۱۱) کارگر، بهمن. (۱۳۸۵). امنیت شهری، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- ۱۲) مصطفی‌نژاد، حسن. (۱۳۸۹). الگویی برای مدیریت انتظامی بحران‌های قومی ایران، رساله دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ۱۳) معصومی، مصطفی؛ حسینی، سید تیمور؛ رمضان‌زاده، سعید؛ فتاحی، علی و همتی‌زاده، رضا. (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی مشکلات ترافیکی پایانه برکت شهرستان مهران در ایام اربعین، فصلنامه علمی راهور، ۱۰(۳۷)، ۴۰-۹.
- ۱۴) میرفیضی، سید محمود؛ دعاگویان، داود و مفخمی شهرستانی، حسن. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی مدیریت انتظامی در کنترل آسیب‌های اجتماعی (مورد مطالعه: استان مازندران)، فصلنامه دانش انتظامی، ۱۰(۳۸)، ۳۹-۱.
- 15) Mujtaba Husein, UmmeSalma (2018) A phenomenological study of Arbaeen foot pilgrimage in Iraq, Tourism Management Perspectives, Vol.26, pp.9-19
- 16) Pike, S., Roos, g., & Marr, B. (2015) Strategic Management of Intangible Assets and Value Drivers in R&D Organizations R&D Management, Vol.35, No.2, pp. 124-111.
- 17) Luz, Nimrod. (2020) Pilgrimage and religious tourism in Islam, Annals of Tourism Research, Vol.82, pp. 10-35.
- 18) Al-Ansaria, Farah., AlAnsari, Mustafa., Hill-Cawthorne, GrantA., Abdulzahra, A., Mohammed, Saeed., BasimAl-Ansari, Mohammad., Al-Ansari, Basma., Rashid, Harunor., Negin, Joel., & Conigrave, Katherine. (2020). Arbaeen public health concerns: A pilot cross-sectional survey, Travel Medicine and Infectious Disease, Vol.35, pp.101-546.

- 19) Eftekhari, Asghar (1379). National authority: sociology of power from the perspective of Imam Khomeini (RA). Tehran: Ideological Political Organization of the Police Force of the Islamic Republic of Iran In [Persian].
- 20) Amin Sarmi, Nozer; Jannashari, Habibolah and Ghorbanzadeh Golshani, Ali (2018). Interaction actions of special forces of Naja with Mobilization and its effect on security (case study: security of Arbaeen Hosseini ceremony), special police publication, 3(9), 1-40 In [Persian].
- 21) Aghajani Afrozi, Ali Akbar; Jafari, Mohammad and Alizadeh, Mehdi (2018). Identifying the effective Jihad management factors of NAJA special units in the success of Arbaeen Hosseini mission" Special Police Scientific Journal, 4(9), 120-160 In [Persian].
- 22) Bandarian, Reza. (2015). Presenting a model for explaining the analytical structure of strategic management in the police force based on the dynamic capabilities approach, Police Management Studies Quarterly, 11(1), 110-130 In [Persian].
- 23) Poursadegh, Nasser; Jahangir, Asghar and Yazdan-Panah, Aria (2011). Alignment between business strategies and information systems strategies in top Iranian organizations, Administrative Management Research, 7(4), 528-501 In [Persian].
- 24) Tajbakhsh, Gholamreza (2019). Arbaeen walk and its educational aspects, Islamic Education Quarterly, 17(2), period 17, 41-62 In [Persian].
- 25) Jahangir, Mohammad (2015). Designing a strategic model for crime prevention, doctoral thesis of the Higher National Defense University In [Persian].
- 26) Darvishi, Reza and Amiri, Salman (2018). Methods of preventing the theft of equipment and car interior during Arbaeen days with emphasis on organizing parking lots (case study of Mehran city), Ilam Police Science Quarterly, 4(3), 69-40 In [Persian].
- 27) Rafiei, Hasan Reza (2008). Law enforcement affairs in Islamic accounting system, Tehran: Publications of Amin University of Law Sciences In [Persian].
- 28) Qobadi, Yahya; Naibpour, Mohammad and Setara, Jalal (2018). The effect of police measures in the control of Mehran border during the days of Arbain Hosseini, Master's thesis, Faculty of Command and Staff, Amin University of Police Sciences In [Persian].
- 29) Kargar, Bahman (1385). Urban Security, Tehran: Armed Forces Geographical Organization In [Persian].
- 30) Mustafa Nejad, Hassan. (2009). A model for the disciplinary management of Iran's ethnic crises, doctoral dissertation of the National Defense University In [Persian].
- 31) Masoumi, Mustafa; Hosseini, Seyyed Taimur; Ramzanzadeh, Saeed; Fatahi, Ali and Hemtizadeh, Reza. (1400). Identifying and prioritizing the traffic problems of Barkat Terminal in Mehran during Arbaeen, Rahor Scientific Quarterly, 9-10 (37), 40-9 In [Persian].
- 32) Mirfizi, Seyed Mahmoud; Doagaoyan, Daoud and Mofakhmi Shahrastani, Hassan (2018). Pathology of police management in controlling social harms (case study: Mazandaran province), Police Science Quarterly, 10(38), 1-39 In [Persian].

Research Paper

The Relationship between Security and Defense Threats and the Development of the Studied Border Areas: West Azerbaijan Province

Kazem Zoghi Barani^{a*}, Hadi Moradpiri^b, Mir Najaf Mousavi^c, Ahmad Sharifzadeh^d

^a Department of Geography, Faculty of the Great Prophet, Imam Hossein University, Tehran, Iran.

^b Joint and Composite Department of the Faculty of Command and Management of the Islamic Revolutionary Guard Corps, Imam Hossein University, Tehran, Iran.

^c Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, Urmia University, Urmia, Iran.

^d Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, Urmia University, Urmia, Iran.

ARTICLE INFO

Keywords:

Development, Security, Border areas, West Azerbaijan

Received:

16 August 2022

Received in revised form:

18 September 2022

Accepted:

09 October 2022

pp.51-67

ABSTRACT

Since the development and security in Iran's border areas are faced with many shortcomings, there are many regional inequalities in any scale, and in the field of various indicators, special regions have a more privileged position than other regions. Therefore, the study of economic, social, cultural and political inequalities among groups, strata, ethnic groups, as well as geographical regions with divisions in a country, is one of the necessary and basic tasks for planning and reforms in order to ensure economic growth and achieve sustainable security, especially in sensitive areas.

The purpose of the current research is to investigate the security-defense factors effective in the development of the border areas of West Azerbaijan Province, and the type of research is descriptive and its method is analytical, which used the opinions of 30 professors of political geography, political science and border guards to examine the prioritization of effective security factors in the development of the border areas of West Azerbaijan province. Micmac software was used to analyze the information. The results obtained from the surveys revealed that the indicators of development and security among the border cities of this province are not distributed in a balanced manner, according to the scores obtained from the 4 indicators investigated in the border areas, two economic and social variables have the greatest role in the relationship with the security and development of West Azerbaijan province.

Citation: Zoghi Barani, K., Moradpiri, H., Mousavi, MN., & Sharifzadeh, A. (2022). The Relationship between Security and Defense Threats and the Development of the Studied Border Areas: West Azerbaijan Province. *Journal of Border Science and Technology*, 11 (3), 51-67.

 <http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.4.0>

* . Corresponding author (E-mail: zoghi@modares.ac.ir)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Amin Police University. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

رابطه تهدیدات امنیتی و دفاعی با توسعه یافتگی مناطق مرزی مورد مطالعه: استان آذربایجان غربی

کاظم ذوقی بارانی^۱ - گروه جغرافیا، دانشکده پیامبر اعظم(ص)، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران
هادی مرادپیری - گروه مشترک و مرکب دانشکده فرماندهی و مدیریت ولایت سپاه، دانشگاه جامع امام حسین، تهران، ایران.
میر نجف موسوی - گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.
احمد شریفزاده - گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

چکیده

از آنجایی که توسعه و امنیت در مناطق مرزی ایران با کاستی‌های فراوانی روبه‌رو است در هر مقیاسی نابرابری‌های منطقه‌ای زیاد بوده و در زمینه شاخص‌های مختلف مناطق ویژه‌ای موقعیت ممتازتری نسبت به سایر مناطق دارند. بنابراین، مطالعه نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در میان گروه‌ها، قشرها، اقوام و نیز مناطق جغرافیایی با تقسیمات در یک کشور یکی از کارهای ضروری و پایه‌ای برای برنامه‌ریزی و اصلاحات به‌منظور تأمین رشد اقتصادی و تحقق امنیت پایدار به ویژه در مناطق حساس است. هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل امنیتی - دفاعی موثر در توسعه مناطق مرزی استان آذربایجان غربی است و نوع پژوهش توصیفی و روش آن نیز تحلیلی است. که با استفاده از نظرات ۳۰ تن از اساتید جغرافیای سیاسی، علوم سیاسی و نیز مرزبانان به بررسی اولویت بندی عوامل امنیتی موثر در توسعه مناطق مرزی استان آذربایجان غربی پرداخته است برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار میک‌مک استفاده شد. نتایج به‌دست‌آمده از بررسی‌ها مشخص شد که شاخص‌های توسعه و امنیت در میان شهرستان‌های مرزی این استان به‌صورت متعادل توزیع نشده است، با توجه به امتیازات حاصل از ۴ شاخص موردبررسی در مناطق مرزی، دو متغیر اقتصادی و اجتماعی دارای بیشترین نقش در رابطه با امنیت و توسعه استان آذربایجان غربی می‌باشند.

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

توسعه، امنیت، مناطق مرزی، آذربایجان غربی.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۵/۲۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۲۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۷/۱۷

صص. ۶۷-۵۱

استناد: ذوقی بارانی، کاظم؛ مرادپیری، هادی؛ موسوی، میرنجف و شریفزاده، احمد. (۱۴۰۱). رابطه تهدیدات امنیتی و دفاعی با توسعه یافتگی مناطق مرزی مورد مطالعه: استان آذربایجان غربی. *مجله علوم و فنون مرزی*، ۱۱ (۳)، ۶۷-۵۱.

<http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.4.0>

مقدمه

منطقه مرزی عبارت است از فضای جغرافیایی بلافصل خطوط مرزی با وسعت‌های متفاوت که تحت تأثیر مستقیم مرزها قرار می‌گیرند (جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۷۳). این مناطق به دلیل واقع شدن در مناطق پیرامونی و دور از مرکز، مورد بی‌توجهی کامل قرار می‌گیرند؛ زیرا امکان بهره‌برداری از منابع آن‌ها کمتر از مناطق نزدیک به مرکز است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۹). به عبارت دیگر مناطق مرزی در کشورهای جهان سوم به‌طور عام و کشور ایران به‌طور خاص دارای محرومیت‌های متعدد هستند و تا حدودی پایداری جمعیت در این نواحی را با مخاطره مواجه کرده است (موسوی و همکاران، ۱۴۰۰: ۹۶). اما مناطق مرزی خارج از محدودیت‌های آن مزیت‌هایی نیز دارند، از جمله اینکه مناطق مرزی جزوی از چشم‌اندازهای سیاسی و حکومتی اکثر کشورها محسوب می‌شوند و ویژگی‌های خاص این نواحی همانند همکاری‌های بین مرزی، یکی از نشانه‌های بارز فعالیت گسترده در جهت توسعه و رونق این مناطق محسوب می‌شوند (قنبری و سرداری، ۱۳۹۷: ۱۸۰). با توجه به افزایش پیوندها و کنش‌های بین فضاهای جغرافیایی با ورود به عصر جهانی شدن زمینه برای برجسته‌تر شدن مناطق مرزی بیش‌ازپیش فراهم آورده شده است (Janparvar et al, 2021: 52). چگونگی کارکرد و نقش مرزها عاملی کلیدی در توسعه مناطق مرزی به شمار می‌روند. مرزها هم می‌توانند مانعی در برابر توسعه و یکپارچه نواحی مرزی باشد و هم به‌عنوان پلی ارتباطی زمینه تعاملات و پیوند دو طرف مرز را فراهم کنند (Chen, 2006: 58). به‌طور کلی مرزها به‌عنوان عامل جدایی میان فرهنگ‌ها، زبان و دولت‌ها شناخته می‌شوند، در قرن ۱۶ و ۱۷ ایده مرزهای طبیعی بر تمام جنبه‌های مفهوم مرز تسلط داشت. مرزها دلیلی برای افزایش همبستگی میان جغرافیای سیاسی و جغرافیای فیزیکی به‌عنوان فضای سیاسی ایدئال هستند (Troebst, 2010: 28). به عقیده صاحب‌نظران برای مقابله با این چالش‌ها باید اقدام به اجرای طرح‌های توسعه در مناطق مرزی نمود (بهرامی جاف و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۶). در واقع توسعه نیافتگی مناطق مرزی، ارتباط مستقیمی با عدم تعادل بین مناطق مرزی و مرکزی یک کشور دارد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۹). همچنین با گسترش ناامنی و توسعه نیافتگی در مناطق مرزی، نتایج آن به‌طور مستقیم و بلافاصله به کل کشور منتقل می‌شود (عندلیب، ۱۳۸۰: ۳). هرگونه ناامنی در مرز قادر است در سیستم‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نظامی داخل کشور اختلال ایجاد کند (اسکندری، ۱۳۹۰: ۲). در این ارتباط یک هم پیوندی میان بحران‌های ملی و بحران‌های ژئوپلیتیک منطقه‌ای شکل می‌گیرد، بدین معنی که با بروز احساس محرومیت نسبی اقتصادی در نواحی مرزی و ریشه دواندن احساس تبعیض، شهرهای مرزی کاندیدای نقش آفرینی در بالاترین سطح خواهند بود (عبدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۰). از طرفی تأمین امنیت مرزها یکی از موضوعات مهم در جغرافیای سیاسی است که همواره بر اهمیت آن افزوده شده است (جان‌پرور و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۱). چرا که یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک اجتماع و بستر ساز رشد و توسعه و ثبات جامعه می‌باشد (محسنی، ۱۳۸۹: ۲) و در دوره‌های تاریخی، جوامع بشری به‌ویژه دولتمردان آن، برای حفظ و بقاء خود سعی در ایجاد امنیت و احساس امنیت در بین شهروندان خود داشته‌اند (صالح‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۶). امنیت داخلی یک کشور می‌تواند به‌عنوان مجموعه‌ای از دایره‌های متحدالمرکز تحت تأثیر مسائل و امنیت خارج از کشور مبتنی بر منطقه مرزی شود. در حقیقت آنچه امروز همه درباره آن متفق‌القول هستند این است که داشتن مرزهای مطمئن و امن در اجرای سیاست حسن هم‌جواری و اعمال حاکمیت دولت در کشوری نقش کلیدی و هدایت‌کننده داشته و از کاربرد وسیعی برخوردار است و پیچیدگی مسائل مرزی در عصر کنونی ضرورت توجه به ابعاد گوناگون آن را خصوصاً از بعد امنیتی بیشتر نمایان می‌سازد (Janparvar et al, 2021: 123). در این میان استان آذربایجان غربی با ۸۵۸ کیلومتر مرز مشترک با کشورهای عراق، ترکیه و آذربایجان و نیز دارا بودن تنوع‌های قومی - فرهنگی مسائل و مشکلات مختلفی را شکل داده که بروز ناامنی در این مناطق یکی از این مسائل مهم است (بهرامی جاف و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۷). که در تحقیق حاضر به بررسی نقش این عوامل در توسعه مناطق مرزی پرداخته شده است. از این رو سؤال اصلی تحقیق حاضر عبارت است از مهم‌ترین عوامل موثر بر امنیت و توسعه مناطق مرزی استان آذربایجان غربی کدام‌اند؟

پیشینه پژوهش

- مازندرانی و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان "ارزیابی عوامل امنیتی - دفاعی موثر بر آمایش مناطق مرزی شهرستان پاره" نشان دادند که مهم‌ترین اولویت برای برنامه‌ریزی‌های آمایش مناطق مرزی از بعد امنیتی - دفاعی در شهرستان پاره عبارت است از: ثبات و بی‌ثباتی امنیتی کشور، قرارگیری در یک منطقه ناامن، تهدیدات استقلال طلبانه، عبور و مرور غیرمجاز ساکنین مرزی و در آخر، مهم‌ترین مسئله‌ای که در مناطق مرزی باید از لحاظ دفاعی - امنیتی موردنظر قرار بگیرد، بحث سطح امنیت در کشور همسایه است و هراندازه این ثبات امنیتی بیشتر و بهتر باشد، می‌توان برنامه‌ریزی‌های بلندمدت‌تری در مناطق مرزی داشت.

- کوشکی و طولابی نژاد (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان "برنامه‌ریزی پایدار توسعه همکاری‌های مناطق مرزی (CBC) عوامل و محرک‌های موثر بر پایداری اتحاد مناطق مرزی" به این نتیجه رسیدند که در زمینه برنامه‌ریزی برای پایداری اتحاد در استان سیستان و بلوچستان از بین پنج عامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی - مذهبی، نهادی - ساختاری و سیاسی امنیتی، سه عامل اقتصادی (۴۷۸/۰)، سیاسی - امنیتی (۴۷۳/۰) و فرهنگی - مذهبی (۳۶۳/۰) بیشترین اثر را بر پایداری اتحاد مناطق مرزی در منطقه مورد مطالعه داشته‌اند. از نتایج این پژوهش برای توسعه همکاری‌های مناطق مرزی و پایداری انسجام در مناطق مرزی مختلف ایران می‌توان استفاده نمود.

- قادرمرزی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "ارزیابی مؤلفه‌های موثر در پایداری امنیت مناطق مرزی" به این نتیجه رسیدند که نقش دولت، تحول کارکرد مرز و دسترسی‌ها در افزایش پایداری امنیت مناطق مرزی تأثیر دارند و این متغیرها می‌توانند ۶/۸۲ درصد از تغییرات متغیر پایداری امنیت مناطق مرزی را تبیین کند. نتیجه‌گیری: سرمایه‌گذاری بیشتر دولت در شهرهای مرزی و ایجاد طرح‌های بزرگ صنعتی که این باعث جمعیت‌پذیری بیشتر و ماندگاری جمعیت در این شهرها شده و به تبع آن تردها، مشارکت‌ها و توجه دولت به سرمایه‌گذاری ایجاد شده بیشتر شده و حفاظت مرزی و درونی افزایش یافته و در نتیجه احساس امنیت در شهروندان زیادتر می‌شود.

- هاشمی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "همبستگی تهدیدهای امنیتی - دفاعی با سطوح توسعه در استان کردستان با رویکرد آمایش سرزمین" به این نتیجه رسیدند که بین شاخص‌های امنیتی - دفاعی و شاخص‌های بهداشتی درمانی و اقتصادی ارتباط معنادار وجود دارد. اما بین تهدیدها و شاخص‌های فرهنگی، حمل‌ونقل، زیربنایی و مجموع کلیه شاخص‌ها ارتباط معناداری مشاهده نشد.

- کریمی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان "تعیین عوامل و معیارهای مؤثر در آمایش مناطق مرزی (مورد مطالعه: شهرستان جوانرود)" به این نتیجه رسیدند که در آمایش جوانرود، ۱۸ معیار در چهار بعد امنیتی، دفاعی و سیاسی؛ اقتصادی؛ امکانات، تجهیزات و خدمات؛ و عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثرند و عوامل «امنیتی، دفاعی و سیاسی» و معیار «سطح درآمد»، نسبت به سایر عوامل و معیارها، از اولویت بیشتری برخوردار است.

- پولادی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "الگوسازی عوامل تأمین‌کننده امنیت پایدار مرزی نمونه موردی مرزهای شرق ایران". نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل‌ها بیانگر آن است که تأمین امنیت پایدار مرزهای شرقی، پیامدهایی از جمله حفظ جمعیت بومی، کنترل قاچاق کالا و همچنین از بین رفتن تهدیدهای سیاسی امنیتی و اقتصادی را در پی خواهد داشت.

- موسوی و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان "اولویت‌بندی راهبردهای امنیت پایدار در آمایش مناطق مرزی استان کردستان" به این نتیجه رسیده‌اند که امنیت و توسعه در مناطق مرزی با ضریب همبستگی بالا دارای رابطه‌ای مستقیم و دوسویه با یکدیگر می‌باشند. به‌گونه‌ای که هر اقدامی در فرایند تحقق توسعه تأثیرات مستقیمی بر فرایند تحقق امنیت می‌گذارد.

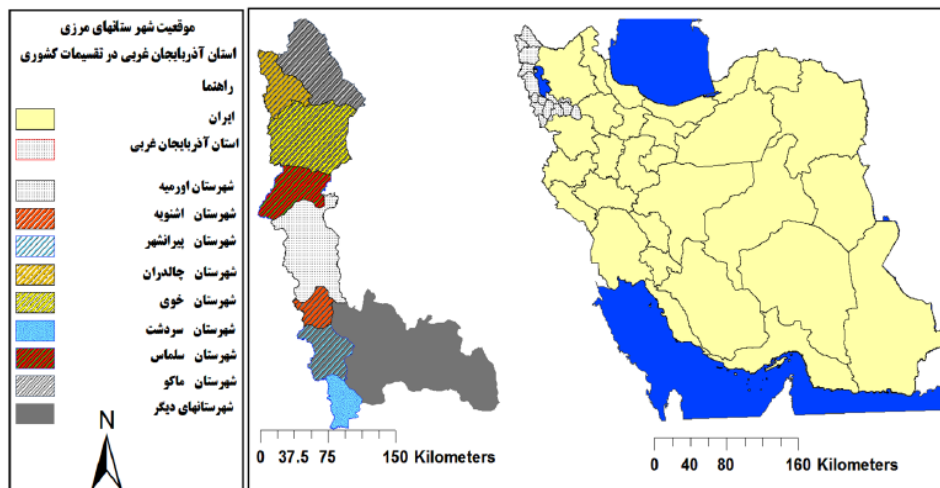
- رضازاده و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان "اقدامات توسعه‌ای و نقش آن در تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی" به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه‌نیافتگی در مناطق مرزی کشور باعث تهدید امنیت این مناطق می‌شود و این نامانی مناطق مرزی، باعث هجوم عوامل تهدید به داخل کشور شده و باعث ایجاد چالش بزرگی در فرایند توسعه کشور می‌شود.

مبانی نظری

یکی از مفاهیم بااهمیت، پیچیده و جدید در دنیای امروز و در بسیاری از مباحث سیاسی، اجتماعی و اقتصادی موضوع و مفهوم امنیت است. امنیت مفهومی ذهنی و نسبی است که بر پایه اصول متعدد، در یک جامعه پدیدار و استمرار می‌یابد (صالح‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۰). در نگرش‌های سنتی به مقوله امنیت، اغلب کاربرد نیروهای نظامی و تهدید محوری مورد توجه بوده، در حالی که در مطالعات امنیتی انتقادی و جامع‌نگر امروز، گروه‌های اجتماعی می‌توانند، نه تنها از ناحیه ابزار نظامی، بلکه از راه عوامل محیطی یا اقتصادی مورد تهدید قرار گیرند و این عوامل می‌توانند به نوبه خود یکپارچگی یا استقلال سیاسی یک کشور را مورد تهدید قرار دهند. "نو نژاد" با تأکید بر رابطه امنیت و توسعه، شرایط لازم برای توسعه پایدار شهری را شامل برقراری امنیت داخلی، برقراری آزادی و سیاست خارجی مناسب می‌داند و معتقد است امنیت، فرهنگ توسعه است (اعظمی و روستا، ۱۳۹۱: ۱۹). امنیت در لغت به معنای نداشتن دلهره و دغدغه است، و سازمان ملل امنیت را چنین تعریف می‌کند: این که کشورها هیچ‌گونه احساس خطر حمله خارجی، فشار سیاسی یا اقتصادی نکنند و بتوانند آزادانه گسترش و توسعه خویش را تعقیب نمایند (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۵). مفهوم امنیت، مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت است. امنیت در مورد افراد به این معناست که مردم هراس و بیمی نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته و به هیچ‌وجه حقوق ایشان به مخاطره نیفتند و هیچ عاملی حقوق مشروع آن‌ها را تهدید نکند. از دیدگاه مازلو نیاز به امنیت یعنی نیاز به داشتن محیطی امن و باثبات و شرایطی که خالی از تهدید و خطر باشد. در واقع امنیت یعنی رفع خطر و رفع خطر یعنی استفاده بهینه از فرصت بنابراین باید چنین نتیجه گرفت که امنیت دارای دو عنصر اساسی تهدید و فرصت است و برقراری امنیت منوط به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌هاست (هنرور، ۱۳۹۸: ۲). امنیت، به میدانی مبدل شده است که در روابط عمودی بین سیاسی‌ها و اتصالات افقی در بین مکان‌ها نقش مهمی را ایفا می‌کند (Tulumello, 2018). پایدارترین عنصر در امنیت ملی ایران در قرون و اعصار گذشته جغرافیایی خاص این مرزوبوم بوده است که از یک سو ایران را در مرکز توجه پیرامونی خود قرار داده و از سوی دیگر عملاً از نظر جغرافیایی به هیچ‌یک از محیط‌های پیرامونی خود تعلق کامل ندارد (عزتی و کاویانی، ۱۳۸۷: ۱۶۰). در فرهنگ فارسی معین، امنیت در معانی ایمن بودن، ایمن شدن، در امان بودن، بی‌بیمی و نبود ترس است. تعریف لغوی امنیت عبارت است از حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) (زارعی، ۱۳۳: ۱۳۹۱). بشر همواره از زمان پیدایش خود با تهدیدهای زیادی مواجه بوده است که به نوعی حیاتی‌ترین ارزش، یعنی بقای او را در معرض خطر قرار می‌دادند. به عبارتی، در مقابل عوامل تهدیدکننده، با معمای امنیت روبرو بوده است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۹). در دوران نخستین زندگی بشری، امنیت مفهومی ساده محسوب می‌شد که گستره و کارگزاران محدودی را در خود جای می‌داد و بر این اساس، تهدیدهای مشخص و معین نیز نمایان می‌شدند، ولی زندگی اجتماعی بشر همواره یکسان نبوده است. زمانی، گروه‌های محدود اجتماعی به‌عنوان کارگزار امنیت در زندگی اجتماعی محسوب می‌شدند و زمانی دیگر گروه‌های قومی و طوایف شکل یافتند و امنیت فرد با امنیت گروه‌های قومی و طایفه گره خورد. پس از تشکیل واحدهای بزرگ‌تری با عنوان دولت‌شهرها، امنیت فرد با دولت‌شهرها مرتبط شد و در دوره‌های دیگر کشورها پا به عرصه وجود نهادند و امنیت کشور مطرح گردید. به این ترتیب، در طول زمان مشخص شد که امنیت یکی از مهم‌ترین عامل دوام زندگی اجتماعی است. هر کشوری محیط امنیتی خود را در عرصه جهانی، منطقه‌ای و داخلی بر اساس اهداف، منافع، ارزش‌های اساسی و میزان قدرت آن تعریف می‌نماید. درک صحیح از محیط امنیتی و ساختار قدرت و رقابت موجود در آن بیشترین تأثیر را بر شکل سیاست‌های امنیتی هر کشور دارد (کریمی، ۱۳۸۰: ۴۸). مرزها خطوطی هستند که حدود بیرونی قلمرو سرزمین تحت حاکمیت یک حکومت ملت - پایه را مشخص می‌کنند (حافظنیا، ۱۳۹۸: ۳۱۰). مرز خطی است فرضی در فضا که جداکننده دو کشور، دو ملت، و دو نظام حکومتی است، مرز در انتهای قلمرو حقوقی و قانونی یک دولت قرار می‌گیرد (حافظنیا و جان‌پرور به نقل از مجتهد زاده، ۱۳۹۶: ۳۷). هگل مرزها را پدیده‌های فلسفی می‌داند که به خوبی می‌توان تضادها و پاداروکس‌های مستمر در آن‌ها را درک نمود. وی به‌صراحت بیان می‌کند که مرزها واقعاً وجود دارند و فضای علامت‌گذاری و ساختاری را شکل می‌دهند

که منجر به ایجاد تفاوت‌های کشورها از یکدیگر می‌شوند (بهرامی جاف و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۷). مرزها به صورت دیوارهایی زندگی، هویت، خانه، کشور، حکومت، منافع (ملی) و ... را از دیگران جدا می‌کنند و به شما و آن‌ها اعتبار و هویت می‌دهند. با نگاهی به اطراف خود و مرزهایی که در اطراف وجود دارد می‌توان این موضوع را بهتر درک کرد (حافظانیا و جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۳۵). به بیانی دیگر، مرزها خطوطی هستند در فضا که محدوده حاکمیت، مالکیت و صلاحیت در سطوح مختلف فردی، گروهی، ملی، منطقه‌ای را مشخص می‌کنند (جان‌پرور، ۱۳۹۶: ۲۰). عوامل گوناگونی موجب اهمیت یافتن یک مرز می‌شوند. مقصود از مرزهای دارای اهمیت، مرزهایی هستند که توجه دولت‌ها بر آن‌ها معطوف شده و نیاز به کنترل بیشتر و در نتیجه گماشتن نیروهای مرزی و صرف هزینه‌های بیشتر جهت حفظ آن‌ها است. یک سری از مرزها هستند که به واسطه ماهیتی که دارند، از اهمیت بیشتری برخوردار هستند، در نتیجه کنترل بیشتری بر روی آن‌ها صورت می‌گیرد (جان‌پرور و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۷). حفاظت و نگهداری مرز می‌تواند خود دارای بخش‌بندی‌هایی به صورت زیر باشد: الف) حفاظت و نگهداری نظامی از مرزها؛ ب) حفاظت و نگهداری نظامی - امنیتی مرزها؛ ج) حفاظت و نگهداری امنیتی مرزها؛ د) حفاظت و نگهداری امنیتی - اقتصادی مرزها؛ حفاظت و نگهداری اقتصادی مرزها (جان‌پرور، ۱۳۹۶، ۱۲۹-۱۲۸). امنیت مرزی به معنای جلوگیری از هرگونه اعمال منافی قانون در طول مرزهای یک کشور و قانونی کردن تردد اشخاص و حمل‌ونقل کالا و حیوانات اهلی با رعایت ضوابط قانونی از طریق دروازه‌های مجاز مرزی است. بدیهی است امنیت مرزها پشتوانه‌ای محکم برای امنیت انسانی با ابعاد متنوعش در داخل کشور است و هرگونه ناامنی در مرز می‌تواند در سیستم‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نظامی داخل کشور اختلال ایجاد کند. در مقابل امنیت مطلوب می‌تواند در حد خود در امنیت مرزی و داخلی کشور سهم بسیار برجسته‌ای را به خود اختصاص دهد (جان‌پرور و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۹).

استان آذربایجان غربی با وسعتی حدود ۴۳۶۶۰ کیلومترمربع در شمال غرب ایران با سه کشور عراق و ترکیه و (آذربایجان جمهوری خودمختار نخجوان) دارای مرز مشترک سیاسی می‌باشد. طول مرز این استان با جمهوری خودمختار نخجوان به طول ۱۲۵ کیلومتر از دره رود قطور چای تا محل التقای قره‌سوی سفلی و ارس در محل مرز مشترک ترکیه، ایران و نخجوان است. مرز این استان با کشورهای ترکیه و عراق که هدف اصلی تحقیق حاضر نیز بررسی عوامل ناامنی در مرز می‌باشد. ۷۲۹ کیلومتر است تمامی محدوده مرزی ایران و ترکیه در حریم این استان به طول ۵۶۴ کیلومتر از قره‌سوی سفلی تا دالامپرداغ در محل مرز مشترک سه کشور ایران، ترکیه و عراق کشیده شده است. و چهار استان ایغدیر، آغری، وان و حکاری ترکیه در همسایگی آذربایجان غربی می‌باشد مرز استان با کشور عراق به طول ۲۲۸ کیلومتر از دالامپرداغ تا دره رودخانه زابکوچک در جنوب سردشت امتداد یافته که در این قسمت از مرز استان‌های اربیل و سلیمانیه عراق واقع شده است. این محدوده مرزی از بازرگان تا دره رودخانه زاب کوچک در جنوبی‌ترین نقطه مرزی منطبق بر ارتفاعات بلند و صعب و العبوری است. عمق نوار مرزی این استان با کشور عراق ۱۵ کیلومتر، با ترکیه ۵۰ کیلومتر و با جمهوری خودمختار نخجوان ۴۵ کیلومتر می‌باشد.

شکل ۱. موقعیت شهرستان‌های مرزی استان طبق آخرین تقسیمات اداری و سیاسی کشور استان

روش پژوهش

این تحقیق با روش توصیفی - تحلیلی و با هدف کاربردی نوشته شده است. بر اساس موضوع اصلی پژوهش (رابطه تهدیدات امنیتی و دفاعی با توسعه‌یافتگی مناطق مرزی) پس از مرور مؤلفه‌ها و نظریات مرتبط با مرز اطلاعات پایه جمع‌آوری (مراجعه به اسناد) و طبقه‌بندی شدند بدین صورت که مؤلفه‌ها و متغیرهای تأثیرگذار در قالب ۴ بخش و ۳۰ زیر بخش دسته‌بندی شدند. در مرحله بعد به منظور سنجش تأثیر رابطه تهدیدات امنیتی و دفاعی با توسعه‌یافتگی مناطق مرزی استان آذربایجان غربی تدوین شده و با روش نمونه‌گیری هدفمند در اختیار جامعه آماری تحقیق که تعداد ۳۵ نفر از متخصصان مرز از جمله اساتید دانشگاه و دانشجویان دکتری در حوزه‌های جغرافیای سیاسی و علوم سیاسی بودند و همچنین نیروهای مرزبانی قرار گرفت. روایی سؤالات بر اساس نظرات ۵ نفر از اساتید حوزه جغرافیای سیاسی تأیید شدند و همچنین پایایی تحقیق بر اساس آزمون کرونباخ ۰,۷۴ به دست آمد که نشان‌دهنده بالا بودن پایایی تحقیق است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار MICMAC و Spss استفاده شده است. روش ساختاری در این نرم‌افزار بدین صورت است که روابط میان متغیرها به‌ویژه در سیستم‌های گسترده با ابعاد متعدد را تحلیل می‌کند. در این روش جهت گردآوری داده‌ها ابتدا تأثیر متغیرها بر یکدیگر با توجه به نظر خبرگان و متخصصین امر در طیف ۱ تا ۳ ارزش‌گذاری شده است. در نرم‌افزار MICMAC میزان ارتباط بین متغیرها مورد بررسی قرار می‌گیرد بدین صورت که عدد صفر عدم تأثیر، عدد یک تأثیر ضعیف، عدد دو تأثیر متوسط و عدد سه به‌منزله تأثیر زیاد است. بعد از گردآوری داده‌های مورد نظر داده‌ها در نرم‌افزار فراخوانی شده و سپس قدرت نفوذ و میزان وابستگی هر متغیر مورد بررسی قرار گرفته است.

یافته‌ها و بحث

امنیت مرزها، همواره یکی از موضوعات مهم در جغرافیای سیاسی است که نه تنها با گذشت زمان از اهمیت آن کم نشده بلکه معیارها و مسائل جدیدی نیز به آن اضافه گردیده است. به طوری که، امنیت داخلی یک کشور می‌تواند به‌عنوان مجموعه‌ای از دایره‌های متحدالمرکز تحت تأثیرات مسائل و امنیت خارج از کشور مبتنی بر منطقه مرزی شود. در این راستا تداوم فعالیت‌های تأمین امنیت کشور به صورت‌های مختلف از تلاش‌های دور و نزدیک و اقداماتی برای پیشگیری و خارج از کشور شروع می‌شود (جان‌پرور، ۱۴۰۱: ۳). در تحقیق حاضر با بررسی نظریات مرتبط با مرز از جمله پیتز هاگت، قطب رشد، اصل حاکمیت سرزمینی مطلق، یکپارچگی مطلق رودخانه‌ای، قانون بین‌المللی آب، مدل مدیریت مرزهای زمینی بلیک، نظریه هاوس، نظریه سافر، نظریه ریچاردسن، دیدگاه‌های نظری جونز و وایلد، نظریه تئوری محرومیت نسبی به صورت‌های مختلف مسئله امنیت مرزی را مورد بررسی و تحلیل قرار داده‌اند. در تحقیق حاضر با مرور نظریات گفته شده به برخی از مؤلفه‌های موثر در امنیت مرزها دست‌یافته که در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱. مؤلفه‌های مورد ارزیابی در زمینه امنیت مرز

ابعاد	مؤلفه‌ها
اقتصادی	قلاچاق کالا؛ بازارچه‌های مرزی؛ نرخ بیکاری؛ درآمد متغیر؛ فقر مالی؛ اشغال فرصت‌های شغلی توسط اتباع بیگانه؛ محرومیت شهرستان‌های استان در زمینه مسائل زیربنایی؛ کمبود آب؛ شغل‌های کاذب؛ دوری از محورهای اصلی توسعه؛ امنیت شغلی
اجتماعی	تأثیرپذیری مردم از فرهنگ بیگانگان؛ فقر فرهنگی و پایین بودن سواد؛ نیرو تجهیزات و خودروهای پلیس؛ افزایش تفکرات متنوع؛ عدم یکپارچگی مذهب؛ فرهنگ‌های عشیره‌ای و طایفه‌ای؛ بهداشت روانی؛ قانون‌گریزی و حمل سلاح‌های غیرقانونی؛
سیاسی	گروهک‌های مخالف حکومت مرکزی؛ گوناگونی احزاب و معاند؛ فعالیت باند و اشرار قاچاقچیان؛ عدم کنترل مناسب و ناپایداری سیاست؛ رفت‌وآمدهای غیرقانونی؛ گذرگاه بین‌المللی مواد مخدر
زیربنایی	میزان جمعیت باسوادی بالای ۶ سال؛ درصد میزان شهرنشینی؛ نسبت شاغلان به کل جمعیت؛ طول کل راه‌های اصلی؛ مسکن بادوام

متخصصین تحقیق حاضر شامل ۲۳ مرد و ۷ زن بوده‌اند که از این تعداد ۱۳ نفر جغرافیای سیاسی، ۷ نفر مرزبان و ۱۰ نفر نیز متخصص در علوم سیاسی بوده‌اند. بر اساس جدول ۲ درجه پرشدگی ماتریس ۹۶٫۶ درصد است که نشان می‌دهد عوامل انتخاب‌شده تأثیر زیاد و پراکنده‌ای بر همدیگر داشته‌اند و در بیش از ۹۴ درصد بر یکدیگر تأثیر داشته‌اند. از مجموع ۸۷۰ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، ۳۰ رابطه عدد صفر بوده که به معنی آن است که عوامل بر همدیگر تأثیر نداشته یا از همدیگر تأثیر نپذیرفته‌اند، ۳۵۴ رابطه با عدد یک به منزله تأثیر ضعیف، ۳۰۶ رابطه با عدد ۲ به معنی تأثیر متوسط، ۲۰۷ رابطه با عدد ۳ نشان‌دهنده رابطه قوی و ۳ رابطه با P نمایانگر تأثیر و وجود رابطه بالقوه بین متغیرها است. به عبارت دیگر در بررسی تأثیرات متقاطع مؤلفه‌های مطرح‌شده این تحقیق، بیشترین مقدار ارتباط مرتبط با تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متوسط بوده است.

جدول ۲. تحلیل اولیه داده‌های ماتریس و تأثیرات متقابل

مقدار	شاخص
۳۰	ابعاد ماتریس
۲	تعداد تکرار
۳۰	تعداد صفر
۳۵۴	تعداد یک
۳۰۶	تعداد دو
۲۰۷	تعداد سه
۳	تعداد P
۸۷۰	مجموع
٪۹۶/۶۶	درجه پرشدگی

شکل (۲) موقعیت متغیرهای استراتژیک در نمودار منبع را نشان می‌دهد با توجه به شکل (۲) که پراکندگی متغیرها را نمایش می‌دهد، می‌توان گفت متغیرهایی چون رفت‌وآمد غیرقانونی، نیرو و تجهیزات پلیس، کمبود آب، دوری از محورهای اصلی توسعه و همچنین شغل‌های کاذب جزء متغیرهای تنظیمی تحقیق در این تحقیق می‌باشند. این متغیرها

اثرات غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر

در ماتریس تأثیرگذاری غیرمستقیم، روابط موجود بین متغیرهای مورد مطالعه به توان ۲، ۳، ۴، ۵ و ... رسیده و سپس تأثیرات غیرمستقیم بین متغیرها سنجیده می‌شود. با توجه به نتایج جدول زیر متغیرهای اقتصادی و اجتماعی اختلاف قابل توجهی در میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری نسبت به متغیرهای سیاسی و زیربنایی دارا هستند. و همچنین متغیرهای چون گذرگاه‌های بین‌المللی مواد مخدر، طول کل راه‌های ارتباطی و فعالیت باندها و اشرار قاچاقچیان به ترتیب دارای بیشترین تأثیرگذاری هستند.

جدول ۳. تأثیرات غیرمستقیم متغیرها بر همدیگر

ردیف	شاخص	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری
۱	قاچاق کالا و ارز	156198	109001
۲	بازارچه‌های مرزی	144057	121709
۳	نرخ بیکاری	140982	132161
۴	درآمد متغیر	129945	116670
۵	فقر مالی	146665	150926
۶	اشتغال فرصت‌های شغلی	141689	180297
۷	محرومیت شهرستان‌های استان در زیربنا	139056	136115
۸	کمبود آب	155001	137926
۹	شغل‌های کاذب	151525	157415
۱۰	امنیت شغلی	143604	120816
۱۱	دور از محورهای اصلی توسعه	157267	154864
۱۲	تأثیرپذیری مردم از فرهنگ بیگانگان	146933	152437
۱۳	فقر فرهنگی	138555	143122
۱۴	نیرو و تجهیزات پلیس	160710	155276
۱۵	تفکرات متنوع	138060	165318
۱۶	عدم یکپارچگی مذهب	135262	162521
۱۷	فرهنگ عشیره‌ای و طایفه‌ای	149118	156673
۱۸	بهداشت روانی	142674	130195
۱۹	قانون‌گریزی و حمل سلاح	146860	154949
۲۰	گروهک‌های مخالف حکومت مرکزی	158000	173677
۲۱	گوناگونی احزاب و معاند	153386	157814
۲۲	فعالیت باند و اشرار قاچاقچیان	162767	168863
۲۳	عدم کنترل مناسب و ناپایداری سیاست	142352	153121

6	توسعه	352	مذهب	365	توسعه	352	مذهب	364
7	گروهک	352	سواد	365	قاچاق	350	سواد	363
8	آب	346	احزاب	359	آب	347	احزاب	353
9	احزاب	346	کاذب	352	رفت و آمد	345	شاغلان	353
10	رفت و آمد	346	عشیره	352	احزاب	344	کاذب	353
11	کاذب	340	سلاح	352	کاذب	339	عشیره	351
12	عشیره	333	شاغلان	352	عشیره	334	نیرو	348
13	بازارچه	327	توسعه	346	فرهنگ	329	سلاح	347
14	فقر	327	نیرو	346	سلاح	329	توسعه	347
15	فرهنگ	327	سیاست	346	فقر	328	سیاست	343
16	سلاح	327	فقر	340	سواد	326	فرهنگ	341
17	سواد	327	فرهنگ	340	بازارچه	323	فقر	338
18	امنیت	321	شهرنشینی	333	شاغلان	322	شهرنشینی	329
19	بهداشت	321	مسکن	327	امنیت	322	مسکن	325
20	سیاست	321	فقر فرهنگ	321	بهداشت	320	رفت و آمد	325
21	شاغلان	321	رفت و آمد	321	سیاست	319	راه	321
22	مسکن	321	راه	315	مسکن	319	فقر فرهنگ	321
23	بیکاری	315	آب	308	اشتغال	317	آب	309
24	اشتغال	315	زیربنا	302	بیکاری	316	زیربنا	305
25	زیربنا	308	بیکاری	289	زیربنا	311	بیکاری	296
26	فقر فرهنگ	308	بهداشت	289	فقر فرهنگ	310	بهداشت	292
27	تفکرات	308	بازارچه	270	تفکرات	309	بازارچه	272
28	مذهب	302	امنیت	270	مذهب	303	امنیت	270
29	شهرنشینی	302	درآمد	258	شهرنشینی	301	درآمد	261
30	درآمد	289	قاچاق	239	درآمد	291	قاچاق	244

جدول ۵. اثرپذیری بالقوه غیر مستقیم شاخص‌ها

ردیف	شاخص	تأثیر گذاری بالحقه مستقیم	شاخص	تأثیر پذیری بالحقه مستقیم	شاخص	تأثیر گذاری بالحقه غیر مستقیم	شاخص	تأثیر پذیری بالحقه غیر مستقیم
1	مواد مخدر	413	اشتغال	407	مواد مخدر	409	اشتغال	403
2	راه	388	گروهک	388	راه	387	گروهک	386
3	قاچاق	369	باند	382	گروهک	368	باند	376
4	گروهک	369	تفکرات	369	قاچاق	366	مواد مخدر	371
5	باند	363	مواد مخدر	369	باند	363	تفکرات	368

362	مذهب	358	نیرو	363	مذهب	357	نیرو	6
360	سواد	350	توسعه	363	سواد	350	توسعه	7
352	احزاب	345	آب	357	احزاب	344	آب	8
350	کاذب	343	رفت و آمد	350	کاذب	344	احزاب	9
350	شاغلان	342	احزاب	350	عشیره	344	رفت و آمد	10
349	عشیره	338	کاذب	350	سلاح	338	کاذب	11
348	شهرنشینی	333	اشتغال	350	شهرنشینی	332	اشتغال	12
346	سلاح	332	عشیره	350	شاغلان	332	عشیره	13
345	نیرو	327	فرهنگ	344	توسعه	325	بازارچه	14
345	توسعه	327	سلاح	344	نیرو	325	فقر	15
342	سیاست	326	فقر	344	سیاست	325	فرهنگ	16
341	فرهنگ	324	سواد	338	فقر	325	سلاح	17
336	فقر	321	شاغلان	338	فرهنگ	325	سواد	18
323	رفت و آمد	321	بازارچه	325	مسکن	319	امنیت	19
323	مسکن	320	امنیت	319	فقر فرهنگ	319	بهداشت	20
320	فقر فرهنگ	318	بهداشت	319	رفت و آمد	319	سیاست	21
318	راه	317	مسکن	313	راه	319	شاغلان	22
307	آب	317	سیاست	307	آب	319	مسکن	23
304	امنیت	314	بیکاری	307	امنیت	313	بیکاری	24
302	زیربنا	310	زیربنا	300	زیربنا	307	زیربنا	25
294	بیکاری	308	فقر فرهنگ	288	بیکاری	307	فقر فرهنگ	26
289	بهداشت	308	تفکرات	288	بهداشت	307	تفکرات	27
271	بازارچه	301	مذهب	269	بازارچه	300	مذهب	28
260	درآمد	300	شهرنشینی	256	درآمد	300	شهرنشینی	29
243	قاچاق	289	درآمد	238	قاچاق	288	درآمد	30

نتیجه گیری

امنیت و ابعاد مختلف آن یک بستر لازم و ضروری برای انسان و به عنوان پیش نیاز برای افزایش سلامت روحی و روانی و علاوه بر آن حفظ ارزش های متعالی انسانی و توسعه آن برای رسیدن به تکامل می باشد؛ بنابراین توجه به این مقوله از سوی صاحب نظران و اندیشمندان مختلف از اهمیت بسزایی برخوردار بوده است. در این میان اهمیت امنیت در مناطق مرزی به دلیل مجاورت با کشورهای خارجی و شرایط جغرافیایی و سیاسی حاکم بر آن ها، ویژگی های خاصی داشته که این ویژگی ها جزو جدانشدنی آن ها به شمار رفته و تأثیرات مهمی بر روند توسعه این مناطق داشته است. چنانچه این ویژگی ها مورد توجه قرار نگیرد، اثرات منفی بر روند توسعه و امنیت آن ها می گذارد و به عنوان تهدیدی در برابر توسعه عمل خواهد کرد. از این رو در تحقیق حاضر به بررسی عوامل امنیتی و دفاعی موثر بر توسعه مناطق مرزی استان آذربایجان غربی به عنوان از استان های مهم کشور پرداخته شد. این استان از جمله مناطقی است که در طول جنگ هشت ساله دچار آسیب های جدی زیادی شده و مسائل توسعه را در این استان تحت الشعاع خود قرار داده و از سوی دیگر سیاست گذاری های اشتباه در مدیریت سیاسی استان سبب شکل گیری اندیشه های واگرایی در بین گروه های قومی شده که تأثیر این سیاست گذاری اشتباه را می توان در عدم توسعه و امنیتی کردن فضای استان مشاهده نمود. از این رو توجه به

مسائل امنیت و دفاعی موثر در مسائل توسعه سبب افزایش همگرایی ملی در استان و ارتقای امنیت مرزهای آن می‌گردد. به‌عبارتی دیگر توسعه این استان علاوه بر کاهش فاصله طبقاتی و جبران خسارت‌های ناشی از جنگ موجبات امنیت نواحی مرزی استان و در نتیجه امنیت کشور خواهد شد. در این تحقیق شاخص‌های دفاعی و امنیتی تحقیق در چارچوب ۴ بعد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیربنایی و مجموعاً ۳۰ زیر شاخص سطح‌بندی شدند. به‌منظور تجزیه و تحلیل یافته‌های میدانی که برگرفته شده از نظرات کارشناسان و مسئولان مرزی در استان بوده از نرم‌افزار میک مک بهره گرفته شد، نتایج یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای چون تردد غیرقانونی، نیرو و تجهیزات پلیس، کمبود آب، دوری از محورهای اصلی توسعه، شغل‌های کاذب، گذرگاه بین‌المللی مواد مخدر، گروه‌های مخالف حکومت مرکزی، فعالیت باند و اشرار قاچاقچیان به‌عنوان متغیرهای تأثیرگذار امنیتی در توسعه مناطق مرزی استان آذربایجان غربی دارای نقش مهمی بوده‌اند. در ارتباط با از این رو برای بالا بردن امنیت و توسعه‌یافتگی مناطق مرزی این استان راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- ❖ با توجه به اهمیت عبور و مرور غیرقانونی در جداره مرزها و لزوم به‌روز بودن نیروها و تجهیزات پلیس تنظیم عبور و مرور غیرقانونی در مرزها در ارتقای امنیت استان با تجهیزات جدیدی مانند حسگر بی‌سیم در ارتقای امنیت مرزهای استان تأثیر بسیاری دارد.
- ❖ کاهش مقدار و سطح آب در استان نسبتاً معتدلی همانند آذربایجان غربی نشان‌دهنده مدیریت نامطلوب منابع آب در این استان دارد، و از سوی دیگر با توجه به حیاتی بودن دسترسی مناسب به آب برای شهروندان، جهت جلوگیری از اعتراضات خیابانی نسبت به کمبود آب مدیریت منابع از جمله در حوزه کشاورزی اقدام گردد.
- ❖ افزایش معافیت‌های مالیاتی و تشویق‌های مالی برای سرمایه‌گذاری در سطح استان توسط حکومت از طریق رونق تجارت مرزی جهان حل مسئله توسعه و اشتغال کاذب در استان به‌عنوان مهم‌ترین مزیت‌های جغرافیایی استان آذربایجان غربی.
- ❖ افزایش همکاری و ارتقای دیپلماسی با کشورهای اروپایی، آسیای مرکزی، شبه‌قاره هند به‌منظور کنترل ترانزیت مواد مخدر و قاچاق کالا
- ❖ جلوگیری از صادرات بی‌رویه آب به استان‌های هم‌جوار و توجه به مقوله آب مجازی به‌منظور مدیریت منابع آب استان به‌منظور افزایش اشتغال و رونق کشاورزی و صنایع تبدیلی استان و کاهش بیکاری
- ❖ توجه به اصل شایسته‌سالاری در انتخاب کارگزاران استانی و شهرستانی و کمرنگ کردن فیلترهای قومی و مذهبی در بین مدیران رده‌بالای استانی و شهرستانی به‌منظور جلوگیری از نفوذ گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی.

تقدیر و تشکر

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند که از همکاری معاونت پژوهشی دانشگاه‌های امام حسین (ع) و ارومیه در فراهم نمودن شرایط انجام این پژوهش برای نویسندگان تشکر و قدردانی نماید.

منابع

- (۱) احمدی، سیروس؛ صالح‌آبادی، ریحانه و بهرامی‌جاف، ساجد. (۱۳۹۹). تبیین مؤلفه‌ها و روش‌های نوین مدیریت مرز. همایش ملی ابعاد نظری و کاربردی توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی با رویکرد آمایشی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- (۲) اعظمی، هادی و روستا، مجتبی. (۱۳۹۰). بررسی و تحلیل تأثیر نابرابری‌ها بر امنیت اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کلان‌شهر مشهد. پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، ۸۱ (۳)، ۶۵-۴۰.
- (۳) بهرامی‌جاف ساجد؛ صالح‌آبادی، ریحانه و شیوراک، رحیم. (۱۴۰۰). اولویت‌بندی راهبردهای توسعه گردشگری در مناطق مرزی (نمونه موردی: شهرستان پاره). برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۲۵ (۲)، ۳۵-۶۲.
- (۴) بهرامی‌جاف، ساجد؛ صالح‌آبادی، ریحانه و شیوراک، رحیم. (۱۴۰۰). ارزیابی نقش تقسیمات کشوری در اجرای برنامه‌های آمایش سرزمین استان آذربایجان غربی، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۲ (۴۷)، ۹۴-۷۷.

- ۵) پوراحمد، احمد؛ آروین، محمود و رحیم‌پور، نگار. (۱۳۹۵). ارزیابی احساس امنیت زنان در فضاهای شهری مطالعه موردی: منطقه یک شهر اهواز. *فصلنامه مطالعات شهری*، ۶(۲۳)، ۶۸-۵۳.
- ۶) پولادی، حسن؛ کشاورزبان، محمدمهدی؛ خان محمدی، هادی و اصلی‌پور، حسین. (۱۳۹۵). الگوسازی عوامل تأمین‌کننده امنیت پایدار مرزی نمونه موردی: مرزهای شرقی ایران. *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، ۶(۷۲)، ۱۲۶-۱۴۶.
- ۷) حافظنیا، محمدرضا و جان‌پرور، محسن. (۱۳۹۶). مرزها و جهانی‌شدن با نگاهی کوتاه به مرزهای ایران. چاپ سوم، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ۸) حافظنیا، محمدرضا. (۱۳۹۸). *جغرافیای سیاسی ایران*. چاپ دهم، تهران: انتشارات سمت.
- ۹) زرقانی، سیدهادی؛ جان‌پرور، محسن؛ صالح‌آبادی، ریحانه و جهان‌بین، افشین. (۱۳۹۵). شبکه حسگر بی‌سیم؛ راهبرد جدید کنترل و مدیریت مرزهای کشور جهت برقراری نظم و امنیت. *نشریه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۱۴(۲)، ۴۹-۲۵.
- ۱۰) جان‌پرور، محسن؛ بهرامی جاف، ساجد؛ صالح‌آبادی، ریحانه و مازندرانی، دریا. (۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر استمرار کولبری در روستاهای مرزی پاره با رویکرد سناریو نگاری. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۳(۵۳)، ۱۱۲۱-۱۱۴۲.
- ۱۱) جان‌پرور، محسن. (۱۳۹۶). *نگرشی نو به مطالعات مرزی (مفاهیم، اصول، نظریه‌ها)*. چاپ اول، تهران: انتشارات انجمن ژئوپلیتیک ایران.
- ۱۲) خسروی، مراد. (۱۳۹۲). *توسعه اقتصادی مناطق مرزی و تأثیر آن بر امنیت؛ مطالعه موردی: مرزهای استان خراسان جنوبی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بیرجند.
- ۱۳) رضازاده، زهره؛ شاطری، مفید و راستی، عمران. (۱۳۹۳). اقدامات توسعه‌ای و نقش آن در تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی، مطالعه موردی: کمربند سبز دشت خوشاب، مرز خراسان جنوبی با افغانستان. *فصلنامه مطالعات اجتماعی - فرهنگی خراسان*، ۹(۱)، ۷۲-۴۹.
- ۱۴) صالح‌آبادی، ریحانه؛ بهرامی‌جاف، ساجد و قباسفیدی، الهام. (۱۳۹۹). بررسی و تبیین عوامل ژئوپلیتیکی تأثیرگذار بر امنیت کلان‌شهر مشهد. *پژوهشنامه جغرافیای انتظامی*، ۶(۳۰)، ۸۵-۱۱۸.
- ۱۵) عبیدی، عطاءالله؛ حیدری، جهانگیر؛ پناهی، حمید و دلالت، مراد (۱۳۹۷)؛ تحلیل کار ویژه‌های جغرافیای سیاسی شهرهای مرزی در بحران‌های ژئوپلیتیک (مورد مطالعه: شهر مرزی کوبانی و بحران داعش). *فصلنامه پژوهش‌نامه مطالعات مرزی*، ۶(۲)، ۱۲۵-۱۰۶.
- ۱۶) عزتی، عزت‌الله و کاویانی، احمد. (۱۳۸۷). سیاست منطقه‌ای پاکستان در شبه‌قاره و تأثیر آن بر امنیت ملی ج.ا.ایران. *فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک*، ۹(۳۱ و ۳۲)، ۱۸۵-۱۵۹.
- ۱۷) قادرمرزی، محسن؛ ذکی، یاشار؛ مهدیزاد، وفا، و جمشیدی، یدالله. (۱۳۹۸). ارزیابی مؤلفه‌های موثر در پایداری امنیت مناطق مرزی. *پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی*، ۱۲(۳)، ۲۰۳-۲۲۸.
- ۱۸) قنبری، ابوالفضل و سرداری، ایوب. (۱۳۹۷). آمایش مناطق مرزی با تأکید بر راهبردها و اولویت‌های برنامه‌ریزی مناطق مرزی (مربوآن و بانه). *فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۸(۲)، ۱۷۹-۱۹۳.
- ۱۹) کریمی، آرام؛ مرادی، ثروت‌الله و تابعی، نادر. (۱۳۹۷). تعیین عوامل و معیارهای مؤثر در آمایش مناطق مرزی (مورد مطالعه: شهرستان جوانرود). *پژوهشنامه مطالعات مرزی*، ۶(۲)، ۷۱-۹۲.
- ۲۰) کوشکی، امین، و طولابی نژاد، مهرشاد. (۱۳۹۹). برنامه‌ریزی پایدار توسعه همکاری‌های مناطق مرزی (CBC): عوامل و محرک‌های موثر بر پایداری اتحاد مناطق مرزی. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی (علوم جغرافیایی)*، ۲۰(۵۶)، ۱۱۵-۱۴۰.
- ۲۱) مازندرانی، دریا؛ قباسفیدی، الهام و اعظمی، هادی. (۱۴۰۰). ارزیابی عوامل امنیتی - دفاعی موثر بر آمایش مناطق مرزی شهرستان پاره. *همایش ملی ابعاد نظری و کاربردی توسعه و امنیت پایدار مناطق مرزی با رویکرد آمایشی، دانشگاه فردوسی مشهد، خراسان رضوی*.

- ۲۲) محسنی، رضاعلی. (۱۳۸۹). تحلیل جامعه شناختی قانون‌گریزی و راهکارهایی برای قانون‌گرایی و نظم عمومی، فصلنامه نظم و امنیت/انتظامی، ۵ (۱۷)، ۸۲-۱۰۸.
- ۲۳) مختاری هشی، حسین؛ وزیر، نرگس و قادری حاجت، مصطفی. (۱۳۹۵). بررسی پایداری امنیت روستاهای مرزی استان سیستان و بلوچستان. فصلنامه جغرافیایی سرزمین، ۱۴ (۵۴)، ۴۳-۶۰.
- ۲۴) موسوی، میر نجف. (۱۳۹۲). ارزیابی نقش بازارچه‌های مشترک مرزی در توسعه و رفاه مناطق مرزنشین؛ مورد بازارچه مرزی ترمچین. مجله جغرافیا و توسعه، ۱۱ (۳۳)، ۵۵-۷۰.
- ۲۵) موسوی، میر نجف؛ بهرامی جاف، ساجد؛ شهبازی، محبوبه و علیزاده، فریده. (۱۳۹۷). بررسی روند سیاست‌گذاری‌های جمعی در آمایش مناطق مرزی استان کرمانشاه (۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵). مجله علوم و فنون مرزی، ۹ (۳)، ۶۵-۹۰.
- ۲۶) موسوی، میر نجف و زنگی‌آبادی علی. (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی توسعه شهرهای مرزی - مطالعه موردی: استان آذربایجان غربی. مشهد: انتشارات شریعه توس.
- ۲۷) موسوی، میر نجف؛ ویسیان، محمد و خلیفی پور، حکیمه. (۱۳۹۵). اولویت‌بندی راهبردهای امنیت پایدار در آمایش مناطق مرزی، مطالعه موردی: استان کردستان. پژوهش‌های جغرافیایی سیاسی، ۱ (۲)، ۷۶-۵۳.
- ۲۸) هاشمی، سید مصطفی؛ علی‌پور، عباس و فتحی، امیر. (۱۳۹۸). همبستگی تهدیدهای امنیتی-دفاعی با سطوح توسعه در استان کردستان با رویکرد آمایش سرزمین. آمایش محیط، ۱۲ (۴۵)، ۲۲۳-۱۹۹.
- 29) Chen, X. (2006). Beyond the reach of globalization: China's border regions and cities in transition. Pp. 21-46 in Globalization and the Chinese City. edited by Fulong Wu. London: Routledge.
- 30) Troebst, S. (2010). Border Theories in Early Modern Europe. *Eingeordnet unter*, 6 (13), 3-12.
- 31) Janparvar, M., Bahrami Jaf, S., & Shahbazi, M. (2021). Control and maintenance of borders due to the expansion of the Kurdish ethnic group on both sides of the Iranian-Iraqi border. *GeoJournal*
- 32) Janparvar, M., Heydari, A., Bahrami Jaf, S. (2021). Analysis of kulbari's economic position in the northwest border villages of Iran (a study of paveh border villages). *GeoJournal*
- 33) Tulumello S. (2018). The multi-scalar nature of urban security and public safety: Crime prevention from local policy to policing in Lisbon (Portugal) and Memphis (the United States).
- 34) Ahmadi, Siros; Salehabadi, Reihaneh and Bahramijaf, Sajid. (2019). Explaining the components and new methods of border management. National conference on theoretical and practical dimensions of development and sustainable security of border areas with an experimental approach, Ferdowsi University of Mashhad.
- 35) Azami, Hadi and Rusta, Mojtabi. (2011). Investigating and analyzing the impact of inequalities on the social, economic and political security of Mashhad metropolis. *Human Geography Research*, 81(3), 40-65.
- 36) Bahramijaf Sajid; Salehabadi, Reihaneh and Shivrak, Rahim. (2023). Prioritizing tourism development strategies in border areas (case example: Paveh city). *Space planning and design*, 25 (2), 35-62.
- 37) Bahramijaf, Sajid; Salehabadi, Reihaneh and Shivrak, Rahim. (2023). Evaluating the role of country divisions in the implementation of land improvement programs in West Azarbaijan Province, *Regional Planning Quarterly*, 12 (47), 77-94.

- 38) Pourahmad, Ahmad; Arvin, Mahmoud and Rahimpour, Negar. (2015). Evaluation of women's sense of security in urban spaces, a case study: Zone 1 of Ahvaz city. *Quarterly Journal of Urban Studies*, 6(23), 53-68.
- 39) Poladi, Hassan; Farmers, Mohammad Mehdi; Khan Mohammadi, Hadi and Rialpour, Hossein. (2015). Modeling factors that provide stable border security, a case study: Iran's eastern borders. *Basij Strategic Studies Quarterly*, 6 (72), 126-146.
- 40) Hafeznia, Mohammadreza and Janparvar, Mohsen. (2016). *Borders and globalization with a brief look at Iran's borders*. Third edition, Tehran: Strategic Studies Research Institute Publications.
- 41) Hafeznia, Mohammadreza. (2018). *Political geography of Iran*. 10th edition, Tehran: Somit Publications.
- 42) Zarqani, Siddhadi; Jan Parvor, Mohsen; Salehabadi, Reihaneh and Jahanbin, Afshin. (2015). Wireless sensor network; A new strategy to control and manage the country's borders to establish order and security. *Journal of Geography and Regional Development*, 14(2), 25-49.
- 43) Jan Parvor, Mohsen; Bahrami Jaf, Sajid; Salehabadi, Reihaneh and Mazandarani, Darya. (2023). Factors affecting the continuation of kolberi in the border villages of Paveh with a scenario approach. *Human Geography Research*, 53(3), 1121-1142.
- 44) Jan Parvor, Mohsen. (2016). *A new approach to border studies (concepts, principles, theories)*. First edition, Tehran: Geopolitical Society of Iran Publications.
- 45) Khosravi, Murad. (2012). *Economic development of border areas and its impact on security; Case study: borders of South Khorasan province*. Master's thesis, Birjand University.
- 46) Rezazadeh, Zohra; Shatari, Mufid and Rasti, Imran. (2013). Development measures and its role in ensuring stable security of border areas, case study: Green Belt of Khoshab Plain, border of South Khorasan with Afghanistan. *Khorasan Social-Cultural Studies Quarterly*, 9 (1), 49-72.
- 47) Salehabadi, Reyhane; Bahramijaf, Sajid and Qabasfidi, Elham. (2019). Investigating and explaining the geopolitical factors affecting the security of Mashhad metropolis. *Journal of Police Geography*, 6 (30), 118-85.
- 48) Abdi, Ataullah; Heydari, Jahangir; Panahi, Hamid, and Dallat, Murad (2017); Analysis of the special work of the political geography of border cities in geopolitical crises (case study: the border city of Kobani and the ISIS crisis). *Frontier Studies Research Quarterly*, 6 (2), 106-125.
- 49) Ezzati, Ezzatullah and Kaviani, Ahmed. (2008). Pakistan's regional policy in the subcontinent and its impact on Iran's national security. *Strategic Defense Studies Quarterly*, 9(31&32), 185-159.
- 50) Kadir Mozi, Mohsen; Zaki, Yashar; Mehdizad, Wafa, and Jamshidi, Yadullah. (2018). Evaluation of the effective components in the stability of the security of border areas. *Journal of Police Order and Security*, 12(3), 203-228.
- 51) Qanbari, Abulfazl and Sardari, Ayub. (2017). Planning of border areas with emphasis on planning strategies and priorities of border areas (Marivan and Baneh). *Quarterly Journal of Geography and Regional Planning*, 8(2), 179-193.

- 52) Karimi, Aram; Moradi, Tharwatullah and Tabibi, Nader. (2017). Determining the effective factors and criteria in the improvement of border areas (case study: Javanroud city). *Journal of Border Studies*, 6(2), 71-92.
- 53) Koshki, Amin, and Toulabinejad, Mehrshad. (2019). Sustainable planning of the development of cross-border cooperation (CBC): factors and drivers affecting the sustainability of cross-border cooperation. *Applied Research in Geographical Sciences (Geographical Sciences)*, 20(56), 115-140.
- 54) Mazandarani, Darya; Qabafidi, Elham and Azami, Hadi. (2022). Evaluation of security-defence factors affecting border areas of Paveh city. National conference on theoretical and practical dimensions of sustainable development and security of border areas with an experimental approach, Ferdowsi University of Mashhad, Razavi Khorasan.
- 55) Mohseni, Reza Ali. (2009). Sociological analysis of lawlessness and solutions for legalism and public order, *Quarterly Journal of Order and Security*, 5 (17), 108-82.
- 56) Mokhtari Heshi, Hossein; Waziri, Narges and Kadri Hajat, Mustafa. (2015). Investigating the security stability of the border villages of Sistan and Baluchistan province. *Geographical Quarterly of the Land*, 14(54), 43-60.
- 57) Mousavi, Mir Najaf. (2012). Evaluating the role of joint border markets in the development and welfare of border areas; The case of Tamerchin border market. *Journal of Geography and Development*, 11(33), 55-70.
- 58) Mousavi, Mir Najaf; Bahramijaf, Sajid; Shahbazi, Mahbubeh and Alizadeh, Farideh. (2017). Investigating the process of Jummat policies in border areas of Kermanshah province (1365 to 1395). *Journal of Frontier Sciences and Techniques*, 9(3), 65-90.
- 59) Mousavi, Mir Najaf and Ali Zangiabadi. (2011). Development planning of border cities - case study: West Azarbaijan province. Mashhad: Sharia Tos Publications.
- 60) Mousavi, Mir Najaf; Visian, Mohammad and Khalifapour, Hakimeh. (2015). Prioritization of sustainable security strategies in border areas, case study: Kurdistan province. *Political Geography Research*, 1 (2), 53-76.
- 61) Hashemi, Seyyed Mustafa; Alipour, Abbas and Fathi, Amir. (2018). Correlation of security-defense threats with the levels of development in Kurdistan province with the approach of land use. *Environmental Studies*, 12(45), 199-223.

Research Paper (limited access)¹

The Challenges of Commanders and Managers in Improving the Combat Readiness of Bushehr Navy Personnel

Gholamreza Moradi Siasar^{a*}, Hossein Taheri^b, Hossein Joneid^c

^a Department of Physical Education, Nasr Faculty of Basic Sciences, Imam Hassan Mojtabi University of Officers and Police Training, Tehran, Iran.

^b Department of Physical Education, Nasr Faculty of Basic Sciences, Imam Hassan Mojtabi University of Officers and Police Training, Tehran, Iran

^c Department of Police Command and Management, Faculty of Command and Staff, Amin Police University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Challenge, Commander, Admiralty, Combat readiness, Bushehr

Received:

20 June 2022

Received in revised form:

06 September 2022

Accepted:

28 September 2022

pp.69-82

One of the main concerns of military commanders is always to improve the combat readiness of employees in the executive ranks, and to achieve this annual goal, a large part of the time and expenses of these organizations are spent on this matter; However, the combat readiness of the employees of these organizations requires more effort to achieve greater usefulness, and the marine units are not exempt from this issue. Therefore, the purpose of the current research is to identify the challenges of commanders and managers in improving the combat readiness of Bushehr Admiralty Command staff. The current qualitative research is developmental-applied in terms of the purpose which has been conducted using content analysis and semi-structured interviews with 20 experts and elites related to the subject of the research, until theoretical saturation was achieved. Also, the information obtained from the research community was categorized and coded after implementation in MAXQDA software. According to the objectives of the research, in the end, the number of 354 codes, taking into account repeated codes, 38 basic themes and 5 organizing themes, including management challenges, manpower challenges, challenges of facilities and equipment, scientific and practical challenges and legal and judicial challenges were identified. Therefore, in order to improve the combat readiness of the units under their command, commanders and managers must first take action to solve the management challenges that are rooted in their command style and scientific and experimental capabilities, and then take the necessary action regarding other challenges and obstacles facing the combat readiness of the staff.

Citation: Moradi Siasar, GH., Taheri, H., Joneid, H. (2022). The Challenges of Commanders and Managers in Improving the Combat Readiness of Bushehr Navy Personnel. *Journal of Border Science and Technology*, 11 (3), 69-82.

 <http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.2.8>

* Corresponding author (E-mail: gms.moradi@gmail.com)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Amin Police University. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

¹- To use the article, refer to the journal office.

چالش‌های فرماندهان و مدیران در ارتقای آمادگی رزمی کارکنان دریابانی بوشهر

غلامرضا مرادی سیاسر^۲ - گروه تربیت‌بدنی، دانشکده علوم پایه نصر، دانشگاه افسری و تربیت پلیس امام حسن مجتبی (ع)، تهران، ایران
حسین طاهری - گروه تربیت‌بدنی، دانشکده علوم پایه نصر، دانشگاه افسری و تربیت پلیس امام حسن مجتبی (ع)، تهران، ایران
حسین جنید - گروه فرماندهی و مدیریت انتظامی، دانشکده فرماندهی و ستاد، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران

چکیده

همواره یکی از دغدغه‌های اصلی فرماندهان نظامی ارتقای آمادگی رزمی کارکنان در رده‌های اجرایی است و برای دستیابی به این هدف سالانه بخش زیادی از زمان و هزینه‌های این سازمان‌ها صرف این مهم می‌شود؛ با این وجود آمادگی رزمی کارکنان این سازمان‌ها نیاز به تلاش بیشتر برای رسیدن به مطلوبیت بیشتر است که یگان‌های دریایی نیز مستثنی از این موضوع نیستند. با در نظر گرفتن این موضوع هدف از پژوهش حاضر شناسایی چالش‌های فرماندهان و مدیران در ارتقای آمادگی رزمی کارکنان فرماندهی دریابانی بوشهر است. پژوهش کیفی حاضر از نظر هدف توسعه‌ای - کاربردی است که با روش تحلیل مضمون و با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۲۰ نفر از خبرگان و نخبگان مرتبط با موضوع پژوهش تا حصول اشباع نظری انجام شد. همچنین اطلاعات به دست آمده از جامعه پژوهش پس از پیاده‌سازی در نرم‌افزار مکس کیودا دسته‌بندی و کدگذاری شدند. با توجه به اهداف پژوهش در نهایت تعداد ۳۵۴ کد با در نظر گرفتن کدهای تکراری، ۳۸ مضمون پایه و ۵ مضمون سازمان دهنده شامل چالش‌های مدیریتی؛ چالش‌های نیروی انسانی؛ چالش‌های امکانات و تجهیزات؛ چالش‌های علمی و عملی و چالش‌های قانونی و قضایی شناسایی شد. از این رو فرماندهان و مدیران برای ارتقای آمادگی رزمی یگان‌های تحت فرماندهی خود لازم است ابتدا نسبت برطرف کردن چالش‌های مدیریتی که ریشه در سبک فرماندهی و توانمند علمی و تجربی آن‌ها دارد اقدام و سپس اقدام لازم را در خصوص سایر چالش و موانع پیش روی آمادگی رزمی کارکنان به عمل آورند.

اطلاعات مقاله

واژگان کلیدی:

چالش، فرمانده، دریابانی، آمادگی رزمی، بوشهر.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۳/۳۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۷/۰۶

صص. ۸۲-۶۹

استناد: مرادی سیاسر، غلامرضا؛ طاهری، حسین و جنید، حسین. (۱۴۰۱). چالش‌های فرماندهان و مدیران در ارتقای آمادگی رزمی کارکنان دریابانی بوشهر. مجله علوم و فنون مرزی، ۱۱ (۳)، ۸۲-۶۹.

<http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.2.8>

۱- برای استفاده از مقاله به دفتر مجله مراجعه شود.

۲. نویسنده مسئول

Research Paper

**Analysis of the Effects of Border Diplomacy on Border Security
(A case study of Iran-Pakistan Borders from 2017 to 2021)**

Farshid Mafi ^a, Ebrahim Anoushe ^b, Mehdi Hasani Bagheri ^c

^a Department of International Relations, Rafsanjan Branch, Islamic Azad University of Kerman, Iran

^b Department of Political Science, Rafsanjan Branch, Islamic Azad University of Kerman, Iran

^c Department of Political Science, Rafsanjan Branch, Islamic Azad University of Kerman, Iran.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Border, diplomacy,
Security, Eastern
borders, Iran, Pakistan

Received:

20 July 2022

Received in revised form:

19 September 2022

Accepted:

12 October

pp.83-101

Southeastern borders of Iran have become a challenge to the security of the region due to the lack of necessary facilities for continuous monitoring of strategic areas, the extent of borders, the instability of neighboring governments or the adoption of hostile policies by them, and the existence of Takfiri groups. Therefore, establishing stable security in this region has been one of the constant concerns of the country's security policy makers. The purpose of this research is to analyze the effects of border diplomacy on the security of the southeastern borders of the Islamic Republic of Iran. Descriptive-analytical research method and using the resources available in reliable scientific databases, related documents and documents have analyzed the effects of border diplomacy on the security of the studied area. The obtained findings have shown that during the past years, institutions related to security in border areas, including the Border Guard Forces of the Islamic Republic of Iran, have played a significant role in reducing security threats such as illegal immigration, drug trafficking, illegal weapons, organized crimes, import of prohibited goods, ethnic-religious movements, insecurity in border areas and attacks on border posts, etc. have played a role. Keeping in mind that the special conditions of this region, especially the emergence of the Taliban in Afghanistan, can face new challenges to the relative security in this region in the future, therefore, special attention is needed to strengthen the component of border diplomacy in this region from the side of policy makers and be in charge of security in the central government.

Citation: Mafi, F., Anoushe, E., Hasani Bagheri, M. (2022). Analysis of the Effects of Border Diplomacy on Border Security (A case study of Iran-Pakistan Borders from 2017 to 2021). *Journal of Border Science and Technology*, 11 (3), 83-101.

 <http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.5.1>

* . Corresponding author (E-mail: a_anooshin@yahoo.com)

Copyright © 2022 The Authors. Published by Amin Police University. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

تحلیل اثرات دیپلماسی مرزی بر امنیت مرزها

مطالعه موردی مرزهای ایران و پاکستان از ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰

فرشید مافی - گروه روابط بین الملل، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی کرمان، ایران
ابراهیم انوشه^۱ - گروه علوم سیاسی، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی کرمان، ایران
مهدی حسنی باقری - گروه علوم سیاسی، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی کرمان، ایران

اطلاعات مقاله

چکیده

واژگان کلیدی:

دیپلماسی مرزی، امنیت، مرزهای شرقی، ایران، پاکستان

مرزهای جنوب شرقی ایران به علت کمبود امکانات لازم برای پایش مداوم مناطق استراتژیک، گستردگی مرزها، بی ثباتی دولت‌های همسایه یا اتخاذ سیاست‌های خصمانه از طرف آن‌ها و وجود گروه‌های تکفیری به عنوان چالشی فرا روی امنیت منطقه قرار گرفته است. از این رو، ایجاد امنیت پایدار در این منطقه از دغدغه‌های همیشگی سیاست‌گذاران امنیتی کشور بوده است. هدف این پژوهش تحلیل اثرات دیپلماسی مرزی در امنیت مرزهای جنوب شرقی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع موجود در پایگاه‌های معتبر علمی، اسناد و مدارک مرتبط به تحلیل اثرات دیپلماسی مرزی در امنیت محدوده مورد مطالعه پرداخته‌اند. یافته‌های به دست آمده نشان داده است که طی سال‌های گذشته نهادهای مرتبط با امنیت در مناطق مرزی از جمله نیروهای مرزبانی جمهوری اسلامی ایران با به کارگیری رویکرد دیپلماسی فعال مرزی در ارتباط با نیروهای مرزبانی کشور پاکستان، نقش قابل توجهی در کاهش تهدیدات امنیتی همچون مهاجرت‌های غیرقانونی، قاچاق مواد مخدر، سلاح‌های غیرمجاز، جنایات سازمان یافته، ورود کالاهای ممنوعه، تحرکات قومی-مذهبی، ناامنی نواحی مرزی و حمله به پاسگاه‌های مرزبانی و غیره ایفا نموده‌اند. با در نظر داشتن این موضوع که شرایط خاص این منطقه به ویژه ظهور طالبان در کشور افغانستان می‌تواند در آینده امنیت نسبی به وجود آمده در این منطقه را با چالش‌های جدیدی مواجه سازد لذا نیاز است توجه ویژه‌ای به تقویت مؤلفه دیپلماسی مرزی در این منطقه از طرف سیاست‌گذاران و متولیان امر امنیت در حکومت مرکزی شود.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۴/۲۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۲۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۷/۲۰

صص. ۱۰۱-۸۳

استناد: مافی، فرشید؛ انوشه، ابراهیم و حسنی باقری، مهدی. (۱۴۰۱). تحلیل اثرات دیپلماسی مرزی بر امنیت مرزها مطالعه موردی مرزهای ایران و پاکستان از ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰. مجله علوم و فنون مرزی، ۱۱ (۳)، ۱۰۱-۸۳.

<http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.5.1>

مقدمه

دیپلماسی ابزاری است که به واسطه آن کشورها از خلال نمایندگان رسمی و غیررسمی به مدیریت، هماهنگی و صیانت منافع ویژه و یا به طور کلی همه منافع خود می‌پردازند. در عصر گسترش فناوری و انتقال اطلاعات و جهانی شدن ما شاهد ادغام هویت‌های بازیگران فرو ملی، ملی و فراملی و تلفیق سطوح تحلیل محلی، ملی و جهانی هستیم، آن‌چنان‌که تغییراتی از قبیل، افزایش ارتباطات فرامرزی میان بازیگران غیردولتی، افزایش قوانین و مقررات فرا کشوری، گسترش جامعه مدنی جهانی به علاوه تشدید آگاهی جهانی همراه با وابستگی متقابل و گردش پرشتاب کالاها، خدمات، انسان‌ها و اطلاعات (موجب فرسایش حاکمیت‌ها، کاهش نقش دولت‌های ملی، کم‌رنگ شدن مرزها و قلمرو زدایی) شده است. در چنین شرایطی اشکال جدید دیپلماسی مانند دیپلماسی شهری، دیپلماسی عمومی، دیپلماسی فرهنگی، دیپلماسی اقتصادی، دیپلماسی رسانه‌ای و همچنین دیپلماسی مرزی و ... موجب هم‌افزایی و هم‌تکمیلی کارکردهای دیپلماسی رسمی، (دولت- دولت) خواهد شد. (خسروی و همکاران، ۱۳۹۸، ۲۵). به‌طور کلی می‌توان مفهوم دیپلماسی مرزی را به این صورت بیان کرد: هنر ایجاد ارتباط سازنده بین کشورهای هم‌مرز یا تأثیرگذار بر مرزهای کشور، نیروی مرزی و ساکنین مرزی با یکدیگر جهت حل و فصل مسالمت‌آمیز مسائل و مشکلات مرزی و در راستای دستیابی به راهبردهای کنترل و مدیریت بهتر مرزهای کشور. باید توجه داشت که دیپلماسی مرزی توانایی جلوگیری از برخوردهای تهاجمی و خصومت‌آمیز بین کشورها، کاهش بحران‌های مرزی، کاهش هزینه‌های مالی و جانی در طول مرزها و... را برای کشورها دارا می‌باشند. بر این مبنا، کشورها برای اینکه بتوانند از این ظرفیت دیپلماسی مرزی جهت دستیابی به اهداف خود بهره‌برداری نمایند نیازمند آن هستند که شناخت و درک الزام از دیپلماسی مرزی و مرزهای خود در ابعاد مختلف داشته باشند (جان پرور، ۱۳۹۶: ۷۷).

جمهوری اسلامی ایران به دلیل شرایط خاص تاریخی، جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در مرزهای شرقی خود همواره با معضلات امنیتی مواجه بوده است. اثرات منفی ناشی از بروز تنش‌ها و بی‌ثباتی‌ها در میان کشورهای شرقی، همواره بر ایران مترتب بوده و نگرانی‌های امنیتی در شرق را به یکی از معضلات اصلی ایران مبدل ساخته است. چراکه مرزهای شرقی ایران که بسیار طولانی هستند با موضوعاتی از قبیل مواد مخدر، ژئوپلیتیک آب، محل گذر خط لوله صلح گاز، مسائل قومی و مذهبی و حضور کشورهای بیگانه دست‌به‌گریبان بوده است (میش مست و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰). شکل‌گیری تهدیداتی چون مهاجرت‌های غیرقانونی، قاچاق سلاح‌های غیرمجاز، جنایات سازمان‌یافته، ورود کالاها ممنوعه، ناامنی نواحی مرزی و حمله به پاسگاه‌های مرزبانی و غیره در کنار تحركات قومی- مذهبی به‌ویژه پس از جنگ افغانستان، امنیت مرزهای شرقی و جنوب شرق ایران را طی دهه‌های گذشته با چالش مواجه ساخته است. با توجه به این موضوع در سال‌های اخیر، اجرای سیاست دیپلماسی فعال مرزی از طرف نیروهای مرزبانی به‌عنوان نمایندگان حکومت مرکزی و همچنین متولیان برقراری امنیت و مجریان سیاست‌های دولت در مناطق مرزی نقش قابل‌توجهی را در کاهش و مرتفع نمودن دغدغه‌های امنیتی حکومت مرکزی داشته‌اند. برقراری تعاملات سازنده با کشور پاکستان طی یک دهه گذشته در قالب مقابله با هرگونه ناامنی و مبارزه با تروریسم و همچنین مقابله با انواع قاچاق از جمله فعالیت‌های است که نیروهای مرزبانی جمهوری اسلامی ایران در راستای تأمین امنیت و برقراری صلح و ثبات در مرزهای جنوب شرقی داشته‌اند. کاهش جرائم امنیتی در این مناطق مرهون تلاش‌هایی است که در قالب دیپلماسی مرزی از طرف این نیروها پیاده‌سازی شده است. مدیریت تنش‌ها و درگیری‌های صورت گرفته در مرزهای شرقی به‌ویژه بعد از روی کار آمدن گروه طالبان در کشور افغانستان که موجب افزایش ناامنی در این کشور و هجوم پناهجویان از مرزهای این کشور و کشور

پاکستان به داخل ایران شده است، از دیگر مواردی است که طی یک سال اخیر نیروهای مرزبانی با اتخاذ رویکرد دیپلماسی فعال مرزی، سعی در تأمین امنیت در این مناطق نموده‌اند. این پژوهش با درک اهمیت این موضوع به تحلیل اثرات دیپلماسی مرزی در مرزهای جنوب شرقی کشور پرداخته است. لذا در پی پاسخ به این سؤال که اثرات دیپلماسی مرزی بر امنیت مرزهای ایران و پاکستان کدام‌اند؟ می‌باشد.

پیشینه پژوهش

کمالی و محمدیان (۱۴۰۱) در تألیفی با عنوان «راهنمای دیپلماسی عمومی در مأموریت‌های برون مرزی؛ اصول اطلاع‌رسانی و برقراری ارتباط موثر با مخاطبان خارجی» به مباحث مربوط به دیپلماسی پرداخته‌اند. نویسندگان که این تألیف را در ۹ فصل تدوین کرده‌اند، بر ضرورت کسب شناخت نسبت به ارزش‌ها و فرهنگ حاکم بر کشور محل مأموریت از طرف تمام مأموران و کارشناسان اعزامی به مأموریت‌های برون مرزی تأکید کرده‌اند. در این پژوهش به مبحث دیپلماسی مرزی اشاره‌ای نشده و تنها به دو اصل اساسی دیپلماسی و مناسبات روابط بین‌الملل یعنی شناسایی و برجسته‌سازی شباهت‌ها و ارزش‌های مشترک و همچنین حفظ احترام و ارزش در قبال تفاوت‌ها توجه شده است.

زارع مهدوی و شهبازی (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی نشانگاه‌های دیپلماسی انتظامی در مرزهای ایران و پاکستان» به این موضوع پرداخته‌اند که نتایج به دست آمده نشان داده است که نیروی انتظامی می‌تواند با فعال‌سازی دیپلماسی انتظامی با سلسله‌مراتب قدرت در استان سیستان و بلوچستان و همین‌طور فعال‌سازی دیپلماسی انتظامی با پلیس لویز و ایالتی در ایالت بلوچستان پاکستان نقش مهمی در مقابله با جرائم و استرداد مجرمین و متهمین متواری و همین‌طور اشراف اطلاعاتی منطقه داشته باشد. در این تحقیق به نقش و اهمیت نیروی انتظامی در توسعه مناسبات و روابط دیپلماتیک اشاره شده است.

امیری (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «جایگاه ارمنستان در دیپلماسی مرزی جمهوری اسلامی ایران» به این موضوع پرداخته است که نتایج به دست آمده نشان داده است که؛ با توجه به اینکه جمعیت فعال اقتصادی در منطقه قفقاز جنوبی ۹۴/۳ میلیون نفر و تولید ناخالص داخلی منطقه ۱/۹ هزار میلیارد دلار است، گسترش روابط اقتصادی از طریق دیپلماسی مرزی و بهبود روابط با اعضای اوراسیا، امکان ارتباط تجاری با جمعیتی حدود ۱۸۴ میلیون نفری را برای ایران فراهم می‌کند. این تحقیق به نقش و اهمیت دیپلماسی مرزی در توسعه مناسبات و ارتقاء سطوح همکاری و توسعه اقتصادی پرداخته است.

نادری چنار و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «نقش دیپلماسی مرزی در احقاق حقوق مرزنشینان ایران و ترکمنستان» به این موضوع پرداخته‌اند. نویسندگان معتقدند؛ جمهوری اسلامی ایران هنوز نتوانسته است به خوبی از ظرفیت‌های مرزی خود برای پاسخ‌گویی به نیازها و حل مشکلات و حرکت به سمت توسعه پایدار استفاده نماید هدف از فعال کردن دیپلماسی مرزی توسعه و استفاده از ظرفیت‌های مغفول مانده توسعه‌ای است. در این تحقیق با توجه به مسائل و مشکلات مختلف که ساکنین مرزی در زمینه رسیدن به حقوق اولیه خود مانند؛ حق داشتن امنیت جانی و مالی، حق بهره‌مندی از امکانات و خدمات رفاهی، درمانی و آموزشی، حق داشتن درآمد و شغل مناسب با توجه به پتانسیل‌های موجود در مناطق مرزی و... دارند می‌تواند به سادگی ضرورت ورود به بحث دیپلماسی مرزی را نمایان کند. در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی تحلیلی، نقش دیپلماسی مرزی در احقاق حقوق مرزنشینان ایران و ترکمنستان مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده شده است که نشان می‌دهد دیپلماسی مرزی چگونه می‌تواند در احقاق حقوق ساکنین مرزی موثر باشد و باعث توسعه مناطق مرزی و کاهش مشکلات و تنش‌ها شود.

پارسا و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش با عنوان «بررسی تطبیقی دیپلماسی آب بر روابط ایران با کشورهای همسایه شرقی و غربی (هیدروپلیتیک رودخانه‌های مرزی)» به این موضوع پرداخته‌اند. نویسندگان معتقدند که اهمیت دیپلماسی آبی رودخانه‌های مرزی ایران با کشورهای عراق و افغانستان آن‌هم در چارچوب هیدروپلیتیک منطقه‌ای در خاورمیانه، می‌تواند مسئله‌ای جدی در مناسبات آینده کشور با همسایگان مذکور باشد. با افزایش نیاز به آب، درگیری‌های بین‌المللی شدت بیشتری خواهد یافت. از جمله مناطقی که به شدت تهدید می‌شود منطقه خاورمیانه است که ۸۷ درصد از اراضی آن را صحراها تشکیل داده‌اند. رژیم حقوقی حاکم بر آب‌های مشترک و قوانین موجود بین‌المللی ضمانت اجرایی و بازدارندگی لازم را ندارد. بحرانی که تنها از طریق اعمال برنامه‌ریزی‌های کلان و واقع‌بینانه و مبتنی بر تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی، با استفاده از تمامی امکانات و ظرفیت‌ها در سایه دیپلماسی فعال آبی قابل کنترل خواهد بود. ایران نیز همواره بر سر تقسیم آب‌های مرزی با همسایگان خود اختلاف داشته است. معاهده‌ها و حکمیت‌های صورت گرفته در طول سالیان گذشته و وقوع بیش از ۲۵ جنگ در طول چهارصد سال گذشته در این خصوص نشان از اهمیت موضوع در مناسبات با همسایگان دارد. هیدروپلیتیک همچنان در حوزه‌های آبی مشترک ایران با همسایگان خود، مخصوصاً عراق و افغانستان نقش آفرینی می‌کند. و قطعاً دیپلماسی آبی با توجه به هیدروپلیتیک آب در خاورمیانه جایگاه ویژه و غیرقابل انکاری در مناسبات آینده ایران با همسایگان از جمله کشورهای عراق و افغانستان دارد.

چوروکا-موگوروزا^۱ (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان «همراهی روزمره مهاجران: دیپلماسی مرزی بشردوستانه» به موضوع دیپلماسی مرزی پرداخته‌اند. نویسندگان در این مقاله مفهوم دیپلماسی مرزی بشردوستانه را پیش می‌برند و با مفهوم‌سازی همراهی مهاجران سازمان‌های غیردولتی در مرزها به‌عنوان شکلی از دیپلماسی بشردوستانه روزمره، به بحث‌های آکادمیک جاری در مورد دیپلماسی بشردوستانه و پیوند عمل-نظریه کمک می‌کنند. بحث این است که دیپلماسی بشردوستانه مشابه دیگر رویه‌های دیپلماتیک است. با بازاندیشی در دیپلماسی بشردوستانه، ظهور دیپلماسی مرزی بشردوستانه را به‌عنوان یک جزء کلیدی از همراهی روزمره مهاجران مورد بحث قرار می‌دهند. دیپلماسی مرزی بشردوستانه بر پیشبرد حقوق مهاجران تمرکز دارد و به دنبال انجام مداخلات مفید، توانمند و تحول‌آفرین در تلاش برای مقاومت و تغییر در حاکمیت جهانی مهاجرت معاصر است. این مقاله به‌عنوان نمونه‌ای از دیپلماسی مرزی بشردوستانه، شیوه‌های دیپلماتیک روزمره مهاجران در ملیلا، در مرز جنوبی اسپانیا را ارائه می‌کند.

لاوب^۲ (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان «ابعاد ارتباطی کنترل مرزی‌های خارجی: سیاست‌های انتخابی ویزا در مهاجرت و دیپلماسی مرزی» به این موضوع پرداخته و در این مقاله نقش حیاتی سیاست‌های ویزا را در کنترل خارجی مرزی نشان می‌دهد. نویسنده معتقد است؛ از آنجایی که اتحادیه اروپا در سال ۲۰۰۱ با یک سیاست ویزا انتخابی موافقت کرده است، اکثر کشورهای همسایه با شرایط ویزا برای سفرهای کوتاه‌مدت مواجه هستند. به دلیل استانداردسازی فرصت‌های سفر، سفر بدون ویزا به اتحادیه اروپا به یک دارایی سیاسی کم‌باز و ارزشمند، هم برای اتباع کشورهای ثالث و هم برای دولت‌های آن‌ها تبدیل شده است. در نتیجه، آزادسازی ویزا به موضوع اصلی مذاکرات دوجانبه با اتحادیه اروپا بر سر همکاری در مدیریت مهاجرت تبدیل شد و اغلب به‌عنوان انگیزه‌ای توسط نهادهای اتحادیه اروپا استفاده شد. با این حال، اتحادیه اروپا تنها شریکی نیست که به‌طور استراتژیک در دیپلماسی مرزی و مهاجرت مشارکت دارد. همان‌طور که

1. Churrua&Muguruza

2. Laube

مطالعات موردی مولداوی، مراکش و ترکیه نشان می‌دهد، همه دولت‌های درگیرهایی از مسائل مربوط به مقررات تحرک به‌عنوان یک ابزار سیاست خارجی استفاده می‌کنند، هرچند به موفقیت‌های متفاوت در زمینه آزادسازی ویزا رسیدند. تولستوگوزوف و پیتوخینا^۱ (۲۰۱۹) در تألیفی با عنوان «دیپلماسی عمومی در همکاری‌های فرامرزی» به این موضوع پرداخته‌اند. نویسندگان در این پژوهش به چالش‌های مهاجرت می‌پردازند، موضوعی که هم برای اتحادیه اروپا و هم برای جهان بسیار مهم است. بدین ترتیب، ابزارهای دیپلماسی عمومی به‌عنوان عاملی مؤثر بر پایداری فضای اجتماعی و فرهنگی، به‌ویژه سرزمین‌های فرامرزی، بسیار موردتوجه قرار می‌گیرند. این تألیف به مطالعات پیچیده مورد فلاند به‌ویژه تحلیل ورود مهاجران به محیط‌های فرهنگی و سیاسی محلی و همچنین ارزیابی تأثیر دیپلماسی عمومی ابزار مهم «قدرت نرم» می‌پردازد که در آن نقش مهاجران نسبتاً بالاست. ویژگی‌های حاصل از ارتباطات سیاسی مهاجران ممکن است از نظر تنظیم سیاست مهاجرت و درک موضوع سهمیه‌های مهاجرتی موردتوجه قرار گیرد و به پیش‌بینی تغییرات ساختاری در جامعه کمک کند و همچنین زمینه را برای تصمیم‌گیری در مورد استفاده مؤثر از دیپلماسی عمومی فراهم کند.

ندیرانگو و گیتونگا^۲ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «دیپلماسی مرزی و اختلافات سرزمینی در منطقه ایگاد^۳: مطالعه موردی کنیا» به موضوع دیپلماسی مرزی پرداخته‌اند. نویسندگان این پژوهش معتقدند: اختلافات ارضی عواقب جدی بر امنیت ملی کشورها دارد، به‌ویژه زمانی که به‌طور مؤثر موردتوجه قرار نگیرد. آفریقا و شاخ آفریقا به دلیل مرزهای استعماری که پس از استقلال به ارث رسیده و تنوع قومی و مذهبی قبل از استعمار را منعکس نمی‌کنند، مستعد درگیری‌های مربوط به مرز هستند. این مطالعه به بررسی تهدیدهای سرزمینی در منطقه بین دولتی توسعه (IGAD) با تمرکز ویژه بر کنیا پرداخت. همچنین بر روی تهدیدات مرزی خاص و نحوه واکنش سیاست‌گذاران کنیا به تهدیدات با استفاده از دیپلماسی مرزی به‌عنوان نقطه کانونی متمرکز شدند. در این پژوهش برای دستیابی به اهداف و مقاصد خود از تحلیل مفهومی استفاده شده است. این مطالعه باهدف تعیین اینکه آیا دیپلماسی مرزی به‌طور کامل برای حل‌وفصل اختلافات ارضی موجود که با کنیا مواجه شده است، مورد استفاده قرار گرفته است یا خیر. بدین منظور داده‌های اولیه و ثانویه در تحقیق جمع‌آوری شد. مصاحبه‌ها برای جمع‌آوری داده‌های اولیه از ذینفعان کلیدی در زمینه دیپلماسی مرزی و امنیت ملی انجام شد. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از تحلیل چارچوبی مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت. این مطالعه نشان داد که اختلافات ارضی چالش‌های امنیتی بزرگی را برای امنیت ملی کنیا ایجاد می‌کند. این اختلافات عمدتاً توسط منابع فرامرزی آغاز می‌شود که علت اصلی آن میراث استعماری ترسیم مرزها است. به‌طور عمده، کنیا ترکیبی از رویکردهای سخت و نرم را برای رسیدگی به اختلافات ارضی به کار گرفته است. با این حال، مشخص شد که این کشور در استفاده از دیپلماسی برای حل‌وفصل اختلافات ارضی کنونی با سومالی و اوگاندا جدی نبوده است. این مطالعه به جدیت در بهره‌گیری از دیپلماسی مرزی توسط کنیا را به‌منظور رسیدگی مؤثر به اختلافات ارضی که این کشور با آن مواجه است توصیه می‌کند.

بمطالعه تحقیقات صورت گرفته در خصوص دیپلماسی مرزی می‌توان به این نتیجه رسید که با ظهور و گسترش رسانه‌ها و شکسته شدن اسطوره جغرافیا، تحول مفهومی شگرفی در شکل و معنای کلان دیپلماسی صورت گرفته است و دیپلماسی مرزی یکی از مفاهیمی است که از دل این تحول به وجود آمده و در حال حاضر نسبت به سایر مفاهیم

1. Tolstoguzov and Pitukhina

2. Ndirangu & Gitonga

3. IGAD

شکل گرفته از معنای کلان دیپلماسی مانند دیپلماسی سیاسی، اقتصادی و یا فرهنگی مورد استقبال محافل مربوطه قرار نگرفته است. با در نظر داشتن این موضوع تحقیقات انجام گرفته در این حوزه پراکنده بوده و همپوشانی کمتری دارند. در خصوص پژوهش حاضر نیز این موضوع صادق بوده و تحقیقات مرتبط با عنوان این نوشتار از طرف محققین ارائه نگردیده و لذا این پژوهش به لحاظ محتوایی دارای نوآوری بوده و می‌تواند به‌عنوان منبع علمی جدیدی در حوزه دیپلماسی مرزی در مرزهای جنوب شرقی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی پاکستان به محققان این حوزه مبانی نظری و تئوری جدیدی ارائه نماید.

چارچوب نظری

تأمین امنیت مرزها مقوله بسیار پیچیده‌ای است که نیازمند همکاری و تعامل دولت‌های دارای مرز مشترک است. اگرچه پیشرفت‌های گسترده علمی و صنعتی در پیچه جدیدی را بر روی بشر گسترده‌اند، اما درصد ناامنی را نیز افزایش داده و برداشته‌های گوناگونی از آن صورت می‌گیرد به طوری که مفاهیم سیاسی، نظامی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی تا موضوعات مذهبی و ... را تحت تأثیر قرار داده است. موقعیت خاص جغرافیایی هر کشور ایجاب می‌کند که یک دولت با دولت‌های همسایه روابط خاصی داشته باشد و البته بدون در نظر گرفتن روابط کشورها با همسایگان برآورد امنیت و منافع ملی امری است ناممکن و در این راستا کشورهای همسایه از نقش منحصر به فرد و ویژه‌ای در سیاست‌های راهبردی هر کشور برخوردارند. ایجاد رابطه حسنه با پاکستان از آنجائی که این کشور دارای جایگاه ویژه‌ای در سیاست خارجی و امنیت ایران محسوب می‌گردد همواره از دغدغه‌های مسئولان و سیاست‌گذاران ایرانی بوده است. از اقدام‌هایی که در کنفرانس ۱۹۰۷ لاهه انجام شد تهیه و تنظیم عهدنامه‌ای در زمینه حل مسالمت‌آمیز اختلافات بود در بند ۳ ماده ۳۳ و ۲ آمده است که کلیه کشورها باید اختلافات بین‌المللی خود را که با سایر کشورها دارند را با توسل به روش‌های مسالمت‌آمیز حل و فصل نمایند به گونه‌ای که صلح و امنیت بین‌المللی و عدالت به خطر نیفتد. (بیگدلی، ۱۳۹۱: ۴۵۳) یکی از تدابیری که از طرف مسئولین امر برای مدیریت مناطق مرزی صورت گرفته است استقرار واحدی به نام مرزبانان و در رأس آن شخصی به نام مرزبان درجه یک است که با انجام دیپلماسی مرزی با مرزبان‌های کشورهای همسایه به مدیریت این نواحی می‌پردازد.

مرزبانان جمهوری اسلامی ایران با دارا بودن استوارنامه از وزارت امور خارجه کشور به نمایندگی از سوی دولت، هدایت بخشی از سیاست‌های خارجی را در عمق نوار مرز مشترک بر عهده می‌گیرند تا با انجام ملاقات مرزی در چارچوب معاهده‌ها و قراردادهای مرزی نسبت به حل و فصل مسائل مرزی و استیفای حقوق دولت و مرز نشینان اقدام کنند. در این خصوص منظور از ملاقات مرزی عبارت است از دیدار و گفتگوی دو یا چند حیات رسمی مرزی به نمایندگی از طرف دولت متبوع به منظور انجام مذاکره، گفتگو، رسیدگی و اتخاذ تصمیم در رابطه با تعیین چگونگی اجرای معاهدات و قراردادهای مرزی و یا حل و فصل حوادث و رخدادهای مرزی بر طبق توافق‌های قبلی طرفین مذاکره که در

زمان و مکان معین و خاصی صورت می‌گیرد. (سهرابی، ۱۳۸۶: ۹۱ به نقل از مافی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۳)

دیپلماسی به عنوان یکی از ابزارهای سیاست، از اصول اهداف و مبانی رفتار سیاسی و سیاست خارجی متأثر است و به دلیل اینکه سیاست خارجی یکی از حوزه‌های روابط بین‌الملل می‌باشد لزوماً تحت تأثیر نگرش و ماهیت یک مکتب نسبت به ماهیت روابط خارجی و بین‌المللی قرار می‌گیرد. (دبیری، ۱۳۷۴: ۶۳) با در نظر داشتن این موضوع، دیپلماسی مرزی یکی از اشکال جدید و مهم دیپلماسی در زمینه همکاری امنیتی بین کشورها محسوب می‌شود که در آن، پلیس بین‌الملل [مرزبانان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران] نقش محوری و پررنگی را ایفا می‌کند. مقام‌های امنیتی

کشورها به منظور مقابله با تهدیدهای امنیتی با استفاده از عنصر پلیس در مذاکرات و گفتگوهای امنیتی بین دولت‌ها به افزایش همکاری و تقویت همگرایی امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی و تبادل تجربه‌های پلیسی از طریق مذاکره و دیپلماسی مانند دیپلماسی رسمی به چند شکل چندجانبه و دوجانبه در قالب سازمان و موافقت‌نامه‌های مربوطه پرداخته‌اند که چنین فرآیندی به شکل‌گیری الگوی جدیدی از دیپلماسی در عرصه امنیت بین‌الملل در قالب دیپلماسی پلیس محور انجامیده است. (سجادپور و آخشی، ۱۳۹۷: ۸۹-۹۰) به عبارتی دیگر دیپلماسی مرزی مفهومی است که به روابط، تعاملات بین کشورها در رابطه با مسائل مرزی اشاره دارد و به تحلیل مدیریت مرز در بین این واحدهای سیاسی می‌پردازد. به‌طور کلی تعریف خاصی از آن صورت نگرفته است ولی می‌توان گفت دیپلماسی مرزی یعنی هنر ایجاد ارتباط سازنده بین کشورهای هم‌مرز یا تأثیرگذار بر مرزها. باید توجه داشت که این نوع از دیپلماسی توانایی جلوگیری از برخوردهای تهاجمی و خصومت‌آمیز بین کشورها، کاهش بحران‌های مرزی، کاهش هزینه‌های مالی و جانی در طول مرزها و... را برای کشورها دارا می‌باشد. بر این مبنای، کشورها برای اینکه بتوانند از این ظرفیت دیپلماسی مرزی جهت دستیابی به اهداف خود بهره‌برداری نمایند نیازمند آن هستند که شناخت و درک الزام از دیپلماسی مرزی و مرزهای خود در ابعاد مختلف داشته باشند (جان پرور، ۱۳۹۶: ۷۷).

در این پژوهش برای بررسی مناسبات مرزی ایران و پاکستان در راستای امنیت متقابل بر مبنای دیپلماسی مرزی از مکتب کپنهاگ بهره گرفته شده است. دلیل استفاده از این نظریه تأکید آن بر شرایط امنیتی حاکم یک مجموعه امنیتی نظیر غرب آسیا و زیرسیستم‌های آن مانند شرایط و مقتضیات مرز ایران و پاکستان است. در این راستا مقتضیات سیاسی، نظامی، اجتماعی و... بین ایران و پاکستان و نقش دیپلماسی مرزی از منظر مکتب کپنهاگ بین دو کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد. به‌طور کلی مکتب کپنهاگ پنج گونه از امنیت را برمی‌شمرد: (۱) «امنیت نظامی» که به توانایی قدرت دفاعی و تهاجمی یک کشور اشاره دارد؛ (۲) «امنیت اقتصادی» که ثبات اقتصادی، تولید انبوه، صادرات متناسب، کافی بودن منابع مالی، تأمین منافع اقتصادی و معیشت مردم را در برمی‌گیرد؛ (۳) «امنیت سیاسی»، به این معنا که کشور از نظر سیاسی (بیگانگان به جای مردم تصمیم نگرفته و سرنوشت مردم به دست خودشان باشد) و مشروعیت (رژیم حاکم) در خطر نباشد؛ (۴) «امنیت اجتماعی» و فرهنگی که به توانایی یک کشور در حفظ الگوهای اجتماعی و سنتی مانند زبان، سنت، مذهب، آداب و رسوم، نوع پوشش و... اشاره دارد و نهایتاً (۵) «امنیت زیست‌محیطی» که به معنای پایداری محیط‌زیست و طبیعت جانوری و گیاهی اطراف ماست (رستمی و نادری، ۱۳۹۴: ۱۷۱). نگاه عمیق به تحولات جمهوری اسلامی ایران و پاکستان نشان می‌دهد که این دو کشور به علت همسایگی مسائل تاریخی، فرهنگی، زبانی و دینی از یکدیگر متأثر بوده‌اند. در مرز ایران و پاکستان هم فرصت‌هایی وجود دارد و هم تهدیداتی که بر دیپلماسی مرزی تأثیرگذار می‌باشند. مهم‌ترین منابع تنش‌زای سیاسی امنیتی در مرزهای ایران و پاکستان را می‌توان به عواملی چون ترانزیت مواد مخدر، وجود اقوام و مذاهب نامتجانس در دو سوی مرز، جرائم سازمان‌یافته، اختلافات ارضی و مرزی، حضور نیروهای نظامی و امنیتی فرا منطقه‌ای در پاکستان، فعالیت وهابیت و سلفی‌ها، تروریسم، تردهای گسترده غیرمجاز مرزی و... جستجو کرد. همه موضوعات فوق تأثیرگذار بر روابط ایران و پاکستان بوده و سرنوشت دو کشور را به هم پیوند می‌زند و آن‌ها را به همکاری یا عدم همکاری مشترک وادار می‌کند (زرگر و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۵). ضمن اینکه در این راستا باید به عوامل همگرایی و تنش‌زدا از جمله قابلیت‌های بالقوه سرزمینی چون ترانزیت کالا، جذب سرمایه تجاری و بازرگانی، توسعه بندرها، مشترکات فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و ظرفیت‌های متقابل امنیتی و مرزی اشاره کرد.

روش پژوهش

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی و از نوع توصیفی-تحلیلی صورت پذیرفته است. در روش توصیفی-تحلیلی با استفاده از منابع و اسناد موجود در دسترس به مطالعه در خصوص موضوع مورد نظر پرداخته می‌شود. با توجه به این موضوع در این پژوهش با مطالعه منابع، اسناد و سایت‌های معتبر مرتبط به موضوع به تحلیل متغیرها پرداخته شد.

محدوده مورد مطالعه

در تقسیم‌بندی مرزهای ایران بر مبنای مختصات جغرافیایی؛ مرزهای شمالی، مرزهای جنوبی، مرزهای غربی و مرزهای شرقی، استان‌های خراسان شمالی، خراسان رضوی، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان در موقعیت مرزهای شرقی کشور قرار گرفته‌اند که دارای تاریخچه و خصوصیات فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خاص خود را دارد. مرزهای شرقی ایران بعد از امضای عهدنامه پاریس و جدا شدن خاک هرات و ممالک افغانستان از ایران به وجود آمد. مرز ایران و پاکستان، زمانی که پاکستان زمینه هند و از متصرفات انگلستان محسوب می‌شد، به دست مأموران انگلیسی تحدید حدود و به موجب پروتکل‌های ۱۲۸۸ قمری، پس از گذشتن از رودخانه ماشکید در کنار دریای عمان در جنوب تا کوه ملک سیاه (نقطه مرزی ایران و افغانستان و بلوچستان) در شمال تعیین گردید. طول خطوط مرزی ایران و پاکستان در حدود ۹۸۷ کیلومتر است. (Karimipoor, 2017: 22). در حال حاضر مرزهای شرقی ایران متشکل از چهار استان‌های خراسان شمالی، خراسان رضوی، خراسان جنوبی و سیستان و بلوچستان می‌باشد که در این پژوهش با توجه به محدوده مورد مطالعه منظور از مرزهای جنوب شرق کشور استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. استان سیستان و بلوچستان در جنوب شرقی ایران واقع شده و به لحاظ وسعت از بزرگ‌ترین استان‌های کشور است. به طوری که وسعت این استان، با وسعتی حدود ۱۸۰۷۲۶ کیلومتر مربع، در مختصات جغرافیایی بیست و پنج درجه و سه دقیقه تا سی و یک درجه و بیست و هشت دقیقه عرض شمالی و پنجاه و هشت درجه و چهل و هفت دقیقه تا شصت و سه درجه و نوزده دقیقه طول شرقی بیش از ۱۱ درصد وسعت ایران را در برمی‌گیرد. این استان از دو ناحیه سیستان و بلوچستان تشکیل شده است که از لحاظ طبیعی با یکدیگر کاملاً متفاوت‌اند. مساحت تقریبی ناحیه بلوچستان به مساحت ۱۷۲۳۰۵ کیلومتر مربع منطقه وسیع کوهستانی است که حد شمالی آن کویر لوت و حد جنوبی آن دریای عمان است. (سازمان نقشه‌برداری کشور، ج ۱) این استان پهناور در سمت شرق با کشور پاکستان ۹۷۸ کیلومتر مرز مشترک دارد؛ طول تقریبی سواحل استان در قسمت جنوب با دریای عمان ۲۷۰ کیلومتر می‌باشد. مرزهای طولانی آبی و خشکی استان با کشورهای افغانستان و پاکستان و کشورهای حوزه جنوبی دریای عمان، موقعیت ویژه‌ای را به آن بخشیده و سبب ایجاد شرایطی خاص شده است. این استان بر اساس آخرین تغییرات شامل ۲۰ شهرستان است که محدوده بلوچستان شامل: زاهدان - زابل - زهک - نیمروز - هامون - هیرمند - میر جاوه - ایرانشهر - چابهار - خاش - دلگان (به مرکزیت گلمورتی) - زابلی (مهرستان) - سراوان - سرباز (به مرکزیت راسک) - سیب سوران (به مرکزیت سوران) - فنوج - قصرقند - کنارک - نیک شهر و بمپور می‌باشد. استان سیستان و بلوچستان بر اساس سرشماری سال ۹۵ دارای ۲۷۷۵۰۱۴ جمعیت می‌باشد که بزرگ‌ترین و پرجمعیت‌ترین شهر استان زاهدان با بیش از ۵۶۷ هزار نفر جمعیت می‌باشد و کم‌جمعیت‌ترین شهر این استان شهر کوچک سرباز است که فقط ۱۰۴۷ نفر جمعیت دارد (دفتر تقسیمات کشوری، ۱۳۹۵).

شکل ۱. مرزهای جمهوری اسلامی ایران و پاکستان

یافته‌ها

بررسی تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی، تعمق در تعارضات، تخصیصات، تنازعات و نوع تهدیدات منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای و همچنین واکاوی شکل و نحوه اقدامات و فعالیت‌های کنشگران مولد تهدید و ناامنی در نواحی مرزی و پیرامونی جمهوری اسلامی ایران بیان می‌کند که نمی‌توان فارغ از همکاری‌های منطقه‌ای، در چارچوب پیمان یا تفاهم‌نامه‌های امنیتی، به‌دوراز جلب همکاری نیروهای امنیتی کشورهای هم‌جوار و نیز بدون توجه به تشریک‌مساعی با کشورهای همسایه به نتایج مؤثر امنیتی در مرزها دست‌یافت. کشورهای همسایه ایران به دلایلی همچون نداشتن اقتدار حکومت مرکزی، استفاده از گروه‌های تروریستی و معاند به‌عنوان ابزار فشار علیه جمهوری اسلامی ایران و به علل دیگری مانند نبود رویکردهای سیاسی، ایدئولوژیکی و امنیتی مشترک با ایران، منافع امنیتی ناهمگون و نداشتن احساس در زمینه تهدید مشترک و... در حفظ و صیانت از مرزهای خود با جمهوری اسلامی ایران چندان توان و تمایلی نداشته‌اند و به تعبیر بهتر رغبت و همت کافی برای تثبیت و تأمین امنیت مرزهای مشترک نداشته‌اند که این مسئله ضمن واردکردن صدماتی جدی بر پیکره امنیتی جمهوری اسلامی ایران، موجب بروز مناقشات مرزی با کشور همسایه در مواعید مختلف شده است. با در نظر داشتن این موضوع یکی از مهم‌ترین و مطلوب‌ترین راهکارهای مقابله با تهدیدات موجود در مناطق مرزی، استفاده از دیپلماسی فعال در سیاست خارجی به‌صورت اعم و دیپلماسی فعال مرزبانان به‌صورت اخص است (ذوالفقاری و فعال، ۱۳۹۶: ۲۸۰). فرماندهی مرزبانی به‌عنوان یکی از نهادها و سازمان‌های متولی برقراری امنیت مرزی نقش و مأموریت ویژه‌ای در برقراری امنیت مناطق مرزی و ساکنان مناطق مرزنشین دارا می‌باشد. این فرماندهی در چارچوب مأموریت‌های محوله تمام تلاش خود را برای برقراری نظم و امنیت بکار می‌گیرد. یکی از رویکردهای فرماندهی مرزبانی فراجا در انجام مأموریت‌های محوله انجام تعاملات مرزی با مرزبانان کشور مقابل در قالب دیپلماسی مرزی است که این موضوع با انجام ملاقات متعدد مرزی از طرف مرزبانان دو کشور صورت می‌گیرد. فرماندهان هنگ مرزی به‌عنوان مرزبان درجه یک وظیفه دارد با اخذ استوارنامه از مقامات ذی‌صلاح نسبت به انجام ملاقات مرزی با مرزبانان کشور مقابل در پیشگیری از هرگونه تنش و تخلفات مرزی اقدام نماید. فرماندهی مرزبانی فراجا با استقرار ۷ هنگ نگور، جکیگور،

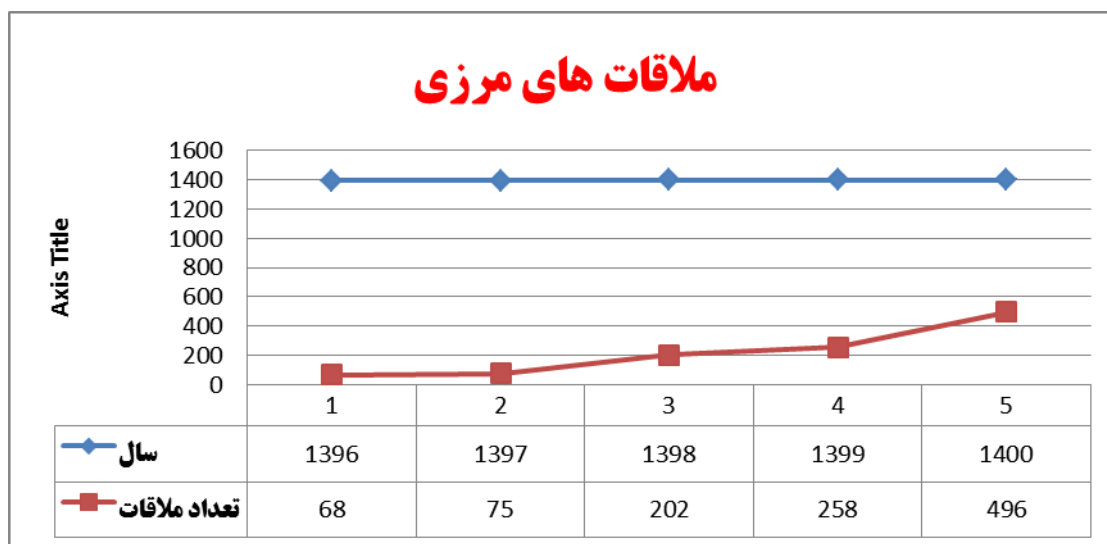
سیرکان، سراوان، میرجاوه، زاهدان و زابل و یک پایگاه دریابانی (پایگاه دریابانی چابهار) به حراست و حفاظت از مرزهای خشکی و دریایی در جنوب شرق کشور می‌پردازد. با این توضیح که جز هنگ زابل که در حوزه مرز بین ایران و افغانستان قرار گرفته است، بقیه هنگ‌ها مأموریت مراقبت و حراست از مرز ایران و پاکستان به طول ۹۷۸ کیلومتر را دارد. این مرزها به دلیل وجود شرایط خاص سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در هر برهه از تاریخ دارای تهدیدات و مسائل امنیتی متعدد بوده که مسائل زیر از عمده چالش‌هایی است که طی دهه‌های گذشته موجب امنیتی شدن مرزهای دو کشور و بروز حوادث امنیتی متعددی در این منطقه شده است. موضوعاتی از قبیل؛

- تأثیر مسائل افغانستان بر روابط میان ایران و پاکستان؛
- چالش‌ها و تهدیدهای ناشی از رادیکالیسم در بلوچستان؛
- چالش‌های ناشی از مسئله هسته‌ای در روابط ایران و پاکستان؛
- چالش‌های ناشی از اختلافات قومی مناطق مرزی دو کشور؛
- چالش‌های مذهبی و نقش آن در مناسبات سیاسی - امنیتی دو کشور؛
- ایده بلوچستان بزرگ؛
- حمایت دولت پاکستان از حضور نیروهای نظامی آمریکا و ناتو در منطقه؛
- نفوذ جریان‌های ضد شیعه نظریه فرقه وهابیت از جانب بیگانگان (همانند عربستان)؛
- چالش‌های ناشی از فعالیت‌های گروهک‌های تروریستی در منطقه؛
- قاچاق کالا و انسان و چالش‌های مرتبط با آن؛
- قرار گرفتن در مسیر ترانزیت مواد مخدر و حضور فعالیت قاچاقچیان؛
- نقش سلفی‌های وهابی در روابط ایران و پاکستان؛

در کنار مسائل اشاره شده در روابط جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی پاکستان که تأثیر مستقیمی بر امنیت مرزهای دو کشور دارد، انجام تعاملات سازنده از طرف نهادهای امنیتی نظیر فرماندهی مرزبانی در قالب دیپلماسی مرزی طی سال‌های گذشته موجب کاهش بار امنیتی مسائل پیش گفته شده و اثرات مثبتی در تأمین امنیت در منطقه گردیده است. در این راستا یکی از مأموریت‌های مرزبانان مستقر در نوار مرزی، انجام تعاملات مرزی در قالب ملاقات و نشست‌های دوجانبه با مرزبانان کشور پاکستان برای پیشگیری از هرگونه جرائم و تخلفات مرزی می‌باشد. از مهم‌ترین جرائمی که در مرز بین ایران و پاکستان شایع بوده و به‌نوعی مأموریت اصلی مرزبانان فراجا در این منطقه برای پیشگیری از این نوع جرائم است، انواع قاچاق و تردد غیرمجاز مرزی در این نواحی می‌باشد. برابر بررسی‌های صورت گرفته بر روی آمار ملاقات مرزی از طرف مرزبانان درجه یک فرماندهی مرزبانی استان سیستان و بلوچستان، می‌توان بیان داشت که رابطه مستقیمی بین فعال بودن مرزبانان دو کشور و جرائم صورت گرفته در این مرز وجود دارد. با این توضیح که با افزایش تعاملات در قالب دیپلماسی مرزی در بین مرزبانان دو کشور، جرائم مرزی سیر نزولی داشته و با کاهش ملاقات‌ها و نشست‌های مرزی به دلایل مختلف از جمله کاهش استقبال مرزبانان کشور مقابل از انجام ملاقات مرزی، جرائم مرزی سیر صعودی داشته است. در جداول زیر تعداد ملاقات‌ها و ارتباط آن با آمار جرائم صورت گرفته بیان شده است. (بولتن آمار فرماندهی مرزبانی فراجا)

جدول ۱. تعداد ملاقات مرزی با مرزبانان کشور پاکستان از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰

سال	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
تعداد ملاقات	۶۸	۷۵	۲۰۲	۲۵۸	۴۹۶

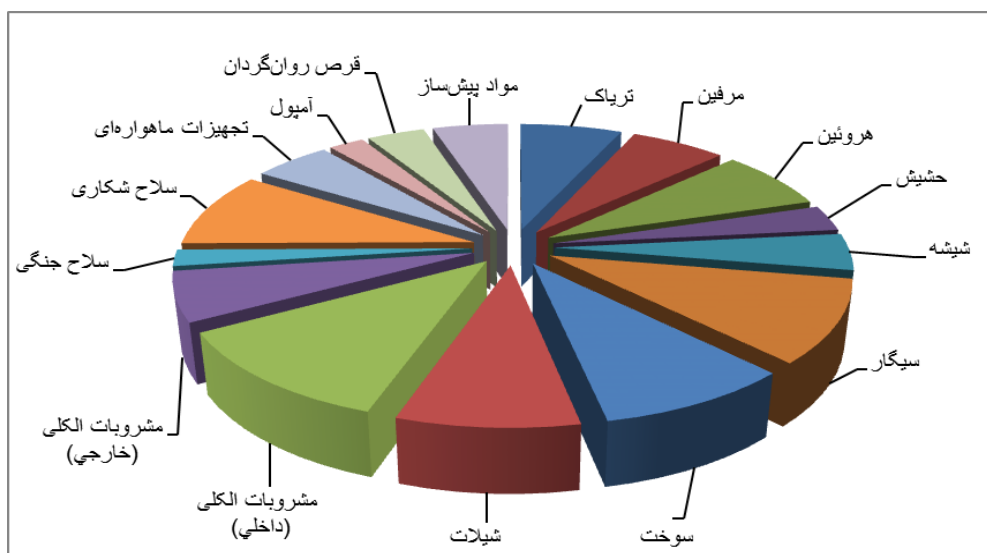
شکل ۲. نمودار ملاقات مرزی با مرزبانان کشور پاکستان از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰

با توجه به آمار ارائه شده در جدول شماره ۱، مرزبانان استان سیستان و بلوچستان که متولی تأمین امنیت در مرز ایران و پاکستان می‌باشند در سال ۱۳۹۶، ۶۸ مورد ملاقات مرزی، در سال ۱۳۹۷، ۷۵ مورد ملاقات مرزی، در سال ۱۳۹۸، ۲۰۲ مورد ملاقات مرزی، در سال ۱۳۹۹، ۲۵۸ مورد ملاقات مرزی و در سال ۱۴۰۰، ۴۹۶ مورد ملاقات مرزی با مرزبانان کشور پاکستان انجام داده‌اند. برابر جدول فوق، مرزبانان جمهوری اسلامی ایران و جمهوری اسلامی پاکستان طی پنج سال گذشته ۱۰۹۹ ملاقات یا نشست مرزی داشتند که بیشترین ملاقات مربوط به سال ۱۴۰۱ به تعداد ۴۹۶ مورد و کمترین ملاقات مربوط به سال ۱۳۹۶ به تعداد ۶۸ مورد بوده است. در کنار آمار مربوط به نشست‌ها و ملاقات مرزی در جدول شماره ۲ آمار مربوط به روند جرائم حادث شده در مرز دو کشور ایران و پاکستان (از نوع انواع قاچاق) ارائه شده است، که رابطه معناداری بین افزایش جلسات مرزبانان در کاهش جرائم مرزی وجود دارد. (بولتن آمار جرائم فرماندهی مرزبانی فراجا)

جدول ۲. آمار شایع ترین جرائم (انواع قاچاق) مکشوفه در مرز بین ایران و پاکستان از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰

ردیف	عنوان جرم	نوع جرم	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
۱	قاچاق انواع مواد مخدر	تریاک (کیلوگرم)	۱,۰۳۹,۳۴۷	۱,۲۷۰,۹۸۷	۱,۶۸۱,۰۰۰	۱,۰۳۸,۹۰۰	۷۰۳,۷۴۰
		مرفین (کیلوگرم)	۱۵,۱۸۰	۲۵,۵۴۵	۹۸,۷۰۰	۶۱,۱۹۰	۵۵,۵۴۰
		هروئین (کیلوگرم)	۱۸,۴۶۰	۱۵,۸۵۰	۲۹,۳۷۰	۱۹,۷۴۵	۱۰,۳۹۴
		حشیش (کیلوگرم)	۵۵,۳۷۵	۹۵,۳۷۵	۱۲۲,۳۹۰	۱۱۲,۷۰۰	۷۹,۴۵۰
		شیشه (کیلوگرم)	۶۱,۴۵۵	۱۲,۶۷۷	۴۱,۱۹۰	۴۷,۷۱۰	۴۸,۵۰۶
۲	قاچاق انواع کالا	سیگار-پاکت	۱۶,۸۷۷	۵۶,۰۳۶	۱۰۱,۱۸۲	۸۶,۳۰۰	۵۱,۱۳۰
		انواع سوخت (لیتر)	۲,۵۴۴,۶۰۸	۲,۳۷۸,۶۰۸	۲,۷۸۴,۱۰۹	۲,۷۵۲,۹۷۵	۲,۲۷۲,۲۴۷
		شیلات (کیلوگرم)-سایر	۱۱,۴۵۶	۵,۷۷۳	۱۴۵,۷۹۹	۱۱۱,۰۴۵	۲۹,۴۵۶

					اقلام		
۱۶,۷۲۳	۲۰,۴۱۰	۳۷,۵۸۷	۲۰۶۹	۳۳۹۴۷	(خارجی) - بطری /پاکت	قاچاق	۳
۸۷۰	۲۵,۵۰	۵۵۰	۰	۰	(داخلی) - لیتر	مشروبات الکلی	
۸۱	۳۵۹	۹۴	۴۵	۱۱۲	جنگی	قاچاق انواع	۴
۴۱	۴۱	۱۱۷	۹۶	۲	شکاری	سلاح	
۸	۱۸	۱۹	۱۲۷	۰	رسیور-دیش - L.N.B	تجهیزات	۵
۷۳,۴۷۰	۱۱,۲۹۵	۰	۰	۰	آمپول	آمپول	
۴۴۷,۸۷۰	۶۰۸,۷۰	۸۵۳,۹۰۰	۵۴۰,۸۰۰	۸۷۸۹۳۶	روان گردان	قرص	
۲,۱۵۴,۱۵۰	۲,۴۵۲,۹۰۲	۰	۴۱۳,۳۰۰	۰	مواد پیش ساز	کشفيات مواد پیش ساز	

شکل ۳. نمودار شایع ترین جرائم (انواع قاچاق) مکشوفه در مرز بین ایران و پاکستان از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰

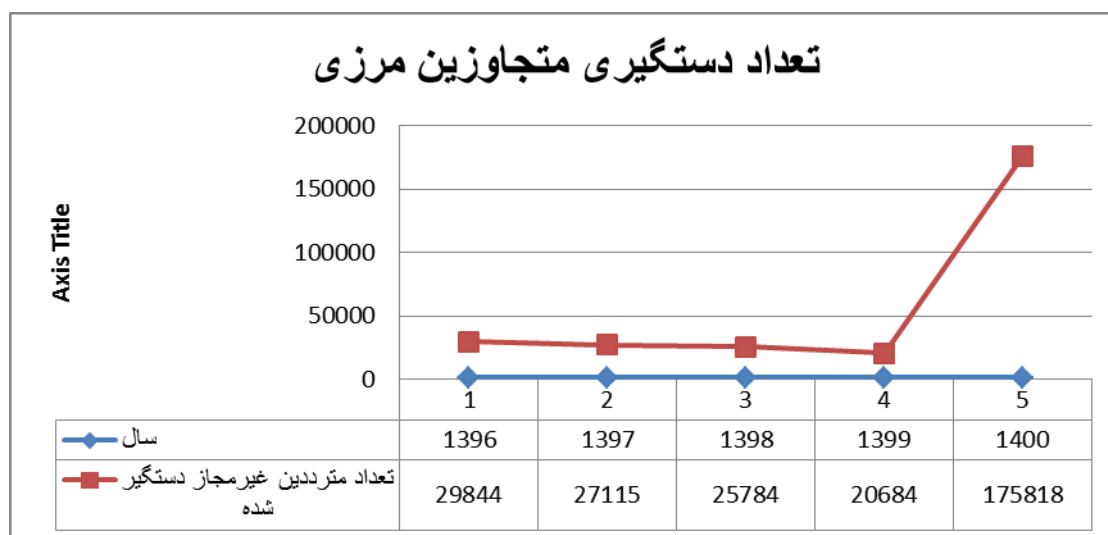
همان طور که بیان شد، با تحلیل جدول شماره ۱ و شماره ۲ می توان به رابطه معکوس تعاملات مرزی و جرائم مکشوفه پی برد. با این توضیح که طی پنج سال گذشته با افزایش ملاقات ها و نشست های مرزبانان دو کشور، شاهد کاهش جرائم در حوزه انواع قاچاق در مرزهای ایران و پاکستان بوده ایم. در تحلیل جدول فوق کاهش ۵۰ درصدی بعضی از جرائم نشان از تأثیر تعاملات مرزی در سیر نزولی این جرائم دارد. به طور کلی کاهش جرائم و تخلفات مرزی در مرز ایران و پاکستان طی سال های گذشته را می توان به عنوان مهم ترین اثرات دیپلماسی مرزی از طرف مرزبانان دو کشور به حساب آورد.

از جرائم دیگری که در مرز ایران و پاکستان خیلی شایع بوده و موجب نشست ها و ملاقات متعدد از طرف مرزبانان دو کشور در راستای پیشگیری از آن انجام گردیده است، تردد متجاوزین مرزی در نوار مرز دو کشور می باشد. وجود شرایط نامساعد زندگی و عدم وجود امنیت در مناطق مرزی کشور پاکستان و افغانستان و همچنین قرار گرفتن ایران در مسیر دسترسی به کشورهای اروپایی موجب شده است تا پناهجویان این کشورها و کشورهای جنوب شرقی آسیا، مرزهای جنوب شرق و شمال غرب ایران را برای رسیدن به کشورهای اروپایی از طریق ترکیه انتخاب کرده و موجب عبور

غیرقانونی در این مناطق نمایندند. در این راستا از اقدامات دیگری که در حوزه دیپلماسی مرزی در مرزهای جنوب شرق کشور صورت گرفته است، پیشگیری از این مهاجرت‌های غیرقانونی و ورود مترددین غیرمجاز به داخل کشور از مرزهای این منطقه می‌باشد. این در حالی است که هجوم مهاجران غیرقانونی افغانی از مرزهای ایران و پاکستان به‌ویژه از منطقه سراوان به دلیل تحولات شکل گرفته در افغانستان نسبت به سال‌های قبل بیشتر شده و موجی از تردهای غیرمجاز در مرزهای دو کشور شکل گرفته است. جدول شماره ۳ آمار مربوط به تردهای غیرمجاز از مرزهای جمهوری اسلامی ایران و پاکستان طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ اشاره دارد. (بولتن فرماندهی مرزبانی فراجا)

جدول ۳. آمار تردهای غیرمجاز از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ از مرزهای جمهوری اسلامی ایران و پاکستان

سال	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰
تعداد مترددین غیرمجاز دستگیر شده	۲۹۸۴۴	۲۷۱۱۵	۲۵۷۸۴	۲۰۶۸۴	۱۷۵۸۱۸

شکل ۴. نمودار ملاقات مرزی با مرزبانان کشور پاکستان از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰

در تحلیل جدول فوق می‌توان به این موضوع اشاره کرد که در سال‌های که تعداد ملاقات‌ها و نشست‌های مرزی بین مرزبانان دو کشور بالا بوده، آمار تردهای غیرقانونی صورت گرفته از طرف اتباع کشورهای همسایه پایین بوده است. در تشریح این موضوع باید به این نکته اشاره کرد که از سال ۱۳۹۶ تا سال ۱۳۹۹ آمار تردد غیرمجاز مرزی به دلیل مطرح بودن این موضوع به‌عنوان محورهای نشست مرزی بین مرزبانان دو کشور نزولی بوده، ولی در سال ۱۴۰۰ علی‌رغم افزایش جلسات و ملاقات مرزی، آمار مترددین غیرمجاز مرزی به دلیل تحولات شکل گرفته در کشور افغانستان و حضور گروه طالبان به‌عنوان هیات حاکمه در این کشور موجی از خروج از این کشور را سبب شد که در این بین هجوم پناهجویان این کشور از مرز پاکستان موجب افزایش تردهای غیرمجاز گردید است. در کنار کاهش جرائم مرزی و پیشگیری از مهاجرت‌های غیرقانونی، افزایش تبادلات مرزی و استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی در مرزهای جنوب شرق کشور از دیگر اثرات دیپلماسی مرزی است که از طرف متولیان دو کشور در این منطقه پیاده‌سازی شده است. تأمین فضای لازم به لحاظ امنیتی در مرزهای جنوب شرق با کشور پاکستان برای راه‌اندازی کریدور ITI (اسلام آباد-تهران-استانبول)، نمونه اقدامات مرتبط با دیپلماسی مرزی می‌باشد. مسیری که می‌تواند زمینه‌ساز افزایش ظرفیت انتقال بار، اشتغال‌زایی، محرومیت‌زدایی مرزنشینان را فراهم و

در نهایت منافع اقتصادی و مالی بسیاری را برای هر دو کشور به همراه داشته باشد، ضمن اینکه در حوزه اقتصادی باید به فرصت‌های ایجادشده در زمینه انرژی نیز (خط لوله گاز ایران - هند) در این مرزها اشاره کرد.

از گذشته تاکنون موضوع امنیت مرزی از جمله مسائل و دغدغه‌های مهم ایران و پاکستان بوده است، لیکن دو کشور به خوبی می‌دانند که بازدارندگی تحدید حدود مرزی و تقویت امنیت در سایه تعاملات و همکاری نهفته است. یکی از بسترهای مهم و اساسی رسیدن به این مهم، اقدامات دیپلماسی مرزی است که تبلور آن را می‌توان در مکاتبات و ملاقات‌ها با محوریت و تأکید بر مسائل مختلف مرزی از جمله مبارزه با قاچاق سلاح، مواد منفجره، شرارت و سرقت‌های مسلحانه، آدم‌ربایی، گروگان‌گیری و تجاوزات مرزی / جلوگیری از تردهای غیرمجاز / تشدید مبارزه با قاچاق فرآورده‌های نفتی، کالا، اشیاء عتیقه اوراق بهادار، کارت‌ها اعتباری و مسافرتی / نظارت و کنترل دقیق بر گره راهداری / تأکید بر تحویل ردها و آثار حوادث، شناسایی و دستگیری مجرمین / اجرای گشت‌های هم‌زمان مرزی / تلاش برای باز بودن گذرگاه‌ها و بازارچه‌های مرزی / عدم آسیب به صیادان دستگیرشده / همکاری در اجرای رزمایش‌های دریایی مقابله با قاچاق و امداد و نجات دریایی / تبادل اطلاعات جرائم / کنترل نوار مرز بر اساس مفاد قراردادها و پروتکل‌های منعقد شده کرد. البته تاریخ انجام ملاقات مرزی در سطح مرزبانان درجه یک ایران و پاکستان که به عنوان سلف اجلاس‌ها و نشست‌های مرزی محسوب می‌گردند به قبل از انقلاب اسلامی و به سال ۱۳۳۹ یعنی دیدار مرزبانان ایران در منطقه میر جاوه با مرزبانان پاکستان در منطقه چاقی دالبندین بازمی‌گردد.

به طور کلی رسیدن به امنیت پایدار و توسعه آن در مرز مشترک دو کشور ایران و پاکستان از اثرات مهم دیپلماسی مرزی است که نیازمند، مطالبه‌گری به انجام ملاقات‌ها و نشست‌های مرزی برای مجاب کردن مرزبانان کشور پاکستان به اجرای مفاد قرارداد انتظامات مرزی و پروتکل‌های منعقد شده است که البته در این راه باید از تمامی ظرفیت‌های داخلی و حتی بین‌المللی کمک گرفت. در چارچوب توافق‌نامه‌های قبلی مشترک مرزی همواره دو کشور ایران و پاکستان توافق کرده‌اند که در زمینه مسائل امنیتی، اقتصادی و مرزی با تشکیل اجلاس‌های مرزی به همکاری‌های دوجانبه ادامه دهند. در این راستا برای موفقیت در این حوزه، پیگیری مصوبات پیشین کمیسیون‌های مشترک مرزی با توجه به فراهم بودن زیرساخت‌های مشترک همکاری بین دو کشور چه از لحاظ سخت‌افزاری و چه از حیث نرم‌افزاری نیاز است. سوابق این گونه همکاری‌ها نشان می‌دهد برگزاری کمیسیون‌های مشترک مرزی کمک شایانی به امنیت مناطق مرزی و ساکنان آن می‌کند. نتیجه این کمیسیون‌ها هر چند اندک، معمولاً نتایج خوبی در حوزه‌های مرزی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی برای هر دو کشور در پی داشته‌اند. ارتباط هر چه بیشتر و نزدیک‌تر و پیگیری برگزاری اجلاس‌های مشترک مرزی فرماندهان عالی‌رتبه و ارشد مرزی دو کشور از طریق دستگاه دیپلماسی کشور و رایزنی سیاسی نیز اثرات مثبت دیگری است که در این حوزه می‌تواند تأثیرگذار باشد. برگزاری جلسات فرماندهان عالی‌رتبه مرزی ایران و پاکستان از ابزارهای بسیار مهم و اساسی دیپلماسی مرزی جهت تأمین امنیت پایدار در مرزهای ایران و پاکستان است چرا که در این جلسات فرماندهان به اهم مسائل مرزی غیرقابل حل انتظامی و مرزی که از طریق ملاقات مرزی (عادی یا فوق‌العاده و ویژه) صورت می‌گیرد به توافق می‌رسند. لازم به ذکر است که پیگیری و شرکت در کمیسیون‌های عالی مرزی (یادداشت تفاهم) نیز به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم دیپلماسی مرزی ایران و پاکستان بسیار مهم و اساسی است که توافق بر سر موضوعات مشترک و صدور بیانیه و تفاهم‌نامه از اصلی‌ترین نتایج این کمیسیون‌ها است.

نتیجه‌گیری

در عصر جهانی‌شدن دیپلماسی یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتقای قدرت ملی کشورهاست. تحولات عصر جهانی‌شدن با گسترش آگاهی‌ها و اطلاعات، باعث حضور بخش‌های خصوصی، غیردولتی، گروه‌ها و افراد در کنار دولت‌ها به منظور

بهره‌گیری و انتفاع بیشتر در عصر جهانی شدن، شده و ارتباطات و تعاملات را بسیار پیچیده و درهم‌تنیده کرده است. این پیچیدگی‌ها و درهم‌تنیدگی‌ها، عرصه رقابت را تنگ‌تر نموده و موجبات دانش‌محورتر و هدفمندتر شدن دیپلماسی را فراهم نموده است. در کنار این بحث، وجود رویکردهای مختلف در دیپلماسی به اهمیت این موضوع افزوده و گرایش‌های سازمان‌ها و نهادهای مختلف در به‌کارگیری از این روش تعاملاتی در رسیدن به اهداف سازمانی خود بیشتر کرده است. دیپلماسی مرزی به‌عنوان یکی از رویکردهای کلان دیپلماسی به دنبال حل‌وفصل مسائل مرزی در قالب مذاکره و گفتگو در مناطق مرزی با کشور مقابل است. در این رابطه، در جمهوری اسلامی ایران، دیپلماسی در مرز به فرایند اجرای سیاست‌های خارجی کشور در مرز مربوط می‌شود که مرزبانان کشور ج.ا. ایران و کشور مقابل برای جلوگیری از اتلاف وقت از مقررات خاص هر مرز تبعیت می‌کنند. همچنین، افسران مجرب و متعهد که با حکم وزارت خارجه، مرزبان شناخته می‌شوند، در راستای حل‌وفصل اختلافات مرزی، پیگیری خطوط و علائم مرزی، رسیدگی به حوادث و جرائم مرزی و از همه مهم‌تر استیفای حقوق دولت و اتباع مرزنشین ج.ا. ایران از این مقررات پیروی می‌کنند. این مرزبانان وظایف خود را در چارچوب قانونی و معمولاً از طریق گفت‌وگو و مکاتبه با مرزبان کشور همسایه انجام می‌دهند. در این زمینه می‌توان از مهارت‌های لازم در راستای ارتقای سیستم دیپلماسی استفاده کرد. با در نظر داشتن این موضوع در این نوشتار سعی شد به اثرات دیپلماسی مرزی در امنیت مرزهای جنوب شرقی کشور پاکستان پرداخته شود که نتایج به‌دست‌آمده نشان داد، از مهم‌ترین اثرات دیپلماسی مرزی در این حوزه کاهش جرائم مرزی در دو بعد کلان؛ کاهش انواع قاچاق و تردد غیرمجاز مرزی اشاره کرد. نگارندگان در این نوشتار بعد از بررسی ادبیات موجود در حوزه دیپلماسی مرزی که محققان کمتری به این حوزه پرداختند، به اهمیت این موضوع در توسعه امنیت پایدار در مرزهای جنوب شرقی کشور پرداخته و با توجه به این موضوع که مرزهای جمهوری اسلامی ایران به دلیل گستردگی و بی‌ثباتی در کشورهای همسایه، به‌ویژه در شرق کشور، با تهدیدات امنیتی متعددی روبروست، نیازمند تقویت موضوع دیپلماسی دفاعی در قالب دیپلماسی مرزی است. شکل‌گیری تحولات سیاسی و امنیتی در کشور افغانستان و سرریز شدن تبعات امنیتی آن به مرزهای جنوب شرقی کشور بیش‌ازپیش به اهمیت توجه به موضوع دیپلماسی مرز می‌افزاید. در این باره می‌توان به حوادث اتفاق افتاده در مرزهای شرقی کشور طی یک سال گذشته و بعد از به قدرت رسیدن گروه طالبان در کشور افغانستان، که نتیجه عدم آشنایی این گروه از مرز و مرزبانی بوده است، اشاره کرد. توجه به این موضوع که مدیریت هر کدام از چالش‌های امنیتی رخ داده در مرزهای شرقی کشور با گروه طالبان با بهره‌گیری از دیپلماسی مرزی از طرف مرزبانان جمهوری اسلامی صورت گرفته است، اهمیت و تأثیر دیپلماسی مرزی را بیش‌ازپیش نمایان می‌کند. اگر بخواهیم در قالب کلام آخر به مهم‌ترین مؤلفه تأمین امنیت در نواحی مرزی در ارتباط با کشورهای همسایه، سخنی داشته باشیم، اتخاذ رویکرد مطلوب دیپلماسی مرزی به‌ویژه در مرزهای شرقی کشور با وجود تهدیدات متعدد سخت و نرم مناسب‌ترین سیاست و راهکار در این حوزه خواهد بود.

با خروج آمریکا از برجام و تشدید تحریم‌های اقتصادی و باروی کار آمدن دولت سیزدهم ایران در عرصه منطقه‌ای، سیاست دیپلماسی اقتصادی و منطقه‌ای با رویکرد اولویت اول "همسایگان" و غرب آسیا را در دستور کار خود قرار داده است. ایران برای دستیابی به اهداف چشم‌انداز (۱۴۰۴) به‌ویژه در منطقه آسیای جنوب غربی رویکردی رقابتی و تعاملی با حداکثر بهره‌برداری از فرصت‌ها را اتخاذ نموده که در این راستا، دیپلماسی مرزی می‌تواند بخش بزرگی از این مسئولیت را با اعمال مدیریت راهبردی، تعاملی و استفاده از سازوکارها ابزارهای لازم چون مکاتبه، مراوده، تعامل و مذاکره، انجام ملاقات مرزی، یعنی دیدار دوستانه مرزبانان (نمایندگان رسمی نظامی مستقر در مرزهای مشترک) با کشورهای همسایه را عهده‌دار شود و با رفع چالش‌ها و مشکلات و ایجاد امنیت پایدار زمینه‌های استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و همچنین

اقتصادی و توسعه‌ای را فراهم نماید که البته تحقق این مهم در گرو شناخت کامل ابعاد، شاخصه‌ها و مؤلفه‌های دیپلماسی مرزی به‌عنوان نمادی از دستگاه دیپلماسی کشور است می‌باشد. کشور پاکستان برای ایران هم تهدید است و هم فرصت، تهدیداتی چون سلاح اتمی، گروه‌های متعدد ضد شیعه، جمعیت، تنش‌های مذهبی و قومی، تعاملات با ایالات متحده و هم‌داری فرصت‌ها و پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل همگرایی و حائز اهمیت چون: عقبه‌های فرهنگی، مذهبی - قومیتی، عضویت در گروه‌های سیاسی و اقتصادی چون انرژئ، شانگهای، اکو کنفرانس اسلامی و ... مؤلفه‌هایی که دو کشور جمهوری اسلامی ایران و پاکستان تحت هیچ عنوانی نمی‌توانند نسبت به این مسائل برای ایجاد و ارتقاء امنیت پایدار بی‌تفاوت باشند. چنین به نظر می‌رسد که بتوان در آینده نیز با استفاده از ظرفیت‌های موجود و توسعه ارتباطات مرزی (دیپلماسی مرزی) سطح بیشتری از تنش‌زدایی، تفاهم و همکاری‌ها را ایجاد و همچنان شاهد روابط مستحکم‌تر دو کشور در امنیت متقابل به‌ویژه مرزی باشیم.

پیشنهادها

با توجه به نقش مهمی که دیپلماسی مرزی می‌تواند در تأمین امنیت مناطق مرزی در جنوب شرق کشور داشته باشد لذا پیشنهاد می‌شود؛

- از نیروهای آشنا به مسائل دیپلماسی مرزی به‌عنوان مرزبان درجه یک استفاده شود؛
- انجام هماهنگی‌های لازم با وزارت امور خارجه بابت آموزش مرزبانان درجه یک به علم دیپلماسی؛
- برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت برای فرماندهان در راستای آشنا با آداب و شرایط دیپلماسی مرزی؛
- هماهنگی و توسعه تفاهم‌نامه‌ها و قراردادهای بین‌المللی با کشورهای هم‌جوار برای رفع مشکلات مناطق مرزی و سرحدات با توجه به وضعیت و سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی از طرف نهادهای ذی‌ربط پیگیری شود؛
- به‌روزرسانی قرارداد انتظامات مرزی با کشور مقابل در مرزهای جنوب شرق کشور و پیگیری مصوبات نشست‌های صورت گرفته؛
- با توجه به شرایط قومی و عشیره‌ای در مرزهای جنوب شرق کشور، استفاده از ظرفیت‌ها و تعاملات مردمی در تقویت دیپلماسی مرزی با کشورهای همسایه می‌تواند در تقویت این حوزه کارساز باشد؛
- استفاده از رسانه‌های محلی در ارائه عملکرد مطلوب در حوزه دیپلماسی مرزی و همراه کردن مرزنشینان در ارتقاء امنیت محدوده مأموریتی واحدهای اجرایی؛

تقدیر و تشکر

با توجه به اینکه مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری می‌باشد، نویسندگان از تمامی کسانی در تدوین و نگارش این پژوهش یاریگر محققان بوده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را دارند.

منابع

- (۱) امیری، سروش. (۱۳۹۸). جایگاه ارمنستان در دیپلماسی مرزی جمهوری اسلامی ایران. پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، ۷ (۱)، ۱۳۳-۱۴۷.
- (۲) بیگدلی، محمدرضا. (۱۳۹۱). حقوق بین‌الملل عمومی. تهران انتشارات گنج دانش
- (۳) پارسا، بهزاد. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی دیپلماسی آب بر روابط ایران با کشورهای همسایه شرقی و غربی (هیدروپلیتیک رودخانه‌های مرزی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی - دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی - دانشکده علوم سیاسی.

- ۴) جان پرور، محسن. (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر ساماندهی ساکنان مرزی جهت کنترل مرزها. *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۱۱(۲)، ۳۱-۱۱۳.
- ۵) خسروی، افسانه؛ احمدی، حمید؛ ذاکریان، مهدی و موسوی زاده، علیرضا. (۱۳۹۸). هم‌افزایی دیپلماسی شهری با دیپلماسی عمومی در حوزه تعاملات فرهنگی و اقتصادی. *دو فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، ۷(۱۵)، ۱۸۹-۲۱۴.
- ۶) دبیری، محمدرضا. (۱۳۷۴). *دیپلماسی، کاربرد و رویه‌های دیپلماتیک*. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی
- ۷) ذوالفقاری، حسین و فعال، صیدال. (۱۳۹۶). *مقابله با جرائم مرزی*. تهران، دانشگاه علوم انتظامی امین.
- ۸) رستمی، فرزاد و نادری، مسعود. (۱۳۹۴). بحران کم‌آبی و گسست در امنیت ملی. *فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل*، ۱(۱۵)، ۱۹۱-۱۶۱.
- ۹) زارع مهدوی، قادر و شهبازی، مهدی. (۱۴۰۰). بررسی نشانگاه‌های دیپلماسی انتظامی در مرزهای ایران و پاکستان، فصلنامه علمی مطالعات بین‌المللی پلیس، ۱۲(۴۶)، ۲۸-۹.
- ۱۰) زرگر، علی اصغر؛ ناصری، مهدی و دهمرده، معصومه. (۱۳۹۱). تجزیه و تحلیل چالش‌های امنیتی در مناطق مرزی ایران و پاکستان. *همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش‌ها و رهیافت‌ها، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دوره ۱، دانشگاه سیستان و بلوچستان*.
- ۱۱) سجادی‌پور، سید محمد کاظم و آخشی، مسعود. (۱۳۹۷). اهداف و کارکردهای دیپلماسی. *پلیس محور فصلنامه مطالعات راهبردی ناچا*، ۳(۹)، ۶۵-۳۸.
- ۱۲) سهرابی محمد. (۱۳۸۴) *وظایف مرزبانان در حل اختلافات مرزی*. تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین.
- ۱۳) کمالی، نوید و محمدیان، عباس. (۱۴۰۱). *راهنمای دیپلماسی عمومی در مأموریت‌های برون‌مرزی؛ اصول اطلاع‌رسانی و برقراری ارتباط مؤثر با مخاطبان خارجی*. تهران، دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها.
- ۱۴) محمدیان، علی. (۱۳۹۹) *شناسایی تهدیدات و چالش‌های امنیتی در مرزهای شرقی کشور و آثار آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران مورد مطالعه کشور پاکستان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد گرایش روابط بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملارد، دانشکده علوم انسانی.
- ۱۵) نادری چنار، زکیه؛ جان پرور، محسن و رنجکش، محمدجواد (۱۳۹۸) نقش دیپلماسی مرزی در احقاق حقوق مرزنشینان ایران و ترکمنستان. *اولین کنفرانس بین‌المللی حقوق و علوم انسانی، تهران*.

- 1) Cristina, Ch. M. (2022). Everyday Migrant Accompaniment: Humanitarian Border Diplomacy. *in The Hague Journal of Diplomacy*, 3, 25-48.
- 2) Lena, L. (2019). The relational dimension of externalizing border control: selective visa policies in migration and border diplomacy, *Comparative Migration Studies*. *Comparative Migration Studies*, 7(1), 1-12.
- 3) Tolstoguzov, O. & Pitukhina, M. (2019) *Public Diplomacy in Cross-Border Cooperation*. Published by Heritage.
- 4) Ndirangu, G. J. (2020). *Border diplomacy and territorial disputes in the IGAD Region: a case study of Kenya*. Thesis of Master of Arts Degree of Diplomacy, Intelligence and Security at Strathmore University.

- 5) Karimipoor, Y. (2017). *An Introduction to Iran and its neighbors, source if Tension and Threat*, Tehran: Jahade Daneshgahi, Tarbiat Moalem university publications.
- 6) Amiri, Soroush. (2018). The position of Armenia in the border diplomacy of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Border Studies*, 7 (1), 133-147. [In Persian].
- 7) Bigdali, Mohammadreza. (2011). *General International Law*. Ganj Danesh Publications, Tehran. [In Persian].
- 8) Parsa, Behzad. (2011). *A comparative study of water diplomacy on Iran's relations with eastern and western neighboring countries (hydropolitics of border rivers)*. Master's thesis, Islamic Azad University - Islamic Azad University, Central Tehran Branch - Faculty of Political Sciences. [In Persian].
- 9) Janparvar, Mohsen. (2016). Factors affecting the organization of border residents for border control. *Journal of Geography and Regional Development*, 11(2), 113-31. [In Persian].
- 10) Khosravi, Afsana; Ahmadi, Hamid; Zakarian, Mehdi and Mousavizadeh, Alireza. (2018). Synergy of urban diplomacy with public diplomacy in the field of cultural and economic interactions. *Two Quarterly Journals of Political Sociology of the Islamic World*, 7 (15), 189-214. [In Persian].
- 11) Debiri, Mohammadreza. (1995). *Diplomacy, application and diplomatic procedures*. Tehran: Bureau of Political and International Studies. [In Persian].
- 12) Zulfiquari, Hossein and Afqar, Saidal. (2016). *Dealing with border crimes*. Tehran, Amin University of Police Sciences. [In Persian].
- 13) Rostami, Farzad and Naderi, Masoud. (2014). Water shortage crisis and breakdown in national security. *International Relations Research Quarterly*, 1(15), 161-191. [In Persian].
- 14) Zare Mahdavi, Qadir and Shahbazi, Mahdi. (2021). Investigating signs of police diplomacy on the borders of Iran and Pakistan, *Scientific Quarterly of International Police Studies*, 12 (46), 9-28. [In Persian].
- 15) Zargar, Ali Asghar; Naseri, Mehdi and Dehmardeh, Masoumeh. (2011). *Analysis of security challenges in the border areas of Iran and Pakistan. National Conference on Border Cities and Security, Challenges and Approaches, Ministry of Science, Research and Technology*, 1st session, University of Sistan and Baluchistan. [In Persian].
- 16) Sajjadpour, Seyyed Mohammad Kazem and Akhshi, Massoud. (2017). Goals and functions of diplomacy. *Naja Strategic Studies Quarterly*, 3 (9), 38-65. [In Persian].
- 17) Sohrabi Mohammad (2005) *Duties of border guards in resolving border disputes*. Tehran: Amin University of Police Sciences. [In Persian].

- 18) Kamali, Navid and Mohammadian, Abbas. (2022). *Guide to public diplomacy in overseas missions; The principles of informing and communicating effectively with foreign audiences*. Tehran, Office of Media Studies and Planning. [In Persian].
- 19) Mohammadian, Ali. (2019) *Identification of security threats and challenges in the eastern borders of the country and its effects on the national security of the Islamic Republic of Iran studied in Pakistan*. Master's thesis in International Relations, Islamic Azad University, Mallard branch, Faculty of Humanities. [In Persian].
- 20) Naderi Chenar, Zakia; Jan Parvor, Mohsen and Rangelesh, Mohammad Javad (2018) *The Role of Border Diplomacy in Enforcing the Rights of Border Residents of Iran and Turkmenistan. The first international conference on law and humanities*, Tehran. . [In Persian].

Research Paper

Challenges and obstacles to the development of international border refugee rights in Europe

Narges Ramak^a, Dariush Ashrafi^{a**}, Alireza Zaheri^a

^a. Department of International Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

European Union,
International Asylum Law,
European Court of Justice,
Case Law.

Received:

20 July 2022

Received in revised form:

19 September 2022

Accepted:

12 October 2023

pp.103-119

Since the ratification of the Refugee Convention in 1951, the development of international refugee rights has faced many political and legal challenges and obstacles. These challenges have been especially evident in the border areas of Europe due to the high level of migration and asylum. The purpose of this research is to identify and examine the legal and political challenges facing the development of international asylum rights in the borders of Europe. This research is applied in terms of purpose and descriptive in terms of method. The current research has been done by using the library, the internet, articles, Latin and Persian research and studying the laws and procedures of international law about the international rights of refugees. The method of collecting information is in the form of a flash drive. The findings of this research show that refugees still do not have enough access to the international support contained in the 1951 Convention and the 1967 Protocol, and therefore we are witnessing the loss of the lives of millions of displaced persons and refugees, especially in Europe because this continent has hosted more people than other continents who have been affected by natural disasters. Violence, war, fear of torture and aggressive policies of governments have preferred immigration and asylum. Despite the challenges and obstacles to the development of the international rights of border refugees in Europe, the judicial procedures of the European Court of Human Rights indicate the evolution of these rights. Also, governments have an international responsibility towards refugees and cannot shirk from this responsibility.

Citation: Ramak, N., Ashrafi, D., & Zaheri, A. (2022). Challenges and obstacles to the development of international border refugee rights in Europe *Journal of Border Science and Technology*, 11 (3), 103-119.

 <http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.6.2>

* . Corresponding author (E-mail: ashrafidariush@yahoo.com)

چالش‌ها و موانع توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان مرزی در اروپا

نرگس رامک - گروه حقوق بین‌الملل عمومی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
داریوش اشرفی^۱ - گروه حقوق بین‌الملل، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
علیرضا ظاهری - گروه حقوق بین‌الملل، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

اطلاعات مقاله

چکیده

واژگان کلیدی:

اتحادیه اروپا، حقوق بین‌المللی پناهندگی، دیوان دادگستری اروپا، رویه قضایی.

از زمان تصویب کنوانسیون پناهندگان به سال ۱۹۵۱، توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان با چالش‌ها و موانع سیاسی و حقوقی زیادی مواجه بوده است. این چالش‌ها به‌ویژه در مناطق مرزی اروپا به دلیل میزان زیاد مهاجرت و پناهندگی بیشتر مشهود بوده است. هدف از این تحقیق، شناسایی و بررسی چالش‌های حقوقی و سیاسی فراروی توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگی در مرزهای اروپا می‌باشد. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی است. پژوهش حاضر با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، اینترنتی، مقالات، پژوهش‌های لاتین و فارسی و مطالعه قوانین و رویه‌های حقوق بین‌الملل درباره حقوق بین‌المللی پناهندگان انجام شده است. روش گردآوری اطلاعات، به صورت فیش‌برداری است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که پناهندگان هنوز به حمایت‌های بین‌المللی مندرج در کنوانسیون ۱۹۵۱ و پروتکل ۱۹۶۷ دسترسی کافی ندارند و لذا شاهد از بین رفتن زندگی میلیون‌ها آواره و پناهنده به‌ویژه در اروپا هستیم، چراکه این قاره بیشتر از دیگر قاره‌ها میزبان انسان‌هایی بوده که بر اثر پدیده‌های خشونت، جنگ، ترس از شکنجه و سیاست‌های تهاجمی دولت‌ها، مهاجرت و پناهندگی را ترجیح داده‌اند. به‌رغم چالش‌ها و موانع توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان مرزی در اروپا، رویه‌های قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر حکایت از سیر روند تکاملی این حقوق دارد. همچنین دولت‌ها در قبال پناهندگان، مسئولیت بین‌المللی دارند و نمی‌توانند از این مسئولیت شانه خالی کنند.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۴/۲۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۲۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۷/۲۰

صص. ۱۱۹-۱۰۳

استناد: رامک، نرگس؛ اشرفی، داریوش و ظاهری، علیرضا. (۱۴۰۱). چالش‌ها و موانع توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان مرزی در اروپا. مجله علوم و فنون مرزی، ۱۱ (۳)، ۱۱۹-۱۰۳.

<http://dor.net/dor/20.1001.1.25384090.1401.11.3.6.2>

مقدمه

مهاجرت اصطلاحی است که فرآیند جابجایی جمعیت در داخل یک ایالت یا بر روی مرز را توصیف می‌کند. مهاجرت یک اصطلاح بزرگ و انعطاف‌پذیر است که اغلب بدون دقت استفاده می‌شود، اما عموماً برای پوشش آن دسته از جابجایی‌هایی که خارج از چارچوب مسیرهای مشترک از کشورهای خروجی، ترانزیت و پذیرنده انجام می‌شوند استفاده می‌شود در این بین مهاجرت غیرقانونی اگرچه جدید نیست، اما در حال افزایش است و در دستور کار ملی و بین‌المللی رواج یافته است (Ljungholm, 2014: 42). از زمانی که دولت‌ها و مرزهای سرزمینی شکل گرفته است، گروهی از انسان‌ها برای فرار از شرایط دشوار زندگی تحت سلطه دولت متبوع خود، از مرزها گذشته و در کشورهای مجاور پناهنده شده‌اند. اگرچه تا قرن ۱۹ اکثر پناهجویان به دلیل باورها و اعتقادات دینی مجبور به ترک محل زندگی خود می‌شده‌اند، علل مذهبی پناجویی با استقلال طلبی کشورهای اروپایی و پس‌از آن جنگ‌های جهانی اول و دوم جای خود را به علل سیاسی داد (مصفا و حسین‌زاده‌هاشمی، ۱۳۹۵: ۳). دولت‌ها همواره با فرآیندهای اجتماعی فراتر از محدودیت‌های آن‌ها مواجه بوده‌اند. مورخان خاطرنشان کرده‌اند که سیاست‌های عمومی در قبال اتباع مهاجر چیز جدیدی نیست. برای دولت‌های ملی تازه تشکیل شده در اروپای قرن نوزدهم و بعداً در کشورهای پسااستعماری، جنبش‌های مهاجرتی ناشی از تثبیت رژیم، نگرانی‌های وجودی را برانگیخت (Lacroix, 2022: 112). بیش از یک میلیون مهاجر و پناهنده در سال ۲۰۱۵ وارد اروپا شدند، در حالی که این رقم در سال گذشته تنها ۲۸۰۰۰۰ نفر بود. دامنه بحران همچنان ادامه دارد و بیش از ۱۳۵۰۰۰ نفر در دو ماه اول سال ۲۰۱۶ وارد شده‌اند. اکثریت قریب به اتفاق این مهاجران که عمدتاً از خاورمیانه و آفریقا فرار کرده‌اند، غیرقانونی هستند (Mangina & Zenoua, 2016: 84). مدیریت مهاجرت به مسئله‌ای جدی در سیاست‌گذاری‌های دولت‌های فرستنده و پذیرنده مهاجر بدل گشته است. گذشته از این، تقاضای بالا برای مهاجرت‌های فرامرزی از یک سو و محدودیت در رفت‌وآمد فرامرزی از سوی دیگر بازاری را به وجود آورده که به شکل‌گیری صنعت مهاجرت منجر گشته است. در درون چنین ساختاری است که مهاجرت‌های غیرقانونی به شکلی آشکار سیاست‌ها و نظام‌های مدیریت مهاجرت را به چالش کشیده و اقتدار دولت‌ها را زیر سؤال می‌برد (محمدی و صادقی، ۱۳۹۷: ۴۰). مهاجرت به‌عنوان پدیده‌ای اجتماعی دارای پیامدها و بازتاب‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی است. به عبارتی، یکی از مباحث مهم در بحث مهاجرت، ارتباط آن با امنیت از ابعاد مختلف است. علیرغم اینکه مهاجرت در گذشته به‌عنوان ابزاری برای تنظیم خود به خودی منابع انسانی مطرح بوده است اما در دهه‌های اخیر جنبه‌های منفی آن نیز آشکار شده و اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی حاصل از این جریان در چارچوب امنیتی اهمیت مضاعف پیدا کرده است. در همین ارتباط تشدید موج مهاجرت شهروندان خاورمیانه‌ای به اروپا، چالش‌های امنیتی عمیقی را برای کشورهای عضو اتحادیه اروپا ایجاد کرده است (اختیاری امیری و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۵). در سال‌های اخیر، مسأله پناهنده‌گی در چهارگوشه جهان خاصه کشورهای اروپایی اهمیتی دوچندان یافته است. از آنجاکه سیل پناهنده‌گی و مهاجرت به قاره اروپا بیشتر از سایر قاره‌ها بوده، این مسئله باعث شده حتی بسیاری از کشورهای اروپایی امنیت وجودی خود را در معرض تهدید ببینند (اختیاری، رفیع، عارفی، ۱۳۹۷: ۲). یکی از موضوعات چالش‌برانگیز در بحث مهاجرت، مهاجرت غیرقانونی و غیرمجاز است. در هر کشور ورود، اقامت و عبور غیرقانونی اتباع یکی از مسائلی است که با امنیت مرز و نظام سیاسی آن کشور ارتباط مستقیم دارد (کیانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۰). لازم است که همه شکاف‌های حمایتی را که شامل فقدان قوانین راجع به اسکان مجدد، تابعیت، هزینه و دیگر قوانین حمایتی است درباره پناهجویان باز تعریف شوند زیرا ماهیت آوارگی جوی با مفهوم پناهنده‌گی مبتنی بر ترس در روابط بین‌الملل کاملاً متفاوت است زیرا در مورد پناهندگان با وقوع آپاتریدی (بدون تابعیتی) می‌توان از «اصل حمایت جایگزین» برای سروسامان دادن به وضعیت، شخصیت و اهلیت آن‌ها بهره گرفت (کیهانلو،

۱۳۹۰: ۶۵)، بی‌گمان، شناخت و احصاء منابع حقوق بین‌الملل پناهندگان از اهمیت اساسی در ارتقا و توسعه این حقوق برخوردار است. قضات در دادگاه‌ها برای صدور آرا به سند بین‌المللی و فرادستی ارجاع می‌دهند و این اسناد به‌عنوان منابع حقوق بین‌الملل نقشی تعیین‌کننده در سرنوشت انسان‌ها بازی می‌کنند. این منابع روشن می‌کنند یک پناهنده از چه حقوقی برخوردار است و چگونه می‌تواند از حقوق خود در دادگاه دفاع کند. بنابراین ترسیم مرز برای تعیین میزان حمایت از پناهندگان و پناهجویان مغایر ارزش‌های طبیعی و فطری انسانی است. هر دو گروه انسانی نیازمند حمایت‌های بشردوستانه هستند زیرا متحمل صدمات و رنج جانکاه شده و لجن‌زدن را فراموش کرده‌اند. این مسئولیت متوجه همه دولت‌هاست که از کمک به مهاجران و پناهجویان دریغ نورزند و تعهدات انسانی خود را به‌جای آورند و روحیه بشردوستانه سازمان بین‌المللی صلیب سرخ را الگوی رفتاری خود قرار دهند. بند واو اعلامیه هزاره سازمان ملل متحده مصوب سال ۲۰۰۰ میلادی به حمایت از اشخاص آسیب‌پذیر پرداخته و یادآوری می‌کند که باید تلاش کرد که رنج‌های بشری را کاهش داد و هر نوع کمک و پشتیبانی را که لازم است به آن‌ها ارائه داد تا به زندگی متعارف و سالم خود بازگردند و شأن انسانی‌شان حفظ و حمایت گردد (ساعد و کیل و همکاران، ۱۳۸۳).

هدف این پژوهش شناسایی و بررسی چالش‌ها و موانع حقوقی و سیاسی فراروی توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگی مرزی در اروپا، است. و به دنبال پاسخ به این سؤالات است که: کدام چالش‌ها مانع توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگی مرزی در اروپا بوده‌اند؟ دیوان دادگستری اروپایی و دادگاه اروپایی حقوق بشر چه نقشی می‌توانند در توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگی داشته باشند؟

پیشینه

ذوالفقاری (۱۳۹۶) در پژوهشی به تأثیر مهاجرت غیرقانونی بر امنیت مرزها (مطالعه موردی مرزهای جنوب شرق کشور) پرداخته است. یافته‌های پژوهش مبین آن است که مهاجرت غیرقانونی از جهات مختلف تأثیرات امنیتی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی بر اقتصاد، تمامیت ارضی، رفاه و توسعه اجتماعی، رعایت حقوق بشر و استانداردهای بین‌المللی، بهداشت و امنیت ملی، توسعه همکاری‌های بین‌المللی و بخصوص تأثیرات زیادی بر امنیت مرزها دارد و باعث تحمیل هزینه‌های زیادی بر کشور می‌شود. نتایج نشان داد که تأثیرگذاری مهاجرت بر امنیت مرزهای کشور با توجه به میانگین‌های رتبه‌ای تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. رتبه‌بندی تأثیرات مهاجرت به ترتیب بر ۱- امنیت فرهنگی- اجتماعی ۲- امنیت سیاسی ۳- امنیت اقتصادی ۴- امنیت زیست‌محیطی ۵- امنیت نظامی می‌باشد.

ذوالفقاری و مرادی (۱۳۹۷) در پژوهشی به تدوین و ارائه راهبردهای کنترل ژئوپلیتیک مهاجرت غیرقانونی در مناطق مرزی شرق کشور با تأکید بر نظم و امنیت پرداخته‌اند. برای ارائه راهبردها و راهکارهای عملیاتی و اجرایی از برنامه‌ریزی راهبردی از نوع SWOT استفاده نموده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که در مجموع ۲۰ راهکار و راهبرد به دست آمده که از میان آن‌ها ۵ راهبرد تهاجمی، ۷ راهبرد محافظه‌کارانه، ۴ راهبرد تدافعی و ۳ راهبرد رقابتی می‌باشد. با توجه به تحلیل صورت گرفته، نوع راهبرد از نوع محافظه‌کارانه تعیین گردیده است.

آزاد (۱۳۹۷) در پایان‌نامه خود بحران آوارگان در اروپا و تبعات سیاسی اقتصادی امنیتی آن بر قاره سبز را موردبررسی قرار داده است. یافته‌ها حاکی از آن است که پدیده پناهندگی به دلیل نداشتن پشتوانه اجرایی، از جهت عملی و اجرایی با مشکلات جدی روبرو است. به‌گونه‌ای که کشورهای عضو اتحادیه اروپا با توجه به مصالح خود با پناهندگان برخورد نموده‌اند. از این رو، پناهندگان در بیشتر کشورها با سختی‌های متعددی مواجه هستند.

مبارکی (۱۳۹۹) در پایان‌نامه خود به مسئولیت بین‌المللی دولت استرالیا در نقض حقوق پناهندگان پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که با توجه به این که کشور استرالیا با تفسیر دلخواه خود از کنوانسیون‌ها و اسناد حقوق بشری و با در نظر گرفتن مصالح حاکمیت و نظم و امنیت ملی کشور با رویکرد متفاوتی با این مسئله برخورد کرده است و به‌طور آشکار حقوق بنیادین بشر را نقض کرده این نکته حائز اهمیت می‌نماید که دولت استرالیا نزد محاکم بین‌المللی مسئولیت بین‌المللی دارد و باید با توجه به موازین حقوق بین‌الملل و به شیوه‌های مرسوم بین‌المللی جبران خسارت نماید.

قاسمی وچین (۱۴۰۰) در پایان‌نامه خود به مشروعیت اقدامات اتحادیه اروپا در مقابله با مهاجرت غیرقانونی از طریق دریا پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که کشورهای اروپایی همواره تلاش نموده‌اند تا مقابله با ورود مهاجران را با همکاری کشورهای ثالث و غیراروپایی انجام دهند و این مقابله را به دریای آزاد و دریای سرزمین کشورهای مبدأ و ترانزیت مهاجران منتقل کنند تا مسئولیت‌های بین‌المللی آن بر دوش کشورهای اروپایی نباشد. به همین دلیل است که اقدام به انعقاد موافقت‌نامه‌هایی با کشورهای ثالث نموده‌اند و یا عملیات‌های نظارتی دریایی را با مشارکت کشورهای ثالث و غیراروپایی در دریاهای آزاد و دریای سرزمینی آن کشورها انجام می‌دهند. اما لازم به ذکر است که طبق مقررات بین‌المللی و مقررات اتحادیه اروپا، نمی‌توان به‌واسطه این اعمال از مسئولیت ناشی از اقدامات صورت گرفته فرار کرد و کشورهای اروپایی حتی در صورت تأمین مالی این اقدامات نیز دارای مسئولیت هستند.

بیتروپ^۱ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به سلامت روانی پناهندگان و روایت رنج اجتماعی پس از بسته شدن مرزهای اتحادیه اروپا در مارس ۲۰۱۶ پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که چگونه پناهندگان در یونان، در چارچوب بسته شدن مرزهای اروپایی در مارس ۲۰۱۶، به دلیل نامشخص بودن آینده‌شان، با موانع بوروکراسی بدتر شده و به دلیل اختلالات جدی، دچار پریشانی روانی اجتماعی و رنج اجتماعی عمیقی می‌شوند.

تکین^۲ (۲۰۲۲) در پژوهشی به ابهام استراتژیک در انجام توافقنامه برای پناهندگان اتحادیه اروپا و ترکیه پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که کشورها برای اعمال کنترل مجدد بر مهاجرت و قلمرو، علیرغم تعهدات بین‌المللی حقوق بشر، شیوه‌های اجرای کنترل مرزی مختلفی را انجام می‌دهند. واکنش دولت‌ها به پناهندگی نشان‌دهنده حرکت بعدی و گسترش مرزها دور از مرزهای سرزمینی است. در حالی که مقوله پناهندگان مشخص می‌کند که دولت‌ها نسبت به آن‌ها تعهداتی دارند که از آنها محافظت کنند، تحقیقات کمتری کار مرزی را که از طریق تفاسیر قانونی از دسته پناهندگان به دست آمده است، بررسی کرده است.

گورمن^۳ (۲۰۲۳) در پژوهشی به تعریف مجدد پناهندگان: کنترل و کار مرزی در قانون پناهندگی ایالات متحده پرداخته است. این مقاله بر اساس تجزیه و تحلیل حقوق قضایی پناهندگی، به ویژه دو پرونده اساسی مربوط به پناهجویان سالوادوریایی به ایالات متحده در دهه ۱۹۸۰، موضوع آکوستا (۱۹۸۵) و سانچز-تروچیو در مقابل INS (۱۹۸۶)، استدلال می‌کند که تفاسیر قانونی از پناهنده، تعریف اعمال کنترل تفسیری یا تاکتیک‌های گفتگویی است که برای محدود کردن تحرک انسان و محدود کردن حقوق بشر، کسانی که به قلمرو ایالات متحده دسترسی دارند طراحی شده‌اند.

کشورها برای اعمال کنترل مجدد بر مهاجرت و قلمرو علیرغم تعهدات بین‌المللی حقوق بشر، شیوه‌های اجرای مرزی مختلفی را انجام می‌دهند. واکنش دولت‌ها به پناهندگی نشان‌دهنده حرکت بعدی و گسترش مرزها دور از مرزهای سرزمینی است. در

1 . Bjertrup

2. Tekin

3 . Gorman

حالی که مقوله پناهندگان مشخص می‌کند که دولت‌ها نسبت به آنها تعهداتی دارند که از آنها محافظت کنند، تحقیقات کمتری کار مرزی را که از طریق تفاسیر قانونی از دسته پناهندگان به دست آمده است، بررسی کرده است.

مبانی نظری

پناهندگی نشان‌دهنده عدم یا نبودن است و کلمه $sy^{\wedge}lon$ از $sy^{\wedge}lan$ فعل مورد استفاده برای نشان دادن تصرف توسط دزدان دریایی است. بنابراین «asylum» مکانی ایمن از خطر بود. متعاقباً حق پناهندگی عمدتاً به‌عنوان مفهومی از حقوق بین‌الملل توسعه یافت و تقریباً به خاطر اصولی بود که بر اعمال آن حاکم بود. این امر حتی از مختصرترین بررسی تاریخ پناهندگی در طول قرن‌ها مشهود است. پناهندگی واژه‌ای بود که در قرن‌های گذشته برای اشاره به مکان‌هایی استفاده می‌شد که گمان می‌رفت از امتیاز حمایت از هرکسی که از آزار و اذیت به آنجا پناه می‌برد برخوردار است؛ حق پناهندگی اصطلاحی بود که به مصونیت یا امتیازی اطلاق می‌شد که آن مکان‌ها یا ساختمان‌های خاص از آن برخوردار بودند (Giriodi, 1896: 777).

از همین رو، از همان آغاز حق پناهندگی بر توجه به مکان امن، حساب خود را از دیگر مکان‌های ایمن در قانون یونان جدا کرد. حق پناهندگی در روم باستان نیز وجود داشت، اگرچه با احتیاط بسیار بیشتری نسبت به یونان مورد استناد قرار می‌گرفت، که عمدتاً به دلیل مفهوم بسیار محدود رومیان از قانون و شهروندی بود (Koziobrodzki, 1962: 32; Paoli, 1968: 1036).

از آن زمان این مفهوم گسترش یافت و در اسناد بین‌المللی گنجانده شد. در واقع از زمانی که حقوق بشر در حقوق بین‌الملل، عمدتاً در نتیجه تلاش سازمان ملل متحد و چندین سازمان منطقه‌ای مانند شورای اروپا، تدوین شد، تاریخ پناهندگی مسیر کاملاً جدیدی را در پیش گرفت. ما امروزه مدیون دو سند اصلی هست که بیش از هر سند دیگری نهاد پناهندگی را توسعه داده است. این دو سند عبارت‌اند از: کنوانسیون ۱۹۵۱ ژنو در رابطه با وضعیت پناهندگان (و پروتکل آن در سال ۱۹۶۷) و کنوانسیون اروپایی حقوق بشر در سال ۱۹۵۰ که ماده ۳ (و سایر موارد) توسط دادگاه اروپایی حقوق بشر در خصوص اصل عدم بازگشت^۱ فراتر از محدوده کنوانسیون ژنو است. اما پیش‌از این آخرین تحول، حق پناهندگی از قدرت حاکم بر اماکن پناهندگی (خدایان، کلیسا یا دولت) جدایی‌ناپذیر بود، به طوری که حق پناهندگی صرفاً نتیجه «حاکمیت» اعمال شده بر آن‌ها و احترام به آن بود. از آن زمان، این مفهوم بسیار متفاوت و بسیار تکمیل‌تر شده است. در واقع پناهندگی به‌عنوان نهادی بوده که عمدتاً برای حمایت از حقوق بشر فردی وضع و رواج پیدا کرده است. جای شگفتی نیست که این ایده (که هنوز توسط نظریه‌پردازان حقوقی مورد بحث قرار می‌گیرد) چنان ریشه دوانده است که در کنار مفهوم سنتی حق پناهندگی - که هنوز در اختیار دولت‌ها است اما عمدتاً تضعیف شده است - یک حق فردی پناهندگی ایجاد کرده است که با حمایت از حقوق بنیادین بشر گره خورده است.

ارزیابی موافقت‌نامه‌های بین‌المللی پناهندگی در طول سال‌های ۱۹۲۰ تا ۱۹۵۰، سه رویکرد متمایز را نسبت به تعریف پناهنده آشکار می‌سازد. این سه رویکرد که به ترتیب رویکرد قضایی، اجتماعی و فردگرا^۲ بودند هر یک در دوره‌ای در این فاصله حکم‌فرما بودند. از ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۵، رویکرد عمدتاً قضایی بر تعریف پناهندگی حاکم بود، بدین معنا که اشخاصی، پناهنده تلقی می‌شدند که به صورت مؤثر از حمایت رسمی دولت متبوعشان محروم می‌شدند. این تعریف قضایی پناهندگی واکنشی در برابر پیچیدگی وضعیت حقوقی بین‌المللی پناهندگی بود که در نتیجه ابهام در حمایت حقوقی دولت‌ها از پناهندگان پیش‌آمده بود. این دیدگاه حتی در موضع جامعه ملل نسبت به پناهندگی نیز تغییر ایجاد نمود به گونه‌ای که افرادی که مهاجرت اجباری از جمله قصد پناهندگی را انجام داده و از حمایت مؤثر هیچ دولتی برخوردار نبودند، گواهی شناسایی مخصوصی را از سوی جامعه

1. non-refoulement

2. Individualist Approach

ملل مبنی بر حمایت جامعه ملل از آن‌ها دریافت می‌نمودند^۱. سازمان‌های غیردولتی در سطح بین‌الملل مانند سازمان‌های عفو بین‌الملل در طول سالیان اخیر برای تحقق شفافیت بیشتر دولت‌ها در زمینه حقوق پناهندگی در صدد ارتباطات بالاتر حقوق بشر از جمله مهاجران برآمده‌اند به همین منظور از سوی سازمان مزبور، سه رویکرد پیشنهاد شده است:

الف) نخستین رویکرد که در اجلاس سال ۱۹۹۷ کمیته اجرایی پناهندگان سازمان ملل متحد مطرح گردیده است، از دولت‌ها خواست تا با تعهداتشان بر مبنای ماده ۳۵ کنوانسیون ۱۹۵۱ منطبق شوند و همچنین اطلاعاتی که باید به وسیله کمیساریای عالی پناهندگان در اختیار شورای اجتماعی و اقتصادی سازمان ملل قرار بگیرد را تأمین کنند.

ب) دومین رویکردش این بود که از کمیته اجرایی پناهجویان سازمان ملل خواست تا دوباره اصول بازگشت اختیاری به وطن پناهجویان و پناهندگان را تأیید کرده و تأکید بیشتری به ضرورت استقلال و بی‌طرفی در تصمیم‌گیری راجع به بازگشت به وطن پناهندگان، که می‌بایستی مبتنی بر ارزیابی اوضاع حقوق مهاجران در محل بازگرداندن پناهجویان و پناهندگان باشد، قرار دهد. رویکرد دوم همچنین این توصیه را به همراه داشت که یک‌راه‌حل بی‌طرفانه و مستقل بایستی برای نظارت بر انطباق عملکرد دولت‌ها با اصول بازگشت اختیاری برقرار شود.

ج) در روش سوم، مرکز عفو جهانی بین‌الملل که یک سازمانی غیردولتی می‌باشد هدفش این است که بتواند با پژوهش در حیطه حقوق مهاجران در کلیه کشورها از پایمال شدن حق انسان‌ها جلوگیری کرده و در نهایت خواستار برقراری عدالت در مورد افرادی که حقوق ایشان به هر نحوی پایمال گردیده می‌باشد. با اشاره به این واقعیت که کمیته اجرایی کمیساریای عالی پناهندگان ملل متحد پیش از این از کمیسیون عالی پناهندگان ملل متحد خواسته است تا توصیه‌های الزام در رابطه با موارد نقض حقوق بشر هم در کشورهای مبدأ و هم کشورهای میزبان پناهجویان و پناهندگان، انجام شود (میر عباسی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۰۷۸).

روش پژوهش

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی است. پژوهش حاضر با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، اینترنتی، مقالات، پژوهش‌های لاتین و فارسی و مطالعه قوانین و رویه‌های حقوق بین‌الملل درباره حقوق بین‌المللی پناهندگان انجام شده است. روش گردآوری اطلاعات، به صورت فیش‌برداری است.

بحث و یافته‌ها

چالش‌ها و موانع حقوقی و سیاسی توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان

تصویب کنوانسیون امور پناهندگان در سال ۱۹۵۱ بدون چالش نبود. میلیون‌ها انسان بر اثر جنگ جهانی دوم در اروپا آواره شده بودند و هیچ شغلی نداشتند. رکود اقتصادی و ساخت دیوارهای بلند در مرزها برای جلوگیری از ورود پناهندگان، اتحادیه اروپا را وارد دوره افول بیشتری کرده بود. نظام‌های تمامیت‌خواه در حال افزایش بودند و ایده آلیسم اولیه‌ای که کشورها در سر می‌پروراندند به محاق رفته بود. اگرچه این سند در سال ۱۹۶۷ با پروتکلی به روز شد، اما در ۷۰ سال گذشته به‌رغم شمار فزاینده پناهندگان، هیچ سند بین‌المللی دیگری در این رابطه به تصویب نرسیده است. و دلیل عمده آن چالش‌هایی است که در ادامه بررسی خواهیم کرد. در حال حاضر، ۱۴۹ کشور عضو کنوانسیون امور پناهندگان هستند. با این همه، اساسنامه کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد و پروتکل ۱۹۶۷/۱۹۵۱ با همه ایراداتش، همچنان به قوت خود باقی است. در اینجا

۱. نمونه بارز چنین رویکردی را می‌توان در جریان بحران سار (Saar) ملاحظه نمود که در آن جامعه ملل برای نخستین بار ضرورت حمایت حقوقی را از افراد بی‌تابعیت و پناهنده اعلان نمود.

چالش‌ها و موانعی را بررسی خواهیم کرد که توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگی در این سال‌ها همچنان با آن‌ها دست‌وپنجه نرم کرده و لزوم توجه جدی به آن‌ها بیش‌ازپیش مهم است (میرعباسی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۰۷۶).

دسترسی به حمایت بین‌المللی

تلاش‌ها برای انعقاد یک سند حقوقی بین‌المللی در حمایت از پناهندگان برای نخستین بار در دوران جامعه ملل مطرح شد و هدف از آن تعیین وضعیت حقوقی و تضمین رفتار مناسب با پناهندگان و حمایت از حقوق بشر آن‌ها بود. اما، متأسفانه چنین هدفی هنوز با ایجاد یک نظام حمایتی دائمی و رضایت‌بخش فاصله دارد (UNHCR, 2012). با تشدید مشکلات پناهندگان پس از جنگ جهانی دوم، یکی از نخستین وظایف مجمع عمومی سازمان ملل متحد، تصویب اساسنامه کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد در ۱۴ دسامبر ۱۹۵۰ بود. به‌محض تأسیس دفتر کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد در ۱ ژانویه ۱۹۵۱، کنفرانس نمایندگان تام‌الاختیار در ۲۵ ژوئیه ۱۹۵۱ در ژنو، سوئیس تشکیل شد و متن کنوانسیون تعیین استانداردهای رفتار با پناهندگان را در ۲۸ ژوئیه ۱۹۵۱ تصویب کرد (UNHCR, 1951).

دسترسی پناهندگان به حمایت بین‌المللی از همان آغاز کنوانسیون در زمره چالش‌های اصلی بوده است. کنوانسیون ۱۹۵۱، ماهیت حمایت از پناهنده را توضیح داده است. طبق این کنوانسیون، پناهنده به کسی گفته می‌شود که وضعیت او در حقوق بین‌الملل، هم بر اساس معاهده و هم به‌عنوان تابع حقوق بین‌الملل عرفی تعریف شده و به رسمیت شناخته شده است.^۱ پناهنده، حق پناهندگی دارد و جستجوی پناهندگی از منظر حقوق بین‌الملل یک عمل مجرمانه محسوب نمی‌شود. لذا، «حمایت» ناشی از تعهداتی است که ریشه در حقوق بین‌الملل عمومی دارد. اما چرا به‌رغم گذشته این‌همه سال، هنوز پناهندگان به حمایت بین‌المللی کافی دسترسی ندارند؟

کنوانسیون ۱۹۵۱ و پروتکل ۱۹۶۷، حمایت از پناهندگان را در برابر بازگرداندن اجباری به کشوری که در آن با آزار و اذیت مواجه می‌شوند تضمین می‌کند و دسترسی آن‌ها و خانواده‌هایشان را به حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مشابه حقوقی که اتباع از آن‌ها برخوردار هستند، تضمین می‌کند. در اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای حقوق بشر، توجهی جدی در قبال افرادی که نیاز به حمایت بین‌المللی دارند، وجود دارد. لذا، یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در توسعه حقوق بین‌الملل پناهندگان مربوط به تعهدات اصل عدم بازگشت پناهندگان در کشورهای اروپایی است. کشورهای عضو اتحادیه اروپا بر این باورند که تعهد عدم بازگشت فقط برای افرادی اعمال می‌شود که دو معیار را رعایت می‌کنند: (الف) آن‌ها به مرز کشوری رسیده‌اند که در آن به دنبال حمایت هستند (یا در داخل آن هستند). (ب) هیچ کشور ثالث امنی وجود ندارد که بتوان آن‌ها را به آنجا فرستاد (GUILD, 2013: 10). سایر این معیارها اساساً سرزمینی هستند و به اقدامات بسیار ناگوار در منطقه اروپا منجر شده است که در آن افرادی که به دنبال حمایت بین‌المللی هستند در آب‌های بین‌المللی رها می‌شوند زیرا هیچ دولتی نمی‌خواهد مسئولیت ادعاهای حمایتی خود را بپذیرد یا باعث شده‌اند که افراد دارای ادعای حمایت بین‌المللی توسط مقامات کشورهای اتحادیه اروپا به کشورهای ناامن بازگردانده شوند (Moreno-Lax, 2011: 20).

از این‌رو، مهم‌ترین چالش فراروی نظام‌های پناهندگی، چالش دسترسی افراد به حمایتی است که حق استفاده از این حمایت را دارند (Gammeltoft-Hansen, 2012: 45). ریشه این چالش را می‌توان در فهم‌های متفاوت از مفهوم مسئولیت بین‌المللی در میان کشورهای ثروتمند و فقیرتر در سراسر جهان دانست (Moreno-Lax, 2011: 22). کشورهای شمال - از جمله کشورهای عضو کنوانسیون پناهندگان و اسناد مربوط به حمایت از حقوق بشر - معمولاً مسئولیت پناهندگانی را که «مستقیماً» به

مرزهایشان نمی‌رسند و «بدون تأخیر» خود را به مقامات مربوطه معرفی می‌کنند انکار می‌کنند (Hurwitz, 2009:35). درست مثل بریتانیا که در خصوص پرونده انتقال پناهندگان به رواندا معتقد است این پناهجویان از راه فرانسه وارد بریتانیا شده‌اند و لذا مسئولیت دولتی را در قبال پناهندگان به شیوه‌ای بسیار مضیق تفسیر می‌کند.

کاستی‌های رژیم حمایت بین‌المللی از پناهندگان که کنوانسیون ۱۹۵۱ آن را تعیین کرد، باعث شده که دولت‌ها به دنبال کناره‌گیری ضمنی از وظایف و تعهدات خود تحت حقوق بین‌المللی پناهندگی باشند و امروزه عده بسیار کمی از پناهندگان به حمایت بین‌المللی دسترسی دارند. در واقع، سیاست محدودکننده و گزینشی پناهجویان روند جدیدی در کشورهای غربی نیست، که سعی می‌کنند مشکلات را از مرزهای خود دور نگه‌دارند و انتظار دارند بقیه جهان میزبان پناهندگان باشند (Chimni, 2000:100). یکی دیگر از کاستی‌های اساسی در حقوق بین‌المللی پناهندگان، مسئولیت فردی دولت است که بر اساس آن مسئولیت دولت در قبال پناهندگان اساساً بر توانایی نسبی دولت‌ها برای کنترل مرزهایشان استوار است (Hathaway, 2001:125).

به‌طور کلی، دسترسی پناهندگان به حمایت بین‌المللی در اروپا با دو مشکل مواجه است. نخست، درحالی‌که بیشتر کنترل‌ها به‌صورت فراسرزمینی اجرا و اعمال می‌شوند، اما به رسمیت شناخته شدن بسیار محدودی وجود دارد که حقوق پناهندگان و مهاجران بتوانند به‌طور یکسان قابلیت اعمال فراسرزمینی داشته باشند. از این‌رو، کشورهای عضو اتحادیه اروپا نتوانسته‌اند به‌اندازه کافی ویژگی خاص پناهجویان و مهاجران را در سطح بین‌المللی به رسمیت بشناسند، و به دیگر سخن نتوانسته‌اند بین آواره شدن داوطلبانه و اجباری تفاوتی قائل شوند و به‌این‌ترتیب حق حمایت بین‌المللی را نادیده گرفته‌اند (GUILD, 2013:13). پیامد عملی چنین ابهامی این است که دسترسی به حمایت بین‌المللی در اتحادیه اروپا «نه به نیاز پناهنده برای حمایت، بلکه به توانایی خود او برای ورود مخفیانه به قلمرو [یک کشور عضو] وابسته است» (آژانس پناهندگان سازمان ملل متحد، قضیه^۱). ممنوعیت دریایی، الزامات ویزا و تحریم‌های حمل‌کننده پناهنده، به «صریح‌ترین مکانیسم مسدودکننده جریان‌های پناهندگی» تبدیل شده‌اند.^۲ در واقع، اقدامات «کنترل از راه دور» برای پناهندگان هیچ جایگزینی جز استفاده از ابزار مهاجرت غیرقانونی برای رسیدن به کشوری که امکان امنیت وجود دارد، باقی نمی‌گذارد.

دوم، همکاری بین‌المللی در رژیم جهانی پناهندگی نقشی مهم و اساسی در توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگی داشته است. هرچند تلاش‌هایی، به‌ویژه در میان کشورهای اروپایی برای ایفای مسئولیت مشترک و عادلانه در قبال مسئله پناهندگان در صحنه بین‌المللی مطرح شده، اما هنوز مواردی بیشمار نقض حقوق پناهندگان را در اروپا وجود دارد و شمار تقاضاها برای رسیدگی به شکایات پناهجویان در دادگاه‌های اروپا در سال‌های اخیر افزایش یافته است.^۳ از این‌رو، اتحادیه اروپا اعلام کرده است که برای مدیریت مؤثر مهاجرت و پناهندگی در سطح بین‌المللی و حل چالش‌های امنیتی موجود در این خصوص، نیازمند همکاری مؤثر با کشورهای خارج از این اتحادیه است (مرکز مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۳۱ شهریور ۱۳۹۹). در مجموع، اگر چه دسترسی پناهندگان به حمایت بین‌المللی هنوز مسیر زیادی برای تحقق اهداف مندرج در کنوانسیون پناهندگان در پیش دارد و دولت‌ها به شیوه‌های مختلف از مسئولیت خود شانه خالی می‌کنند، اما همکاری‌های بین‌المللی نشان می‌دهند که دست کم می‌توان در چارچوب همکاری‌های سیاسی و حقوقی بر این چالش فائق آمد.

1 . McNary v. Haitian Centers Council Inc

^۳ دفتر پشتیبانی پناهندگی اتحادیه اروپا اعلام کرده است پرونده‌های پناهندگی در سال ۲۰۲۰ حدود ۱۱ درصد افزایش داشته است.

<https://per.euronews.com/2020/06/26/eu-records-first-rise-asylum-applications-since-height-2015-migrant-crisis-easo>

نقش دادگاه حقوق بشر اروپا در توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان

کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، کنوانسیون برای حفاظت و صیانت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی یک معاهده بین‌المللی است که در سال ۱۹۵۰، پیش‌نویس آن توسط شورای اروپا تهیه، و در سوم سپتامبر ۱۹۵۳ لازم‌الاجرا شد. مقر آن در شهر استراسبورگ فرانسه است. این کنوانسیون دادگاه حقوق بشر را تأسیس کرد که بزرگ‌ترین مرجع حقوقی و قضایی در اروپا به شمار می‌رود. این دادگاه وظیفه دارد تا بر رعایت حقوق بنیادی حدود ۸۳۰ میلیون نفر از ساکنان ۴۷ کشور شورای اروپا، نظارت کند. در اروپا دادگاه دیگری نیز بنیان‌گذاری شده است که دیوان دادگستری اروپا نام دارد و نقش آن رسیدگی به اختلاف کشورهای عضو در زمینه تفسیر و اجرای قوانین اتحادیه اروپا بوده و نباید آن را با دادگاه حقوق بشر اروپا اشتباه گرفت. صلاحیت کنوانسیون در ابتدا فقط رسیدگی به دولت‌ها بود اما به تدریج پروتکل‌های الحاقی گوناگونی به این معاهده بین‌المللی افزوده شد و دامنه آزادی‌ها را افزایش و صلاحیت‌ها را به افراد نیز تسری داد و این خود تحول بزرگی در توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان به شمار می‌رفت. آخرین اصلاح متن کنوانسیون اروپایی حقوق بشر بر اساس مفاد پروتکل شماره ۱۵ در ۱ آگوست ۲۰۲۱ و پروتکل شماره ۱۴ که در ۱ ژوئن ۲۰۱۰ لازم‌الاجرا شد، صورت گرفت (echr,2021).

نقش دادگاه اروپایی حقوق بشر را نمی‌توان در توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان نادیده گرفت. دادگاه اروپایی حقوق بشر از اواسط دهه ۱۹۸۰ با توسعه رویه قضایی نقشی پیشرو ایفا کرده است، به‌رغم این واقعیت که کنوانسیون اروپایی حقوق بشر فقط شامل چند مقررات در مورد بیگانگان است ۴۷ کشور عضو کنوانسیون اروپایی حقوق بشر هستند که از آن میان می‌توان به کشورهای عضو اتحادیه اروپا، ترکیه و روسیه اشاره کرد. بر اساس کنوانسیون، هر فردی که معتقد باشد یکی از کشورهای امضاکننده حقوقش را تضييع کرده، می‌تواند به دادگاه اروپایی حقوق بشر شکایت کند. اگر قضات دادگاه حقوق بشر اروپا، نقض حقوق فرد بر اساس مندرجات کنوانسیون حقوق بشر اروپا را تأیید کنند می‌توانند کشور را محکوم و کشور ناقض را مجبور به پرداخت غرامت کنند (euronews,2020/06/07). کشور ناقض همچنین موظف خواهد شد تا از عدم تکرار دوباره مورد مشابه اطمینان حاصل کند و اصلاحات و زیرساخت‌های لازم برای عدم تکرار موارد مشابه را ایجاد نماید. این دادگاه که نماد دفاع از حقوق بشر در اروپا و هم در سطح بین‌المللی تلقی می‌شود، همواره سیاست دولت‌ها را در تضييع حقوق بشر به چالش کشیده است. به‌ویژه وقتی دولت‌ها، امنیت ملی را بر حقوق بشر ترجیح می‌دهند، نقش این دادگاه پررنگ می‌شود. نقش رویه قضایی این دادگاه را در توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان می‌توان در قضیه K.N در برابر انگلیس^۱ مشاهده کرد.

بوريس جانسون نخست‌وزیر انگلیس در مه ۲۰۲۲ اعلام کرد، هر فردی که از ابتدای سال به‌طور غیرقانونی وارد انگلیس شده است، ممکن است به شرق آفریقا منتقل شود. اما دادگاه حقوق بشر اروپا در ۱۴ ژوئن ۲۰۲۲ با صدور دستوری از برنامه نخست‌وزیر بریتانیا برای انتقال پناهجویان جلوگیری کرد. اما دادگاه تصمیم گرفت به‌موجب قانون ۳۹ قوانین همین دادگاه و بر اساس تقاضای شماره ۲۲/۲۸۷۷۴ دست به اقدام فوری بزند. در این قضیه، یک پناهجوی عراقی به دنبال توافق دولت انگلیس و رواندا در خصوص ترتیبات انتقال پناهندگان به رواندا، در معرض انتقال فوری به رواندا قرار گرفته بود (echr,2022). دادگاه به دولت انگلیس اعلام کرد که متقاضی نباید تا سه هفته بعد از صدور تصمیم نهایی داخلی در روند رسیدگی قضایی، به رواندا انتقال یابد. جالب است که در جریان همان روز، پنج نفر دیگر که قرار بود با همان پرواز به رواندا منتقل شوند (سه نفر هم ایرانی)، درخواست خود را به دادگاه تسلیم کردند و خواستار اقدامات موقت برای توقف اخراج خود شدند (echr,2022). دادگاه اروپایی حقوق بشر می‌تواند بر اساس قانون ۳۹ قوانین دادگاه، دست به اقدامات فوری در خصوص هر دولت عضو کنوانسیون اروپایی حقوق بشر بزند.

1. K.N. v. the United Kingdom

ماده ۳۹ چنین تصریح می‌کند:

حل‌وفصل دوستانه

۱. در هر مرحله از رسیدگی، دادگاه می‌تواند به‌منظور تضمین حل‌وفصل دوستانه مسئله، بر مبنای احترام به حقوق بشر، آن‌گونه که در کنوانسیون و پروتکل‌های الحاقی آن تعریف شده است، خود را در خدمت طرفین ذی‌ربط قرار دهد.
 ۲. رسیدگی‌های انجام‌شده به‌موجب بند ۱ می‌بایست محرمانه باشد.
 ۳. در صورتی که حل‌وفصل دوستانه انجام شود، دادگاه به‌وسیله تصمیمی که می‌بایست محدود به توضیح اجمالی حقایق و راه‌حل به‌دست‌آمده باشد، پرونده را از فهرست موجودی خود خارج نماید.
 ۴. این تصمیم می‌بایست به کمیته وزرا که بر اجرای مفاد حل‌وفصل دوستانه می‌بایست نظارت داشته باشند، ارسال شود، آن‌گونه که در آن تصمیم بیان شده است.^۱
- حالا این دادگاه و کنوانسیون که سیاستمداران بزرگ و قانون‌گذاران سرشناس بریتانیایی از جمله وینستون چرچیل و سر دیوید مکسول فیفه از بنیان‌گذاران و پدران معنوی آن به شمار می‌روند، دولت بوریس جانسون را به چالش کشیده و دست‌کم به‌طور موقت برنامه پرحاشیه انتقال پناهجویان به رواندا را که دولت بریتانیا به‌عنوان یک‌راه کار موثر برای معضل (امنیتی) مهاجرت غیرقانونی از آن یاد می‌کند به حالت تعلیق درآورده است. دفتر نخست‌وزیری انگلیس، در واکنش به تصمیم دادگاه اروپایی اعلام کرد همه گزینه‌ها، از جمله خروج از این کنوانسیون، بر روی میز است. دومینیک راب، معاون نخست‌وزیر انگلیس گفت که بریتانیا برنامه‌ای برای خروج از کنوانسیون اروپایی حقوق بشر ندارد، اما دادگاه استراسبورگ که این کنوانسیون را اجرا می‌کند از اختیارات خود در جلوگیری از اخراج پناهجویان به رواندا تجاوز کرده است.
- متعاقباً دولت بریتانیا از طرح جدیدی برای بازنویسی منشور حقوق بشر در این کشور رونمایی کرد. چنانچه لایحه به تصویب پارلمان بریتانیا برسد، می‌تواند محدودیت‌های بیشتری را برای طرح ادعاهای حقوق بشری وضع کند و خارجی‌هایی که در دادگاه‌های بریتانیا به دلیل ارتکاب جرم محکوم‌شده‌اند نیز دیگر نمی‌توانند با اتکاء به استدلال‌ات حقوق بشری، مانع از اخراج خود از این کشور شوند (یورنیوز، ۲۲ ژوئن ۲۰۲۲). این قانون همچنین به دادگاه‌های بریتانیا این قدرت را می‌دهد که احکام دادگاه اروپایی حقوق بشر را نادیده بگیرند. خصومت انگلیس با دادگاه اروپایی حقوق بشر و نیز اتحادیه اروپا در دهه اخیر بیشتر مشهود بوده است. اوایل ۲۰۰۶، دیوید کامرون، رهبر محافظه‌کار انگلیس وعده داد که قانون حقوق بشر انگلیس را لغو کند قانون حقوق بشر ۱۹۹۸ قانون پارلمان بریتانیا است که در ۹ نوامبر ۱۹۹۸ موافقت سلطنتی را دریافت کرد و در ۲ اکتبر ۲۰۰۰ لازم‌الاجرا شد. هدف آن گنجانیدن حقوق مندرج در کنوانسیون اروپایی حقوق بشر در قوانین بریتانیا بود. این قانون، بدون نیاز به مراجعه به دادگاه اروپایی حقوق بشر در استراسبورگ، راه‌حلی برای نقض حقوق کنوانسیون در دادگاه‌های بریتانیا در دسترس قرار می‌دهد. با این حال، در انتخابات عمومی ۲۰۱۷، حزب محافظه‌کار در بیانیه‌ای اعلام کرد که این حزب «تا زمانی که روند برگزیت در حال انجام است، قانون حقوق بشر را لغو یا جایگزین نمی‌کند». چالش اخیر میان دادگاه اروپایی بشر و دولت انگلیس، بار دیگر بحث خروج انگلیس از کنوانسیون اروپایی را داغ کرده است، و نخست‌وزیر جانسون تهدید به خروج از کنوانسیون کرده است. اما این فرآیند به این راحتی نیست. فردریک کاول از مدرسه اقتصادی لندن؛ معتقد است فرآیند خروج انگلیس از کنوانسیون اروپایی حقوق بشر بسیار دشوار است زیرا توافق‌نامه تجاری بین اتحادیه اروپا و انگلیس، بریتانیا و اتحادیه اروپا را متعهد کرده به کنوانسیون اروپایی حقوق بشر احترام بگذارد. با این حال، طرفداران افراطی برگزیت در حزب محافظه‌کار از گروه تحقیقات اروپایی^۲ استدلال می‌کنند که ماهیت مفاد مقررات امنیتی به این معنی است که - در تئوری - امکان خروج

1. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_FAS.pdf

2. European Research Group

بریتانیا از کنواسیون وجود دارد. این کشمکش‌ها دلالت بر نزاع امنیت و حقوق در اروپا دارد. و در واقع همان‌طور که در مقدمه اشاره شد، سیاست، حقوق و قانون را به‌مثابه ابزاری برای تحقق پاره‌ای از منافع سیاسی تلقی کرده است. در واقع، سیاست در چنین وضعیتی، رویکرد بی‌طرفانه‌ای به حقوق اتخاذ کرده است. به سخنی دیگر، می‌توان حرف‌های متناقض جانسون را در خصوص این کنوانسیون مشاهده کرد. درحالی‌که جانسون در سال ۲۰۲۲ از رأی دادگاه اروپایی انتقاد می‌کند، اما سخنان ستایش‌آمیز خود را درباره این کنواسیون در سال ۲۰۱۶ فراموش کرده است. در این رابطه، دلیلی می‌رور گزارش داد که جانسون در تجمعی در یورک چنین گفت: «فکر می‌کنم این یکی از چیزهای بزرگی بود که به اروپا دادیم. تحت رهبری وینستون چرچیل، ایده خوبی در محیط پس از جنگ بود. من مخالف کنوانسیون اروپایی یا در واقع با دیوان نیستم، زیرا برای ما بسیار مهم است - احکام دادگاه اروپایی حقوق بشر نباید توسط دادگاه‌های بریتانیا یا پارلمان بریتانیا اجرا شود. کنوانسیون اروپایی را حفظ کنید، این چیز خوبی است.

قضیه K.N در برابر انگلیس نشان می‌دهد که دولت‌ها نمی‌توانند به‌راحتی از زیر بار مسئولیت بین‌المللی شانه خالی کنند. دادگاه اروپایی حقوق بشر در قضایای دیگری نیز در خصوص ترس پناهندگانی از شکنجه، بدرفتاری یا دیگر آسیب‌های جدی دستور اقدام فوری صادر کرده است. در قضیه W,H در برابر سوئیس (تقاضای شماره ۴۹۳۴۱/۱۰) در ۸ آوریل ۲۰۱۵ برای درخواست یک تبعه عراقی که ادعا کرده بود در صورت بازگشت به عراق با خطر بدرفتاری به‌عنوان یک زن مجرد از فرقه مندایی، یک اقلیت قومی/مذهبی آسیب‌پذیر مواجه خواهد شد، دستور اقدام فوری صادر کرد. در این قضیه، اخراج این متقاضی از سوئد معلق شد و در اکتبر ۲۰۱۴ به متقاضی اجازه اقامت دائمی در سوئد صادر شد.

بنابراین، از سویی شاهد توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان در اروپا هستیم و نهادهای حقوقی اروپایی تلاش می‌کنند بر اراده سیاسی سیاستمداران در نادیده گرفتن حقوق پناهندگان فائق آیند. و از همین رو، در اتحادیه اروپا مبنای حقوقی حق پناهندگی، ماده ۷۸ معاهده تلفیقی عملکرد اتحادیه اروپا است، که موجب توسعه سیاست مشترک در مورد پناهندگی در سراسر اتحادیه اروپا شده است. افزون بر این، حق پناهندگی به‌عنوان بخشی از هدف اتحادیه اروپا برای ایجاد منطقه‌ای دارای آزادی، امنیت و عدالت شناخته شده است. در این چارچوب دعاوی متعددی به دیوان دادگستری و دادگاه حقوق بشر اروپا ارجاع شده است و از آن‌ها درخواست نظر تفسیری برای احقاق حق پناهندگی شده است. از سوی دیگر اروپا به دلیل جذابیت‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی همواره یکی از مقاصد اصلی مهاجران و پناهجویان بوده است. به‌خصوص در سال‌های اخیر، با هجوم جمعیت زیادی از افراد پناهجو به‌ویژه از خاورمیانه و آفریقا مواجه گشته است، که هر کدام به دلایل مختلف، با ترک کشور خود، به دنبال امنیت، شرایط مناسب‌تر زندگی و برخورداری از حمایت‌های بین‌المللی می‌باشند. این مسئله که از سال ۲۰۱۵ به‌یک‌باره افزایش تصاعدی داشته است، به بحران پناهجویی در اروپا منجر گشته و کشورهای اروپایی را در رعایت استانداردهای حقوق بشری حمایت از پناهجویان با چالش مواجه ساخته است. به‌طوری‌که سیاست‌های حمایت از پناهجویان را به نفع سیاست‌های حمایت از حریم اتحادیه کنار گذاشته و به‌سوی سخت‌گیری‌های هرچه بیشتر در پذیرش پناهجویان پیش رفته است.

نقش رویه قضایی دیوان دادگستری اروپایی در توسعه حقوق بین‌الملل پناهندگی

دیوان اروپایی دادگستری رکن قضایی اتحادیه اروپاست. این دیوان از زمان تأسیس خود در سال ۱۹۵۱، همواره نقش پررنگ و قابل‌توجهی در توسعه حقوق اتحادیه اروپا ایفا نموده است و نقش مهمی در ایجاد همبستگی و وحدت بین اعضا خود داشته است (کدخدایی و رستمی، ۱۳۸۰: ۲). حتی برخی معتقدند وحدت و یکپارچگی اتحادیه اروپا تا حد زیادی مرهون نقش دیوان اروپایی دادگستری است (احمدی سرور، ۱۳۹۵: ۲).

رویه قضایی دیوان ابتدا بر اساس حمایت از بیگانگان و سپس از طریق رسیدگی به اقدامات موقت که اهمیت خاصی در حمایت از بیگانگان در برابر اخراج پیدا کرد، باب شد. کنوانسیون مربوط به وضعیت پناهندگان («کنوانسیون پناهندگان» یا «کنوانسیون ژنو») هیچ مکانیسم اجرایی متمرکز قضایی ندارد، به استثنای نقش تفسیری بالقوه دیوان بین‌المللی دادگستری^۱ و نقش نظارتی کمیساری عالی سازمان ملل متحد برای پناهندگان^۲. بنابراین دادگاه‌ها یا سایر مکانیسم‌های اجرایی در نظام‌های حقوقی مختلف طرف‌های کنوانسیون وظیفه‌دارند کنوانسیون را عملیاتی کنند.

دیوان دادگستری اروپایی و دادگاه اروپایی حقوق بشر در ابتدا هیچ نقشی در مورد پناهندگی نداشتند؛ نه کنوانسیون اروپایی حقوق بشر و نه معاهدات اساسی جامعه اروپایی حاوی هیچ ماده‌ای در این رابطه نبودند. اما، برخلاف رویه قضایی گسترده دادگاه اروپایی حقوق بشر در مورد پناهندگی، رویه قضایی دیوان دادگستری اروپایی در این زمینه تا همین اواخر نسبتاً محدود باقی‌مانده بود. با این‌همه، هم فعالیت قانون‌گذاری اتحادیه اروپا و هم رویه قضایی دیوان دادگستری اروپایی در موضوعات پناهندگی در حال رشد و توسعه بوده است.

دیوان در قضیه صلاح‌الدین عبدالله^۳، اعلام کرد که کنوانسیون ژنو «سنگ بنای رژیم حقوقی بین‌المللی برای حمایت از پناهندگان را تشکیل می‌دهد» و از این رو مفاد دستورالعمل صلاحیت^۴ برای تعیین اینکه چه کسی واجد شرایط وضعیت پناهندگی است و محتوای آن به عنوان «راهنمای مقامات ذیصلاح کشورهای عضو در اجرای آن کنوانسیون بر اساس مفاهیم معیارهای مشترک» به تصویب رسید. در نتیجه، این دستورالعمل بایستی در پرتو طرح و هدف کلی خود یعنی «در عین احترام به کنوانسیون ژنو و سایر معاهدات مربوطه» که در ماده ۷۸ (۱) معاهده عملکرد اتحادیه اروپا^۵ به آن اشاره شده است، تفسیر شود.^۶ انطباق قوانین اتحادیه اروپا با کنوانسیون ژنو توسط ماده ۱۸ منشور حقوق بنیادین^۷ تأیید شده است و اکنون به بخشی از رویه قضایی ثابت تبدیل شده است. این امر، دیوان را مجبور می‌کند از جمله از ماده ۳ دادگاه اروپایی حقوق بشر استفاده کند، ماده‌ای که بر رویه قضایی خود در مورد پناهندگی و تفسیر آن از کنوانسیون ژنو تکیه می‌کند.^۸ دیوان در قضیه صلاح‌الدین عبدالله تأیید کرد که این واقعیت که آزار و شکنجه پایان یافته است به‌طور خودکار منجر به توقف وضعیت پناهندگی نمی‌شود و دولت مبدأ باید از پناهندگان حمایت کند.^۹ در واقع، دیوان تلاش کرد صلاحیت فراسرزمینی خود را در این رابطه گسترش دهد. و لزوم پایان شکنجه در یک کشور به آن معنا نیست که دیوان دست از حمایت بین‌المللی پناهنده بکشد. در مجموع، در قضیه صلاح‌الدین عبدالله، دیوان به‌درستی آنچه را که در رویه قضایی پناهندگی خود در خطر است شناسایی کرد، که مربوط به «مسائل مربوط به تمامیت افراد و آزادی‌های فردی و موضوعاتی بود که به ارزش‌های بنیادین اتحادیه مربوط می‌شود».

در همین راستا، دیوان رویه قضایی خود را در مورد پناهندگی درون چارچوب گسترده‌تر حقوق بین‌المللی پناهندگان و حقوق بشر قرار داده است. همان‌طور که از قضیه N.S.^{۱۰} پیداست، دیوان بُعد حقوق بشر قانون پناهندگی را پذیرفته و فعالانه پیش برده است^{۱۱}، بنابراین گفت‌وگوی قضایی با دادگاه اروپایی حقوق بشر را که احتمالاً پس از پیوستن اتحادیه اروپا به کمیسیون اروپایی حقوق بشر ظاهر می‌شود، پیش‌بینی کرده است.

1. Art. 38 of the Geneva Convention

2. Art. 35 of the Geneva Convention.

3. Salahadin Abdulla

4. Qualification Directive

5. The Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU)

6. Salahadin Abdulla and Others [2010] ECR I-1493, paras. 52-53.

7. the Charter of Fundamental Rights

8. H. LABAYLE and P. DE BRUYCKER, supra n. 7, p. 98.

9. Cf. H. LABAYLE and P. DE BRUYCKER, supra n. 7, p. 87. E. TSOURDI, supra n. 6, 226.

10. Cf. K. LENAERTS, supra n. 8, 298; and D. THYM, supra n. 10, 292 and 301.

دیوان با تطبیق رویه قضایی خود تا حد امکان با کنوانسیون ژنو، همچنین به کشورهای عضو این امکان را داده است که رویه‌های قضایی و اداری خود را هم با تعهدات بین‌المللی خود تحت کنوانسیون ژنو و هم با تعهدات خود تحت قوانین اتحادیه اروپا هماهنگ کنند. به این ترتیب، قوانین اتحادیه اروپا به عنوان یک تسریع‌کننده برای اجرای قوانین بین‌المللی در نظم حقوقی کشورهای عضو عمل می‌کند. ارزیابی رویه قضایی دو دادگاه عالی اروپا در مورد قانون پناهندگی و مهاجرت، مشاهدات قابل توجهی را نشان می‌دهد، زیرا این رویه‌ها ماهیت بسیار خاصی دارند و می‌توانند حکم زندگی و مرگ برای افراد باشند. اولاً، نمی‌توان انکار کرد که دادگاه حقوق بشر اروپا نقش تعیین‌کننده‌ای در حمایت از حقوق اساسی مهاجران و پناهندگان ایفا می‌کند و کماکان به این نقش ادامه می‌دهد. سرانجام، رویه قضایی آن ستون فقرات قانون اتحادیه اروپا را در مورد پناهندگی و مهاجرت تشکیل می‌دهد.

رویه قضایی اروپا ترتیبی در اولویت داخلی اتحادیه اروپا ایجاد کرده است که شامل سیاست‌های پناهندگی و مهاجرت اتحادیه اروپا و کشورهای عضو آن می‌باشد. دیوان بدون هیچ پشتوانه متنی قوی تاکنون، خطوط قرمزی را ترسیم کرده است که کشورهای عضو نمی‌توانند از آن فراتر بروند. تمام خطوط با تعهدات رویه‌ای، حفظ و اجرای حقوق تضمینی همراه بوده است. به این ترتیب، رویه قضایی دادگاه اروپایی حقوق بشر چارچوبی را برای قوانین ثانویه اتحادیه اروپا در خصوص پناهندگی و مهاجرت فراهم کرده است. با توجه به حمایت بین‌المللی، «حمایت فرعی»، مانند پیوند دوباره خانواده، به دادگاه واگذار می‌شود، زیرا اتکا به راه‌حل‌های آن تعیین‌کننده بوده است. در مجموع، اگر به رویه‌های قضایی دیوان دادگستری اروپایی و دادگاه حقوق بشر اروپایی رویکرد کمی داده شود، بررسی فعالیت‌های هر دو دادگاه حکایت از یک تمایز آشکار دارد. رویه قضایی در مورد مهاجرت و پناهندگی نقشی مهم در فعالیت‌های دادگاه حقوق بشر اروپایی دارد، به‌ویژه در رابطه با رسیدگی به اقدامات موقت که از سال ۲۰۰۶ به‌طور چشمگیری افزایش یافته است. در مقابل، تعداد رسیدگی‌ها در دیوان دادگستری از اواخر دهه ۲۰۰۰ در حد متوسط بوده است (Labayle, 2012: 120).

توصیه‌های سیاست‌گذاری

با توجه به چالش‌های مطرح‌شده در رابطه با توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان، در اینجا راه‌کارهایی در راستای توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان ارائه شده است. نخست به نظر می‌رسد که تعهدات حمایتی بین‌المللی کشورهای عضو اتحادیه اروپا و موارد مندرج در منشور حقوق اساسی اتحادیه اروپا هنوز به‌مثابه اصول راهنما برای فعالیت‌های اتحادیه اروپا در حوزه پناهندگی در سراسر مرزهای بین‌المللی در نیامده است. و لذا اتحادیه اروپا و کشورهای عضو آن، هم در اسناد حقوقی و هم در اسناد سیاسی، باید به‌طور صریح، قابلیت اعمال فراسرزمینی حقوق اساسی و تعهدات قانون پناهندگان را در چارچوب نظارت بر مرزها و فعالیت‌های کنترل پناهندگان، به رسمیت بشناسند. دوم، اتحادیه اروپا و کشورهای عضو آن بایستی بپذیرند که نمی‌توان از هرگونه مسئولیت پذیرفته‌شده در چارچوب جابجایی تغییرات اقلیمی و در رابطه با جابجایی جمعیت به علت جنگ، خشونت گسترده، بدرفتاری یا آزار و اذیت کشورهای ثالث اجتناب کرد.

سوم، اتحادیه اروپا به همکاری با کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل که در ماده ۳۵ کنوانسیون پناهندگان تصریح شده و به‌صراحت در قوانین اتحادیه اروپا به رسمیت شناخته شده است تعهد داده، اما به دلایل سیاسی و سیاست‌های دوگانه آن را جدی نگرفته است و باید آن را جدی بگیرد. لذا، پارلمان اروپا باید حمایت بین‌المللی از پناهندگان و اعمال و اجرای صحیح آن را در کانون روابط خارجی و روابط با کشورهای ثالث قرار دهد. پارلمان اروپا همچنین می‌تواند نقش مهمی در بهبود برنامه اسکان مجدد ایفا کند. چهارم، پارلمان اروپا باید با کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل همکاری نزدیک داشته باشد تا اطمینان حاصل کند که کشورهای ثالث طرف کنوانسیون پناهندگان به تعهدات خود در حمایت از پناهندگان عمل می‌کنند و به

کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل در تلاش برای متقاعد کردن کشورهای پناهنده‌ها که طرف کنوانسیون پناهندگان نیستند کمک کند تا آن را امضا و تصویب کنند. پنجم، سیاست ترجیح امنیت بر حقوق بشر نشان داد که حقوق همچنان قربانی سیاست است اما دادگاه حقوق بشر نشان داد که می‌تواند ترمز سیاست را بکشد. لذا، برقراری توازن میان امنیت و حقوق بایستی در دستور کار سیاست‌های اتحادیه اروپا قرار بگیرد.

نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش از یک‌سو، چالش‌ها و موانع توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان را شناسایی و بررسی کرد و نشان داد که پناهندگان هنوز به حمایت‌های بین‌المللی مندرج در کنوانسیون ۱۹۵۱ و پروتکل ۱۹۶۷ دسترسی کافی ندارند و لذا در حال حاضر زندگی میلیون‌ها آواره و پناهنده به‌ویژه در اروپا در معرض خطر نابودی می‌باشد، چراکه این قاره بیشتر از دیگر قاره‌ها میزبان انسان‌هایی بوده که بر اثر پدیده‌های خشونت، جنگ، ترس از شکنجه و سیاست‌های تهاجمی دولت‌ها، مهاجرت و پناهندگی را ترجیح داده‌اند. چالش‌های عمده در این رابطه ارائه گردید که در این بین دولت‌ها همچنان حقوق بشر را تابع امنیت ملی خود تعریف می‌کنند و از این رو تا زمانی که بین این دو تعادلی برقرار نشود، و اتحادیه اروپا فلسفه قانون خود را بر اراده سیاسی بنا نهد نه نظریه عدالت، نقض حقوق بین‌المللی پناهندگان کماکان وجود خواهد داشت. اما دادگاه حقوق بشر اروپا نشان داد که سیاست نمی‌تواند به یک‌تازی‌های خود ادامه بدهد و با تصمیمات قاطع خود به‌مثابه ترمزی برای سیاست عمل کرد. در قضیه K.N در برابر انگلیس و دیگر قضایا تشریح گردید که هنوز می‌توان به توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان امیدوار بود. چنین قضایی می‌تواند راه را بر دیگر پناهندگانی که از حمایت بین‌المللی برخوردار نیستند، هموار سازد تا پرونده خود را به آن دادگاه ارجاع بدهند. به همین‌سان، دیوان دادگستری اروپا نیز در رویه‌های قضایی خود تلاش کرده از حقوق بین‌المللی پناهندگان حمایت کند. با این‌همه، جدال حقوق و سیاست همچنان ادامه دارد. لذا، این اقدامات حکایت از روند رو به تکامل در حقوق بین‌المللی پناهندگان دارد. دولت بریتانیا اصرار دارد اجازه نخواهد داد رأی دادگاه حقوق بشر اروپا مانع از تحقق سیاست‌هایش بشود. توصیه‌های سیاست‌گذاری که در پایان مقاله ارائه گردید می‌تواند، مسیر توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان را هموار سازد و راه را برای حمایت بیشتر از حقوق بین‌المللی پناهندگان باز کرده و مانع از تضییع حقوق پناهندگان شود. با این حال، به‌رغم وجود چالش‌های زیاد بر سر راه توسعه حقوق بین‌المللی پناهندگان، این روند رو به تکامل بوده است.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) احمدی سرور، فرخ. (۱۳۹۵). حق پناهندگی و تعهدات دولت‌ها بر مبنای حقوق بین‌الملل بشر: مطالعه موردی وضعیت پناهجویان سوری در قاره اروپا. کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۲) اختیاری امیری، رضا؛ رفیع، حسین و عارفی، عصمت. (۱۳۹۷). مهاجران خاورمیانه‌ای و امنیت اروپا. فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، ۱۱ (۴۲)، ۱۰۱-۷۳.
- ۳) آزاد، مصطفی. (۱۳۹۷). بحران آوارگان در اروپا و تبعات سیاسی اقتصادی امنیتی آن بر قاره سبز. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق به راهنمایی حسینعلی کریمی فیروزجایی، دانشگاه پیام نور استان تهران، مرکز پیام نور تهران غرب.

- ۴) ذوالفقاری، حسین و مرادی، عزیزم‌راد. (۱۳۹۷). تدوین و ارائه راهبردهای کنترل ژئوپلیتیک مهاجرت غیرقانونی در مناطق مرزی شرق کشور با تأکید بر نظم و امنیت. *فصلنامه امنیت ملی*، ۸ (۳۰)، ۱۸۰-۱۵۱.
- ۵) ذوالفقاری، حسین. (۱۳۹۶). تأثیر مهاجرت غیرقانونی بر امنیت مرزهای (مطالعه موردی مرزهای جنوب شرق کشور). *مجله پژوهشنامه مطالعات مرزی*، ۵ (۳)، ۱۶۲-۱۲۷.
- ۶) قاسمی و چین، محمد. (۱۴۰۰). *مشروعیت اقدامات اتحادیه اروپا در مقابله با مهاجرت غیرقانونی از طریق دریا*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق، به راهنمایی سید هادی محمودی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.
- ۷) کدخدایی، عباسعلی و رستمی، ثریا. (۱۳۹۸). چالش‌های حقوقی تعهدات انفرادی و مشترک دول عضو اتحادیه اروپایی در قبال پناهندگان و مهاجران. *فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران*، ۴۹ (۱)، ۲۳-۳۸.
- ۸) کیانی، وحید؛ برزگر، صادق؛ بخشی، احمد؛ اشرفی، علی و مستانه، علی. (۱۴۰۰). بررسی و تحلیل فضایی مسیر تردد غیرقانونی اتباع افغانستانی در مرزهای شرقی ایران. *فصلنامه پژوهشنامه مطالعات مرزی*، ۹ (۴)، ۳۸-۱۹.
- ۹) مبارکی، بنیامین. (۱۳۹۹). *مسئولیت بین‌المللی دولت استرالیا در نقض حقوق پناهندگان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق، به راهنمایی آرامش شهبازی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۱۰) محمدی، عبدالله و صادقی، رسول. (۱۳۹۷). قاچاق مهاجر به‌مثابه تجارت: کندوکاو فرایند قاچاق مهاجران اقتصادی از افغانستان به ایران. *مطالعات جامعه‌شناختی*، ۲۶ (۱)، ۶۸-۳۹.
- ۱۱) مصفا، نسرين و حسین زاده هاشمی، حورا. (۱۳۹۵). حمایت حقوقی از پناهجویان تغییرات اقلیمی. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، ۱۳ (۱)، ۴۰-۱.
- ۱۲) میرعباسی، سیدباقر؛ عباسی، عبدالله و مرادی، مریم. (۱۴۰۱). تقابل حقوق بین‌الملل سنتی و اسلامی با حقوق بین‌الملل بشر در توسعه بین‌المللی حقوق پناهندگی. *جامعه‌شناسی سیاسی*، ۵ (۱۲)، ۲۰۸۶-۲۰۷۴.

References

- 1) Azad, M. (2017). *The refugee crisis in Europe and its political, economic and security consequences on the green continent*. Thesis for Master of Laws under the guidance of Hossein Ali Karimi Firouzjaei, Payam Noor University, Tehran Province, Payam Noor Center, West Tehran. [In Persian].
- 2) Bjertrup, P. J., Bouhenia, M., Mayaud, P., Perrin, C., Farhat, B. J., & Blanchet, K. (2018). A life in waiting: Refugees' mental health and narratives of social suffering after European Union border closures in March 2016. *Social Science & Medicine*, 215, 53-60.
- 3) Cerar, M. (2009). The Relationship between Law and Politics. *Annual Survey of International & Comparative Law*, 15 (1), 1-23.
- 4) Chimni, B. S. (2000). *Globalisation, humanitarianism and the erosion of refugee protection*. Refugee Studies Center, Oxford.
- 5) Congratulations, B. (2019). *The international responsibility of the Australian government in violating the rights of refugees*. Master's thesis in the field of law, under the guidance of Aramesh Shahbazi, Faculty of Law and Political Sciences, Allameh Tabatabai University. [In Persian].
- 6) EU Finnish Presidency, Council Conclusions of 4-5 Dec. 2006, Press Release 15801/06, at 27.
- 7) Gammeltoft, H. (2012). *M den Heijer Europe and Extraterritorial Asylum*. Oxford: Hart.

- 8) Ghasemi Vechin, M. (2020). *Legitimacy of European Union measures against illegal immigration by sea*. Master's thesis in the field of law, under the guidance of Seyed Hadi Mahmoudi, Faculty of Law, Shahid Beheshti University. [In Persian].
- 9) Girioldi, M. (1896). *Refugee in International law*. Second edition, Oxford: charedon press.
- 10) Gorman, C. S. (2023). Redefining refugees: Interpretive control and the bordering work of legal categorization in U.S. asylum law. *Political Geography*, 58, 38-45.
- 11) Guild, E. (2006). The Europeanisation of Europe's Asylum Policy. *International Journal of Refugee Law*, 18, 630-637.
- 12) Hathaway, J. C. (2001). The Evolution of Refugee Status in International Law: 1920-1925. *International and Comparative Law Quarterly*, 33, 95-120.
- 13) Hurwitz, A. (2009). *The Collective Responsibility of States to Protect Refugees*. Oxford: OUP, B: Articles.
- 14) Izabella, M., Michael, F., & Mariette, G. (2020). *Immigration Detention in the European Union: In the Shadow of the "Crisis"*. Springer.
- 15) James C, H. (2001). Temporary protection of refugees: Threat or solution. *Perspective on Refugee Protection in South Africa*, 12, 41-49.
- 16) Kälin, W., & Schrepfer, N. (2010). *Protection of People Crossing Borders in the Context of Climate Change: Normative Gaps and Possible Approaches*.
- 17) Kayani, V., Barzegar, S., Bakhshi, A., Ashrafi, A., & Mastane, A. (2020). Survey and spatial analysis of the illegal movement of Afghan nationals in the eastern borders of Iran. *Frontier Studies Quarterly*, 9 (4), 19-38. [In Persian].
- 18) Lacroix, T. (2022). The transnational state and migration: Reach, flows and Policies. *Political Geography*, 94, 102571.
- 19) Ljungholm, D.P. (2014). Preventing Illegal Migration in Romania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 149, 741 – 745
- 20) Mangina, S., & Zenoua, Y. (2016). Illegal migration and policy enforcement. *Economics Letters*, 148, 83-86.
- 21) Mir Abbasi, S. B., Abbasi, A., & Moradi, M. (2022). Contrasting traditional and Islamic international law with international human rights in the international development of refugee rights. *Political Sociology*, 5(12), 2086-2074. [In Persian].
- 22) Mohammadi, A. & Sadeghi, R. (2017). Migrant smuggling as a business: exploring the process of smuggling economic migrants from Afghanistan to Iran. *Sociological Studies*, 26(1), 68-39. [In Persian].
- 23) Moreno, L. (2012). Dismantling the Dublin System: M.S.S. v. Belgium and Greece. *European Journal of Migration and Law*, 1, 1-29.
- 24) Mosfa, N., & Hosseinzadeh Hashemi, H. (2015). Legal support for climate change refugees. *International Studies Quarterly*, 13(1), 1-40. [In Persian].
- 25) Myers, N. (2003). Environmental refugees in a globally warmed world. *Environmental Science*. December, 12, 1-12.
- 26) Okhti Amiri, R., Rafi, H., & Arefi, I. (2017). Middle Eastern immigrants and European security. *International Relations Studies Quarterly*, 11 (42), 101-73. [In Persian].
- 27) Tekin, B. Ç. (2022). Bordering through othering: On strategic ambiguity in the making of the EU-Turkey refugee deal. *Political Geography*, 98, 102735.
- 28) UNHCR, Feb. (2012). *McAdam, Climate Change, Forced Migration, and International Law*. (Oxford: OUP, 2012).
- 29) UNHCR. (1951). *Executive Committee*. Conclusion No. 8 (XXVIII) (12 October 1977), para. e(vii).

- 30) Zulfiqari, H. (2016). The impact of illegal immigration on border security (a case study of the southeastern borders of the country). *Journal of Frontier Studies*, 5(3), 127-162. [In Persian].
- 31) Zulfiqari, H., & Moradi, A. (2017). Compilation and presentation of geopolitical control strategies of illegal immigration in the eastern border areas of the country with an emphasis on order and security. *National Security Quarterly*, 8(30), 180-151. [In Persian].

◆Articles

- ❖ **Identifying the Factors Affecting the Quality of Skill-Based Training in the Faculty of Border Guard Sciences and Techniques**
Rohollah Salar, Javad Einipour, Ahmad Rajabi
- ❖ **A proactive technological model in dealing with air smuggling of narcotics from the borders
Case study: Drug trafficking using drones**
Ali Mirzaee Kahagh, Alireza Sekhawat Benis, Majid Karimi, Ebrahim Ghorbani
- ❖ **The Effect of Police Measures on the Security of the Border of Mehran During the Days of Arbaeen Hosseini**
Yahya Qobadi
- ❖ **The Relationship between Security and Defense Threats and the Development of the Studied Border Areas: West Azerbaijan Province**
Kazem Zoghi Barani, Hadi Moradpiri, Mir Najaf Mousavi, Ahmad Sharifzadeh
- ❖ **The Challenges of Commanders and Managers in Improving the Combat Readiness of Bushehr Navy Personnel**
Gholamreza Moradi Siasar, Hossein Taheri, Hossein Joneid
- ❖ **Analysis of the Effects of Border Diplomacy on Border Security
(A case study of Iran-Pakistan Borders from 2017 to 2021)**
Farshid Mafi, Ebrahim Anoushe, Mehdi Hasani Bagheri
- ❖ **Challenges and obstacles to the development of international border refugee rights in Europe**
Narges Ramak, Dariush Ashrafi, Alireza Zaheri

Journal of Border Science and Technology
Vol. 11, No.3, Autumn 2022

Concessionaire: Faculty of Borders Science and Technology - Amin Police University

Director-in-Charge : Reza Kazemi

Editor-in-Chief : Mohammad Akbari. PhD

Deputy Editor : Ruhollah Salar. PhD

Managing Editorial : Mohammad Asdifard

Managing Editor : Javad Kiani

Executive Director : Mohammad Waysian

Farsi Editor: PhD Mohammad Nayebpour and Mohammad Waysian.

English Editor : Ali Mohammadi Dorabad

Evaluators :

Dr. Ali Ebadinejad, Assistant Professor Geomorphology Amin Police University.

Dr. Mohammad Akbari, Associate Professor of Political Geography Islamic Azad university.

Dr. Mohammad Nayebpour, Associate Professor History Amin Police University.

Dr. Mohammadamir Sheikhnoori, Assistant Professor of History at the University of Al-Zahra.

Dr. Mohammadhosen Zolfagari, Assistant Professor Internal Security Amin Police University.

Dr. Mohammadkazem Sajadpoor, Associate Professor, Faculty of International Relations.

Dr. Mojtaba Maghsudi, Assistant Professor political science Islamic Azad university.

Addresses of Journal Office :

Quarterly Office, Research Deputy, Faculty of Borders Science and Technology, Amin
Police University

Hemmat West Expressway, Tehran, IRAN.

Tel : +98(21)48931680

Tel-Fax : +98(21)48931683

Journal of Border Science and Technology

Vol. 11, No.3, Autumn 2022

ISSN (Print): 2538 -4090
ISSN (ON LINE):2538 -4101

Identifying the Factors Affecting the Quality of Skill-Based Training in the Faculty of Border Guard Sciences and Techniques

Rohollah Salar, Javad Einipour, Ahmad Rajabi

A proactive technological model in dealing with air smuggling of narcotics from the borders
Case study: Drug trafficking using drones

Ali Mirzaee Kahagh, Alireza Sekhawat Benis, Majid Karimi, Ebrahim Ghorbani

The Effect of Police Measures on the Security of the Border of Mehran During the Days of Arbaeen Hosseini

Yahya Qobadi

The Relationship between Security and Defense Threats and the Development of the Studied Border Areas: West Azerbaijan Province

Kazem Zoghi Barani, Hadi Moradpiri, Mir Najaf Mousavi, Ahmad Sharifzadeh

The Challenges of Commanders and Managers in Improving the Combat Readiness of Bushehr Navy Personnel

Gholamreza Moradi Siasar, Hossein Taheri, Hossein Joneid

Analysis of the Effects of Border Diplomacy on Border Security
(A case study of Iran-Pakistan Borders from 2017 to 2021)

Farshid Mafi, Ebrahim Anoushe, Mehdi Hasani Bagheri

Challenges and obstacles to the development of international border
refugee rights in Europe

Narges Ramak, Dariush Ashrafi, Alireza Zaheri